

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Galina Stahi

Tamara Cristei
Liuba Objelean

Tamara Cazacu
Iulia Iordăchescu

Manual pentru elevii claselor a X-a
din școlile cu instruire în limba rusă

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Manual pentru elevii claselor a X-a
din școlile cu instruire în limba rusă

Editura LUMINA

*Tata alba
Din prada
Ala lala buze dulci*

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Tamara Cristei
Liuba Objelean

Galina Stahi
Tamara Cazacu
Iulia Iordăchescu

LIMBA , ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Manual pentru elevii claselor a X-a
din școlile cu instruire în limba rusă

Chișinău • 2012

CZU 811.135.1`243+821.135.1.09(075.3)

L 62

Manualul a fost aprobat spre editare prin ordinul nr. 621 din 27 iunie 2012 al Ministrului Educației al Republicii Moldova.

Manualul este elaborat conform Curriculum-ului disciplinar și finanțat din sursele Fondului Special pentru Manuale.

*Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin editurii **Lumina**.*

Contribuția autorilor: Tamara Cristei, Liuba Objelean – *Literatura română;*
Galina Stahi, Tamara Cazacu, Iulia Iordăchescu – *Literatura română.*

Comisia de evaluare: Ana Bantoș – *doctor conferențiar, Institutul de Filologie al A.Ș.M.;*
Valentina Onuța – *profesoară, grad did. I, liceul teoretic “S. Rahmaninov”, or. Cahul;*
Nely Parii – *profesoară, grad did. I, liceul teoretic “D. Cantemir”, or. Bălți.*

Recenzenți: Tatiana Callo – *dr. hab. în pedagogie, prof. univ., I.Ș.E.;*
Carolina Platon – *dr. hab. în psihologie, prof. univ., U.S.M.;*
Liuba Petrenco – *dr. hab. în pedagogie, conf. univ., UPS “Ion Creangă”, Chișinău;*
Mihai Basinschi – *director artistic al Editurii ARC.*

Editura Lumina se obligă să achite deținătorilor de copyright, care încă nu au fost contactați, costurile de reproducere a imaginilor incluse în manual.

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației				
Școala/Liceul				
Manualul nr.				
Anul	Numele și prenumele elevului	Anul în care s-a folosit	Starea manualului	
			la primire	la returnare
1				
2				
3				
4				
5				

Profesorul trebuie să controleze dacă numele elevului este scris corect.

Elevul nu trebuie să facă note pe pagini.

Profesorul va aprecia starea manualului (la primire și la returnare) cu termenii: nouă, bună, îngrijită, nesatisfăcătoare, proastă.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Limba și literatura română: Man. pentru elevii cl. a 10-a din șc. cu instruire în lb. rusă/
Tamara Cristei, Liuba Objelean, Galina Stahi [et al.] ; Min. Educației al Rep. Moldova. –
Ch. : Lumina, 2012 (F.E.-P. “Tipogr. Centrală”). – 256 p.

6500 ex.

ISBN 978-9975-65-289-6.

811.135.1`243+821.135.1.09(075.3)

L 62

ISBN 978-9975-65-289-6

© Editura Lumina, 2012
© Tamara Cristei, Liuba Objelean, Galina Stahi,
Tamara Cazacu, Iulia Iordăchescu, 2012
© Alex Ussow, 2012

Cuprins

LIMBA ROMÂNĂ

Adolescentul și societatea

Oameni și caractere

1. „Eu“ văzut de la o parte 8
2. O minte sănătoasă într-un corp sănătos 14

Arta comunicării

3. Sfaturi pentru o comunicare corectă și responsabilă 19
4. Anunțuri și reclame..... 24

Moda și eu

5. Ce înseamnă să fii original? Cum să-ți găsești stilul propriu? 29

Să nu uităm de cei mai triști ca noi

6. Voi face totul ca să-i ajut 35
7. Cum pot fi ajutați cei aflați în dificultate 39

Adolescentul și lumea

Călătorii

8. O călătorie la castelul Peleş 46
9. O călătorie într-o țară exotică..... 52

Adolescentul, arta și cultura

Preferințe

10. Îmi place teatrul 59
11. Emisiunea TV preferată..... 64

Codul bunelor maniere

12. „Binele și răul...” 69

Adolescentul și Patria

Nume celebre românești

13. Maria Cebotari, primadona Operei din Viena..... 77

Nume cunoscute românești

14. “În viața aceasta sînt minuni” 84

Locuri memorabile

15. Mănăstirea Putna – leagănul neamului..... 90

Meșteșuguri populare românești

16. Broderii 95

File de istorie

17. Dacia: cultură și civilizație..... 101
18. Declarația de independență a Republicii Moldova..... 105

Reprezentanți remarcabili ai etniilor conlocuitoare din Republica Moldova

19. Ucraineanul Ion Dumeniuc și Limba Română 109

LITERATURA ROMÂNĂ

Oameni și caractere

„Meșterul Manole” – un simbol al sacrificiului în numele artei	117
Basmele – oglinzi ale caracterului unui popor	125
Test sumativ	131

Nume mari în panteonul culturii

„Cronicarii – stâlpii literaturii”	136
Dimitrie Cantemir – un principe al culturii române	140
Gheorghe Asachi, o personalitate ilustră impresionantă în cultura română.....	145

Pro Patria

Dinastia Hasdeu – spirite patriotice.....	151
„Dan, căpitan de plai” – un model de patriotism	155
„Scrisoarea III” – o replică a trecutului glorios.....	162
Test sumativ	169

Toată natura e numai artă

Natura – un spectacol al vieții.....	172
„Legenda crinului” – o expresie a comuniunii om – natură	176
Test sumativ	181

Dragostea – destin străvechi

Un dor neîmplinit – Iulia Hasdeu.....	183
Un vis al Iuliei Hasdeu – „Prințesa Fluture”	186
Mihai Eminescu – poetul ce-a creat mitul dragostei.....	191
„De ce nu-mi vii?” – o întrebare fără răspuns.....	196
„Pe lângă plopii fără soț” – un dor neîmplinit	198
„Și dacă...” – un imn al dragostei veșnice	203
Test sumativ	206

Binele și răul – noțiuni relative

„Istoria unui galben” – „o călătorie” în lumea binelui și a răului.....	211
Dănilă Prepeleac – personaj ce parcurge un drum spre binele vieții.....	220
„Moara cu noroc” – o istorie fără de noroc	227
„În vreme de război” – o nuvelă despre o formă a răului uman	235
„Bacalaureat” – o treaptă ce-ți asigură succesul în viață	242
Test sumativ	249
Vocabular	251

LIMBA ROMÂNĂ

„Contează ce spui, dar nu mai puțin contează cum spui...”

Prima calitate a unui om inteligent este să priceapă limba celorlalți și s-o folosească în vorbirea cu ei.“

Antoine de Saint-Exupéry

Adolescentul și societatea

- Oameni și caractere
- Arta comunicării
- Moda și eu
- Să nu uităm de cei mai triști ca noi

Oameni și caractere

„Eu“ văzut de la o parte

Mihai
cutreiera poienile
și codrul, privind,
ascultând și adunând în
sufletu-i lumina soarelui și
umbra codrilor, cum nu mai
adunase nimeni pînă la el în valea
Ipoțeștilor. Era un copil straniu. Nu
semăna cu nici unul dintre frații lui
și umbla fără ei. Nu se juca nici cu
ceialți copii de vîrsta lui.

*Fiind băiet,
păduri cutreieram*

*Bate vîntul
frunza-n dungă...*

Nu era vorbăreț de felul său, dar cînd vorbea cu oamenii, spunea de (dacă) va fi ploaie sau vînt, **le** dădea sfaturi să pună sau nu pe arie (cîmp). Și oamenii **îl** ascultau, căci începuseră a crede în sfaturile lui. Într-o vară, tatăl lui Eminescu a voit să scoată [oameni] la treierat. Eminescu, privind cerul, **l**-a oprit, zicînd să nu facă asta, căci va fi ploaie puternică. În adevăr, a doua zi a căzut ploaie așa de mare că înotau caii pînă la brîu. Și atunci au început oamenii să creadă că el este năzdrăvan.

Noi trebuie să credem că acesta era semnul unei intuiții geniale.

*Raluca Eminovici,
mama poetului*

Eminescu a început să citească de timpuriu cărțile de acasă și a făcut din dragostea de carte o patimă nobilă și nestinsă. **El** a învățat acasă atîta carte cîtă învață un copil în clasele I și a II-a primare, și anume după programa de la Cernăuți. Numai așa s-ar explica faptul că Eminescu a putut să fie primit la Cernăuți direct în clasa a III-a primară.

Eminescu este unul din exemplarele cele mai splendide pe care le-a produs umanitatea.

(Garabet Ibrăileanu)

ABC-ul COMUNICĂRII

a cutreiera – a umbla
(din loc în loc)

umbră – тень

- în sufletu-i = în sufletul **lui**
- începuseră a crede –
начали верить
- a semăna → сеять
→ быть похожим

să pună – *aici*: să semene,
să sădească

îl ascultau = **îl** ascultau

pe el (pe dînsul)

treierat – молотба

brîu – пояс

năzdrăvan – înzestrat cu puteri
supranaturale

nobil – благородный

* * *

Familii de cuvinte

a vorbi – vorbăreț – ...
timp – timpuriu – ...
geniu – genial – ...
putere – puternic –

Sinonime

a aduna = a strînge = ...
splendid = minunat = ...

Comparații

poiană – поляна
geniu – гений
uman – гуманно
intuiție – интуиция

Să descoperim!

1. Citiți informațiile de mai sus și evidențiați trăsăturile de caracter/ calitățile copilului Mihai. Folosiți și rubrica **ABC-ul comunicării**.

2. Completați tabelul, folosind și alte informații cunoscute/ învățate anterior.

Mihai		
exterior	trăsături de caracter	pașiuni/ talente
păr negru și des	intuiție genială	cărțile
...

3. Relatați despre:

- copilul Mihai;
- scriitorul Eminescu în viziunea prietenilor, cunoscuților.

4. Povestiți, în baza informațiilor, despre Eminescu. Amintiți-vă și alte date, suplimentare, din cele citite în mod individual. Atenție la utilizarea pronumelor personale la dativ și acuzativ!

5. Redați conținutul informației care v-a captivat (încântat). Argumentați.

6. Cum este, în opinia voastră, Eminescu:

- omul?
- scriitorul?

Utilizați rubricile **ABC-ul comunicării** și **Meridian gramatical**.

7. Examinați cu atenție desenul. Imaginați-vă întâlnirea lui Eminescu cu unul dintre prietenii lui. Ce își spun? Improvizați un dialog (lucrați în perechi).

Meridian gramatical

A. Completați propozițiile cu formele adecvate propuse între paranteze.

1. Ceea ce **(el, îl, I)**...-a ridicat pe Ion Creangă în rîndul marilor scriitori e sinceritatea și iubirea de adevăr.
2. Creangă nu și-a făcut și n-a pus pe alții să- **...(lui, îi, i)** facă reclamă, ci mai mult **...(lui, îi, i)** -a plăcut să-și petreacă viața în mijlocul copiilor.
(Ioan Slavici)
3. Corbule, iertare/ Eu de ce să-**...(ție, îți, ți)** cer? /.../ Sus de ce ții capul,/ De ce nu-**...(îl, I)** cobori?
(Grigore Vieru)
4. Eu nu pot spune **...(mie, îmi, mi)** se pare c-am trăit.
(Nicolae Dabija)
5. Văzîndu-**...(el, îl, I)** pe badea Cireș trecînd pe drum, **...(ție, îți, ți)** părea că trece un sat întreg cu o pălărie vișinie.
(Ion Druță)
6. Cît mai sîntem, cît mai sînt/ Mîngîiați-**...(ei, îi, i)** pe părinți.
(Adrian Păunescu)

Pronumele personal

Singular

Forme lungi (accentuate)	Forme scurte (neaccentuate)
Persoana I (eu)	
D. mie A. mine	îmi, mi, mi-, -mi, -mi-mă, -mă, -mă-, m-, -m-
Persoana a II-a (tu)	
D. ție A. tine	îți, ți, ți-, -ți, -ți-te, te-, -te, -te-
Persoana a III-a (el)	
D. lui A. el	îi, i, i-, -i, -i-îl, l-, -l, -l-
Persoana a III-a (ea)	
D. ei A. ea	îi, i, i-, -i, -i-o, -o, o-, -o-

8. Citiți spusele lui Ion Creangă despre sine. Ce calități ale scriitorului ați evidențiat?

„Ia, am fost și eu, în lumea asta, un boț cu ochi, o bucată de humă însuflețită din Humulești, care nici frumos pînă la douăzeci de ani, nici cuminte pînă la treizeci și nici bogat pînă la patruzeci nu m-am făcut. Dar și sărac ca în anul acesta, ca în anul trecut și ca de cînd sînt, niciodată n-am fost.“

• Autocaracterizați-vă în stilul lui Ion Creangă.

9. Încercați să-l caracterizați pe vreun coleg, fără a-l numi. Sarcina celorlalți este de a-l recunoaște.

10. Formulați întrebări care ar corespunde următoarelor răspunsuri:

- ...
- V-am întîlnit anul trecut. Erați foarte emotivă.

- ...
- Da, l-am văzut ieri dimineața, era cam distrat.

- ...
- Nu, n-am iubit-o. Regret, dar era prea mofturoasă.

- ...
- Da, la liceu am avut un prieten foarte subtil, dar cam orgolios.

11. Ai un prieten (o prietenă)? Relatează despre el (ea). Ascultă atent ce îți spun **Limbile de Foc**

Plural	
Forme lungi (accentuate)	Forme scurte (neaccentuate)
Persoana I	
D. nouă A. noi	ne, ne-, -ne, -ne-, ni, ni-, -ni- ne, -ne, ne-, -ne-
Persoana a II-a	
D. vouă A. voi	vă, -vă, -vă-, v-, -v-, vi, vi-, -vi- vă, -vă, -vă-, v-, -v-
Persoana a III-a masculin	
D. lor A. ei	le, le-, -le, -le-, li, li-, -li- îi, i-, -i, -i-
Persoana a III-a feminin	
D. lor A. ele	le, le-, -le, -le-, li, li-, -li- le, le-, -le, -le-

Exemple:

1. **Mi** s-a spus că sînt modest.
 2. Spune-**mi** cine **ți**-i prieten, ca să-**ți** spun cine ești.
 3. Spunîndu-**mi**-se că sînt orgolios, m-am supărat.
 4. Vorbitu-**m**-au de rău, dar eu nu mă supăr.
 5. Așa avui eu parte/ A sta în veci departe/ Ș-a plînge după **ea**.
- (Vasile Alecsandri)
6. **L**-am cunoscut pe Ion Creangă prin poveștile sale.
 7. Cunoscînd-**o**, am îndrăgit-o pentru toată viața.

- Formele scurte stau, de obicei, pe lîngă verbe.
- Alte pronume personale: dînsul, dînsa.

Repere lexicale

răsfățat, sfios, încăpățînat, ambițios, omnicient, indulgent, orgolios, independent, subtil, credul, arogant, dezordonat, fățarnic, nervos, echilibrat, bățăuș, distrat, impulsiv, nerețînut, pedant, agresiv, mofturos, emotiv, răzbunător

(Dragostea sau poate Ura) și **Fluierul Timpului** (adică sentimentele rămase după o bucată de vreme). Lucrați în echipe, alegând una dintre variante.

Structuri

- Eu cred că sînt...
- Prietenii zic că...
- Eu sînt totalmente...
- Sînt sigur că sînt...
- Aș vrea să fiu..., dar...
- Regret că...
- Unii afirmă că...
- Greșesc cei ce mă consideră...
- Într-o măsură oarecare...
- A confunda lucrurile...

Puteți începe astfel:

Eram prea **supărat** pe Andrei. **Eram convins** atunci că este **laș**, **fățarnic** și **agresiv**. Dar au trecut cîteva zile și **l-am înțeleș**. Avea motiv să fie **agresiv**, căci am aflat că **l-au înjosit**, **i-au ofensat** sentimentele...

12. Descrieți portretul fizic și moral al unui coleg, actor, om politic etc. (lucrați în echipe).

13. Citiți dialogurile de mai jos. Interpretați-le (la alegere), raportîndu-le la situații/ persoane concrete, schimbînd și completînd trăsăturile de caracter/ calitățile.

a. – Ești arogant!
 – Nu ai dreptate! Am mîndrie. Nu confundă demnitatea cu aroganța.
 – Nu confund.
 – Ba da. Nu-i permit nimănu să mă calce în picioare.
 ...

b. – Prietenul nostru e cam gros de obraz. Nu ți se pare?
 – Într-o măsură oarecare sînt de acord cu tine, dar nu totalmente. Eu aș zice că e ambițios, puțin pedant, dar în sensul bun al cuvîntului.
 – Așa este. Știe ce vrea și își atinge scopul cu orice preț.
 – Mai și muncește mult...

B. Construiți enunțuri/ contexte, folosind formele scurte și lungi (D., A.) ale pronumelui personal. Vezi și schema de mai jos.

Model: Colegii **îmi** spun „filozoful“ și vreau să vă spun că nu mă supăr **pe ei**, căci au dreptate: „filozofez“ (vorbesc) cam mult.

D. [Cui?] (mie) îmi → spune (prezent indic.)
 → spunea (imperf. indic.)
 → va spune (viitor indic.)

mi- → a spus (perf. comp. indic.)
 → ar spune (prezent condiț.)
 → ar fi spus (trecut condiț.)
 → aș face (prezent condiț.)
 → aș fi făcut (trecut condiț.)

A. [Pe cine?] (pe mine) mă → invită (prezent indic.)
 → invitau (imperfect indic.)
 → vor invita (viitor indic.)

Invită-**mă** (imperativ)
M-a invitat (perf. comp. indic.)
M-ar invita (prezent condiț.)
M-ar fi invitat (trecut condiț.)

- 14.** Scrie 4-5 propoziții despre împrejurarea în care l-ai cunoscut pe prietenul tău (ai cunoscut-o pe prietena ta). Utilizează pronumele personal la dativ și acuzativ.

Model

Eram la grădiniță. Aveam vreo cinci ani. Mă aflam în curte, când am văzut-o pe Daniela intrând pe poartă. Avea părul roșcat și ținea în mână un buchet de frunze de arțar. **Le** ținea la piept. Parcă era Zîna Toamnei...

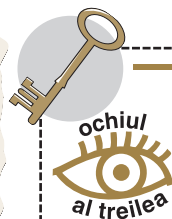
- 15.** Gîndește-te, pe cine ai dori să auzi ce spune despre tine? În ce împrejurări? Imaginează-ți anumite situații, mai mult sau mai puțin reale.

Model

Într-o seară am visat că eram un țințar și zburam pe lângă pădure. Când colo, de pe malul lacului aud parcă voci cunoscute. Zbor spre lac. Îi văd pe colegii mei de clasă. Mă așez pe umărul lui Ion. Îi aud că vorbesc despre mine: că sînt modest, deștept, capabil. Fetele spuneau că sînt înalt, zvelt, frumos ș.a.m.d. Deodată, Vasile, colegul meu de bancă, zice: „Nu-l mai lăudați atîta, că este cam fățarnic“. La auzul acestor vorbe, mi-am făcut vînt spre nasul lui și l-am înțepat. A țipat de durere și... m-am trezit. Regret că am fost nereținut și n-am aflat ce mai cred colegii despre mine.

- 16.** Relatează o situație în care ai auzit ce se vorbea despre tine. Ai rămas mulțumit, supărat, dezamăgit? Poate te-ai gîndit să te schimbi? De ce?

- **Vrea să îl** aștepte = vrea să-l aștepte
- **Nu îmi** telefonează/ telefona = **nu-mi** telefonează/ telefona (negația nu)

C. Scrieți afirmațiile înlocuind formele scurte ale pronumelui personal cu cele lungi.

1. E mult mai plăcut să spui adevărul decît să-l ascuți. (Polemon)
2. Să ne ferim de a vesti adevărul celor care nu sînt în stare să-l asculte. (Jean-Jacques Rousseau)
3. Trebuie socotit bogat cel care-i încredințat că are ce-i trebuie. (Eusebiu)
4. **Mi-i** scump plaiul așa cum este.
5. Patria, copile, cine și-o alege? (Dumitru Matcovschi)

- Dezbateți/ comentați, la alegere, una dintre maximele de mai sus.

D. Traduceți. Drept ajutor vă pot servi rubricile **ABC-ul comunicării** și **Meridian gramatical**.

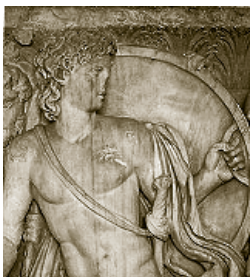
1. В детстве меня называли маленьким сыночком, потому что я ходил за мамой повсюду как тень.
2. Я считаю, что он слишком импульсивный.
3. Подруга сказала мне, что я рассеянная, и я обиделась.
4. В какой-то мере, Андрей сказал ему правду.
5. Сожалею, что обидел своего друга грубым словом.
6. Ты слишком нервная и импульсивная.
7. Нас предупредили, что сосед стеснительный и доверчивый.
8. Не к лицу преподавателю быть злопамятным.
9. Одни говорят, что я педантичен, а другие – что я люблю порядок во всем.

E. Corecțiți greșelile. Explicați.

1. Pe Andrei **la** chemat directorul. Andrei merge **la** director.
2. Copilul **ia** dat mamei o jucărie. Copilul **ia** jucăria.
3. Ieri **va** așteptat medicul. Ionel **va** aștepta mîine medicul.
4. Habarnam a rostit grăbit: „**Na** cartea!“. El **na** dorit să vorbească.

17. Citiți informația și meditați.

Ahile este un erou din mitologia greacă (personajul principal din *Iliada*). El a fost scufundat de către mama sa în apele Styxului, rîu care, conform mitului, desparte lumea morților de lumea viilor. Mama lui Ahile voia să-l facă invincibil, nemuritor, de aceea l-a scufundat aproape în întregime în apă. I-a rămas vulnerabil numai călcîiul neudat, de care a fost ținut.

Ahile a devenit un luptător iscusit, remarcîndu-se prin fapte eroice mai ales în războiul Troiei. În cele din urmă, Ahile a fost ucis de către Paris, care l-a nimerit cu o săgeată otrăvită chiar în călcîiul vulnerabil.

Expresia Călcîiul lui Ahile este folosită pentru a indica partea vulnerabilă a cuiva.

17.1. Răspundeți la întrebări.

- Care era partea vulnerabilă a lui Ahile?
- De ce mama lui Ahile l-a scufundat în apele rîului Styx?
- Ce proprietăți aveau apele rîului?
- L-a ajutat această „procedură” pe Ahile? De ce?
- Orice om are părți vulnerabile și părți tari? Argumentați.

17.2. Cum crezi, care sînt părțile tale vulnerabile? De ce?

18. Urmăriți și analizați situațiile în care se folosesc diferite interjecții. Propuneți exemple similare.

19. Citiți afirmațiile. Alegeți una dintre ele și organizați dezbateri. Folosiți interjecții adecvate contextului.

- ◆ *Un pesimist este un optimist bine informat.* (Grigore Moisil)
- ◆ *Un pesimist vede **dificultatea** în fiecare provocare, iar un optimist vede **oportunitatea** în fiecare provocare.* (Winston Churchill)
- ◆ *Nu te uita în urmă, ci privește cu curaj tot ce ți-a hărăzit soarta. Mergi înainte **cu bucurie**, adună-ți toate puterile pentru a alege **binele** din tot ce vei avea de înfruntat.* (Rabindranath Tagore)
- ◆ *Paharul nu mi-e mare, dar beau din paharul meu.* (Versul aparține poetului francez Alfred de Musset și constituie o chemare *de a fi tu însuți*, de a nu căuta să-ți asumi meritele altuia, de a nu imita fără rost.)

ABC-ul COMUNICĂRII

A scufunda (← fund) – окупнуть
vulnerabil – atacabil, slab
călcîi – пятка
săgeată – стрела

Sinonime

iscusit = priceput
ucis = omorît

Familii de cuvinte

a uda – udat – neudat
a face – făcător – afacere

Interjecția

Of! Am
adormit!

Aho! Aho!

Cucurigu-u-u!
Vin oaspeții!

Ah!
Cît e de
interesant!

Vai!
Ce aromel!

Ehe-e-e!
Înainte!

Senzații:

ah, oh, brr, ura, o, vai, ha,
halal, ptiu

Onomatopee:

Cotcodac! Mor! Buf! Boc!
Cip-cirip! Pui-pui! Pif!
Cioc-cioc! Miau!

Acte de voință:

hai, haide, hei, stop

- O-o! Ce ostaș curajos!
- Oh, păcat că Ahile era vulnerabil.
- E-eh, de-aș putea și eu să mă scufund în apele rîului Styx!

Oameni și caractere

O minte sănătoasă într-un corp sănătos

(Mens sana in corpore sano)

Vocabular tematic

1

Certificat medical

a dura a suferi
a răci a strănuta
a tuși a înghiți
a respira a inspira
a expira a leșina
a amputa a prescrie

a (se) trata
a se căli
a se însănătoși
a se îmbolnăvi
a (se) fricționa

Ambulanță

2

oculist
stomatolog
neurolog
chirurg
pediatru
cardiolog
ginecolog
urolog
terapeut
moașă
mamoș
dermatolog
farmacist

Examen medical

indigestie anemie
guturai leziune
tuse tensiune
ulcer cancer
leucemie anghină
arsuri intervenție
greață (chirurgicală)
amețeli tratament
slăbiciune inconștient
piele agitat

3

Concediu de boală

alifie soluție
fiolă seringă
injecție pastile
somnifer calmant
autosugestie picături
rețetă puls

Trusă de prim ajutor

4

ABC-ul COMUNICĂRII

Sinonime

a (se) trata = a (se) lecu
medicamente = leacuri
a se însănătoși = a se face bine
intervenție chirurgicală = operație
stomatolog = dentist
medic = doctor

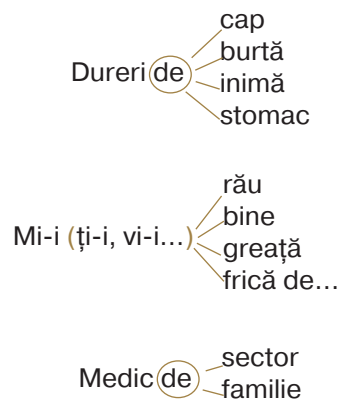
Antonime

bolnav ≠ sănătos
a inspira ≠ a expira
a se îmbolnăvi ≠ a se însănătoși
a duce ≠ a aduce
a chema ≠ a trimite

Comparații

anghină – ангина
rețetă – рецепт
chirurg – хирург
a se căli – закаляться
slăbiciune – слабость
puls – пульс
terapeut – терапевт
pacient – пациент

Expresii/ structuri

Să descoperim!

1. Citiți cuvintele de la punctul 1 (pag. 14). Amintiți-vă sensul lor.

- Alegeți cinci cuvinte pe care le veți folosi într-un text coerent. Lucrați în perechi.

Model:

a leșina, a respira, a inspira, a prescrie, a strănuta

Într-o zi era foarte cald. Mergeam într-un autobuz aglomerat. Deodată mi s-a făcut rău și **am leșinat**. Cîțiva pasageri m-au așezat pe o banchetă, apoi mi-au dat **să inspir** soluție de amoniac. Eu **am strănutat** și mi-am revenit. Apoi **am respirat** adînc. O doamnă mi-a dat să beau apă. Medicul **mi-a prescris** vitamine.

2. Citiți denumirile de specialități medicale (punctul 2, pag. 14). Dacă ați fi medic, ce specialitate ați vrea să aveți? Argumentați alegerea în 5-6 enunțuri.

3. Examinați structura/ etimologia unor cuvinte de la punctul 3 (pag. 14). Amintiți-vă forma lor în limba rusă. Comparați-le.

- Formați familii lexicale, apoi propoziții.

De exemplu:

a ameți - amețit - amețelă - amețitor.

Lăcrimioarele au un miros amețitor.

4. Alegeți două cuvinte de la punctul 4 (pag. 14). Spuneți, cu ce imagini le-ați asocia? De ce? Argumentați în 3-4 enunțuri.

Meridian gramatical

Modul imperativ

Verbele la imperativ exprimă un ordin, o rugăminte, un îndemn.

Chemați ambulanța!

Deschide gura!

Nu bea! E rece!

*- Așezați-vă!
Ce vă doare?*

Nota bene!

- A **se** gîndi – gîndește-**te!**
nu **te** gîndi!
- a-**și** spăla – spală-**ți**
nu-**ți** spăla!

Verbe care nu au forme de imperativ:

a putea, a părea, a trebui, a vrea etc.

⚠ **Ca în limba rusă.**

Model:

Asociez cuvîntul **calmant** cu imaginea **mîinii**. Ca să mă calmez, aș vrea ca cineva drag să-mi pună mîna pe umăr, pe creștet. Cel mai mult aș vrea ca aceasta să fie mîna mamei sau a tatei, dar din păcate, nu mai este posibil...

5. Să admitem că doriți/ aveți nevoie să faceți un examen medical la:

- terapeut;
- chirurg;
- dermatolog;
- oculist;
- stomatolog.

Improvizați dialoguri posibile cu unul dintre medici. Lucrați în perechi.

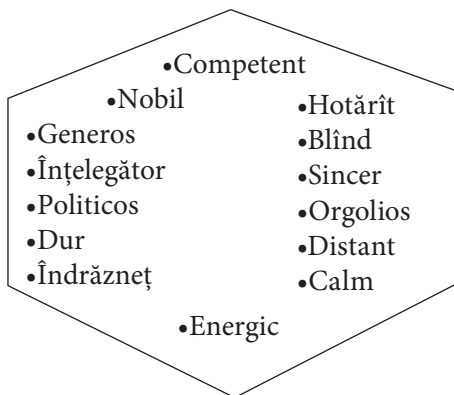
Repere:

- ✓ formule de salut;
- ✓ scopul vizitei;
- ✓ analizele necesare;
- ✓ concluzii/ sfaturi;
- ✓ formule de mulțumire/ recunoștință.

6. Să admitem că ați fost martor la un accident rutier. Trebuie să chemați ambulanța și poliția. Improvizați dialogurile respective. Folosiți corect verbele la imperativ.

7. Ați fost deseori la medic. Uneori ați rămas mulțumiți, alteori – supărați de felul cum ați fost primit. Ce calități/ trăsături de caracter ale acestor medici v-au plăcut/ nu v-au plăcut? De ce?

7.1. Alegeți din lista dată șapte calități/ trăsături de care ar trebui să dea dovadă un medic cu literă mare. Argumentați alegerea.

A. Scrieți propozițiile, punînd verbele evidențiate la imperativ, persoana este indicată între paranteze. Înlocuiți cuvintele evidențiate cu altele, adecvate.

1. Cît mai sîntem, cît mai sînt, **Mîngîiați-i** (pers. II, sing.) **pe părinți**.
(Adrian Păunescu)
2. **Cinstește-i** (pers. II, plur.) pe bătrîni, căci și tu ai să fii bătrîn.
(Folclor)
3. **Seamănă** (pers. II, plur.) la tinerețe și vei culege la bătrînețe.
(Folclor)
4. **Stați** (pers. II, sing.), bre, **nu mai plîngeți** (pers. II, sing.). Am murit bătrîn și eu, ca toată lumea...
(Ion Druță)
5. **Nu șede**a (pers. II, plur.) că-ți șede norocul.
(Folclor)

De exemplu:

- Bună ziua! Așezați-vă.
- Mulțumesc.
- Vă ascult. Cum vă numiți?
- Andrei Bușev.
- Ce probleme aveți?
- Am căzut și m-am lovit la genunchi. S-a umflat.
- Cînd s-a întîmplat?
- Aseară.
- Ați pus compresă?
- Da, cu gheață.
- Să vă examinez, veți face și o radiografie...

Structuri

- **Veniți** cît mai repede!
- **Sună** la poliție!
- **Nu plecați** de acolo!
- **Acordați-i** primul ajutor!
- **Chemați/ cheamă** ambulanța!
- **Faceți** cardiograma...
- **Nu renunțați**...
- **Adu** rezultatele...
- **Închideți/ deschideți** ochii...
- **Îndoiiți** piciorul...
- **Așezați-vă** comod...
- **Nu respira**...

7.2. Numiți doar cinci calități care, în opinia voastră, ar trebui să caracterizeze un medic. Explicați alegerea.

8. Scrieți în două minute, fără pauză, un mic text despre sănătate. Citiți apoi acest text colegilor. Apreciați-l.

9. Scrieți (individual, fără a discuta cu colegii!) trei cuvinte care, în opinia voastră, sînt cele mai importante pentru **Om** și pe care vreți să le păstrați în **Globul de cristal**. Argumentați alegerea. Exemplificați.

9.1. Scrieți pe tablă cuvîntul care s-a repetat de cele mai multe ori. Cum explicați acest lucru?

9.2. Cîte persoane au indicat cuvîntul **sănătate**? Despre ce vorbește acest lucru?

9.3. Adresați această întrebare părinților/ bunicii. Notați cele trei cuvinte indicate de ei. La următoarea lecție, faceți totalurile. Comparați cuvintele lor cu răspunsurile voastre. Prezentați-le și comentați.

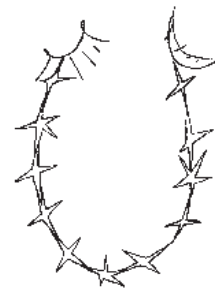
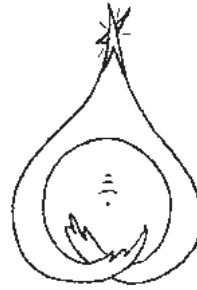
10. Adresați un mesaj de felicitare/ mulțumire/ recunoștință unui medic căruia i-ați oferit o podoabă de stele. Folosiți și verbe la imperativ.

11. Aveți ocazia să vă expuneți părerea privind admiterea la Universitatea de Medicină. Sugerați-i rectorului cîteva idei pentru selectarea celor mai merituoși tineri care vor să însușească profesia de medic. Notați fiecare idee pe coloana timpului și a inimii. Lucrați în echipe. După prezentarea propunerilor, întocmiți varianta finală.

B. Citiți propozițiile. Scrieți verbele evidențiate la forma afirmativă sau la cea negativă.

- Nu mă lăsați!**
- Lasă-l** jos, mă Marine, că e păcat de el, moare.
(J. Al. Brătescu-Voinești)
- Învață** de la nufăr să fii mereu curat.
(Folclor norvegian)
- Mă rog de tine, ploaie,
Cînd zbori către planete,
Stropește gura mamei
Și-o apără de sete.
(Grigore Vieru)
- Doamne, **fă-i** nemuritori
Pe părinții care mor.
(Adrian Păunescu)

C. Scrieți un bilețel unui coleg/ părinților în care să-l/ să-i anunțați că sînteți:

- ✓ la medic și rugați-l/ rugați-i să anunțe profesoara că o să vă rețineți și să vină după voi;
- ✓ la policlinică și rugați-l/ rugați-i să-i transmită dirigintelui că veți lipsi și veți fi la lecții a doua zi.

Lucrați în echipe/ în perechi. Folosiți corect verbele la imperativ.

D. Aveți un frățior sau o surioară. Spuneți-le (folosind verbe la imperativ, forma afirmativă și negativă) că legumele și fructele trebuie spălate înainte de a fi consumate; cereți să se spele pe mîini etc. Improvizați un dialog.

E. Întocmiți un memoriu colectiv adresat celor care consumă droguri. Vorbiți-le despre importanța vieții, despre pericole, despre grija față de generațiile viitoare etc. Atenție la utilizarea verbelor la imperativ!

12. Citiți cu atenție extrasele plasate alături din Convenția cu privire la drepturile copilului (20.11.1989, ONU; Republica Moldova a ratificat documentul la 25.02.1993). Discutați, apoi relațați ce prevederi ale acestui document:

- se respectă în școala voastră;
- sînt încălcate în țara noastră;
- nu le-ați cunoscut și trebuie să cereți respectarea lor etc.

Exemplificați.

Din cărțile lumii

13. Citiți proverbele/ maximele. Organizați dezbateri.

- ✓ Sănătatea e mai scumpă decît toate.
- ✓ Tare-i bine și frumos cînd e omul sănătos.
- ✓ O minte sănătoasă într-un corp sănătos.

• Găsiți și alte proverbe, zicători, aforisme despre sănătate.

14. Comentați maxima:

Oamenii se roagă zeilor să le dea sănătate, fără să știe că stă în puterea lor să o mențină.

(Democrit, filozof grec)

15. Pentru sănătate!

Sfaturi utile:

Dacă vrei să ai o sănătate de fier, pentru a fi aviator sau marinar, consumă: ficat, gălbenuș de ou, caise, morcov, ardei, pătrunjel, ceapă verde etc.

Vrei să ai mușchi sănătoși și să devii bărbat adevărat? Utilizează în alimentație boabe de secară, grâu, orz, semințe de mere, măceș etc.

Vrei să fii înalt (-ă)? Folosește în alimentație ficat, mușchi, drojii de bere, tărîțe.

Vitamina A contribuie la creșterea normală a organismului (**1,5 mg zilnic**).

Vitamina E stimulează funcția unor glande; e antidot în diverse intoxicații (**30 mg zilnic**).

Vitamina B1 asigură creșterea organismului (**2-3 mg zilnic**).

✓ Statele-părți recunosc dreptul copilului de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate posibilă și de a beneficia de serviciile medicale și de recuperare.

✓ Statele-părți se vor strădui să garanteze ca nici un copil să nu fie lipsit de dreptul de a avea acces la aceste servicii de ocrotire a sănătății.

Art. 24, p. 1.

✓ Statele-părți recunosc că un copil handicapat mental sau fizic trebuie să se bucure de o viață plină și decentă în condiții care îi garantează demnitatea, ... să faciliteze participarea activă la viața colectivității.

Art. 23, p. 1.

Sfaturi pentru o comunicare corectă și responsabilă

ARTA COMUNICĂRII

1. Îmbogățește-ți vocabularul, însușește cât mai multe structuri, consultă permanent dicționarul ortografic pentru a avea o comunicare eficientă și responsabilă.

2. Ordonează-ți gândurile înainte de a le transmite.

3. Alege cu atenție cuvintele și imaginile pe care le folosești pentru a fi corect înțeles (înțeleasă).

4. Spune clar ce ai de spus astfel încât lumea să te înțeleagă rapid.

5. Folosește imagini, grafice, maxime, proverbe, glume (în funcție de *ce*, *unde* și *cu cine* comunică) – orice pentru ca esențialul din mesajul tău să fie înțeles și reținut.

6. Succesul comunicării este deplin numai dacă interlocutorul reacționează adecvat.

7. Pune, periodic, întrebări pentru a te asigura că ai înțeles corect ceea ce ți s-a comunicat, astfel încurajându-l și pe vorbitor, demonstrându-i că îl asculți.

8. Apreciază opiniile celorlalți pentru o comunicare mai eficientă.

9. Conștientizează că omul este cel mai important subiect în procesul de comunicare.

10. Atunci când îi contrazici pe ceilalți, fă-o politicos.

11. Ascultă interlocutorul pînă la capăt, apoi poți interveni cu părerea proprie.

12. Încearcă să vezi lucrurile din punctul de vedere al vorbitorului.

13. Nu citi notițe, corespondența sau ziarele în timpul cînd cineva (îți) vorbește.

14. Nu distrage atenția celor care asistă la discuție, jucîndu-te cu degetele, pixul sau cu un alt obiect.

15. Realizează că recepționarea corectă a mesajului **ar putea** depinde de starea ta de spirit.

16. Conștientizează impactul major pe care **ar putea** să-l aibă expresia feței și gesturile tale.

17. Asigură-te că limbajul corpului se potrivește cu mesajul pe care **ai dori** să-l exprimi pe cale verbală.

După Kate Keenan, *Cum să comunică*

ABC-ul COMUNICĂRII

a ordona – *sin.*: a aranja

responsabil – *sin.*: obligat

esențial – principal

recepționare – primire

a încuraja – *sin.*: a susține

a conștientiza – осознать

interlocutor – participant la discuție

a interveni – *sin.*: a participa

a distrage – отвлекать

impact – *aici*: influență

a (se) asigura – *sin.*: a (se) încredința

Sinonime

eficient = eficace = productiv

rapid = imediat

mesaj = comunicare = sens

a contrazice = a se opune

Antonime

responsabil ≠ iresponsabil

corect ≠ greșit ≠ eronat

conștient ≠ inconștient

a încuraja ≠ a descuraja

Familii de cuvinte

a încuraja – curaj – curajos

a interveni – a veni – intervenție

a distrage – a trage – distragere

conștient – conștiință –

conștiincios

corect – corectitudine

eficient – a eficientiza

a contrazice – contrazicere

responsabil – responsabilitate

a (se) asigura – asigurat –

asigurare

Să descoperim!

1. Citiți sfaturile și spuneți, care dintre ele credeți că este cel mai necesar?
2. Recitiți acele sfaturi care sînt absolut noi pentru fiecare dintre voi.
3. Citiți frazele în care se vorbește despre:
 - rolul expresiei feței într-o conversație;
 - importanța stării de spirit a vorbitorului;
 - citirea notițelor, a corespondenței în timpul dialogului;
 - aprecierea opiniilor celorlalți.
4. Răspundeți la întrebări:
 - 4.1. Ce trebuie să facem pentru a avea o comunicare eficientă?
 - 4.2. Cum trebuie să comunicăm/ vorbim dacă dorim ca lumea să ne înțeleagă rapid?
 - 4.3. E bine să punem întrebări în timpul unei comunicări? Argumentați.
 - 4.4. Cine este cel mai important subiect în procesul unei conversații?
 - 4.5. Ce nu este indicat să facem atunci cînd cineva (ne) vorbește?
5. Recitiți sfaturile. În funcție de conținutul fiecărui sfat, notați cu creionul, pe marginea foii, următoarele semne:
 - „V” – dacă informația citită confirmă ceea ce știți;
 - „-” – dacă informația citită diferă de ceea ce știți;
 - „+” – dacă informația pe care ați citit-o este nouă pentru voi;
 - „?” – dacă informația citită cere o documentare suplimentară.
6. Notați două-trei sfaturi despre care veți vorbi cu prietenii voștri.
7. Cînd putem interveni într-o discuție?
8. Ce ați face ca mesajul vostru să fie înțeles și reținut (a se revedea și sfatul nr. 4)?
9. Ce înseamnă pentru fiecare dintre voi „a comunica eficient și responsabil”?

Meridian gramatical

Modul condițional

(prezent și perfect)

A. Scrieți finalul pentru fiecare enunț:

1. Aș scrie un mesaj dacă...
2. Ai fi un interlocutor bun dacă...
3. Dacă vorbești ce vrei, ...
4. Dacă ne-am pregăti pentru un discurs, ...

Compară cu limba rusă

Eu **aș considera/ aș fi considerat** comunicarea eficientă **dacă** interlocutorul **ar reacționa/ ar fi reacționat** adecvat.

Я бы **считала** беседу эффективной, **если** бы собеседник **реагировал** адекватно.

Condiționalul prezent se formează:

verb auxiliar + infinitiv

aș	} ocroti	nu aș	} polua
ai		nu ai	
ar		nu ar	
am		nu am	
ați		nu ați	
ar		nu ar	

Se utilizează:

verb la condițional prezent

+

dacă

+

verb la condițional prezent

Exemple:

Aș pregăti o comunicare dacă mi s-ar cere. Ar comunica eficient dacă ar ști câteva reguli elementare.

Se utilizează:

Dacă

+

verb la condițional prezent

+

verb la condițional prezent

- 10.** Propuneți un alt titlu pentru textul de la începutul temei.
- 11.** Vă considerați interlocutori responsabili? Argumentați.
- 12.** Alcătuiți un cod al unei comunicări eficiente, în viziune proprie. Lucrați în echipe.
- 13.** Una dintre regulile nescrise ale unei comunicării eficiente este aceea de a fi un bun ascultător. Dacă vi s-ar întâmpla ca în cadrul unei comunicări/ discuții să vă revină doar rolul de ascultător, cum ați proceda?
- 14.** Cum credeți, e necesar să privești în ochi interlocutorul în timpul unei discuții? Aduceți argumente pro sau contra.
- 15.** Ce tip de interlocutor ați prefera să aveți: unul care știe să transmită și să promoveze eficient ideile sau un altul care se îngrijește mai mult de aspectul său fizic? Argumentați.
- 16.** Înțeleptul grec Thales afirma: *Vorba lungă demonstrează o gândire mai puțin înțeleaptă.* Spuneți, în ce măsură trebuie să țină cont de acest lucru un interlocutor?
- 17.** Cum ar putea influența viața unui om modul lui de a comunica cu semenii?
- 18.** Citiți câteva reguli de conduită scrise de poetul Ion Minulescu.
- Ascultă, privește și taci!...*
Ascultă, să-nveți să vorbești,
Privește, să-nveți să clădești.
Și taci, să-nțelegi ce să faci!...
Ascultă, privește și taci!
- 18.1.** Care dintre cele trei îndemnuri ar trebui, în primul rând, să fie urmat de tineri? De ce?

Exemple:

Dacă aș cunoaște bine limba română, aș comunica eficient și corect.
 Dacă ai vrea, i-ai contrazice politicos pe oponenti.

- Dacă am frecventa un club de dezbateri, am obține abilități de comunicare.
- Dacă ei ar citi mai mult, ar avea un vocabular mai bogat.
- Dacă ai lucra mai mult asupra comunicării, ai obține rezultate mai bune.
- Dacă am alege cu atenție cuvintele, am fi înțeleși corect.
- Dacă ai vedea lucrurile din punctul de vedere al vorbitorului, ai avea o comunicare mult mai responsabilă.
- Ar fi bine dacă ați aprecia opiniile celorlalți.

Timpul perfect al modului condițional se formează:

verb auxiliar + fi + participiu

aș	} fi ocrotit	nu aș	} fi poluat
ai		nu ai	
ar		nu ar	
am		nu am	
ați		nu ați	
ar		nu ar	

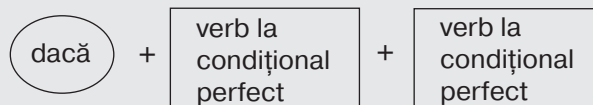
Se utilizează:

Exemple:

Am avea de câștigat cu toții dacă am gândi înainte de a spune ceva.
 Vorba lui ar fi fost apreciată dacă ar fi fost urmată de o faptă pe măsură.

Se utilizează:

19. Citiți proverbele. Spuneți, care dintre ele se pretează cel mai bine la tema aflată în discuție?

- De vorbă bună nu te doare gura.
- Nu te speria când auzi vorbe mari, că acolo-i inima mică.
- Pasărea se prinde cu lațul și omul – cu vorba.
- Vorbele costă puțin și valorează mult.
- Vorba e de argint, tăcerea e de aur.
- Vorba lungă – sărăcia omului.

20. Formulați câte un sfat pentru o comunicare eficientă și responsabilă, pornind de la conținutul aforismelor de mai jos:

- *Rana pricinuită de săgeată se cicatrizează; pădurea doborâtă de secure crește din nou; dar rana produsă de vorbă – de vorbă urită și rea – nu se mai vindecă.* (Mahabharata)
- *Oricât de bine ai vorbi, când vorbești prea mult, sfirșești întotdeauna prin a spune o prostie.* (Al. Dumas, tatăl)
- *Nu spune ce nu merită spus.* (Cugetare persană)

21. Organizați dezbateri în baza afirmației: *Există trei lucruri care contează într-un discurs: cine-l spune, cum îl spune și ce spune.* (Lordul Morly)

22. Filozoful grec Platon ne sugerează: *Să vorbim ceea ce trebuie, să vorbim cât trebuie, să vorbim în fața cui trebuie și să vorbim când trebuie.* Prezentați în 6-7 enunțuri o persoană care manifestă abilitățile respective în timpul comunicării. Lucrați în echipe.

Exemple:

Dacă aș fi avut timp, m-aș fi documentat mai mult.
Dacă am fi fost atenți, am fi înțeles discursul.

B. Copiați din textul de bază enunțurile care conțin verbe la modul condițional. Puneți verbele la condițional prezent sau perfect.

C. Alcătuiți propoziții utilizând tabelul.

Aș fi răspuns într-o limbă corectă chiar	dacă...
Dacă titlul mesajului de pe adresele e-mail ar fi cât mai scurt,	...
...	ai avea grijă să semnezi mesajul ca un profesionist.
Ați fi pregătit comunicări interesante	dacă...
Dacă aș folosi para-grafe scurte într-un mesaj,	...

D. Descrieți imaginea din stînga în 3-4 enunțuri, indicînd care este problema de comunicare între acești doi tineri. Propuneți două-trei soluții pentru ameliorarea situației existente.

Structuri

- Dacă am expune clar ceea ce avem de spus...
- Dacă ai pune periodic întrebări...
- Dacă am conștientiza că omul este...
- Ar trebui să nu distragem atenția...
- Ai putea interveni cu părerea proprie...
- Asigură-te că limbajul corpului...
- Datoria fiecărui interlocutor este...
- Ar trebui să fim politicoși...

E. Alcătuiți termeni noi cu literele din componența cuvintelor: *recepționare, comunicare, a reacționa, gîndurile.*

Model:

recepționare – rece, recepție, reținere, rar, Ion etc.

Încadrați 5-6 cuvinte într-un text coerent. Utilizați și verbe la modul condițional.

23. Citiți câteva dintre regulile necesare pentru o comunicare responsabilă pe internet.

- Scrie corect!
- Dacă nu ai timp să scrii un mesaj, nu-l scrie!
- Scrie în așa fel încât mesajul să poată fi citit!
- Citește încă o dată ceea ce ai scris înainte de a trimite mesajul!
- Fii politicos și atunci când scrii un mesaj!
- Semnează mesajul ca un profesionist!
- Verifică adresa destinatarului și atașamentele!

23.1. Completați lista cu trei-patru reguli/ sfaturi. Lucați în echipe.

24. Examinați imaginea. Interpretați conținutul ei în 4-5 enunțuri.

25. Redactați un eseu, din 8-10 enunțuri, având drept generic afirmația: *Dacă vorbești ce vrei, vei auzi ce nu vrei.*

26. Continuați dialogul în baza temei studiate:

- Noroc, Gabriel!
- Bună, Sergiu!
- Ce subiect ați discutat azi la ora de limba română?
- Am vorbit despre cum trebuie să fie o comunicare responsabilă.
- ...?
- ...?

F. Alcătuiți afirmații în baza modelului:

- N-ar exista **comunicare** fără cuvinte.
- N-ar exista **cuvinte** fără litere.
- N-ar exista **litere** fără alfabet.

Repere:

Ploaie, pământ, flori, viață, aer, apă, copaci, curcubeu.

G. Continuați dialogul:

- Salut, Mihaela!
- Salut, Nicoleta!
- Ce faci sîmbăta aceasta?
- Ar trebui să merg la o conferință.
- De ce?
- Aș dori să-l ascult pe criticul literar Alex Ștefănescu, care e și un bun orator.
- ...

H. Completați propozițiile.

Dacă aș fi

- Dacă aș fi o floare, aș fi...
- Dacă aș fi un cuvînt, aș fi...
- Dacă aș fi un personaj, aș fi...
- Dacă aș fi un orator, aș fi...

I. Cu ce imagini-simbol ați asocia cuvintele date? Argumentați.

Carte, cuvînt, răbdare, orator, poet, mesaj.

Valorile condiționalului

dorință: Aș citi acest roman = Vreau să citesc acest roman.

politețe: V-ar interesa să știți mai multe despre o comunicare eficientă?

condiție: Aș fi avut o comunicare eficientă dacă aș fi cunoscut problema.

J. Transformați propozițiile, utilizînd verbele la modul condițional. Adresați-vă politicos.

Model:

Vă interesează să citiți *Alchimistul* de Paulo Coelho?

V-ar interesa să citiți *Alchimistul* de Paulo Coelho?

1. Vreți să formulați câteva sfaturi?
2. Doriți să știți cine va avea discursuri?
3. Poți să ascuți interlocutorul pînă la capăt?
4. Vreți să citiți câteva sfaturi pentru o comunicare eficientă?

Doriți să cunoașteți România?

Programul Rom-Acces testează elevii din școlile cu instruire în limba rusă (clasele VIII-XI) care vor să-și petreacă vacanța de iarnă în taberele de odihnă din Poiana Brașov.

Se va verifica nivelul de cunoaștere a limbii române, și anume dacă elevii sînt capabili:

- ✓ să **înțeleagă** interlocutorul;
- ✓ să **răspundă** prompt la întrebări;
- ✓ să **solicite** (să ofere o informație);
- ✓ să **converseze** liber pe diverse teme etc.

Din programul taberei:

- excursii;
- întâlniri cu personalități marcante ale științei și culturii românești;
- activități de schi;
- alte activități distractive.

N.B.! Bonul de plată echivalează cu un rezultat bun la testare.

Relații la tel.: 77-88-99

ABC-ul COMUNICĂRII

a stăpîni – *aici*: a ști, a cunoaște

capacitate – способность

interlocutor – собеседник

prompt – быстро

a solicita – a cere cotidian – ежедневно

a echivala – a fi egal

Sinonime

tratament = lecuire

cotidian = zilnic

diverse = diferite

marcant = renumit

prompt = operativ

Antonime

a se odihni ≠ a lucra

a solicita ≠ a oferi

a vinde ≠ a cumpăra

Familii de cuvinte

stăpîn – a stăpîni – stăpînire

test – a testa – testare

a scrie – a se înscrie – scriitor

ANUNȚ

Universitatea de Stat din Moldova invită absolvenții liceelor cu instruire în limba română sau rusă care au susținut examenele bacalaureat cu media 8,0 – 10 să se înscrie la specialitatea *limba română în școlile cu instruire în limba rusă*.

Deținătorii diplomelor de gradul I, II, III la Olimpiada republicană de limba și literatura română vor fi înscriși la studii fără concurs. Doritorii pot depune dosarele în perioada 25 iulie – 1 august în blocul 1, bir. 425 (str. Kogălniceanu nr.10), între orele 9.00 și 18.00.

Actele necesare:

- buletinul de identitate;
- diploma de bacalaureat;
- diploma de merit;
- 3 foto 3x4 cm.

Relații la tel.: 11-22-33

Să descoperim!

1. Citiți reclama și anunțul de la pag. 24. Răspundeți la întrebări.

Unde sînt invitați elevii din școlile cu instruire în limba rusă? Ce posibilități au ei? Formulați, printr-o propoziție, condiția care oferă elevilor facilități (приоритеты) pentru odihnă/ studii. Ce obiective (цели) trebuie să realizeze un elev pentru a se odihni la Poiana Brașov? Ce vă interesează în mod deosebit, reclama sau anunțul? De ce? Ce activități, din programul taberei de odihnă, vă atrag (привлекают) cel mai mult? Argumentați.

2. Sînteți o persoană pragmatică, emotivă sau ambițioasă? Completați tabelul și argumentați. Faceți referiri la conținutul anunțului și reclamei.

Subsemnatul/ -a sînt		
pragmatic/ -ă	emotiv/ -ă	ambicio(a)s/ -ă
<ul style="list-style-type: none"> • Universitatea îmi oferă această șan-să și vreau să profit de ea. • E bine că nu voi cheltui bani. • ... 	<ul style="list-style-type: none"> • Aș vrea să merg la Brașov și să admir natura. • O să pictez. • ... 	<ul style="list-style-type: none"> • O să le demonstrez colegilor că voi susține testul. • Le arăt eu!... • ...

3. Recitați anunțul. Modificați-l în funcție de interesele voastre (universitatea, facultatea, media de la bacalaureat, perioada de înscriere etc.).

• Transformați anunțul alcătuit în reclamă.

Repere:

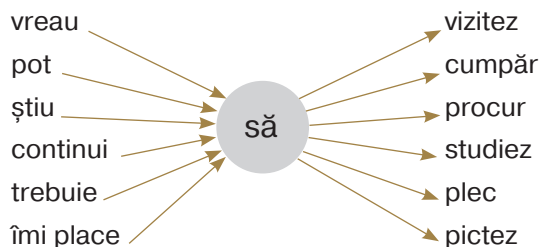
Anunț	Reclamă
<ul style="list-style-type: none"> • înștiințare oficială; • ce (evenimentul); • cînd/ unde; • condiții; • posibilități. 	<ul style="list-style-type: none"> • recomandări insi-stente; • produs/ spectacol/ concert; • momente atractive; • calități exagerate.

Meridian gramatical

Modul conjunctiv

Competența de a comunica corect în limba română necesită și utilizarea corectă a formelor de conjunctiv. De cele mai multe ori, conjunctivul e precedat de unele verbe.

Dar conjunctivul se utilizează și **neprecedat** de alt verb.

Exemple:

- **Să merg** acum sau **să nu merg?** (prezent)
- Ion **să meargă** mâine la testare. (viitor)
- O **să merg** la testare cu un coleg. (viitor popular)
- La Facultatea de Drept **să înveți!** = Învață la Drept! (imperativ)

Atenție la persoana a III-a singular și plural!

Să ne amintim:

prezentul indicativ

conjunctivul

(-ă)

(-e)

studiază
concertează
cumpără

să studieze
să concerteze
să cumpere

(-e)

(-ă)

vinde
pregătește
se deschide

să vîndă
să pregătească
să se deschidă

Dar și identice:

știe
se apropie

să știe
să se apropie

4. Ați citit un anunț despre o călătorie într-o țară la care visați de mult timp. Improvizați un dialog telefonic. Telefonați ca să concretizați unele detalii:

- durata;
- termenele;
- costul călătoriei etc.

5. Întocmiți reclama unui/ unei:

- ✓ produs;
- ✓ dicționar enciclopedic;
- ✓ instituții de învățământ;
- ✓ apartament scos la vânzare;
- ✓ haine;
- ✓ concert/ spectacol.

Lucrați în echipe.

• Un grup de oponenți **reclamează** cele recomandate anterior. Indicați „punctele slabe” ale reclamei, erorile, neadevărurile care sînt promovate etc.

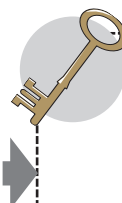
6. Alcătuiți un anunț/ aviz din 5-6 rînduri în care să vă exprimați dorința de a face lecții suplimentare la una dintre disciplinele școlare.

7. Continuați lista sfaturilor utile pentru consumatori:

- Nu te grăbi **să cumperi** un produs prea laudat și prea ieftin.
- Nu te lenevi **să-i verifici** „datele” (producătorul, termenul de valabilitate etc.).

8. Scrieți un anunț sau întocmiți textul unei reclame în baza desenelor și a temelor date (la alegere):

- ✓ Ziua Poeziei;
- ✓ Lansarea cărții „Purtătorul de cuvînt al tăcerii” de Vasile Romanciuc;
- ✓ Festivalul de muzică pop: „Un șopot de frunze”;
- ✓ Vânzarea luminărilor de Crăciun etc.

Structuri

- Aș vrea să...
- Ca să ajungi...
- Pentru ca să...
- E bine să...
- E util să...
- Știu ce...

- a reclamá ≠ a face reclamă
- a reclamá = a se plînge împotriva cuiva, a formula anumite pretenții, a protesta

Repere:

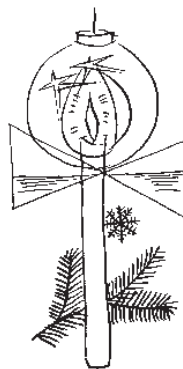
- licență
- termen de garanție
- miros specific
- calitate proastă
- acustică rea
- se ia vopseaua
- preț
- incompetență

Concretizați:

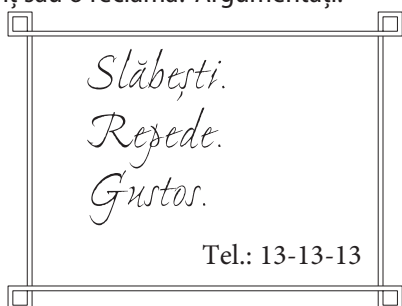
- ce știți **să faceți**
- ce puteți **să realizați**
- ce ați dori **să mai aflați**

A. Conjuțați verbele date la conjunctiv prezent. Fiți atenți la persoana a treia. Construiți apoi enunțuri, utilizîndu-le și cu alte verbe.

- a ajunge
- a atrage
- a concretiza
- a reclama
- a anunța
- a afla
- a ști

9. Citiți. Cum credeți, în chenarul de mai jos e un anunț sau o reclamă? Argumentați.

- Vreți să telefonați pentru informații suplimentare? De ce?

10. Examinați atent anunțurile. Cine putea să le scrie? Argumentați.

Ofer o vizuină confortabilă contra unui coteț modest.

Anunț!
Vind metodă de tratament a gripei în 24 de ore.
Tel.: 222-333

11. Cineva a spus: „Reclama este un mare semn de întrebare (?) pentru cel ce o vede/ aude“. Expuneți-vă părerea. Utilizați, dacă aveți nevoie, rubrica *ABC-ul comunicării*.

12. Citiți proverbele, maximele de mai jos. La ce se referă ele: la reclamă sau/ și la anunț? Comentați.

- De șapte ori măsoară și o dată taie.
- Omul are două urechi să audă și doi ochi să vadă.
- Cel care pregătește un rău altuia și-l pregătește lui însuși.
(Hesiod)
- Cele mai multe rele și le pricinuiesc oamenii singuri.
(Euripide)
- Amintiți-vă și alte proverbe adecvate.

Model:

Eu vreau să ajung	noi vrem să ajungem
tu vrei să ajungi	voi vreți să ajungeți
el, ea vrea să ajungă	ei, ele vor să ajungă

Conjunctivul trecut (perfect)

eu	}	să fi ajuns (citit)
tu		
el, ea		
noi		
voi		
ei, ele		

B. Continuați enunțurile.

1. Să fi știut că este așa de scump...
2. Să fi citit atent...
3. Să fi mers cu tine...
4. Să fi verificat...

C. Traduceți.

- 1) Хочу поступить в университет на юридический факультет.
- 2) Я должен уметь просить и давать информацию.
- 3) Мы решили, что сроки нам подходят (не convin).
- 4) Полезно знать много языков.
- 5) Дадим объявление о том, что хотим подработать.
- 6) Не думаю, что нужно верить любой рекламе.

D. Încercați să fiți mai amabili, mai buni când cereți/ doriți ceva, rugați pe cineva etc. Continuați.

Model:

• Dă -mi un timbru!	• Vă rog să-mi dați un timbru.
• Du -te la școală!	• Să te duci la școală.
• Citește atent!	• ...
• Notează mai repede!	• ...
• Aduceți -mi marfa promisă!	• ...
• Chemați directorul magazinului!	• ...

Știu: să discut,
să vorbesc pe tema:

Adolescentul și societatea

LEXICUL

vreau să cunosc

- umbră, brîu, sfios, încăpățînat, omniscient, indulgent, orgolios, subtil, credul, echilibrat, răsfățat, arogant, dezordonat, fățarnic, distrat, nereținut, mofturos, răzbunător;
- a strănuta, a inspira, a expira, a leșina, a prescrie, a (se) trata, a (se) fricționa, moașă, indigestie, guturai, leziune, tuse, ulcer, arsuri, greață, amețeli, inconștient, piele, alifie, fiolă, somnifer, seringă, calmant, soluție, certificat, trusă, fractură;
- capacitate, interlocutor, prompt, a solicita, cotidian, a procura, a alege, a se hotărî, termen, exagerat, responsabil, comunicare, impact, eficient, a distrage, mesaj, a contrazice, a încuraja, corectitudine, a interveni, a conștientiza.

STRUCTURILE

învăț

• Eu cred că sînt...	• Mi-i rău/ vi-i greață...	Dacă am conștientiza...
• Prietenii zic că...	• Faceți cardiograma...	Ar trebuie să fim poliți-
• (Eu) sînt totalmente...	• Sună la poliție!	coși...
• Într-o măsură oarecare...	• S-a întîmplat...	Datoria fiecărui interlo-
• Sînt sigur că...	• Mi-am fracturat...	cutor...
• Aș vrea să fiu..., dar...	• Aș vrea să...	Asigură-te că limbajul
• Regret că...	• Ca să ajungi...	corpului...
• Unii afirmă că...	• Pentru ca să...	Ai putea interveni...
	• E util să știu ce...	Dacă ai pune întrebări...
	• A face reclamă...	

GRAMATICA

pot

Formele scurte și lungi ale pronumelui personal (dativ, acuzativ)	Folosirea corectă a verbelor la imperativ	Modul conjunctiv Exemple:
Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • O luptă-i viața: deci te luptă/ Cu dragoste de ea, cu dor. (George Coșbuc) • Nu ședea că-ți șede norocul. (Folclor) • Pădurețe, pădurețe, nu le-a su- ferit toată viața! (Ion Druță) 	Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • Cheamă ambulanța! • Nu-l ridică! • Așezați-vă! • Nu vă agitați!... • Du-te la farmacie! • Fă-ți un ceai! • Adu medicamentele! 	<ul style="list-style-type: none"> • să scriu un anunț sau o reclamă; • să mă concentrez pentru a citi anunțul/reclama; • să utilizez corect formele de conjunctiv.

Ce înseamnă să fii original? Cum să-ți găsești stilul propriu?

1. Numiți obiectele reprezentate în imagini. Care dintre acestea s-ar potrivi mai mult pentru stilul vostru? De ce?

2. Enumerați și alte lucruri ce fac parte din grupul obiectelor vestimentare. Spuneți, cu ce ați mai completa garderoba voastră?
3. Citiți textele. După părerea voastră, ce este mai important pentru om: frumusețea hainei sau frumusețea sufletului?

Omul și haina

Haina spune mult despre persoana care o poartă, relevându-i personalitatea și felul individual de a fi.

Lipsa de gust denotă lipsa de cultură, sărăcia spirituală și deficiența de individualitate. Gustul estetic este măsura sensibilității, a intelectului.

Desigur, atunci când ne îmbrăcăm, sîntem influențați, în mare măsură, de tendințele pe care le dictează moda aceluși moment. E cunoscut faptul că moda are o putere mare de atracție asupra oamenilor, determinîndu-le, în mare parte, comportamentul.

Fiecare dintre noi tinde să fie original și prin haina pe care o poartă. Fiecare vrea să poarte ceva nou și modern. Însă atunci când alegem o haină, trebuie să ținem cont și de stilul vestimentar al celor din jur, în caz contrar, riscăm să fim excentrici.

ABC-ul COMUNICĂRII

original – care iese din comun, neobișnuit, ciudat, bizar, extravagant, excentric

stil – fel propriu de a se exprima al unei persoane, fel de a fi, de a acționa, de a se comporta

lejer – ușor, comod

a influența – влиять

nonconformist – persoană care dovedește originalitate

a se conforma – a se adapta la...
a conta – *aici*: a avea însemnătate

exterior – ținută, înfățișare, aspect

a îmbunătăți – улучшить

neapărat – cu orice preț

reduceri – скидки

stoc – запас

a-și insufla – внушить себе

Expresii

a-și da seama – осознать

în mare măsură – в большей мере

nu încapă îndoială – без сомнений

a fi în culmea fericirii – быть очень счастливым

în pas cu moda – в ногу с модой

Familii de cuvinte

original – originalitate

a influența – influențat – influență

înțelegere – înțelegător –

a înțelege

Adolescenții deseori consideră că doar haina și înfățișarea lor e ceea ce contează, făcându-și din acest lucru un scop suprem.

Însă puține stiluri de vestimentație rezistă în timp. Și ce ne facem dacă părinții nu au posibilitatea să ne ajute material, iar noi vrem să fim „la modă” cu tot dinadinsul? Orice haină sobră, curată, asortată cu gust poate fi purtată fără nici o reținere. Astfel, vom fi mereu în pas cu moda.

Haideți să medităm asupra întrebării: haina face omul sau omul face haina?

Frumusețe fără vîrstă

(din notițele unui adolescent)

„...Cîndva mă preocupa foarte mult felul cum mă îmbrăcam. Țineam neapărat să fiu în pas cu moda. Iar dacă puteam să-mi cumpăr haine care purtau marca unui designer celebru, eram în culmea fericirii.

Mai tîrziu însă, am fost nevoit să mă întrețin financiar singur. Mi-am dat seama că, în cazul în care doream să nu cheltuiesc mai mult decît cîștigam, nu mai puteam fi sclavul modei. Am început să-mi cumpăr haine în perioadele cînd se făceau reduceri de preț sau cînd unele magazine lichidau stocurile. Am descoperit că astfel puteam să mă îmbrac frumos doar cu un sfert de preț din ceea ce propunea piața. Secretul constă în a învăța să cumperi haine practice care se aranjează bine, nu se demodează repede și pot fi asortate cu hainele pe care le ai deja. În loc să las moda să-mi dicteze ce haină să-mi cumpăr, acum mă străduiesc să decid eu ce stil mi se potrivește. N-aș putea spune că nu mă mai interesează deloc hainele la modă, dar mi-am dat seama că personalitatea mea depinde nu numai de aspectul meu exterior, ci și de cel interior.

Am înțeles că frumusețea omului depinde nu numai de modul în care se îmbracă, dar și de lumea lui interioară. Frumusețea sufletului nu are vîrstă, iar *bunătatea, înțelegerea, respectul, compasiunea, răbdarea* sînt cele mai frumoase „veșmînte” ale omului. Încercați să vă însușiți aceste calități și veți fi întotdeauna în pas cu moda.”

Să descoperim!

1.

Citiți textele și răspundeți la întrebări.

Ce rol are haina în viața unui om? Poate oare haina omului „dicta” comportamentul lui? În ce cazuri? Care sînt cerințele societății față de aspectul exterior al omului? Credeți că personalitatea omului depinde numai de aspectul său exterior? Argumentați? Despre ce calități sufletești se vorbește în text? Ce loc ocupă hainele în viața voastră? Ce schimbări în stilul vostru vestimentar ați dori să faceți? De ce? Cum credeți, ce înseamnă să fii original? Ați reușit să găsiți un stil vestimentar propriu? Ați dori să fiți permanent în pas cu moda? De ce?

ABC-ul COMUNICĂRII

Sinonime

haină = vestimentație, veșmînt, îmbrăcăminte
comportament = purtare, conduită

Antonime

modern ≠ vechi, veche
larg ≠ îngust
lung ≠ scurt
corect ≠ incorect
deosebit ≠ obișnuit

Omonime

poartă (subst.) – poartă (verb)

Paronime

original – originar

Comparații!

individualitate – индивидуальность
inteligență – интеллигентность
cultură – культура
stil – стиль

* * *

a se îmbrăca
 / cu gust
 / elegant
 / deosebit

stil
 / clasic
 / modern
 / propriu

gust
 / rafinat, fin, delicat
 / select, ales, elevat

comportament
 / civilizat
 / politicos
 / corect

îmbrăcăminte
 / lejeră
 / asortată
 / demodată

2. Selectați din texte și citiți enunțurile referitoare la:

- rolul vestimentației în viața omului;
- puterea de atracție a modei asupra oamenilor;
- „secretul“ hainelor întotdeauna la modă;
- importanța aspectului interior al omului.

3. Continuați enunțurile, utilizând idei din text:

- Lipsa de gust înseamnă...
- Fiecare poate decide...
- Personalitatea omului depinde nu numai...
- Frumusețea adevărată a omului...

4. Recitiți textele. Scrieți în două rînduri lanțuri asociative pentru fiecare din îmbinările de cuvinte:

aspect exterior

aspect interior

5. Stabiliți:

- ce idei comune au informațiile din textele date;
- prin ce se deosebesc ele.

6. Recitiți textul *Frumusețe fără vîrstă*. Completați fișa de identitate a autorului-adolescent după următoarele repere:

- personajul: el, ea
- aspectul exterior
- aspectul interior
- opinia mea despre autor

7. Citiți întrebările din primul text. Completați tabelul cu răspunsuri argumentate. Utilizați tehnica de lucru „agenda cu notițe paralele“.

Întrebări	Răspunsuri
1. ...	1. Nu încapе îndoială că...
2. ...	2. Îmi dau seama că...

8. Completați șirul **A** cu informații (accesorii) din șirul **B**.

- Care sînt accesoriile cele mai originale, în opinia voastră?
- Ce nu-ți place să porți, de ce?

A

cămașă
pantaloni
palton
rochie

B

pălărie cercei
centură beretă
cravată broșă
mărgele brățară
papion bretele

9. Răspundeți, argumentînd, ce veți îmbrăca:

- la o serată de absolvire a liceului;
- în zilele de odihnă;
- la un spectacol;
- la o discotecă.

ABC-ul COMUNICĂRII

Repere:

aspect exterior/ interior

chip, haină, față, zîmbet, înfățișare, suflet, gînduri, bunătațe, costum, respect, toleranță, compasiune etc.

Structuri

- Într-o oarecare măsură...
- Regret că...
- Unii cred că...
- Mi-ar plăcea să...
- Nu cred că...

Exemplu:

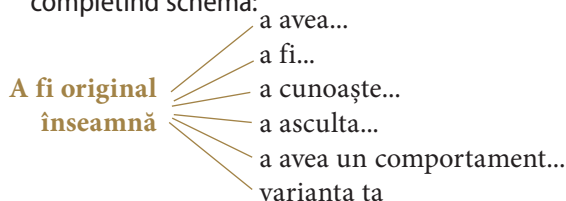
Nu-mi place să port bretele pentru că nu mă simt liber/ă, mă incomodează.

10. Alegeți unul dintre obiectele din imagini, care, în opinia voastră, l-ar caracteriza cel mai bine pe un om nonconformist. Argumentați răspunsul.

11. Descrieți portretul unei persoane originale, completând schema:

12. Când alegeți o haină, cu cine vă sfatuiți, în primul rând, dacă vi se potrivește sau nu? Explicați de ce.

- a) *cu părinții* c) *cu prietenii*
 b) *cu bunicii* d) *cu alte persoane*

Utilizați în răspunsul vostru și structuri de genul:

Întotdeauna mă ajută **cel mai mult**...

De obicei, primesc un sfat **mai bun** din partea...

13. Citiți fraza de mai jos și exprimați-vă părerea referitoare la moștenirea primită de o adolescentă. Voi ce fel de lucruri ați moștenit?

„Cea mai prețioasă piesă vestimentară din garderoba mea este o rochie de mireasă, moștenită de la bunica...”

14. Alcătuiți un monolog al unei haine de mult uitată în garderobă. Utilizați adjectivele la gradele comparativ și superlativ. Puteți începe astfel: „*Odată, demult, eram cea mai...*”

15. Descrieți vestimentația voastră preferată. Credeți că o persoană trebuie să se deosebească, prin stil, de colegii săi sau ar trebui să arate exact ca cei din jur? De ce?

16. Formulați un sfat prin care să sugerați schimbarea stilului vestimentar al unor persoane dragi vouă:

mama tata prietena

...

...

...

Meridian gramatical

Adjectivul. Gradele de comparație ale adjectivelor

Amintiți-vă!

• Adjectivele **variabile** își modifică forma în vorbire.

Adjectivele **variabile** pot avea:

- patru forme: *bun, bună, buni, bune*;
- trei forme: *mic, mică, mici*;
- două forme: *mare, mari*.

• Adjectivele **invariabile** nu își modifică forma în vorbire: *gri, maro* etc.

A. Scrieți adjectivele *verde, negru, maro* cu substantive masculine și feminine, la singular și plural.

Amintiți-vă!

Adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat.

B. Găsiți pentru adjectivele date câte trei substantive corespunzătoare:

- *original* ● *comodă*
- *noi* ● *gri*
- *îngrijită* ● *elegant*

Gradele de comparație ale adjectivelor

I. Pozitiv: modern

II. Comparativ

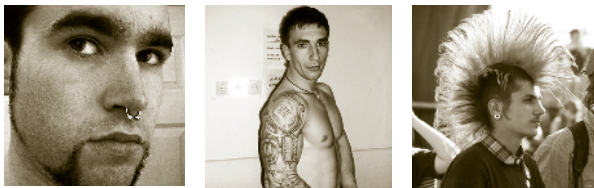

De superioritate: *mai* frumos

De inferioritate: *mai puțin* frumos

De egalitate: *tot atît de* frumos
tot așa de frumos
la fel de frumos
deopotrivă de frumos

17. Analizați imaginile și spuneți dacă e recomandabil să mergeți astfel la liceu. De ce?

18. Propuneți un design vestimentar pentru:

liceeni

profesori

varianta ta

19. Stabiliți cine dintre colegii voștri are un stil propriu deosebit. Descrieți cum se manifestă persoana în cauză.

Repere:

Stiluri: *disco, hippy, punk* etc.

20. Dacă în clasa voastră s-ar organiza un concurs al originalității, cine credeți că ar învinge? Argumentați răspunsul.

21. În relația părinți-copii-bunici, de obicei există neînțelegeri în ceea ce privește moda, stilul, vestimentația etc. Cum credeți, care ar fi părerea fiecărei generații referitoare la ținuta vestimentară reprezentată în imagini? Completați tabelul. Comentati.

Eu	Părinții	Bunicii
...

22. Alcătuiți dialoguri după modelele date. Lucrați în perechi.

a) – De ce te îmbraci astfel?
– Pur și simplu, mă simt comod în haina aceasta.
– ...

b) – Mi se pare exagerată extravaganta Elenei. Tu ce crezi?
– N-aș zice...

23. Exprimați-vă părerile pro sau contra referitor la afirmațiile de mai jos, completând tabelul:

	pro	contra
a) Un dulap plin cu haine inutile nu ne va ajuta să fim eleganți.		
b) Un bărbat elegant n-ar trebui să poarte nici un accesoriu în plus, în afară de verighetă și ceas.		

III. Superlativ

relativ: *cel mai frumos*
cea mai frumoasă
cei mai frumoși
cele mai frumoase

absolut: *foarte frumos*
grozav de frumos
deosebit de frumos
nespus de frumos
nemaipomenit de frumos

Adjective care nu au grade de comparație:

superior
exterior
viu
mort
perfect
veșnic

exact
deplin
total
asemenea
anterior
major

maxim
suprem
excelent
admirabil
colosal
incomparabil etc.

C. Găsiți în textele studiate un adjectiv care nu are grade de comparație. Alcătuiți un enunț cu acest adjectiv.

D. Selectați din cel de al doilea text două adjective și includeți-le în următorul tabel:

Adjectivul	Gradul comparativ	Gradul Superlativ
...

	...	

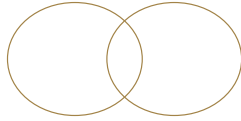
E. Scrieți pentru substantivele date câte trei adjective variabile sau invariabile și puneți-le la unul din gradele de comparație: *haină, accesorii, vestimentație, cravată, stil, gust*.

F. Stabiliți gradele de comparație ale adjectivelor: *grozav de simpatic, mai puțin atrăgător, nemaipomenit de frumos, prea demodat, tot atât de elegant, din cale-afară de ciudat, destul de drăguț*.

- 24.** Divizați clasa în trei echipe. Organizați o **masă rotundă** la care vor participa: *grupul părinților, grupul psihologilor și grupul adolescenților*. Exprimați-vă părerea privind afirmația:

„Prima imagine despre tine e înșelătoare, mai multă valoare au cunoștințele tale“.

- Completați diagrama Venn în baza răspunsurilor.

- J.** Continuați enunțurile utilizând adjective la diferite grade de comparație. Găsiți și alte informații din acest domeniu:
- Casa de modă din Chișinău e mai puțin...
 - Cătălin Botezatu este unul dintre cei mai cunoscuți designeri din România, iar...
 - Modelierul Giorgio Armani de la Hollywood este...

- 25.** Alcătuiți un anunț/ o reclamă pentru un concurs sau o revistă de modă.
- 26.** Scrieți câteva enunțuri prin care să vă exprimați impresiile de la un eveniment de prezentare a modei.
- 27.** Relatați despre un manechin/ fotomodel, un creator de modă (la alegere).
- 28.** Imaginați-vă ca sînteți designer. Cum credeți, care vor fi tendințele modei în acest an? Indicați: *sezonul, culoarea, încălțămîntea, lungimea hainelor, accesoriile etc.*

Din cărțile lumii

- 29.** Citiți recomandările unui psiholog care vă vor ajuta să vă construiți un stil vestimentar propriu:
- ✓ Nu trebuie să fii la indigo cu toată lumea, ci să fii original, făcînd combinații care te avantajează și îți accentuează silueta.
 - ✓ Nu cumpăra cele mai *trendy* haine dacă nu ți se potrivesc.
 - ✓ Nu trebuie să-ți achiziționezi neapărat hainele recomandate de stilisti, ci poți combina articolele pe care le ai în garderobă, astfel încît să fii la modă chiar prin culoare.
 - ✓ Nu uita că trebuie să porți întotdeauna ceea ce îți place și ceea ce te ajută să te simți bine.
- 30.** Discutați în echipe, cu argumente pro sau contra, următoarele afirmații:
- Gusturile nu se discută.
 - Originalitatea rămîne pentru mulți un mister.
 - Nu poți să rezști într-o societate modernă nefiind la modă.

- 31.** Explicați expresiile populare de mai jos. Despre ce fel de oameni este vorba?
- ✓ *Își dă și haina de pe el.*
 - ✓ *Am ac de jocul lui.*
 - ✓ *A fi sub papuc.*
 - ✓ *S-a simțit cu musca pe căciulă.*

- 32.** Se spune că haina este un *alter ego* al „purtătorului” ei. Analizați imaginile alăturate. Despre ce ne vorbește limbajul vestimentației acestor persoane?

Repere: vîrsta, clasa socială, ocupația profesională, personalitatea etc.

Voi face totul ca să-i ajut

SĂ NU UITĂM DE CEI MAI TRIȘTI CA NOI

Luna august 2007 a marcat viața amîndurora. La 16 ani, Ștefan a rămas fără ambele picioare. Iar Silvia Zaharia a reușit să-i redea băiatului curajul de a merge mai departe după tragicul accident.

Silvia Zaharia a ajuns în Italia, ca multe alte femei din Moldova. Fosta asistentă medicală e de zece ani menajeră. Bucuria ei este că a reușit să ia și familia cu ea, păstrînd-o, acesta fiind cel mai important lucru pe care-l are un om în viață.

Tragedia lui Ștefan i-a schimbat viața și modul de a privi unele lucruri. Venise în concediu. Răsfoind ziarele, a găsit un anunț în care scria despre necesitatea de a colecta bani pentru o intervenție chirurgicală pentru un copil de 16 ani.

„L-am căutat toată ziua prin spitale și abia seara l-am găsit pe băiat la Spitalul Republican pentru Copii, în secția de reanimare. Tabloul pe care l-am văzut atunci m-a marcat și nu-l pot uita nici acum. I-am spus că **o să-l ajut**, îmi mărturisește ea, în timp ce își șterge lacrimile. I-am lăsat niște bani sub pernă și numărul de telefon.“

Ștefănel a rămas fără picioare pentru că a vrut să salveze viața unui cocostîrc, care se încîlcise în niște fire de înaltă tensiune. Pentru prima dată a văzut cum plînge un cocostîrc. S-a urcat pe stîlp. A atins cu mîna pasărea care se afla sub tensiune înaltă, a fost electrocutat – i-au ars picioarele. După mai multe încercări, tatăl și-a dat copilul jos.

Din Italia, Silvia a reușit să-i aducă un cărucior cu roțile. „Nu poți să fii indiferent la o asemenea durere. De la Ștefan am învățat multe lucruri. Insistența și optimismul sînt doar cîteva”, îmi spune dumneaei. Apoi, cu ajutorul Asociației Obștești „Copiii pe picioare”, i-a adus din Italia și o pereche de proteze.

„Eu comunic cu dna Zaharia în fiecare seară pe internet sau ne scriem măcar un *sms* pe zi și asta durează mai bine de patru ani, ne spune Ștefan Roșca. De multe ori am fost întrebat dacă am salvat cocostîrcul. Nu, nu l-am salvat, dar am înțeles că în viață nu contează doar cît bine ai reușit să faci, ci și intenția de a face bine.“

Acum, la cei 21 de ani ai săi, Ștefan este student la Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport. E triplu campion european la haltere. În prezent, la insistența ocrotitoare sale, a depus actele la Facultatea de Drept de la Universitatea de Stat din Moldova. „Am insistat, pentru că sănătatea nu o să-i permită să facă sport peste vreo cinci ani”, confirmă doamna.

Ștefan Roșca nu este unicul copil ajutat de dumneaei.

„Cît trăiesc, **o să fac** totul ca să-i ajut. **Nu am să refuz** nici un copil”, ne-a mărturisit femeia cu suflet mare.

Adaptare după *Jurnal de Chișinău*

ABC-ul COMUNICĂRII

a marca – *sin.*: a însemna

a reda – a da înapoi

menajeră – *sin.*: casnică

reanimare – acțiune de a readuce la viață

a se încîlci – спутаться

fir – *sin.*: sîrmă

tensiune – напряжение

electrocutat – поражен электрическим током

indiferent – *sin.*: insensibil

intenție – намерение

a insista – настаивать

Sinonime

amîndoi = ambii

încercare = efort, strădanie

a ajuta = a susține, a proteja

Antonime

indiferență ≠ interes

optimism ≠ pesimism

Familii de cuvinte

menajeră – menaj

a insista – insistent – insistență

indiferent – indiferență

a marca – marcarea – marcat

Structuri

- Să nu uităm de cei mai triști...
- O să fac totul ca...
- E nevoie de ajutorul tău...
- O să mă implic...
- Bunătatea va salva...
- Dăruiești și câștigi...
- Nu trece indiferent pe lîngă...
- Ai să mergi s-o vizităm pe...
- Pot să vă ajut cu ceva?
- Noi putem face multe...

Să descoperim!

1. Citiți și spuneți care este motivul tragediei lui Ștefan Roșca.
2. Citiți fragmentul care v-a impresionat.
3. Răspundeți la întrebări:
 - 3.1. Unde l-a găsit Silvia Zaharia pe Ștefan?
 - 3.2. Cum a fost accidentat băiatul?
 - 3.3. În ce mod l-a ajutat dna Zaharia pe Ștefan la început?
 - 3.4. Care au fost acțiunile femeii pe parcurs?
4. Adresați-i două-trei întrebări lui Ștefan.
5. Propuneți un titlu-temă și un titlu-idee.
6. Reproduceți fragmentul care v-a sensibilizat.
7. Formulați ideile principale din text.
8. Alcătuiți un dialog imaginar cu Ștefan despre curajul și forța de a trece peste o nenorocire.
9. Cum credeți, sînt mulți oameni sensibili asemenea dnei Silvia Zaharia? Argumentați.
10. Relatați despre un act de caritate făcut de rudele sau cunoscuții voștri.
11. Un post de televiziune a prezentat un reportaj despre Dumitru Iorga – „băiatul cu inima în geantă”. Acest tînăr are o inimă artificială. Pentru el, unica șansă de supraviețuire este transplantul de inimă – operație care costă cca 100 de mii de euro.
Ce ați putea întreprinde pentru a-l ajuta pe Dumitru?
12. Ce ați făcut pentru a susține în momente grele o persoană pe care o cunoașteți?
13. Citiți informația.

În cadrul unei emisiuni televizate, a fost relatat cazul lui Eugeniu Brad – un tînăr care suferă de o boală genetică numită *epidermoliză*

Meridian gramatical

Viitorul popular

Timpul viitor al verbelor arată o acțiune ce se va realiza după momentul vorbirii.

Să ne amintim

Viitorul literar se formează cu ajutorul auxiliarului **a vrea** (a voi) la prezent + infinitivul verbului de conjugat:

eu voi ajuta, tu vei susține, el/ea va proteja.

În limba vorbită, viitorul se construiește din:

- ✓ verbul auxiliar **a avea** + conjunctivul verbului de conjugat.
- ✓ **o** (invariabil) + conjunctivul verbului de conjugat.

Exemplu: a ajuta

Eu am să ajut = Eu o să ajut

Tu ai să ajuți = Tu o să ajuți

Noi avem să ajutăm = Noi o să ajutăm

Ei, ele au să ajute = ei, ele o să ajute

Schemă de recapitulare

Forme de viitor din limba vorbită		
a avea + conjunctiv		o + conjunctiv
Eu am să susțin El, ea are să susțină Voi aveți să susțineți Ei, ele au să susțină	=	Eu o să susțin El, ea o să susțină Voi o să susțineți Ei ele o să susțină

A. Citiți și plasați în tabel fiecare formă verbală la locul potrivit.

Viitorul literar	Forme din limba vorbită	
Eu voi proteja	Eu am să protejez	Eu o să protejez
...

Eu o să-l ajut, tu vei proteja, eu am să-l asist, ei le vor servi, tu ai să sprijini, noi ne vom preocupa, tu te vei interesa, el o să ajungă, el are să le poarte de grijă, noi o să-l întrebăm, voi aveți să veniți, ei o să încerce.

buloasă sau *boala fluturașului*. Tînărul are o piele atît de sensibilă încît, la orice lovitură, ori-cît de mică, pielea plesnește ori se umple cu bule de sînge sau lichid, apoi apar răni, care rămîn cu anii. A fost lansată o campanie de colectare a fondurilor pentru a-i ușura starea acestui băiat, or, la o tratare definitivă nu se poate spera, întrucît această boală este incurabilă. Au fost colectați puțini bani.

13.1. Cum credeți, de ce totuși puțini oameni se grăbesc să-i ajute pe semenii lor aflați în suferință?

14. De obicei, fiecare școală/ liceu, în preajma marilor sărbători, are în vizor copiii de la școlile internat ori din alte instituții de acest gen. Relatați despre acțiunile de caritate întreprinse de clasa voastră.

15. Citiți poezia *Elementar* de Iulian Filip. Aduceți argumente pro sau contra acestei afirmații.

*Dai
ce ai
și ai
ce dai.*

16. Citiți afirmația lui Confucius.

„Există oare vreun cuvînt care poate fi luat drept regulă de comportare pentru întreaga viață?” Dascălul spuse: „Nu este oare reciprocitatea acestui cuvînt? Ceea ce dorești să nu îți se facă nu fă nici tu altuia și invers”.

16.1. Alcătuiți un cod „de comportare” în cazul actelor de binefacere pe care ar trebui să-l respecte fiecare om. Utilizați și structurile de la rubrica **ABC-ul comunicării**. Argumentați.

17. Citiți versurile poetului Adrian Păunescu.

*(...) Și dacă toate cîntecele noastre
Nimic nu sînt și chiar nimic nu pot,
Noi pentru cei săraci și fără șanse
Sîntem mereu datori să facem tot.*

*Niciodată, niciodată
Să nu uităm de cei mai triști ca noi.*

17.1. Organizați dezbateri cu tema „În ce măsură sîntem datori să facem tot pentru cei mai triști ca noi”.

B. Citiți din text doar enunțurile care conțin verbe la viitorul popular. Înlocuiți formele verbale cu alte forme, la timpul viitor.

C. Răspundeți la întrebări, utilizînd adecvat formele verbale de viitor.

1. Eu voi merge în vizită la casa de copii. Dar tu?
2. Elena are s-o ajute pe colega ei care se deplasează în cărucior. Dar voi?
3. Tu ai să-l însoțești pe acest om pînă la spitalul de urgență. Dar ei?
4. Noi o să colectăm bani pentru Dumitru. Dar voi?
5. Clasa noastră are să adune haine pentru copiii sinistrați. Dar clasa voastră?

Pregătirea cadourilor pentru copiii de la școala-internat din Căzănești, Telenești

D. Scrieți, ce au să facă colegii voștri pentru a-și bucura prietenii de la școala-internat? Puneți verbele la viitorul popular.

1. Igor *a aduna* cărți → *a pune* în geantă → *a lua* la școală → *a dăru*i copiilor.
2. Ana și Nicoleta *a colecta* bani → *a cumpă*ra dulciuri → *a veni* la liceu → *a se urca* în autobuz → *a ajunge* la destinație → *a împărți* copiilor.
3. Ei *a învăța* poezii → *a cînta* cîntece → *a dansa* frumos → astfel *a organiza* un concert extraordinar.

- 18.** În Republica Moldova sînt multe persoane cu dizabilități. Elaborați un set de acțiuni pe care ar trebui să le întreprindă guvernul pentru a îmbunătăți viața acestora.
- 19.** Mai multe categorii de oameni din republică ar trebui să beneficieze de sprijinul instituțiilor statului, dar și de ajutorul fiecăruia dintre noi. Care dintre categoriile de oameni, dintre cei mai triști ca noi, ar trebui să primească în primul rînd ajutor? De ce?
- Copiii orfani;
 - copiii din familiile vulnerabile;
 - familiile cu mulți copii;
 - persoanele cu dizabilități (locomotorii, de ordin psihic etc.);
 - pensionarii care au depășit vîrsta de 70 de ani;
 - oamenii singuratici (fără copii sau alte rude) ș.a.
- 20.** Citiți aforismele. Aduceți argumente pro sau contra, pornind de la conținutul acestora.
- ◆ Este o dublă binefacere să dai ajutor repede celui care duce lipsă.
(*Publilius Syrus*)
 - ◆ Pe oricine îl vezi nenorocit, ajută-l gîndindu-te că-i om.
(*Seneca*)
 - ◆ Aceasta este legea binefacerii între doi: unul trebuie să uite îndată ce a dat, celălalt să nu uite niciodată că a primit.
(*Seneca*)
 - ◆ De ce să compătimesti în loc să ajuți, dacă poți?
(*Cicero*)
 - ◆ Generozitatea dă mai puține sfaturi decît ajutoare.
(*Vauvenargues*)
 - ◆ E mai ușor să fii generos decît să regreti că nu ai fost.
(*Alexandru Rădulescu*)

E. Transformați enunțurile după model:

Eu **o să-l ajut** pe Dumitru = Eu **îl voi ajuta** pe Dumitru.

1. Prietena are să mă susțină. →
2. Ei o să aibă grijă de părinți. →
3. O să ne interesăm de acest caz. →
4. Tu ai să-i ajuți pe cei în vîrstă. →
5. Mîine o să depunem bani în contul școlii-internat din Strășeni. →

F. Alcătuiți un dialog, cîte patru replici pentru fiecare interlocutor (utilizînd și verbe la timpul viitor), luînd ca reper situația dată.

Vecinul nostru de palier locuia singur. Deoarece nu avea copii, organele de asistență socială l-au internat la o casă de bătrîni.

G. Citiți vocabularul tematic. Selectați cîte trei cuvinte/ îmbinări. Alcătuiți cu ele enunțuri, apoi încadrați-le într-un text coerent. Lucrați în echipe.

A ajuta, ajutor, a susține, a interveni, a acorda ajutor, a duce lipsă, binefacere, om nenorocit, a da, a dărui, a primi, a compătimi, a fi generos, a fi sensibil.

H. Postul de televiziune PRO TV organizează, în fiecare an, în preajma sărbătorilor de Crăciun, acțiunea de caritate „Dăruiești și cîștigi”.

Redactați un eseu, din opt-zece enunțuri, pornind de la această temă. Utilizați verbe la timpul viitor.

I. Începînd cu anul 1997, în Republica Moldova se desfășoară „Caravana de Crăciun”, una dintre cele mai cunoscute acțiuni de binefacere. Alcătuiți un dialog, împreună cu colegul/ colega de bancă, despre organizarea caravanei și despre cum vă veți implica fiecare dintre voi în această activitate.

Cum pot fi ajutați cei aflați în dificultate

SĂ NU UITĂM
DE CEI MAI
TRIȘTI CA NOI

Soartă sau trădare?

...Eram pentru prima dată la mare și, fascinată de splendida ei imagine, stăteam absentă la tot ce se petrecea în jurul meu. Deodată, am auzit glasul unei femei ce-și chema copiii.

O frumusețe de femeie, cum mai rar întâlnești, își întindea dragăstoasă mâinile spre doi copii gemeni ce-i alergau în întîmpinare. Când **cei doi** ajunseră în dreptul ei, femeia îi cuprinse în brațe. Și așa cum stătea, înaltă și grațioasă, părea o madonă. Alături de ea, zîmbea fericit un bărbat voinic și nu era greu să ghicești că femeia era iubită. Mi-am dat seama că o mai văzusem undeva. Apoi mi-am amintit: „Păi e Sofica, soția pictorului Eugen Dominte...”

...După absolvirea școlii, începusem să lucrez la o fabrică de conserve. Locuiam la gazdă. Mai stătea acolo și o familie de tineri specialiști – pictorul Dominte cu soția sa. Erau și ei în primul an de lucru. Ambii erau oameni inteligenți, și eu, care visam să-mi continui studiile, aveam în persoana lor o societate plăcută.

...Veni iarna și noi ne pomenirăm față în față cu proza vieții. Locuința nu era dintre **cele mai comode**, fără apă și căldură. Obișnuit cu greutățile, pictorul le înfrunta pe toate – spăla, gătea, făcea focul, după care începea să picteze. Lucra cu pasiune. Chiar și-n clipele de inspirație supremă lăsa lucrul și alerga la Sofica s-o întrebe de nu i-i frig, de nu i s-a făcut foame. O iubea nespuse, vedea în ea nu numai soția, dar și steaua. Era Muza creației sale.

N-aș putea spune care din ei îmi plăcea mai mult. Eugen era **cel talentat**, dar Sofica era **cea rațională**. Pentru prima dată contactam cu oameni culți și, sincer vorbind, îmi păreau veniți din altă lume. Dintr-o lume curată unde n-are loc minciuna și trădarea.

Într-o zi însă, întorcîndu-mă la gazda mea, am găsit-o pe Sofica cu obrajii scâldați în lacrimi.

– S-a întîmplat ceva îngrozitor, îmi explică ea. Eugen a nimerit într-un accident rutier. Medicii mi-au spus că va rămîne orb pe viață.

N-am îndrăznit să-i cer amănunte, dar femeia s-a apropiat singură de mine:

– Eu... plec, îmi spuse cu jumătate de voce.

Am privit-o întrebător.

– Plec la părinți.

ABC-ul COMUNICĂRII

geamăn – care a fost născut odată cu altă ființă și de către aceeași mamă

în întîmpinare – навстречу

a cuprinde – обнять

a se pomeni – *sin.*: a nimeri

a înfrunta – *sin.*: a rezista

cu pasiune – страстно

inspirație – вдохновение

nespus – foarte mult

rațional – разумный

sincer – *sin.*: cinstit

accident – авария

orb – *ant.*: văzător

a îndrăzni – *sin.*: a avea

curaj

nenorocire – беда

a îndruma – направлять

infirmeră – persoană care îngrijește bolnavii

bisturiu – cuțit chirurgical

remușcare – угрызение совести

alinare – *sin.*: mîngîiere

(în) sînul (familiei) – (în) mijlocul (familiei)

sinistrați – пострадавшие

Sinonime

a îndruma = a orienta = a sfătui

fascinat = încîntat

splendid = minunat

nedumerit = mirat

a cuprinde = a îmbrățișa

Comparați!

cult – культурный,
образованный

sceptic – скептический

nedumerit – удивленный

nespus – неказанно

Ascunzându-și privirile, îmi vorbea repede și argumentat cum știa numai ea s-o facă:

– Ți-am spus nu o dată că aveam mari speranțe în privința lui Eugen. De nu se întâmpla nenorocirea, ar fi ajuns om mare, sînt sigură. Eu l-aș fi îndrumat, l-aș fi susținut, căci știi doar, sînt mai rațională decît el. Aș fi înfruntat orice lipsuri pentru a-mi atinge scopul. Dar se vede că așa a vrut soarta – acum nu-l mai pot ajuta cu nimic...

– Păi spuneai că a rămas în viață, am întreprins-o, acum îi ești doar și mai necesară...

Cîteva clipe Sofica mă privi nedumerită:

– Nu cumva crezi că mă voi mulțumi cu jalnicul rol de infirmieră? zîmbi ea sceptic. Eu, cu educația mea, cu cultura mea?!

Simțeam cum analizează cu mintea rece situația în care se pomenise. Repede și precis, cum ar lucra un chirurg cu bisturiul.

– Nu trebuie nici să-l văd. Înfațișarea lui jalnică mi-ar trezi remușcări. Doar am făcut tot ce mi-a stat în putere: i-am telefonat mamei-soacre, rudelor lui. Azi-mîine trebuie să sosească cu toții. Cu ce-aș mai putea să-l ajut? Doar nu sînt obligată să-mi îngrop zilele alături de un orb?!

În mai puțin de o jumătate de oră își făcu bagajele –, madona **cea frumoasă și grațioasă**. Da-da, era frumoasă pînă și-n clipa cînd săvîrșea un act de trădare.

– Așa e viața, strînse ea din umeri. Sper să nu-ți faci păreri greșite în privința mea...

După cîteva săptămîni, am aflat că sărmanul Eugen își găsisse alinare în sînul familiei. Îl susținuseră moral frații, surorile, precum și **cei mai devotați** prieteni. Despre Sofica însă nu mai auzisem nimic. Și poate că aș fi uitat complet de existența ei dacă n-aș fi văzut-o acum la mare. Nu, bărbatul nu era Eugen. Ea îi zîmbea unui alt bărbat, nu celui pe care-l știam.

Eu însă mă întrebam dacă face să mai cred în „stele“...

(Din presă)

ABC-ul COMUNICĂRII

Familii de cuvinte

drăgăstos – dragoste

a înfrunța – frunțaș – ...

a lipsi – lipsuri

a contacta – contact

a îndrăzni – îndrăzneală – ...

a îndruma – drumeț – ...

a întrerupe ← a rupe

a întretăia ← a tăia

a întreține ← a ține

nenoroc ← noroc – ...

nespus – a nu spune/ a nu putea spune

Expresii

a fi absent = a lipsi, a nu auzi/ vedea

a-i sta în putere = a putea

Meridian gramatical

Articolul adjectival

A. Examinați situațiile. Observați contextul în care se poate utiliza articolul adjectival.

Arată-i elevului **cel nou** unde este un loc liber.

Celei mai frumoase fete cu **cel mai minunat** zîmbet.

Să descoperim!

1. Citiți titlul. Pătrundeți-vă de conținutul textului. Povestiți istoria (în 4-5 enunțuri).

2. Citiți fragmentele care vorbesc despre:

- frumusețea femeii;
- locatarii vecini;
- calitățile deosebite ale pictorului;
- accidentul rutier și consecințele lui;
- cauzele plecării Soficăi.

3. Răspundeți la întrebări.

3.1. Care sînt personajele principale?

3.2. Demonstrați că femeia era iubită de soțul ei.

3.3. Comparați grija față de familie a pictorului și a Soficăi. Argumentați cu enunțuri din text.

3.4. Ce întîmplare a zdruncinat (**потрясло**) viața tinerilor soți? De ce?

3.5. Sofica era egoistă? Argumentați cu opinii pro sau contra.

3.6. Cine e vinovat: viața, omul? Explicați.

4. Recitați textul. Împărțiți-l în fragmente logico-semantice. Intitulați-le.

- Alcătuiți planul.

5. Redați conținutul fragmentului care v-a impresionat în mod deosebit.

- Redați conținutul textului, folosind planul elaborat.

6. Caracterizați succint personajele, completînd mai întîi tabelul. Folosiți corect articolul adjectival.

Personajul	Îmi place/ apreciez	Nu-mi place/ detest
Sofica
Eugen
Autoarea

Articolul

Stă de obicei în fața adjectivului. Se acordă cu substantivul în gen, număr și caz.

Exemple:

Cele mai frumoase sate împrejurul Putnei sînt,
Cele mai albastre ceruri către Putna se
coboară,

Cei mai fără seamăn oameni, cel mai roditor
pămînt,

Cea mai tulburată cale, **cea mai minunată**
țară.

(Adrian Păunescu)

	Singular		Plural	
	M	F	M	F
N.	cel	cea	cei	cele
G. (a)	celui	celeii	celor	celor
D.	celui	celeii	celor	celor
A.	cel	cea	cei	cele

↓ ↓ ↓ ↓
 trist – triști
 tristă – triste

Repere:

- ✓ Ce ție nu-ți place, altuia nu-i face.
- ✓ Frumusețea-i trecătoare, Bunătatea e pe veci.
- ✓ La cap – miere, la coadă – fiere.
- ✓ Prietenul e mai scump decît banul.
- ✓ Pe om îl întîlnești după haină, dar îl petreci după minte.

Model

Sofica: îmi place că e amabilă cu vecinii. E cultă. Detest atitudinea ei față de soț în momentele dramatice. E „grijulie“, a anunțat-o pe mama-soacră despre nenorocirea **cea mare**.

• Comparați personajele centrale, caracterizându-le.

7. Intervistați pe unul dintre personajele textului. Aflați ce crede el despre căsnicia lui Eugen și a Soficăi.

8. Lucrați în echipe a câte șase persoane. Folosiți fațetele unui cub pe care este scrisă esența sarcinii pentru fiecare elev (de parcă s-ar arunca zarurile). Prezentați cele pregătite în fața colegilor. Generalizați opiniile.

• **Describe** cadrul întâmplării (sau unele personaje).

• **Compara** comportamentul personajelor.

• **Asociază** faptele personajelor cu una din culori: *roșu, negru, galben, albastru, violet*. Argumentează.

• **Analizează** cauzele care au determinat comportamentul personajului descris.

• **Aplică** „pedepse“ personajelor pentru trăsăturile de caracter negative/ viciile pe care le au.

• **Oferă** soluții pentru a facilita relațiile dintre personaje.

9. Sofica e plină de patos în cele ce spune. Folosește aproape toate verbele la condițional. Nu credeți că sînt prea multe **condiții** pentru a fi bun, receptiv, săritor la nevoie? Care este opinia voastră?

„De nu se întâmpla nenorocirea, **ar fi ajuns** om mare, sînt sigură. Eu **l-aș fi îndrumat**, **l-aș fi susținut**, căci știi doar, sînt mai rațională decît el. **Aș fi înfruntat** orice lipsuri pentru a-mi atinge scopul.“

10. Lucrînd în perechi, numiți o trăsătură de caracter (negativă) și o calitate care, în opinia voastră, au provocat situația dată. Argumentați.

De exemplu: bunătate – egoism.

Nici chiar bunătatea enormă a lui Eugen n-a topit egoismul soției sale.

• **Substantive compuse:**

Ștefan cel Mare

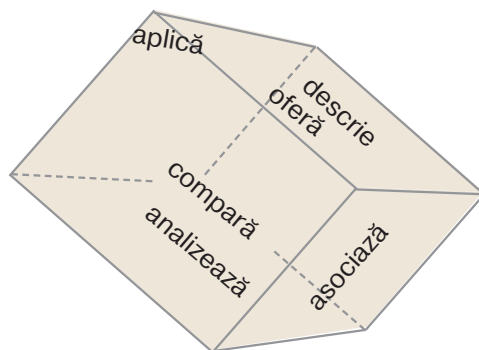
• **numerale (cardinale, ordinale)**
Cei doi l-au trădat. Acesta este cel de-al doilea soț.

• **gradul superlativ**

Cel mai urît lucru e egoismul.

Structuri

- ✓ Cel mai trist lucru...
- ✓ Cea mai antipatică persoană...
- ✓ Celui mai galant soț...
- ✓ Celei mai scumpe ființe...

- **Cel** chinuit e și cu păcatul.
- Persoana **ce-l** (= ce îl) salvase era chiar prietenul său.
- **Ce-i** (=ce este) aceasta?
- Pe **cei** răi nu-i iubește nimeni.

B. Completați propozițiile cu formele adecvate ale articolului adjectival.

1. – Anul de naștere?
– ... **mai tînăr an**:
Cînd se iubeau părinții mei.
2. Zboară albinuța // ... **mai harnică**, ... **mai darnică**.
3. Sînt ochii mării ... **mai frumoși**, dar mergem după apă la izvor.

(Grigore Vieru)

11. Datorită căror fapte, împrejurări a supraviețuit Eugen acestei întâmplări dificile? Argumentați.

12. Recitiți titlul textului. Pentru care dintre variante optați? De ce?

- Propuneți alte titluri. Scrieți-le pe cele „cumpărate” la licitație, adică pe care le-ați ales în urma unei licitații.

13. Cum ați proceda voi într-o situație similară? Argumentați-vă opinia.

14. Cum credeți, pentru cine a fost dificil momentul descris în text: pentru Eugen sau pentru Sofica? În ce constă dificultatea momentului? Argumentați. Folosiți corect articolul adjectival.

15. Completați „piramida” povestirii (formați două echipe, fiecare grup caracterizând câte un personaj) după reperatele date. Prezentați-o, comentând fiecare punct.

- 1) Numele personajului principal.
- 2) **Două** cuvinte ce caracterizează personajul.
- 3) **Trei** cuvinte ce exprimă cadrul.
- 4) **Patru** cuvinte ce indică subiectul.
- 5) **Cinci** cuvinte care servesc ca reper pentru a descrie principalul eveniment.
- 6) **Șase** cuvinte care sugerează al doilea eveniment.
- 7) **Șapte** cuvinte care sugerează al treilea eveniment.
- 8) **Opt** cuvinte care sugerează soluția cea mai bună pentru personaj.

16. Examinați situațiile care creează mari dificultăți oamenilor (vezi pag. 44, dreapta).

16.1. Alegeți din lista propusă un cuvânt care s-ar asocia cu unul dintre momentele dificile ale vieții. Argumentați alegerea în 2-3 enunțuri.

Covor, peșteră, izvor, iluzie, întrebare, suspin, mal, cuptor, flux, clepsidră, munte, cioară, codru, ocean, foc.

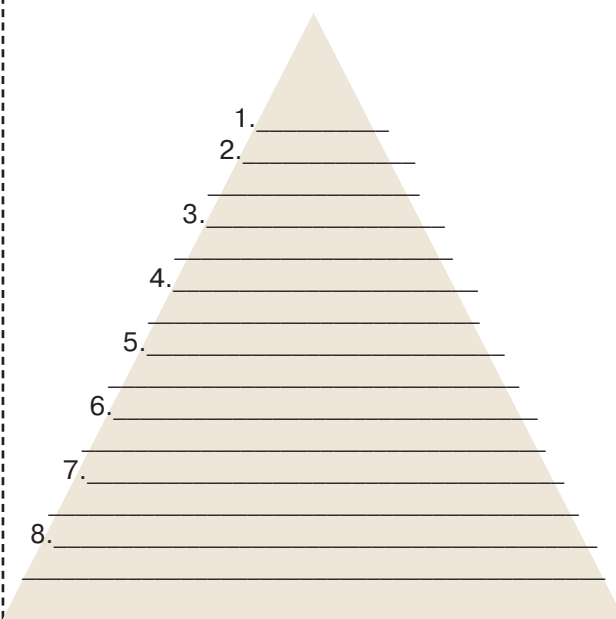
C. Vorbiți despre o persoană (cu care v-ați întâlnit azi) care v-a impresionat în mod deosebit: cine era, cum arăta etc.

Fiți atenți la utilizarea articolului adjectival.

D. Improvizați un dialog despre o situație dificilă, cunoscută vouă.

Repere:

- credința
- relațiile umane
- prietenii
- tăria de caracter
- părinții
- dorința de viață
- banii
- dragostea

E. Alegeți și scrieți varianta corectă: *cei/ ce-i*. Explicați în limba maternă.

1. ... cu Bucureștiul, de ai uitat cu totul Iașul (Iași) nostru nenorocit?

(Ion Creangă)

2. ... mai buni elevi învață în clasa noastră.
3. ... mai mici nu înțelegeau ce se întâmplă.
4. ... spui colegului de bancă?
5. ... scris cu penița, nu tai cu bărdița.

Model:

Asociez un moment dificil din viață (de exemplu, un seism) cu o **clepsidră**. Nu prea poți face multe lucruri într-o astfel de situație: nici să fugi, nici să te ascunzi... Nu-ți rămîne decît să aștepti să treacă mai repede, ca nisipul în clepsidră.

17. Examinați și completați lista. Discutați propunerile date.

Soluții pentru a sprijini oamenii în diferite situații dificile

- ✓ *Crearea de fonduri:*
 - transfer în conturile bancare indicate;
 - colectarea banilor la locul de muncă, trai, studii etc. pentru persoanele care au avut de suferit;
 - organizarea concertelor, expozițiilor, meciurilor sportive etc. în scopuri caritabile (de binefacere).
- ✓ *Procurarea:*
 - produselor alimentare (pîine, apă etc.);
 - hainelor;
 - materialelor de construcție;
 - medicamentelor.
- ✓ *Ajutor personal acordat sinistraților sau persoanelor cu nevoi speciale:*
 - ...

18. Relatați un caz din viața voastră sau a cunoscuților voștri în care unele persoane au nimerit în situații dificile.

- Subiectul;
- timpul desfășurării;
- cauzele;
- cum a fost depășit (**пережить**), cu ce (al cui) sprijin etc.

19. Organizați dezbateri pe una din temele:

- Pentru viață trebuie să-ți alegi un om bun, nu doar frumos.
- Fiecare om are dreptul să-și trăiască viața după bunul plac. Nimeni nu poate să-l judece.
- Doar o viață trăită pentru alții este o viață care merită a fi trăită.

(Albert Einstein)

- Viața unui om se conjugă între două verbe: a fi și a avea.

(Victor Duță)

- Ce scurtă e viața și cît de grozav de lungă e ziua!

(Octavian Goga)

Situații care creează mari dificultăți oamenilor

◆ **pierderea:**

- ✓ ființelor dragi;
- ✓ locuinței.

Inundații

Accidente

Alunecări de teren

Erupții vulcanice

Seisme

Incendii

◆ **probleme de sănătate;**

maladiile incurabile, invaliditatea, pierderea vederii etc.

◆ **trădare** din partea celor apropiați;

- ◆ războaiele;
- ◆ lipsa/ pierderea locului de muncă;
- ◆ bîrfele;
- ◆ ratarea unui examen;
- ◆ certurile/ neînțelegerile cu persoanele dragi;
- ◆ divorțul;
- ◆ drogurile;
- ◆ calamitățile naturale ș.a.

Adolescentul și lumea

- Călătorii

Clădit în mijlocul uneia din cele mai frumoase priveliști, castelul Peleş din Sinaia se ridică în cale cu silueta sa măreață și elegantă și formează un decor feeric, pus de mîna omenească printre munții uriași ce-l înconjoară. Zidirea lui a durat mulți ani...

Castelul Peleş este propria creație a regelui Carol I (primul rege al României, născut la Sigmaringen, Germania), care **a urcat** pe tronul României în anul 1866 (la vîrsta de 27 de ani!) și care, într-o perioadă scurtă, **a devenit** român. Aproape jumătate de veac a fost de mare folos României.

Locul pentru construirea castelului a fost ales chiar de principele Carol I împreună cu soția sa, doamna Elisabeta.

În anul 1873, regele Carol I începe construirea castelului Peleş de la Sinaia. Lucrările Peleşului sînt **încredințate** arhitecților germani și cehi. Abia în anul 1914 lucrările castelului au fost **încheiate**.

Arhitectura exterioară este în stilul neo-renașterii germane: turnuri ascuțite, zvelte, de forme neregulate, ornamente abundente și sculpturi în lemn.

Toată sculptura în lemn a fost **executată** de un artist talentat german.

Castelul Peleş

Interioarele castelului Peleş, în felurite stiluri, îi copleșesc pe vizitatori prin bogăția sculpturală, prin statuete, basoreliefuli, mobilier luxos, picturi, candelabre, argintării și aur. Sînt superbe: Holul de Onoare, Sălile de Arme, Sala de Consilii, Cabinetul de lucru, Salonul turcesc, Sala de teatru, Sala de concerte etc.

Terasele castelului sînt împodobite cu statui, vase, coloane, fîntîni. Există și încăperi ornate în stilul Renașterii italiene, engleze, barocului german etc.

Regele Carol I al României

ABC-ul COMUNICĂRII

- priveliște** – aspect din natură
- feeric** – nespus de frumos, încîntător
- uriaș** – colosal, gigantic
- a încredința** – поручить, доверить
- a executa** – a face, a prelucra
- turn** – башня
- abundent** – în cantitate mare
- a copleși** – a impresiona puternic
- vizitator** – persoană care vizitează o localitate, un muzeu etc.
- încăpere** – cameră, odaie, spațiu închis

- * * *
- călătorie — memorabilă
- lungă
- ...
- a pleca — la o cabană
- la munte
- la o stațiune montană
- a călători — cu trenul
- pe Nistru
- ...

Familii de cuvinte

- a călători – călătorie – ...
- a crea – creator – ...
- a construi – construcție – ...
- renaștere – naștere – ...

Omonime

- cel – ce-l
- a se încheia (la haină) – a se încheia (construcția)
- sa – s-a

Comparații:

- siluetă – силуэт
- elegantă – элегантность
- statuetă – статуетка
- coloane – колонны
- ornament – орнамент
- tron – трон

Să descoperim!

1. Unde se află castelul Peleş? Cine este ctitorul acestui castel? Demonstrați că regele Carol I a fost un adevărat român. Cine a mai participat la construcția acestui castel? Câți ani a durat construcția? Arhitectura castelului Peleş este foarte diversă. Demonstrați. Ați vrea să faceți o călătorie la Sinaia? De ce?

2. Recitiți textul. Găsiți fragmentul care v-a trezit admirația față de rege. Argumentați.

3. Selectați din text informațiile utile pentru:

- ✓ un manual de istorie;
- ✓ un ghid de călătorie;
- ✓ un arhitect.

4. Faceți o descriere a castelului Peleş, utilizând textul, imaginile, rubrica *ABC-ul comunicării*. Ce palate asemănătoare mai cunoașteți?

5. Convingeți părinții/ bunicii să mergeți împreună într-o călătorie la Sinaia. Folosiți argumente din text.

5.1. Priviți harta turistică a Moldovei și a României. Găsiți locurile pitorești pe care ați vrea să le vizitați în vacanță.

5.2. Pe care dintre aceste locuri memorabile le-ați vizitat deja? Relatați pe scurt impresiile de călătorie.

5.3. Desenați un traseu/ o hartă a călătoriilor voastre reale sau imaginare. Lucrați apoi în perechi și stabiliți locurile comune pe unde ați călătorit.

6. Alegeți una dintre imaginile foto ale castelului Peleş (pag. 46) și comentați-o pe scurt, utilizând textul și rubrica *ABC-ul comunicării*.

7. Alcătuiți și prezentați o reclamă sau un anunț despre o călătorie la castelul Peleş.

8. Imaginați-vă că sînteți ghidul unui grup de turiști. Faceți o prezentare a castelului Peleş.

ABC-ul COMUNICĂRII

Sinonime

zidire = construcție

a finisa = a termina a urca = a se ridica

superb = minunat zvelt = grațios, suplu

siluetă = chip a dura = a construi

* * *

a merge — pe jos
— cu troleibuzul a face — o călătorie
— ... — o excursie

a vedea — Carpații
— Delta Dunării
— litoralul Mării Negre

Repere:

- așezarea
- anul
- terasele
- forma exterioară
- interiorul

Structuri

- Aș putea conchide că...
- E de necrezut...
- E excelent de...
- Am impresia că...
- Punctul meu de vedere este...

Repere:

stilul Renașterii germane, turnul principal, edificiul, simplu, impunător, ornamente grațioase, sculpturi în lemn, gigantici, înfățișare

Anunțul conține următoarele elemente:

- ce
- cînd
- cum
- unde
- cît timp

* * *

- ar fi bine să știți...
- nu știu dacă ați mai întâlnit...
- chiar în fața noastră...
- nu-ți poți lua ochii...
- e lucru știut...

9. Alcătuiți o listă cu echipamentul necesar pentru o călătorie:
- la munte;
 - la mare;
 - într-o țară exotică etc.

10. Completați fișa
Aș vrea să călătoresc

Locul (unde?)	Motivul (de ce?)
Australia	să văd „copacul de sticlă“ ș.a.
Pe lună	...

11. Improvizați un dialog între o persoană care a vizitat Sinaia și alta care a fost într-o croazieră cu vaporul pe Marea Neagră, expunând impresiile fiecăreia despre locurile vizitate etc.
- Schimbați locul călătoriei (la alegere) și dialogați cu colegul de bancă. Folosiți participiul.

12. Alcătuiți un program de călătorii prin Republica Moldova. Indicați locurile pitorești care vor fi vizitate, mijloacele de transport pentru deplasări, durata ș.a. Lucrați în grup.

13. Alcătuiți traseul unei excursii pe Nistru cu vaporul. Relatați despre acest program în numele unui ghid. Lucrați în grup.

Meridian gramatical

Modurile nepersonale Participiul

- A. Puneți verbele dintre paranteze la forma necesară:

- Călătoria aceasta în România a fost (a aștepta) și (a dori) de toată familia noastră.
- (a ctitori) cu multă măiestrie, castelul Peleş se înalță maiestuos și astăzi.
- S-au mai păstrat încă figurile (a executa) în piatră și lemn de meșteri iscusiți.

Terminația verbului	Modul infinitiv	Modul participiu	Exemple
-a	a lucra a	lucrat at	pămîntul lucrat at
-ea	a vedea ea	văzut ut	castel văzut ut
-e	a pune e	pus us	pus de...
-i, -î	a copleși i	copleșit it	copleșit de...

a rupe
a sparge
a fierbe
a coace
a vrea
a fi

participiu

rupt
spart
fiert
copt
vrut
fost

◆ **verbele la participiu se folosesc ca element de bază la formarea unor timpuri:**

- perfectul compus: am **călătorit**
- conjunctiv trecut: să fi **călătorit**
- condițional perfect: aș fi **călătorit**

- Selectați verbele la participiu din textul „O călătorie la castelul Peleş“ și alcătuiți propoziții cu ele.

- B. Din lista de cuvinte propuse, scrieți/ citiți numai verbele la participiu:

a călători
călătorie
călător
călătorind
călătorit

a crea
creator
creație
creat
creînd

a cunoaște
cunoscînd
cunoștința
cunoscut...

Din cărțile lumii

C. Formați participiul și alcătuiți propoziții:

a fi	a încredința
a vedea	a bea
a izbuti	a ști

D. Formați îmbinări de cuvinte, apoi propoziții:

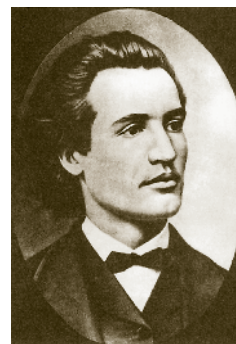
călătorii	neobișnuit
castel	neprevăzută
țară	nevăzut
călător	nevizitată
excursie	nemaipomenite

E. Schimbați verbele din propoziții la participiu:

1. Istanbul este singurul oraș (a așeza) pe două continente.
2. O lumină albăstruie, (a fura) din apa mărilor Marmara și Neagră învăluie orașul.
3. În orașul miracolelor se află o cetate veche, Byzantion, (a clădi) cu șapte secole înainte de Hristos.

F. Restabiliți verbul omis, orientându-vă după context:

- Nu vorbi dacă nu ești...
- Nu te așeza la masă dacă nu ești...
- Cel chemat este...

14. Comentați unul dintre aforisme, la alegere:

✓ Călătoria este un lucru sfânt și bun, care ne dezvăluie, cu mult mai bine decât cărțile, viața intimă a civilizațiilor.

(Alec Russo)

✓ Turistul vine în munți să caute un punct de vedere; gânditorul găsește o carte imensă.

(Victor Hugo)

✓ ...E bine să te integrezi peisajului și să te armonizezi în toate, ca să-ți cînte ființa de puterea acestui pămînt și să simți că te adaugi neamului tău.

(Mihail Sadoveanu)

15. Citiți informația și expuneți-vă părerea:

Curioasă, regina Elisabeta a dorit să-l cunoască direct pe Mihai Eminescu, poftindu-l la palat prin criticul literar Titu Maiorescu. Se spune că Eminescu a vizitat Peleşul și, în timpul audienței, regina i-a dat o poezie de-a ei s-o citească și să-și spună părerea. Poetul a citit-o cu atenție, a recitat-o, apoi cu „originala lui sinceritate“ i-a spus:

– Majestate! În forma actuală cred că ar fi bine să nu fie publicată...

Regina Elisabeta (pseudonimul literar – Carmen Sylva) a fost mirată de îndrăzneala acestui poet. Supărată, regina a făcut uz de autoritatea regală și i-a spus lui Eminescu:

– Uți că vorbești cu regina României?

– Da, dar nu cu regina poeziei! i-a răspuns poetul.

16. Știați că...

◆ Patria de obârșie a ilustrei familii de Hohenzollern este Germania de Sud-Vest.

◆ Cuvîntul **hohenzollern** în limba germană înseamnă: *hoch* – **înalt**, vîrf; *zollern* – **colină**. Deci înalta colină, recunoscută în întreaga Europă, pentru că a dat generații de personalități ale istoriei medievale și moderne și Dinastia Regală Română (Carol I, Ferdinand I, Carol al II-lea, Mihai I).

◆ Ramura de Hohenzollern datează din timpuri foarte vechi și se spune că este cea mai veche, mai nobilă și mai glorioasă familie din Europa.

◆ În 48 ani de domnie, acest prinț german (Carol I), devenit român, a reușit să cucerească personal pe cîmpul de luptă Independența de Stat a României și să proclame Regatul Român.

• Completați această rubrică cu alte informații și utilizați-o la o lecție de istorie. Includeți-o într-o lucrare pentru concursul „Muncă, cutezanță...” sau în portofoliul personal/ al clasei.

17. Vreți să călătoriți în lumea muzeelor „gustoase”? Care dintre cazurile expuse mai jos v-a impresionat? De ce?

- La Paris (și la Kiev) există un muzeu al produselor de panificație. Aici sînt mai bine de 1000 de exponate ce povestesc despre istoria pîinii pe parcursul secolelor...

- În Italia se află un muzeu al spaghetelor – mîncarea preferată a italienilor. Aici sînt adunate mii de feluri de macaroane și condimente pentru ele.

- În Ungaria există un muzeu al piperului, unicul din lume, cu exponate care „povestesc” despre evoluția acestui condiment în Europa.

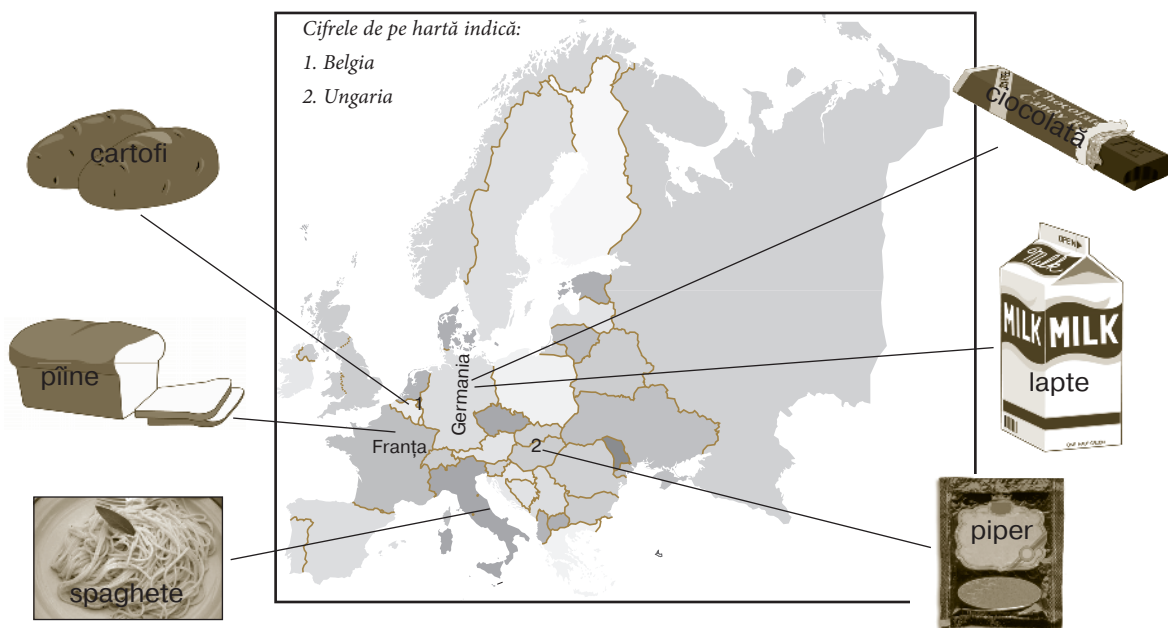
- În Belgia este cunoscut muzeul cartofului. Aici puteți afla cum a fost adusă această legumă în Europa și de ce în unele țări a fost numită „fructul diavolului”.

- În Germania se află muzeul laptelui, cu circa 1500 de exponate.

- La Berlin se poate vizita muzeul zahărului. Aici veți descoperi istoria și tehnologia producerii zahărului.

- Cea mai mare colecție de ceai, precum și peste 3000 de ceainice și chiar samovare rusești foarte curioase, le puteți vedea într-un castel englez din Norwich.

- Muzeul preferat al copiilor se află în Germania, la Köln – muzeul de ciocolată. În acest muzeu, totul e din ciocolată: un rîu de ciocolată, o insulă de ciocolată, copaci de ciocolată. Istoria ciocolatei are deja 3000 de ani!

18. Dacă ați avea posibilitate să călătoriți, ce țări, dintre cele numite mai jos, ați vrea să vedeți în primul rând? Argumentați-vă alegerea. Folosiți verbe la participiu.

- Brazilia
- Spania
- Japonia
- România
- America
- Franța

19. Recunoașteți țara după următoarele imagini și comentați răspunsul. Continuați șirul descoperirilor prin călătorie:

20.

- Cristofor Columb – descoperirea Americii.
- Fernando Magellan – prima călătorie în jurul globului.

21. Amintiți-vă de lecțiile de literatură română și spuneți ce cunoașteți despre scriitorii români în calitatea lor de călători.

- Alecu Russo –
- Vasile Alecsandri –
- Nicolae Milescu Spătarul –

22. Dacă ați avea posibilitatea să faceți o călătorie pe o... bicicletă, ce traseu ați alege? Comentați.

O călătorie într-o țară exotică

1. Priviți imaginile. Cu ajutorul enciclopediilor sau a internetului, stabiliți în ce parte a lumii/ pe ce continent se găsesc aceste locuri exotice.

- Fluviul Galben traversează o distanță de 4,830 km.
- Pădurea de Piatră din provincia Yunnan are o suprafață de 400 km².
- Portul din Hong Kong este cunoscut prin ambarcațiunile sale numite *jonci*.
- Turnul Jin Mao din orașul Shanghai (420,5 m) este considerat a cincea cea mai înaltă clădire din lume.

Ați dori să vedeți aceste locuri? De ce?

2. Citiți textul. Cum credeți, de ce China este considerată o țară exotică?

Zidul-minune

Marele Zid Chinezesc este una dintre cele mai vechi și controversate construcții umane de pe Terra, lungimea căreia este în jur de 6,350 km, distanță ce traversează nordul Chinei. Cele mai vechi părți ale sale au fost ridicate în urmă cu peste 2000 de ani **pentru** a ține piept triburilor năvălitoare.

Mai întâi, se construiau turnurile, majoritatea avînd înălțimea de 12 m. Lățimea zidului era calculată ca să poată merge, unul lângă altul, șase călăreți **sau** zece ostași. Costurile umane ale acestei construcții au fost enorme. Muncitorii **care** mureau din cauza extenuării, lipsei de alimente, bolilor erau îngropați la temelia construcției. Din acest motiv zidul și-a cîștigat sinistrul titlu **de** „cel mai lung cimitir din lume“. Astăzi, zidul-minune a devenit un adevărat monument național al chinezilor și al efortului omenesc.

ABC-ul COMUNICĂRII

Exotic – care se află într-o regiune foarte îndepărtată și care impresionează prin aspectele neobișnuite, ciudate care aparțin acestei regiuni.

incitantă – atractivă, captivantă

incredibil – de necrezut
fascinație – atracție irezistibilă prin însușiri ieșite din comun

controversă – discuție în contradictoriu asupra unei probleme de principiu

sinistru – groaznic, înspăimîntător

a traversa – a trece peste, a străbate

* * *

a călători (unde? cu ce?) — în jurul lumii
— într-o țară exotică
— la mare, la munte...
— cu vaporul, cu avionul...

a călători (cum?) — excelent
— bine, binisor
— minunat

călătorie (ce fel de?) — fantastică, imaginară
— interplanetară, cosmică
— turistică
— de neuitat
— captivantă, fascinantă

păsări — călătoare — gânduri
troiene — frunze — visuri

Să descoperim!

1. Răspundeți la întrebări:
De ce Zidul Chinezesc este numit *zidul-minune*?
Mai cunoașteți și alte construcții asemănătoare?
Cum credeți, acest zid poate fi văzut din spațiul cosmic? În ce mod? Ați dori să faceți o călătorie în China? De ce? Unde ați călătorit pînă acum? Ați prefera să călătoriți prin Moldova? Ce țări, în opinia voastră, sînt considerate exotice?

2. Selectați din text enunțurile ce țin de:

- istoria zidului;
- așezarea geografică;
- timp;
- eforturile umane.

3. Realizați, în baza textului, o scurtă prezentare a Zidului Chinezesc, astfel încît să-i convingeți pe colegii voștri, pe părinți, că merită să viziteze acest loc-minune.

4. Alcătuiți, în echipă, un afiș publicitar despre o călătorie captivantă în China, pornind de la informația din text, imaginile date etc. Prezentați-l.

5. Adunați informațiile necesare despre o țară exotică, la alegere, consultîndu-vă cu profesoara de geografie, și alcătuiți un tabel după modelul dat. Lucrați în echipe.

Model:

Țara	Populația	Suprafața	Limba oficială	Moneda
China	1,3 miliarde de oameni	9 596 960 km ² (a patra țară ca mărime din lume!)	chineza, în unele regiuni: cantoneza	yenul chinezesc

6. În viziunea voastră, o călătorie imaginară în China, conform informațiilor și imaginilor prezentate, reprezintă:

- o modalitate de cunoaștere;
 - o modalitate de relaxare;
 - o aventură interesantă;
 - altă variantă.
- Argumentați-vă opțiunea, în două-trei enunțuri, utilizînd în vorbire conjuncții și locuțiuni conjuncționale.

ABC-ul COMUNICĂRII

* * *

Familii de cuvinte

călător – călătorie – a călători – călătorit
lung – lungime – a prelungi

Sinonime

uman = omenesc
traseu = drum, itinerar

Expresii

călătorie sprîncenată – urare care arată indiferența față de plecarea cuiva (ironic); cu ghinion, cu peripeții, cu neplăceri
vara se călătorește – se trece, se termină, se duce
a se afla în drum – находиться в пути
a face cale lungă – проделать долгую дорогу
a face cale întoarsă – возвращаться

Vreau să călătoresc **în** Grecia
Italia
...
Preferăm să călătorim **cu** vaporul
avionul
...

Repere:

Vă propunem să începeți astfel:
„Peisajul care se deschide în fața noastră este minunat, în special la apusul și răsăritul soarelui. Aici...”

Reclamă:

- cînd/ unde;
- durată;
- costul;
- momente atractive;
- recomandări utile.

Meridian gramatical

Conjuncția. Utilizarea conjuncțiilor coordonatoare/ subordonatoare

Rețineți!

Conjuncțiile **coordonatoare** leagă părți de propoziție – *precum, ba, prin urmare, așadar, ca atare* – sau propoziții de același fel – *și, iar, sau, dar, ori, însă, ci, deci, că, să, fie, căci, de, nici* ș.a.

- 7.** Explicați, în trei-patru enunțuri, de ce ați vrea/ nu ați vrea să vizitați Zidul Chinezesc. Utilizați 2-3 conjuncții.
- 8.** Completați informațiile din text cu noi curiozități despre zidul-minune sau despre China.
- 9.** Analizați imaginile și numiți:
- țara și localitatea reprezentate în aceste imagini;
 - țara în care ați călătorit voi, momentul cel mai surprinzător al călătoriei;
 - țara pe care ați vrea s-o vizitați în primul rînd. De ce?

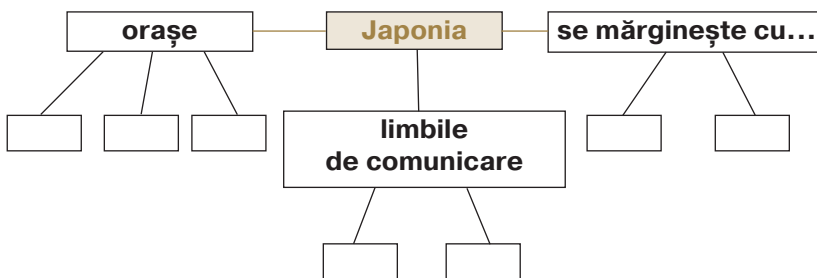

- 10.** Completați tabelul cu informații despre călătoriile voastre și povestiți despre cel mai captivant moment.

Țara	Perioada	Cu cine?	Mijlocul de transport	Locuri vizitate
...

- 11.** Lucrați în echipe, formînd două „agenții de turism”. Stabiliți denumirile „agențiilor” și țara în care vor activa acestea. Elaborați un program complex de activitate pentru trei zile, în care veți include:
- 1) cazarea;
 - 2) masa;
 - 3) excursii;
 - 4) distracții;
 - 5) întâlniri cu diverse personalități.

- 12.** Completați spațiile libere cu informațiile necesare.

Conjuncțiile subordona-
toare leagă propoziții secun-

dare de propozițiile determi-
nate – *că, să, dacă, fiindcă,*
deoarece, căci, deși, ca să,
încît ș.a.

Locuțiunile conjuncționale sînt
grupuri de cuvinte cu sens unitar,
care îndeplinesc rolul unor con-

junccții – *pentru că, din cauză că,*
cu toate că, fără să, în caz că, chiar
dacă, în timp ce, odată ce, numai
ce, numai cît, după ce, pînă ce,
în afară de, de parcă, în loc să, în
timp ce, cît și, fără ca să etc.

- A.** Identificați toate conjuncțiile
din text, copiați-le în caiet și
includeți-le în propoziții.
- B.** Puneți în locul punctelor
conjuncțiile omise.

1. ... ne mai întoarcem odată prin
aceste locuri, am aruncat o mo-
nedă... încă una în apa limpede
a mării.
2. Hotărisem să plecăm împreună
întro călătorie, ... planurile ni
s-au schimbat.
3. Aș dori să călătoresc în Ame-
rica, ... nu am posibilitate, ...
mă pregătesc de examenele de
absolvire.
4. Prietenii mei, ... vor merge într-
o croazieră cu vaporul pe mare,
... au și ei de studiat mult.
5. Vom călători prin Barcelona, ...
admira arhitectura ... locurile
pitorești ale acestui oraș.

- C.** Alcătuiți propoziții cu urmă-
toarele locuțiuni conjuncțio-
nale:

pentru că chiar dacă
în caz că în timp ce

- D.** Completați fraza cu conjun-
cțiile potrivite din paranteze:
Vom continua traseul nostru
prin Paris ... vom trece pe la

- 13.** Citiți expresia. Timp de două minute continuați gândul și scrieți, fără a vă opri, tot ce vă trece prin minte. Utilizați tehnica scrierii libere.

Fie pâinea cât de rea, tot mai bine-n țara mea...

- 14.** Despre ce locuri pitorești de la noi le veți povesti băștinașilor, aflându-vă într-o țară exotică? Alcătuiți o „carte de vizită” a Moldovei.

- 15.** Propuneți trei cadouri-surpriză pe care le veți oferi oaspeților ce ne vor vizita republica și care ar putea să le amintească despre noi. Lucrați în echipe.
- Ce suvenire ați procurat din alte țări? Prezentați-le, dacă aveți posibilitatea.

- 16.** Priviți monumentele arhitecturale din imagini și spuneți în ce țară se află acestea. Descrieți-le, utilizând rubrica *ABC-ul comunicării*.

- 17.** Improvizați o convorbire telefonică cu o agenție de voiaj, solicitând:

- adresa unui muzeu din Roma/ Paris etc.
- informații despre o călătorie în cel mai mare oraș sau țară din lume.

- 18.** Alcătuiți un dialog despre cea mai interesantă călătorie pe care ați întreprins-o recent.

Model:

- Te-ai întors din India? Câte ore zboară avionul pînă acolo?
- ...

Catedrala Notre-Dame, ... vom merge pe la Universitatea Sorbona, ... templul mondial al artei – Muzeul Luvru, ... urcăm mai târziu în vârful Turnului Eiffel.

și , apoi , ca să

- E.** Continuați fraza, utilizând conjuncții sau locuțiuni conjuncționale:

- ✓ Cea mai mare comoară a unei țări ...
- ✓ Cel mai important capital de care dispune o țară...
- ✓ Ca să vizitezi America de Nord ...
- ✓ Deși îndepărtate și, pe alocuri, greu accesibile, țările exotice...

- F.** Transcrieți conjuncțiile, plasându-le în tabel conform cerințelor:

căci, de, și, să, dacă, cu toate că, deși, însă, pentru că, deci, nici, ca să, chiar dacă, deoarece.

coordonatoare	subordonatoare	locuțiuni conjuncționale
...

- Alcătuiți enunțuri cu trei dintre conjuncțiile de mai sus.

- G.** Utilizând cât mai multe conjuncții, continuați, în 3-4 enunțuri, fiecare gând:

- Dacă omul n-ar călători...
- Călătorului îi șade bine cu drumul...

- H.** Completați enunțurile, utilizând și alte conjuncții:

- Atît ... , cît și ...
- Nu numai ... , ci și...
- Fie ... , fie ...
- Și ... , și ... , ca și ...

- J.** Identificați conjuncțiile în versurile date și numiți opera literară din care au fost selectate.

19. Formulați două-trei sfaturi pentru cei care vor să călătorească:
 a) în pustiul Sahara;
 b) în munții Alpi;
 c) pe cel mai lung pod din lume care traversează o mare (China).

20. „Joc de rol”: Improvizați o **masă rotundă** cu participarea președintelui unei țări. La eveniment vor fi prezenți și ziariști din diverse țări ale lumii. Se va discuta despre:
 a) dezvoltarea turismului ca parte a economiei;
 b) specificul (cultura, tradițiile) fiecărei țări;
 c) cunoașterea reciprocă prin intermediul turismului.

21. Continuați fraza, indicînd țara, locul etc. Utilizați cît mai multe conjuncții/ locuțiuni conjuncționale.
- Aș vrea să trăiesc în... , **deși**...
 - Nu aș vrea să trăiesc în... , **cu toate că**...
 - Aș avea posibilitate să merg în..., **dar**...
 - Nu este exclus să plec în... , **dacă**...

1. *Și lemn, și piatră la un loc
Verdeața-i ne-ntreruptă...*
(B.P. Hasdeu)
2. *Frunzele-i cad, zbor în aer și
de crengi se dezlipesc ...*
(Vasile Alecsandri)
3. *Căci te iubeam cu ochi păgîni
Și plini de suferinți,
Ce mi-i lăsară din bătrîni
Părinții din părinți.*
(Mihai Eminescu)
4. *Iar Manoli sta,
Nici că mai lucra,
Ci mi se culca
Și un vis visa.*
(Folclor)

Din cărțile lumii

22. Discutați, în perechi, cu argumente pro sau contra, despre afirmația lui Dumitru Matcovschi:
Locuri mai frumoase ca în Moldova nu sînt nicăieri...

23. Citiți informația. Propuneți soluții, idei (utilizînd tehnica *brainstorming*) pentru rezolvarea problemei. Cum credeți, această situație există și la noi?

„În prezent, unele părți ale Zidului Chinezesc sînt în pericol. Oamenii fură zilnic piatră din zid pentru a-și construi casele sau pentru a o vinde, lăsînd găuri enorme în monumentala construcție...” (*Din presă*)

24. Considerați că sînt permise inscripțiile lăsate pe tulpina unui copac, pe ziduri etc., în timpul unei călătorii? De ce?

25. Restabiliți imaginile decupate și descoperiți țara și locul unde se află aceste obiective. Comentați una dintre aceste imagini.

26.

U	I	V	U	L	F	H
G	M	T	N	R	M	O
E	S	A	T	A	M	N
I	M	R	A	I	K	G
J	D	A	C	V	L	K
I	I	P	N	N	J	O
E	Z	M	O	R	S	N
B	E	I	J	I	N	G

Găsiți cuvintele indicate în careul de litere. Numiți țara la care se referă acestea.

- mătase
- zid
- joncă
- Beijing
- Hong Kong
- împărat
- fluviu

Știu: să discut,
să vorbesc pe tema:

Adolescentul și lumea

vreau să
cunosc

LEXICUL

- a călători, a copleși, a vizita, a încredința, priveliște, vizitator, cabană, stațiune, litoral, muntoasă, ornamentală, eleganță, feeric, încăpere, călătorie, peisaj;
- exotic, incitantă, incredibil, fascinație, a traversa, în jurul lumii, traseu, itinerar, pitoresc, superb, minunat, zid, construcție, monument.

învăț

STRUCTURILE

- Sînt copleșită de...
- Această țară are multe atracții turistice...
- Am avut o călătorie...
- Chiar dacă... am unele amintiri...
- Odată ce am decis traseul...
- Aceste locuri exotice...
- Călătoriile îți oferă o posibilitate...
- Voi călători, cu toate că...
- Am vizitat... în afară de...
- Această zonă muntoasă, chiar dacă...
- Incredibil, pentru că...
- Am rămas încîntat/ copleșit de...
- Aș putea conchide că...
- Punctul meu de vedere este...
- E de necrezut...
- Sînt de acord, dar...
- E excelent de...
- Admirînd priveliștile...

pot

GRAMATICA

Participiul

Să utilizez corect verbe la modul nepersonal – participiu:

- sînt copleșit de...
- castelul vizitat de...
- drumul parcurs de noi...
- cetatea văzută...

Conjunțiile, locuțiunile conjunționale

Exemple:

- El este **după cum** îl știi.
- **Fără ca să-i** zici nimic, s-a supărat.
- I-am mulțumit **pentru că** m-a ajutat.
- A lipsit **din cauza că** a fost bolnav.

Adolescentul, arta și cultura

- Preferințe
- Codul bunelor maniere

Îmi place teatrul

PREFERINȚE

Ferice de țara care are talente...

Numai actorul poate fi rege ori de câte ori vrea. Regele nu întotdeauna.

Numai actorul poate fi copil ori de câte ori vrea. Fără a fi suspectat de nimeni.

Numai actorul poate fi mai mult decât poate fi un om.

Numai actorul poate fi piesă, floare, fulger, tăcere, lumină (de scenă, evident), decor, cântec, durere...

Fără a înceta de a fi el însuși.

Actorul e de cele mai multe ori cuvânt. Cuvânt care nu totdeauna are la dispoziție scena de pe care să fie rostit, microfonul de la care să fie spus, reflectoarele care să-l lumineze, spectatorii care să-l aplaude.

Și atunci, inima și cuvântul actorului sînt și scenă, și microfon, și lumini, și spectatori...

(După Nicolae Dabija)

ABC-ul COMUNICĂRII

a suspecta – подозревать
fulger – молния

evident – *sin.*: clar

a avea la dispoziție – иметь в распоряжении

a rosti – a comunica

spectator – persoană care asistă la un spectacol

ferice – *sin.*: fericit

Sinonime

rege = domnitor, domn

a vrea = a dori, a voi

durere = suferință, jale

tăcere = liniște, pace, tihnă,

a rosti = a zice, a spune

Antonime

tăcere ≠ vorbărie

lumină ≠ întuneric

durere ≠ plăcere

Familii de cuvinte

a rosti – rostire – rostit

spectator – spectacol – spectaculos

a aplauda – aplaudat – aplauze

om – a omeni – omenie – omenos

Comparați

actor – актер

scenă – сцена

microfon – микрофон

talent – талант

piesă – пьеса

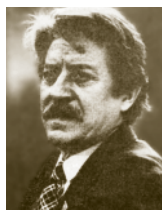
a aplauda – аплодировать

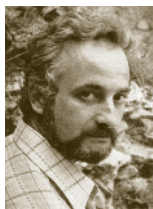
Dumitru Caraciobanu,
actor,
Teatrul „Lucaefărul“

Valentina Izbeșciuc,
actriță,
Teatrul „Lucaefărul“

Valeriu Cupcea,
actor, regizor,
Teatrul „Mihai Eminescu“

Vitalie Rusu,
actor,
Teatrul „Ginta Latină“

Ecaterina Malcoci,
actriță,
Teatrul „Lucaefărul“

Petru Vutcărau,
actor, regizor,
Teatrul „Eugène Ionesco“

Să descoperim!

1. Citiți textul. Cum credeți, cărui actor îi pot fi dedicate aceste rînduri?
2. Citiți propozițiile:
 - care descriu ce roluri poate avea un actor;
 - în care se spune cu ce înlocuiește actorul lipsa scenei, microfonului...
3. Citiți fragmentul care v-a plăcut. Argumentați alegerea.
4. Răspundeți la întrebări.
 - 4.1. Cum credeți, de ce un actor poate fi rege ori de cîte ori vrea, dar regele nu poate fi întotdeauna rege?
 - 4.2. În ce roluri ar mai putea fi actorul, în afara celor enumerate?
 - 4.3. De ce poetul Nicolae Dabija spune că actorul e, de cele mai multe ori, cuvînt?
 - 4.4. Cum înțelegeți afirmația:
Numai actorul poate fi mai mult decît poate fi un om.
5. Intitulați textul. Argumentați titlurile propuse. Alegeți titlul cel mai reușit.
6. Găsiți propoziția principală din text. Citiți-o. Argumentați.
7. Selectați și scrieți cuvintele-cheie ale textului.
 - Încadrați-le într-un text coerent.
8. Cum credeți, în acest text, Nicolae Dabija vorbește despre sentimentul de datorie sau despre dăruirea unui actor? Argumentați.
9. Ce legătură este între text și fotografiile ce-l însoțesc?
10. Exprimați-vă, în 2-3 enunțuri, opiniile referitor la subiectul textului. Cu ce sînteți sau nu sînteți de acord?

Meridian gramatical

Sinonimia comunicativ-gramaticală

- A.** Citiți structurile și observați diversitatea de exprimare a unuia și aceluiași gînd.

a se juca premiera acum/ necesar

- E necesar **a se juca** premiera acum?
- Chiar e necesar **să se joace** premiera acum?

a avea succese/ a le menține

- **Cine are** succese mari, muncește **să le mențină**.
- E adevărat, **cine are** succese mari trebuie să muncească **ca să le mențină**.
- Într-adevăr, **cel ce are** succese mari, muncește pentru **menținerea lor**.

a spune/ a monta

- **De spus** e ușor; e mai greu **de montat** un spectacol.
- Ai dreptate: **să spui** e ușor; e mai greu **să montezi** un spectacol.

pasionat/ a putea să-și vadă de pasiunea lui

- Cine **e pasionat** de teatru, poate să-și vadă de pasiunea lui.
- Da, **cel pasionat** de teatru poate fi preocupat de pasiunea lui.

- B.** Citiți structurile. Cu ajutorul modelelor prezentate la punctul A, alcătuiți propoziții asemănătoare (puteți schimba numărul, persoana, modul, timpul verbului etc.).

talentat/ a-și vedea de talentul lui
 a ajunge pe piedestal/ a rămîne acolo, sus
 a începe un lucru/ a termina
 nu respectă pe alții/ nu merită
 a nu ști carte/ a nu avea parte
 a nu fi mulțumit/ a i se lua darul

11. Cu ce imagini, cuvinte puteți asocia teatrul? Argumentați.

12. Puteți afirma că vă place teatrul? Dacă da, aduceți argumente pro.

Model:

Îmi place teatrul, pentru că este o școală a purificării moravurilor, a criticii relelor. Urmăresc, în special, piesele scrise de dramaturgi autohtoni, căci ele sînt oglinda vie a vieții poporului nostru. Materia primă a teatrului e sufletul. Iar sufletul e în noi, viu. Și deoarece sufletul trebuie adus la lumină, merg des la teatru.

13. Amintiți-vă care a fost primul spectacol pe care l-ați vizionat. Relatați în 4-5 enunțuri.

14. Preferați să mergeți la spectacole/ concerte:
singur/ singură;
cu cîte doi-trei colegi/ colege;
împreună cu clasa;
varianta proprie.

15. Spectacolele căror teatre le vizionați mai des? Cum, unde și de ce le vizionați?

Repere:

Teatrele:

- „Eugène Ionesco“
- „Mihai Eminescu“
- „Lucașfărușul“
- „Anton Cehov“
- „Satiricus“
- „Teatrul de Operă și Balet“
- „Vasile Alecsandri“ (Bălți)
- „B.P. Hasdeu“ (Cahul)

Teatrul „Mihai Eminescu“

16. Citiți versurile. Care sînt cuvintele-cheie:

*O, biet artist,
O, biet actor,
Rolurile mor
Viața e un teatru trist.*

(Adrian Păunescu)

- Comentați versurile în 2-3 enunțuri.

viață

Silvia Luca,
actriță

Shakespeare,
dramaturg și poet
englez

Sandu Vasilache,
regizor

îmi plac

costumele
dramele
festivalurile
premierele
comediile

îmi place

teatrul
piesa
decorul
jocul actorilor
arta

Repere:

- denumirea spectacolului
- numele teatrului
- localitatea/ orașul
- timpul vizionării
- cu cine l-ați vizionat
- impresiile.

cîte unul, cîte două, cîte patru, cîte zece, unul cîte unul, cîte zece - douăzeci etc.

Exemple:

- Îmi place să vizionez spectacole împreună cu **cîte unul-doi colegi** de clasă.
- Cînd merg la concerte, întîlnesc, de obicei, **cîte un coleg** de-al meu.
- Spectatorii intrau în sală **cîte trei-patru**.
- Lumina se stinse, iar în scenă au început să apară, **unul cîte unul**, actorii.

C. Citiți. Urmăriți alte exemple de sinonimie comunicativ-gramaticală.

eu sînt/ tu $\left\{ \begin{array}{l} \text{vesel} \\ \text{neatent} \end{array} \right.$

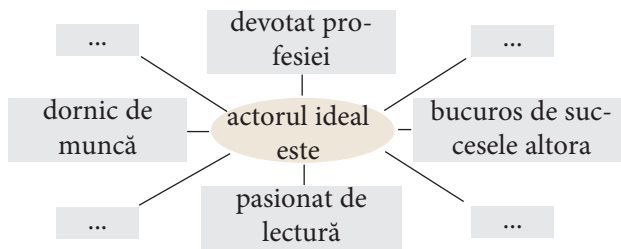
- 17.** Relatați, în 5-6 propoziții, despre ultimul spectacol pe care l-ați vizionat.

Model:

Am fost la olimpiada republicană de limba română. Organizatorii ne-au oferit ocazia să vizionăm piesa **Tata** de Dumitru Matcovschi, care mi-a plăcut foarte mult. Spectacolul i-a avut ca protagoniști pe Nicolae Darie, Iurie Negoită...

Am înțeles 90 la sută din conținutul spectacolului. La reprezentație, a fost și autorul piesei. Îmi place teatrul, deoarece actorii își trăiesc intens rolul ori de câte ori intră în scenă. Actorul comunică direct cu spectatorul, pe care Stanislavski l-a numit „al treilea creator“ al spectacolului.

- 18.** Completați șirul calităților pe care ar trebui să le aibă un actor ideal.

- Încadrați-le în fraze.

- 19.** Vorbiți despre un spectacol care v-a impresionat cel mai mult. Prin ce anume?

Folosiți vocabularul tematic și structurile.

- 20.** Citiți versurile. Spuneți, din ce cauză ar putea plînge un artist?

*Plînge artistul,
Scena e goală,
Nimeni nu-i spune, hai,
Nimeni nu-i spune, stai,
Nimeni nu-l vede trist,
Dar vreau să știți –
Plînge un artist...*

- 21.** Imaginați-vă că sînteți redactor la emisiunea **In memoriam**. Relatați, în 6-7 propoziții, despre un actor talentat care nu mai este printre noi.

Eu sînt **ca tine**: vesel și neatent.
Eu sînt **cum ești tu**: vesel și neatent.
Eu eram **cum ești tu**: vesel și neatent.
Aș vrea să fiu **ca tine**: vesel și nepăsător.

Intenția noastră: a-i face pe studenți actori profesioniști

- Care e intenția voastră?
- Intenția noastră este **de a-i face** pe studenți actori profesioniști.
- Care era intenția voastră?
- Intenția noastră era **să-i facem** pe studenți actori profesioniști.

A fi nemulțumit

- Pari **a fi nemulțumit**.
- Eu? **Nemulțumit**?
- Da, da. Pari **nemulțumit**.
- Se arătau **nemulțumiți**?
- Nu. Nu se arătau deloc **nemulțumiți**.

- D.** Alcătuiți dialoguri scurte în baza structurilor de mai jos (folosiți drept model exemplele prezentate la punctul C.):

a fi îngrijorat de ceva;
a fi satisfăcut de rezultat;
a fi preocupat de rol.

- E.** Citiți structurile extrase din text. Transformați structurile în propoziții, respectînd sinonimia comunicativ-contextuală. Vedeți exemplele de mai sus.

- a fi neprefăcut
- a fi sincer ca un copil
- a fi înțelept ca un rege

Vocabular tematic

culisă – кулиса
cortină – занавес
în distribuție – состав исполнителей
interpret – *sin.*: actor
a interpreta – *sin.*: a juca
protagonist – actorul care joacă rolul principal
dramaturg – драматург
turneu – гастроли

22. Selectați din partea dreaptă a foii operele semnate de fiecare dintre autorii enumerați.

Ion Druță
Eugène Ionesco
William Shakespeare
Dumitru Matcovschi

Repere:

- ✓ Cîntăreța cheală
- ✓ Pomul vieții
- ✓ Tata
- ✓ Hamlet
- ✓ Casa mare
- ✓ Abecedarul
- ✓ Lecția
- ✓ Regele Lear
- ✓ Regele moare
- ✓ Păsările tinereții noastre
- ✓ Antoniu și Cleopatra
- ✓ Frumos și sfînt.

Structuri

- Se joacă spectacolul...
- Am dori să vedem o premieră...
- Aceasta e o dramă de...
- Să mergem astăzi la Teatrul...
- Cine interpretează rolul...
- V-a plăcut piesa...

23. Dacă ar fi să inaugurați într-un parc *Aleea personalităților din cultura românească*, care ar fi primele cinci personalități ce ar merita, după părerea voastră, să fie pe această alee? Argumentați.

24. La unul din festivalurile teatrale din Franța, actorii îmbrăcați în rolul diferitor personaje își invitau spectatorii la teatru. Cum credeți, spectatorul trebuie invitat la teatru? Argumentați.

25. Improvizați un dialog în baza programului unui spectacol.

- Prezentați succint, în baza unui program, un spectacol pe care l-ați vizionat recent.

26. Într-un interviu, actorul Mihai Fusu a afirmat: „Aplauzele sînt seva cu care ne hrănim, ploaia ce ne face să creștem”. Cum credeți, aplauzele sînt întotdeauna semnul cel mai sigur al succesului? Argumentați.

Teatrul "Eugène Ionesco"

Așteptîndu-l pe Godot

Autor: Samuel Beckett
Regizor: Petru Vutcărău, Mihai Fusu
Scenografia: Petru Vutcărău
Coloana sonoră: Petru Vutcărău

Actori :

Vladimir: Andrei Sochircă
Estragon: Petru Vutcărău
Laki: Andrei Moșoi
Pozzo: Valentin Zorilă
Băiatul: Angela Sochircă

Din cărțile lumii

27. Citiți aforismele. Comentați unul, la alegere.

- ◆ Cel ce urcă pe scenă se urcă în cer.

(Matei Millo)

- ◆ Teatrul este inutil, dar de neînlocuit.

(Eugène Ionesco)

- ◆ Lumea a fost comparată adesea cu un teatru.

(Henry Fielding)

- ◆ Viața este cea mai mare scenă de teatru.

Fiecare om își joacă rolul cu mai mult sau mai puțin talent.

(Victor Duță)

28. Cum înțelegeți cele afirmate de Ben Jonson:

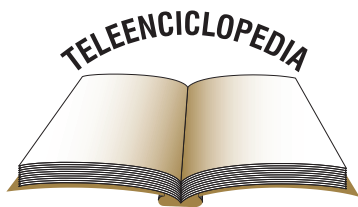
„Shakespeare este pentru eternitate și nu pentru o generație“?

PREFERINȚE

„Tele“ - element de compunere, care înseamnă „departe“, „la distanță“, „de departe“.

E bine să știi

- ✓ E o emisiune cognitivă.
- ✓ Este adresată celor care vor să se exprime corect în limba română.
- ✓ Emisiunea combate cuvintele și expresiile greșite și propune variantele corecte.
- ✓ Variantele corecte sînt propuse în contextul frazei.

- ✓ Are o tematică bogată, variată, interesantă, captivantă.
- ✓ Se prezintă imagini/ filme originale, cu limbaj accesibil, cadre rare;
- ✓ Dicția lectorilor e perfectă, tempoul normal, permite înțelegerea totală a celor comunicate.
- ✓ Urmăresc, în special, secvențele despre ape și viața subacvatică, fenomenele/ cataclismele naturii și consecințele acestora; despre castele și enigmele lor, istoria Terrei etc., etc.

Emisiunea TV preferată

- ✓ Emisiune pentru tineret: interesantă, captivantă.
- ✓ Se prezintă cîntece în primă audiție, interviuri.
- ✓ Promovează tinerii curajoși, care se implică în diverse activități civice și de voluntariat.
- ✓ Mă captivează spiritul de inițiativă al tinerilor.

- ✓ Emisiunea e o gimnastică a minții.
- ✓ Cere cunoștințe, reacție rapidă.
- ✓ Îmi verific potențialul intelectual.
- ✓ Mă captivează spiritul competitiv.

ABC-ul COMUNICĂRII

- captivant** – увлекательный
- domeniu** – область
- dezgustător** – respingător
- consecință** – efect, rezultat
- enigmă** – загадка
- în direct** (emisiune) – в прямом эфире
- a difuza – a transmite
- reluare** – запись
- prezentator** – ведущий

Sinonime

- agreabil = simpatic
- sociabil = comunicativ
- enigmă = taină
- a urî = a detesta
- captivant = palpitant

Antonime

- în direct ≠ înregistrat (в записи)
- agreabil ≠ dezgustător
- rapid ≠ încet
- irealizabil ≠ realizabil

Familii de cuvinte

- societate – social – sociabil
- a ține – ținută – deținător
- stăpîn – stăpînit – stăpînire (de sine)
- rar – rareori – raritate
- a vedea – vedere
- apă (*lat. aqua*) – acvatic – subacvatic

Să descoperim!

1. Distracțiile sînt variate. Alegeți și comentați ce preferați: *radio, discotecă, parc, tv, teatru, stradă, stadion, bibliotecă, internet.*

• Alegeți unul din posturile de televiziune și motivați alegerea:

TV Moldova, TVR-1, ProTV, Jurnal TV, Publika TV, Prime TV, Discovery, EuroSPORT.

2. Examinați informațiile de la pag. 64. Care din cele patru emisiuni e pe placul vostru? Argumentați.

3. Relatați despre emisiunea voastră preferată. Utilizați structuri și informații de la pag. 64.

Repere:

- denumirea emisiunii;
- postul de televiziune;
- ziua/ ora difuzării;
- durata;
- prezentatorul;
- tematica;
- tipul emisiunii;
- intervenții interesante.

4. Examinați desenele. Lucrînd în 3 grupuri, alegeți unul din cele 3 desene. Prezentați succint o emisiune care ar avea emblema dată.

Variante:

- Din lumea animalelor
- Justiție
- Viața satului
- Themis
- Plai natal
- Flora și fauna
- Crimă și pedeapsă
- Pe-un picior de plai...
- *Dura lex, sed lex* (Legea e dură, dar e lege)
- Varianta proprie

ABC-ul COMUNICĂRII

Model:

Optez pentru postul Jurnal TV, fiindcă transmite multe filme și emisiuni de divertisment.

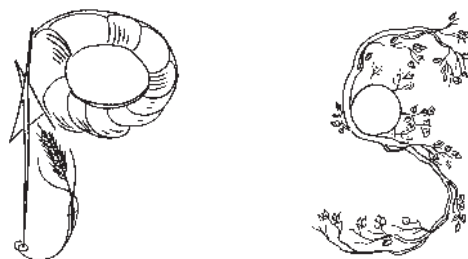
Prezentator/ -oare

simpatic, agreabil, sociabil, insuportabil, vulgar, ținută perfectă, stăpînire de sine, trac în fața microfoanelor, în direct

Model:

Îmi place emisiunea „Vrei să fii milionar“ de la Prime TV, la care mă uit în fiecare duminică, începînd cu ora 20.00. Prezentatorul emisiunii este ziaristul Dan Negru. Mă uit cu mare satisfacție la această emisiune, deoarece prezentatorul este o persoană veselă, sociabilă, cu simțul umorului. „Vrei să fii milionar“ este o emisiune de divertisment, antrenantă, prin intermediul căreia îmi dezvolt cultura generală, aflu lucruri noi. Mă odihnesc minunat vizionînd această emisiune...

5. Elaborați (alcătuiți) scenariul (schița) unei emisiuni. Folosiți drept model planul propus. Prezintă tot grupul sau numai liderul.

Planul:

- denumirea emisiunii, durata, ziua, ora;
- prezentatorii (bărbat, femeie, copii, robot, desene animate);
- genericul/ emblema;
- conținutul propriu-zis;
- curiozități, concursuri;
- etc.

6. Ce emisiuni preferați să vizionați când sînteți:

- ✓ supărați;
- ✓ bine dispuși;
- ✓ singuri;
- ✓ cu prietenii? De ce?

- Ați dori ca informațiile să fie citite de crainici:

- femei;
- bărbați;
- cite o persoană;
- în perechi (un bărbat și o femeie);
- varianta proprie.

7. Care a fost ultima emisiune vizionată de voi? V-a plăcut sau nu? De ce? Relatați succint.

8. Să admitem că sînteți crainici/ reporteri. Ce tip de informații ați dori să prezentați/ filmați: cu caracter optimist sau dramatic?

9. Dacă ați fi redactor tv:

- ce emisiuni (tematica) ați vrea să pregătiți?
- ați vrea să prezentați în direct sau nu?
- ce generic ați alege pentru emisiunea voastră etc.?

Argumentați.

- informații
- cultură
- sport
- știință
- învățămînt
- economie
- mașini

Meridian gramatical

Sinonimie comunicativ-contextuală

- A. Construiți enunțuri sinonimice (cu același sens), folosind îmbinările date:

- emisiune de neuitat;
- prezentatori talentați;
- aparat de mărit fotografii.

Model: Am cumpărat un aparat de mărit fotografii.

- B. Alcătuiți enunțuri folosind structurile propuse (la orice persoană, timp).

emisiune transmisă/ a viziona
 articol scris/ a citi
 soluția găsită de regizor/ a plăcea
 programul nedifuzat/ a reprograma
 emisiune neinteresantă/ a anula

Model: Vizionezi emisiunile **transmise** în limba română? Vizionezi emisiunile **care se transmit** în limba română?

Structuri:

- Îmi place (nu-mi place) invitatul din fotoliu...
- Ador la nebunie/ prefer...
- Sînt captivat(-ă) de...
- Mă încîntă/ interesează...
- Emisiune despre...
- Programul nedifuzat...

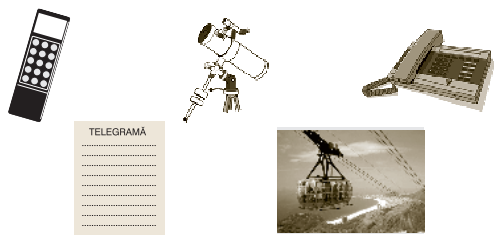

10. Citiți denumirile de emisiuni plasate în chenarul alăturat. Presupuneți (intuiți) care este tema/ conținutul ei după titlu. Povestiți.

• Concurs!

Fiecare elev prezintă 1-2 titluri de emisiuni. Argumentează de ce-i place emisiunea. Câștigă cel care a fost mai convingător.

11. Analizați imaginile. Spuneți, care obiect are tangențe cu televiziunea? De ce?

• Concurs!

Scrieți (în perechi) cât mai multe cuvinte cu elementul **tele-**.

12. Scrieți, apoi prezentați avanspremierea unei emisiuni în 4-5 enunțuri. Lucrați în echipe sau în perechi.

13. Scrieți/ prezentați, pe echipe, recenzia unei emisiuni. Vezi și reperele de la pag. 65, ex. 3.

14. Realizați un interviu cu prezentatorul/ redactorul emisiunii voastre îndrăgite.

15. Propuneți câteva sugestii pentru echipa redacțională a emisiunii. Folosiți verbele la conjunctiv sau imperativ.

Repere:

- E bine **să țineți cont** de...
- **Gândiți-vă** la...
- Ați putea împrumuta idei...
- Ați putea face un stagiu...
- A spus cuvinte de neiertat...

16. Întocmiți împreună textul unei felicitări pentru echipa redacțională a unei emisiuni, expimându-vă recunoștința pentru realizarea unei emisiuni de succes.

17. Concurs între echipe! Cine completează mai repede pătrățelele, folosindu-se de sugestiile date:

- ✓ 91' (Minutul 91, TVR1)
- ✓ Garantat 100% (TVR1)
- ✓ Федеральный судья (Prime TV)
- ✓ Fii tânăr (TV Moldova)
- ✓ „Țara lui Dogaru“ (Publika TV)
- ✓ „E bine să știi“ (Jurnal TV)
- ✓ „Odată-n viață“ (TVR1)
- ✓ Erudit Cafe (TV Moldova)
- ✓ altele (la alegere)

Model:

Dragi telespectatori! Începînd cu luna octombrie anul curent, de două ori pe săptămîină, în cadrul emisiunii de cultură și civilizație „Erudit Cafe“ de la TVM, pentru elevii din școlile cu predare în limba rusă va avea loc concursul „Poliglotul“. Emisiunea va fi difuzată în limba română. Vă așteptăm să veniți cu îndrăzneală.

C. Construiți cât mai multe variante de enunțuri (verbele fiind la orice timp, mod).

A putea vedea (rezista, ajuta, invita, prezenta, trimite)

De exemplu:

- Vei putea **rezista** pînă la sfîrșitul emisiunii?
- **L-ai putea ajuta** la alcătuirea scenariului?
- **Ai putea să-l ajuți**...

	T		V							
	t	e	e							
1.	t	e	e							
2.	t	e	e							
3.	t	e	e							
4.	t	e	e							
5.	t	e	e							
6.	t	e	e							
7.	t	e	e							
8.	t	e	e							
9.	t	e	e							
10.	t	e	e							

- ecranizări
- ghidează oamenii
- se uită la stele
- instituție pentru convorbiri interurbane
- scrisoare urgentă
- simte la distanță
- transportă oamenii
- cinematograful la domiciliu
- revistă
- „dă „ordin“ televizorului?”

D. Continuați enunțurile, folosind structuri sinonimice.

1. N-ai auzit **vorbindu-se** de..
(că se vorbește)
2. N-ai auzit **strigând**...
3. Ai terminat **de scris** scenariul...
(să scrii)
4. Mă enervează vedetele de televiziune care se pretind **geniale**...
5. ... prezentatorii **serioși**...
6. Pe invitatul **din fotoliul acela** (care se află în...)...
7. Nu-mi luam ochii... **în costum bleu**.
8. Îmi plac ... **cu ochii mari**.
9. **Locul nașterii** lui ... este ...

18. Completați tabelul.

Emisiuni	Prezentatori
Cum să devii milionar	Dan Negru
Odată în viață Pusti govoreat	Iuliana Tudor Andrei Malahov
...	...

Din cărțile lumii

- ◆ Din 1967, TV Moldova face parte din Organizația Internațională de Radioteleviziune.
- ◆ La Moscova, programele de televiziune au început să se difuzeze din 1938.
- ◆ TV Moldova a transmis prima sa emisiune la 30 aprilie 1958. Începând cu 1967, spectatorii au putut urmări primele imagini color transmise de la Moscova. Din 1974, emisiunile în culori au devenit o realitate și în Moldova.

„Binele și răul...”

CODUL BUNELOR MANIERE

Două prietene

Într-un sat așezat pe malul Nigerului, trăiau odată două copile, Dola și Babi. Și atât era de strînsă prietenia dintre ele, că se minunau de ea pînă și bătrînii. **Nimeni** și **nimic** în lume nu putea să le despartă.

Anii au trecut iute și, dintr-odată, fetele și-au dat seama că au lăsat copilăria în urmă. Și cum nu voiau să se despartă, cînd le sosi vremea măritişului, făcură amîndouă legămînt să se mărite cu doi frați, care trăiesc în aceeași casă.

Așa se făcu că prietenele rămaseră împreună. După nuntă, Dola curăță o fișie de pămînt în fața casei și sădi acolo o nucă de cola. Ea veghea cu mare grijă să nu i se întîmple **nimic** rău copacului.

Dar într-una din seri găsi arborele fără frunze și strivit de vitele din sat. Dola plîngea amaric și Babi simți nevoia s-o ajute.

Intră în casă și se întoarse cu fața înseminată:

– Nu te mai necăji, Dola. Copacul tău își va reveni, iar ca să nu te mai neliniștească soarta lui, ia gîtul acesta al urciorului pe care l-am spart mai deunăzi și pune-l în jurul copacului. Astfel copacul va fi ocrotit.

Nimeni nu putea ști ce se poate întîmpla mai departe!

Copacul creșu repede. La vremea rodului, pe crengile lui se legănav cele mai ademenitoare nuci de cola ce se văzuseră vreodată prin părțile acelea. Dola le vîndu pe toate, luînd pe ele un preț bun. Cînd Dola aștepta, nerăbdătoare, al patrulea rod, Babi îi spuse:

– Dola, înapoiază-mi gîtul urciorului pe care ți l-am dat.

– Nu pot să ți-l dau decît dacă-l sparg, căci pomul meu a crescut și nu-i cu putință să-l scot de pe tulpină.

– Așa ți l-am dat eu, spart? Mie-mi trebuie gîtul urciorului întreg, fără nici o spărtură. Treaba ta cum ai s-o scoți la capăt.

Văzînd că degeaba încearcă s-o convingă, Dola se plînsu starostelui.

Sub bătrînul palmier, unde se ținea sfatul, se adunase lume multă. Dola povesti bătrînului staroste totul. Acesta

o povățui pe Babi să-și schimbe gîndul:

– Altă cale să-ți capeți bunul nu-i, decît dacă se doboară arborele. Nu-i păcat de el? Gîndește-te și tu: să-l tai pentru un gît de urcior, pe care tu singură i l-ai dat, fără ca ea să ți-l ceară? Treabă-i asta?...

– Mie nu-mi pasă de **nimic**, răspunse tăios Babi. Să facă Dola ce-o ști, numai să am înapoi, nevătămat, lucrul meu.

ABC-ul COMUNICĂRII

fișie – полоса

a strivi – a nimici

amaric – горестно

a se neliniști – *ant.:* a se liniști

a sparge – a strica

deunăzi – mai ieri, nu demult

ademenitor – заманчивый

răzbunare – месть

a căpăta – a obține

tăios – ascuțit

nevătămat – neatins

îndîrjire – упортство

aramă – медь

zgîrietură – царапина

a îndreptăți – оправдывать

a se înfiora – ужасаться

gîde – omul care

execută osîndiții

la moarte, ucigaș

secure – секира, колун

Familii de cuvinte

dreptate – a îndreptăți

a se mărita – măritiș

senin – înseninat

a sparge – spărtură

duios – înduioșat

om – omenie

bine – binevoitor

Sinonime

arbore = copac = pom

a povățui = a sfătui

a doborî = a nimici

degeaba = în zadar

a veghea = a păzi

a se necăji = a se chinui

cumplit = groaznic

a înapoia = a întoarce

Văzîndu-i îndîrjirea, starostele hotărî ca Dola să doboare copacul.

Vremea trecu și se părea că Dola și Babi erau prietene ca altădată.

Babi avu o fetiță și toți erau bucuroși. Dola dădu fetiței, ca podoabă pentru gît, un inel de aramă turnat dintr-o singură bucată și lucrat cu măiestrie.

În ziua în care fetița împlini zece ani, Dola spuse pe neașteptate prietenei sale:

- Babi, înapoiază-mi inelul de aramă care înconjoară gîtul fiicei tale. Dar bagă bine de seamă, să mi-l dai întreg, fără cea mai mică zgîrietură.

- Dar nu-i cu puțință să ți-l dau, decît dacă aș tăia capul

copilei, îi răspunse Babi înfiorîndu-se. Fata a crescut, inelul nu-i mai iese pe cap. Să-miucid copilul pentru atîta lucru? se plîngea ea.

- Nu-i treaba mea. Eu vreau bunul meu și **nimic** altceva!

Ajunseră la judecată. Dola aminti starostelui întîmplarea ei cu arborele de cola. Acesta o ascultă și socoti îndreptățită cererea ei de a-și căpăta inelul.

...Se apropia clipa pentru îndeplinirea hotărîrii. Întreg satul se adună cutremurat de soarta copilei. Cînd sosi, însoțindu-și fiica, Babi se clătina pe picioare ca un om lovit de moarte, atît îi era de cumplită durerea.

Gîdele tocmai ridică securea, cînd se auzi glasul Dolei:

- Oprește! Nu-mi mai trebuie inelul! Să rămînă în viață copila! Cu ani în urmă, mama ei a săvîrșit o greșeală amarnică împotriva mea, călcînd în picioare nu numai prietenia, dar și omenia. Mînată de răzbunare, puteam ușor să-i întorc răul făcut de ea printr-unul și mai mare. Dar eu n-am vrut asta. Am dorit să vă arăt ce nenorocire se poate întîmpla dacă te lași dus de invidie. Bucuria altuia să sădească întotdeauna în sufletul vostru bucurie și lumină, nu invidie și întuneric...

Apoi Dola se îndreptă spre casă, petrecută de privirile prietenoase și recunoscătoare ale întregii adunări.

De atunci, Babi și Dola trăiră mai departe, într-o adevărată prietenie și prețuire...

ABC-ul COMUNICĂRII

Antonime

a se despărți ≠ a se întîlni
a sosi ≠ a pleca
prieten ≠ dușman
a plînge ≠ a rîde
întreg ≠ spart
mult ≠ puțin
nenorocire ≠ fericire

Omonime

gît (om) – gît (urcior)
iute (repede) – iute (gust)
fața (omului) – fața (casei)

Comparați

glas – голос
a săvîrși – совершать
secure – секира
măiestrie – мастерство

Expresii

A simți nevoia să...
A fi cu puțință
Nu-mi pasă!
A băga de seamă
A călca în picioare
A se lăsa dus de...
A o scoate la capăt
A face bine

Structuri

- Nu e chiar bine să...
- Ar fi mult mai bine dacă...
- Unii spun că...
- E greșit să crezi că...
- E de datoria mea să...
- N-ar trebui să...
- Trebuie să încercăm...
- Aș putea schimba...
- Sînt convins că...
- Uneori mă mustră conștiința...

Să descoperim

1. Cine erau Dola și Babi? Ce legămînt au făcut fetele? Ce a făcut Dola după nuntă? De ce Babi a hotărît să-și ajute prietena? Ce sfat i-a dat Babi? A fost oare bun sfatul lui Babi? De ce? Ce a făcut-o pe Dola să meargă la bătrînul staroste? În ce constă hotărîrea luată de staroste? În viața lui Babi au intervenit schimbări esențiale. Comentați acest fapt. De ce Babi a mers la judecător? Credeți că judecătorul a avut dreptate? De ce? Demonstrați că discursul Dolei la judecată a fost foarte emoționant. Pe care dintre aceste fete ți-ai face-o prietenă? De ce?

2. Referindu-vă la text, determinați:

- ◆ care sînt cuvintele și propozițiile-replici ce exprimă curajul și îndrăzneala uneia dintre fete, tăria de caracter;
- ◆ care sînt faptele bune săvîrșite de personaje;
- ◆ prin ce se deosebesc cele două prietene: Dola și Babi;
- ◆ în ce moment prietenia fetelor s-a transformat în invidie;
- ◆ ce ați aflat despre cele mai înalte calități morale ale unui om.

3. Recitiți textul. Enumerați evenimentele cele mai importante din povestire.

• Spuneți, care din aceste evenimente pot fi reale și care pot fi ireale?

4. Din șirul de cuvinte de mai jos, evidențiați calitățile moral-spirituale:

bunătatea
mișelia
modestia
onestitatea

dragostea
curățenia
ura
binefacerea

invidia
lăcomia
ascultarea

4.1. Stabiliți care dintre aceste însușiri sînt caracteristice celor două prietene. Explicați cu argumente.

Meridian gramatical

Pronumele negativ

A. Completați propozițiile, utilizînd cuvintele **nimeni, nimic**.

1. ...mai frumos ca adevărul.
2. Mai înțelept ca omul nu poate fi...
3. ...mai cumplit ca răul și minciuna.
4. ...n-a înțeles fapta înfiorătoare a celor două prietene.
5. ... nu s-a ales din prietenia lor.

pronumele negativ **nimeni** (НИКТО) se referă numai la persoane;
pronumele negativ **nimic** (НИЧТО) se referă numai la lucruri.

Pronumele negativ

nimeni (nimenea) – НИКТО
nimic – НИЧТО

➔ Numai în propoziții negative!

- Pronumele **nimic** nu are forme pentru genuri și număr, adică este invariabil (neschimbat), nu se declină.
- Pronumele **nimeni** are următoarele forme:

N. – nimeni	N-a venit nimeni .
G. – a nimănu	E o casă a nimănu . (ничейный, безхозяйный)
D. – nimănu	N-a spus nimănu ... (никому)
A. – (pe) nimeni	N-am văzut pe nimeni .

Formulele populare:

nimenea, nimica, nimănuia sînt nerecomandabile în vorbirea literară!

B. Răspundeți la întrebări cu propoziții negative, utilizînd pronumele negativ **nimeni** și **nimic**.

1. Ce ți-a șoptit colegul la ureche?
2. Pe cine l-ați întîlnit la gară?

4.2. Numiți calitățile morale ce vă caracterizează. Aveți mult pină veți deveni perfecți?

5. Completați tabelul și urmăriți cum a evoluat comportamentul celor două prietene:

faptele Dolei	faptele lui Babi
a) a curățat o fișie de pământ b) ...	a) i-a dat un sfat bun prietenei sale b) ...

• Spuneți, cum apreciați faptele prietenelor Doli și Babi?

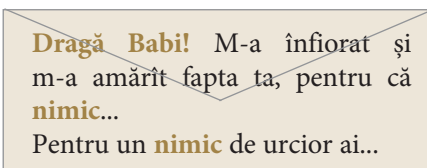
6. Convingeți-o pe Dola că n-a procedat bine. Utilizați în vorbire lexicul de la rubrica ABC-ul comunicării.

7. Considerați potrivită replica lui Babi?
„Treaba ta cum ai s-o scoți la capăt!“
Comentați!

8. Interpretați acțiunile starostelui.
• Sinteți de acord cu deciziile luate de el?
Argumentați.

9. Continuați (la alegere) una dintre scrisorile cu sfaturi pentru:
a) Dola;
b) Babi;
c) judecător/ staroste.

a) Dragă Dola! Sint convins că **nimeni**...

b) Dragă Babi! M-a înfiorat și m-a amărit fapta ta, pentru că **nimic**...
Pentru un **nimic** de urciior ai...

3. Cui i-ați scris scrisori?
4. Ce ai văzut în pădure?
5. V-a vizitat cineva ieri?
6. Cu cine te-ai sfătuit?

Model: Colegul nu mi-a șoptit **nimic** la ureche.

Alte sensuri ale cuvântului nimic

- un lucru de **nimic** = neînsemnat
- un lucru de **nimic** = josnic, netrebnic
- dintr-un **nimic** = dintr-un fleac
- niște **nimicuri** = fără importanță, fleac

C. Selectați din text propozițiile ce conțin pronumele negativ și numiți cazurile lui.

- Construiți câte două propoziții, pornind de la textul *Două prietene*, în care să folosiți cuvintele: *de nimic, nimicuri, nimic*.

D. Spuneți românește:

Ничего плохого
Как никто другой
Ни за что на свете
Это пустяк
И ничего более
Ничто иное

- Formați două-trei enunțuri cu aceste expresii.

nimic mai mult - ничего более
nimic altceva - ничто иное

E. Scrieți forma potrivită a pronumelui negativ dintre paranteze:

1. (nimic, nimeni) nu-i place fapta îngrozitoare a lui Babi.
2. La consiliu nu s-a aprobat propunerea (nimic, nimeni).
3. (nimic, nimeni) nu este mai scump decât mama.
4. (nimeni, nimic) nu este mai de preț decât libertatea.
5. Judecătorul n-a fost în stare să facă (nimeni, nimic).

c)

Domnule judecător!

Oare nu e cu putință să...
Nu vă mustră conștiința...
Ar fi mult mai înțelept dacă...

10. Dacă ați putea include în această povestire un alt personaj, cine ar fi acesta? De ce? Care ar fi rolul lui? Relatați.

11. Enumerați poveștile/ povestirile despre bine și rău pe care le-ați citit și faceți o asociere cu textul dat.

12. Redactați un eseu în care să relatați un episod din viața voastră sau din viața unei persoane cunoscute despre o situație în care faptele bune au fost apreciate.

13. Stabiliți cu care din aceste proverbe și maxime se poate asocia conținutul textului, argumentând.

- Locul binelui e în capul mesei.
- Binele și răul prin lupte neîncetate o lume cârmuiesc.
- Cea mai mare înțelepciune e să uiți și să mergi mai departe.

14. Indică „cîțiva pași”, răspunzînd la întrebarea: *Ce ar trebui să fac atunci cînd un prieten are un necaz?*

- să-l încurajez
- ...

15. Continuați dialogurile și înscenați-le:

a) – Dola, dacă e cu putință, te rog să mă ierți că ți-am făcut atîta rău...

– Și eu, Babi, am înțeles că răul nu se răsplătește cu rău...

– ...

b) – Babi, vrei să încercăm să facem numai bine? Eu cred că **nimic** nu e mai înălțător decît binele.

– Ai dreptate, Dola, bunătatea și binefacerea înfrumusețează viața și împacă toate neînțelegerile...

A. Sinonimia comunicativ-contextuală

a te împiedică // a fi bun

Cine te împiedică

- a fi bun (**să** fii bun)
- a fi vesel (**să** fii vesel)
- a fi mulțumit (**să** fii mulțumit)

Exemple:

• A fi întotdeauna bun (**să** fii bun), vesel, mulțumit nu e chiar atît de ușor.

• Știu că ești incapabil

- de** a face vreun rău cuiva/
să faci vreun rău cuiva
- de** a face deranj/
să faci deranj

• Mă bucur

- de** venirea lui (**că** vine el)
- de** reușita lui (**că** reușește)

• Sînt gata **de** a face numai bine (**să** fac numai bine).

B. Introduceți în enunțuri următoarele structuri, după modelele de mai sus:

- apt de a lupta
- capabil de a rezista

C. Continuați dialogul:

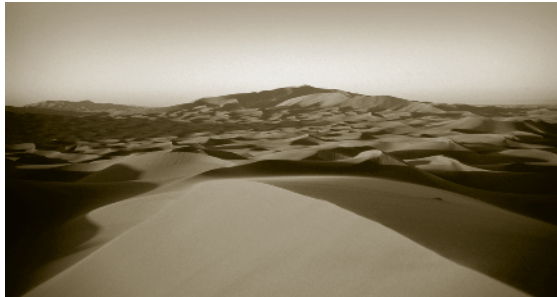
a-i părea bine de întîlnire

- Nu-ți pare bine **de întîlnire**?
- Cum să nu-mi pară bine **că ne întîlnim**?
- Mă bucur mult **de întîlnirea** noastră.

16. Discutați în echipe, în contradictoriu, afirmațiile: „*Faptele bune se fac în tăcere*”, „*Bine faci, bine găsești*”, „*Nu e de ajuns să nu faci răul, ci trebuie să faci și binele*”.

17. Tălmăciți expresia *suflet sărac*, asociind-o cu această imagine. Lucrați în echipe.

• Redați această expresie printr-un desen personal, comentându-l.

18. Argumentați dacă e bine sau rău:

- să spui adevărul;
- să lupți cu viciile;
- să corectezi prietenul la fiecare pas;
- să faci observații celor din jur;
- să-i dai prietenului caietul să copieze tema de acasă;
- să arunci cu pietre în pisica ce ți-a trecut drumul;
- să dai binețe unui necunoscut;
- să vorbești neîntrebat;
- să taci;
- să te pui în poară cu profesorii;
- să-i contrazici pe părinți.

Din cărțile lumii

19. Discutați, în 3 grupuri, afirmațiile de mai jos. Notați ideile principale. Prezentati-le. Evidențiați ideile comune ale grupurilor.

- ◆ Bunătatea este unitatea de măsură a sufletului.
- ◆ Cea mai nobilă întrebare din lume e aceasta – ce bine pot face?
- ◆ A face bine unor ticăloși înseamnă a vărsa apă în mare.

(Miguel de Cervantes)

- ◆ Faptele bune ale tale vor fi pornirile bune ale fiilor tăi.

(Nicolae Iorga)

20. Completați informațiile de mai jos cu alte informații asemănătoare:

• Iulius Cezar, pe lângă virtuțile ce le poseda, își arăta generozitatea mai ales prin aceea că niciodată nu se răzbuca pe dușman, dimpotrivă, căuta să-l câștige prin Binefacere și Dărnicie.

„În fiecare zi, iert pe cel care a fost împotriva mea”, spunea el deseori.

• Titus, împăratul romanilor, aducându-și aminte într-o seară că în ziua aceea nu făcuse nici un Bine, a zis: „Prietenii, am pierdut ziua de azi”.

• Spuneți dacă v-ați gândit vreodată, câte zile din viața voastră ați pierdut. Ce puteți face pentru a opri dezastrul moral din societatea noastră?

Iulius Cezar

Știu: să discut,
să vorbesc pe tema:

Adolescentul, arta și cultura

LEXICUL

vreau să
cunosc

- evident, a avea la dispoziție, a rosti, spectator, ferice, culise, în distribuție, interpret, protagonist, talent, a aplauda;
- a prefera, a adora, captivant, potențial, domeniu, dezgustător, agreabil, sociabil, ținută, a difuza, prezentator, accesibil, cataclism, consecință, enigmă, castel, captivat, vulgar, în direct, stăpînire de sine, teleferic, calitativ, aspect fizic;
- a obține, a se înfiora, a săvîrși, a simți, a strivi, a povățui, a nimici, a distruge, a păzi, a îndreptăți, răzbunare, măiestrie, modestie, lăcomie, ură, invidie.

STRUCTURILE

învăț

- Se joacă spectacolul...
- Am dori să vizionăm o premieră...
- Aceasta e o dramă de...
- Să mergem astăzi la teatrul...
- Cine e autorul...
- Aveți bilete la...
- Cine interpretează rolul...
- Cît costă...
- Antractul va dura...
- V-a plăcut piesa...
- Mi-ar plăcea să privesc...
- M-a impresionat jocul...
- Prefer/ ador/ urăsc emisiunea...
- Sînt captivat de...
- ...se difuzează la ora...
- E o emisiune de divertisment...
- Prezentatorul (-oarea) este...
- Imaginile sînt...
- Nu suport prezentatorul, deoarece/ fiindcă...
- Nu e chiar bine...
- Unii spun că...
- E greșit să crezi...
- N-ar trebui să...
- Aș putea schimba...
- Sînt convins că...
- Uneori mă muștră conștiința...
- A simți nevoia să...
- A fi cu puțință...
- Nu-mi pasă!
- A se lăsa dus de...
- A o scoate la capăt...
- A face bine...

GRAMATICA

pot

Sinonimia comunicativ-contextuală

- Să exprim același gînd în diverse moduri

a se juca premiera acum/ necesar

- E necesar oare **să fie jucată** premiera acum?
- Chiar e necesar **să se joace** premiera acum?

Sinonimie comunicativ-contextuală (expresii)

- **Locul unde s-a născut...** = **locul nașterii**
- **Care se află pe scaun...** = **de pe scaun...**
- A spus cuvinte **de neiertat...** = **care nu se iartă...**
- **Îmi poți trimite recenzia...** = **poți să-mi trimiți recenzia...**
- Emisiune **de neuitat...** = **care nu se uită.**

Pronumele negativ

- Să utilizez corect formele pronumelui negativ *nimeni, nimic*: **Nimic** mai frumos decît binele. **Nimeni** nu poate înțelege comportamentul ei. Răzbunarea și invidia nu trebuie **nimănui**.

Adolescentul și Patria

- Nume celebre românești
- Nume cunoscute românești
- Locuri memorabile
- Meșteșuguri populare românești
- File de istorie
- Reprezentanți remarcabili ai etniilor conlocuitoare din Republica Moldova

Maria Cebotari, primadona Operei din Viena

NUME CELEBRE ROMÂNEȘTI

Maria **se așeză** la pian și așa, din memorie, fără note, **luă** primele acorduri din uvertura la opera *Nunta lui Figaro*. După care, lent, **trecu** la cavatina plină de savoare a Suzanei. Freda (camerista) **merse** și **deschise** larg ferestrele, ce dădeau spre stradă. Era o splendidă zi de început de vară. Soarele își strecura razele printre ramurile răsfirate ale castanului, așternînd ochiuri de lumină pe pavaj.

O adevărată **cascadă** muzicală **năvăli** prin ferestrele deschise, rătăcind prin frunzișul arborilor și revărsîndu-se apoi de-a lungul străzii. Rarii trecători, auzind muzica aceasta dumnezeiască, vocea fermecătoare, unul cite unul se opreau pe trotuar. Spre sfîrșitul ariei se adunase un adevărat auditoriu, care nu numai că aplauda frenetic, ci mai **ceru** ca artista să se arate la geam. Surprinsă de acest spectacol neașteptat, Maria nu se putea dezlipi de pe scaunul de lîngă pian. Mulțimea **aplaudă** iarăși veselă, recunoscătoare. Oamenii își fluturau batistele, îi trimiteau sărutări, își strîngeau la piept palmele, în chip de înaltă apreciere. Ah, vienezii! Erau cei de totdeauna...

– Ei, ce zici? se interesă Freda cu subînțeles. Oamenii orișicînd au nevoie de muzică.

Acesta putea fi considerat primul concert de după război al Mariei Cebotari. Reveni la Viena după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial cu noi și mari speranțe. Urma să se reangajeze la Opera din Viena.

(După Vera Malev)

ABC-ul COMUNICĂRII

cavatină – arie lirică de mici proporții

savoare – *sin.*: farmec

splendid – *sin.*: minunat

răsfirat – *aici*:

разветвленный

a strecura – *sin.*: a filtra

pavaj – caldarîm

cascadă – cădere naturală de apă

a năvăli – *aici*: проникать

a se revărsa – *aici*:

распространяться

arie – *aici*: melodie

frenetic – *sin.*: însuflețit

a surprinde – *sin.*: a uimi

Sinonime

a năvăli = a izbucni = a inunda

a surprinde = a mira

Antonime

larg ≠ îngust

lumină ≠ întuneric

rar ≠ des

apreciere ≠ dezapreciere

Familii de cuvinte

savoare – a savura – savurat

splendid – splendoare

a năvăli – năvălire – năvălit

a surprinde – surprindere – surprins

Omonime

operă – operă

lumină – lumină

ochi – ochi – ochi

Să descoperim!

1. Citiți fragmentul. Cum credeți, o cunoșteau vie-
nezii pe marea noastră cîntăreață?
2. Citiți propozițiile care descriu felul de a cînta al
Mariei Cebotari.
3. Citiți fragmentul care v-a plăcut.
4. Răspundeți la întrebări:
Ce uvertură a început să cînte din memorie
Maria Cebotari? Ce a cîntat mai apoi vestita
cîntăreață? De ce se opreau trecătorii? Cum
credeți, de ce „spectatorii” au cerut ca artista
să se arate la geam? De ce Maria Cebotari fu
surprinsă de aplauzele trecătorilor-spectatori?
Aveau oamenii nevoie de muzică în acele tim-
puri grele de după război?
5. Descrieți ziua cînd a avut loc spectacolul impro-
vizat.
6. Împărțiți textul în fragmente logico-semantic.
Intitulați-le.
7. Redați textul conform fragmentelor. Utilizați ver-
bele de la perfectul simplu la perfectul compus.
8. Intitulați textul. Argumentați titlul propus.
9. Faceți portretul moral al Mariei Cebotari în baza
informațiilor citite anterior.
10. Relatați cîteva date
din biografia cîntă-
reței, pornind de la
informația dată.

Maria Cebotari a fost o
soprană lirico-drama-
tică de origine română.
S-a născut la Chișinău
în 1910. În copilărie a
cîntat în corul catedralei
din Chișinău...

Meridian gramatical

Perfectul simplu

(la nivel de recunoaștere a valorii de trecut)

- A. Copiați verbele evidențiate în text și
scrieți-le la perfectul compus, aceeași
persoană.

Perfectul simplu se formează de la:

tema participiului + terminațiile:

a cînta

eu cîntai
tu cîntași
el, ea cîntă
noi cîntarăm
voi cîntarăți
ei, ele cîntară

a tăcea

tăcui
tăcuși
tăcu
tăcurăm
tăcurăți
tăcură

-i
-și
-Ø
-răm
-răți
-ră

a trece

eu trecui
tu trecuși
el, ea trecu
noi trecurăm
voi trecurăți
ei, ele trecură

a auzi

auzii
auziși
auzi
auzirăm
auzirăți
auziră

Perfectul simplu, ca și perfectul compus,
exprimă o acțiune trecută și terminată.

Exemple:

perfectul simplu – Eu cîntai cu atenție.
Tu trecuși strada.
Ea auzi o melodie plăcută.

perfectul compus – Eu am cîntat cu atenție.
Tu ai trecut strada.
Ea a auzit o melodie
plăcută.

luă = a luat
trecu = a trecut

• Selectați din enciclopedii, ziare, internet etc. alte informații despre viața vestitei cântărețe. Povestiți colegilor la următoarele ore.

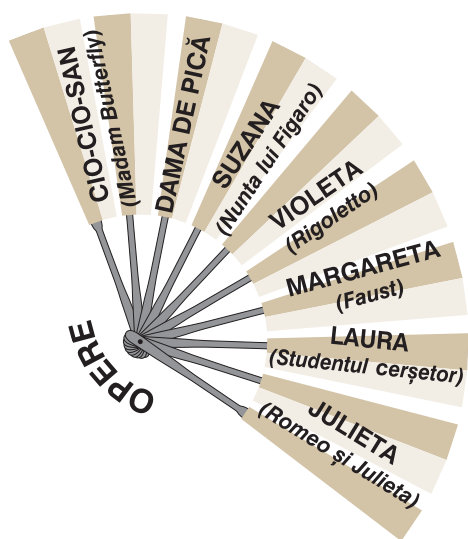
11. Un partener de scenă spuse despre Maria Cebotari că a fost „o stea care se naște o dată la o sută de ani”. Comentați afirmația.

12. Maria Cebotari a jucat roluri emoționante în filmele:

Ce filme ați dori să vizionați? De ce?

13. Maria Cebotari a interpretat peste 60 de roluri în opere. Care cântăreață contemporană din republica noastră a interpretat unele dintre aceste roluri ?

Observați

În limba română
perfectul simplu

În limba rusă
timpul trecut

(совершенный вид, что сделал?)

a asculta

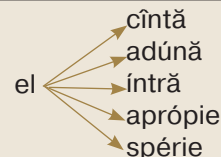
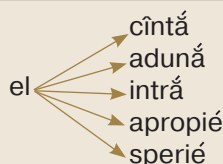
eu ascultai	=	я слушал, -а
tu ascultași	=	ты слушал, -а
el, ea ascultă	=	он, она слушал, -а
noi ascultăram	=	мы слушали
voi ascultăreți	=	вы слушали
ei, ele ascultăre	=	они слушали

Rețineți că unele verbe de conjugarea I au aceeași formă pentru persoana a III-a singular la indicativ prezent și perfectul simplu, schimbându-se doar accentul.

perfectul simplu

indicativul prezent

Maria Cebotari
în filmul
„Maria Malibran”
(regia G. Brignone, 1943)

Structuri:

- Aș dori să vizionez...
- Mi-ar plăcea...
- Mi-ar fi interesant...
- Pentru mine prezintă interes...
- Consider că ar merita...
- Dacă s-ar putea, aș dori să privesc...

- Vorbiți despre o operă interpretată de Maria Bieșu.

14. Cîntăreața Maria Cebotari, cea care a avut o voce inegalabilă, a cîntat pe marile scene ale lumii. Priviți harta și alegeți un oraș în care a concertat renumita soprană. Improvizați un scurt reportaj de la unul din spectacole.

15. Maria Cebotari a avut doi fii: Peter și Fritz. În una din scrisori, Peter scria despre mama sa:

„Mama mea era atît de bună, atît de gingașă, că nici nu-ți vine a crede că a fost o personalitate celebră.“

Maria Cebotari și fiii săi

Perfectul simplu se folosește mai des în istorii și în povești.

B. Citiți fragmentul de poveste. Identificați verbele la perfectul simplu, apoi traduceți-le în limba rusă.

„Mai mult de bucurie că au venit, îi scăpă (a salva) ea; căci nu mai văzu pînă atunci suflet de om pe la dînsa. Stăpîna era o zîină înaltă, subțirică și dragălașă, și frumoasă, nevoie mare! Cum o văzu, Făt-Frumos încremeni. Dar ea privi cu milă la dînsul, și îi zise:

– Bine ai venit, Făt-Frumos! Ce cauți aici?

– Căutăm, zise el, **tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte.**

– Dacă căutați ceea ce ziceți, aici este.

Atunci descălecă și intră în palat. Acolo găsi încă două femei, una ca alta de tinere, erau surorile cele mai mari.

El începu să mulțumescă zîinei pentru că l-a scăpat de primejdie, iar ele, de bucurie, gătiră o cină plăcută și numai în vase de aur.“

- Redați conținutul fragmentului, utilizînd verbele de la perfectul simplu la perfectul compus.

• Faceți portretul vestitei cântărețe pornind de la cuvintele fiului.

16. Formulați 5-6 întrebări pentru un eventual interviu cu Maria Cebotari.

17. Numele ei a fost incrustat în albumul de marmură din muzeul La Scala din Milano, alături de mari celebrități de canto ca Gigli, Caruso, Șaleapin. Relatați despre viața și activitatea acestor cântăreți.

18. Muzica românească a cunoscut și cunoaște și alte cântărețe cu numele **Maria**. Ce gen de muzică a practicat/ practică fiecare dintre ele? Ce cunoașteți despre activitatea acestor talente cântărețe.

Maria Tănase

Maria Drăgan

19. Alcătuiți o propoziție în care toate cuvintele ar începe cu litera **m**.

Model:

Maria mîngîia micuții murmurînd melodia melancolică.

20. Relatați despre unul dintre interpreții voștri îndrăgiți.

Placido Domingo

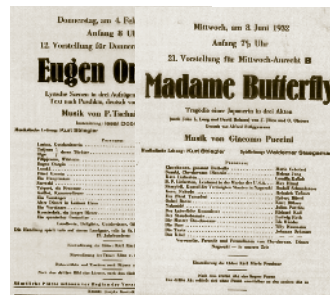

Irina Arhipova

Structuri

- Se numără printre...
- Se înscrie în...
- Se evidențiază prin...
- Am privit la televizor...
- Am citit în presă...
- Am fost la festivalul...
- Este cea mai talentată...

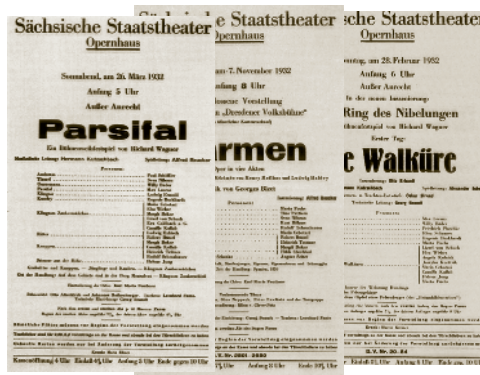
C. Citiți fragmentul. Identificați verbele utilizate la perfectul simplu. Traduceți propozițiile în limba rusă.

(Consultați rubrica **Meridian gramatical**)

„Cică fu odată într-un sat un om grozav de leneș. Și satul, văzînd că acest om nu se dădu la muncă nici în ruptul capului, hotărî să-l spînzure pentru a nu mai da exemplu de lenevie și altora. Și așa se alese vreo doi oameni din sat și se duse la casa leneșului, îl umflă pe sus, îl puse într-un car cu boi și hai cu dînsul la locul de spînzurătoare.

Așa era pe vremea aceea.“

(După Ion Creangă)

Fiodor Șaleapin

Luciano Pavarotti

21. Textul pentru tema în discuție este extras din cartea Verei Malev „Recviem pentru Maria”. Relatați cazuri asemănătoare din cultura universală, când viața și activitatea anumitor personalități au devenit sursă de inspirație pentru crearea operelor artistice.

22. Unele străzi din orașele noastre poartă nume de cântăreți, muzicieni. Ce puteți spune despre: Ștefan Neaga, Gavriil Musicescu, Eugeniu Coca.

Maria Cebotari
în rolul lui Sophie
(opera „Cavalerul rozelor” de
Richard Strauss)

Repere:

- ✓ numele, prenumele;
- ✓ genul de muzică practicat;
- ✓ capacitățile interpretative;
- ✓ ținuta scenică;
- ✓ popularitatea;
- ✓ concerte, turnee.

Aurelian
Dănilă

Model:

Îmi place să-l ascult pe Placido Domingo.
Are o voce nemaipomenită.

Gavriil Musicescu

Ștefan Neaga

Eugeniu Coca

La steaua... e-o cale-atît de lungă...

Citește textul și îndeplinește sarcinile propuse.

Vioara fermeca sala, fermeca sufletele oamenilor, fermeca tot ce era în jur. Barbu Lăutaru a dus cîntecul plaiului nostru departe de hotarele lui. El a fost unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai culturii muzicale populare românești din prima jumătate a secolului trecut. Cînta și la cobză, și la nai. Făcea muzică, avea memorie muzicală excepțională, a fost un talent rar întîlnit.

În 1847 a avut o întîlnire cu Franz Liszt, compozitor ungar, celebru pianist. Liszt a ascultat taraful lui Barbu Lăutaru, sorbindu-i din ochi pe lăutari.

– Barbule, m-a fermecat muzica ta, am să te fac să cunoști și tu muzica mea.

Liszt începu cu un preludiu, apoi improviză un marș unguresc.

– Ți-a plăcut melodia mea? l-a întreat el pe Barbu.

– E atît de frumoasă, stăpîne, că, dacă îmi permiți, am să încerc s-o cînt și eu.

Barbu Lăutaru interpretează întocmai marșul unguresc. Liszt, apropiindu-se de bătrînul lăutar, îl sărută, zicîndu-i:

– Ești un artist mai mare decît mine.

(După Gheorghe Dimitriu)

1. Alcătuieste propoziții utilizînd adecvat verbele:
a asculta – a auzi; a cunoaște – a ști; a iubi – a plăcea. 3 - 18 p.
2. Selectează două propoziții care conțin verbe la perfectul simplu și scrie-le punînd verbele la perfectul compus. 2 - 4 p.
3. Răspunde la întrebări cu ajutorul textului.
 - 3.1. Cine a fost Barbu Lăutaru? (1-2 propoziții) 1 - 2 p.
 - 3.2. La ce instrumente cînta Barbu Lăutaru? 1 p.
 - 3.3. l-a plăcut lui Franz Liszt ceea ce a cîntat Barbu Lăutaru? Răspunde prin 1-2 propoziții. 1 - 2 p.
 - 3.4. Cum i-a demonstrat Barbu Lăutaru celebrului pianist că i-a plăcut melodia acestuia? 1 p.
4. Intitulează textul. 3 p.
 - 4.1. Argumentează, în 1-2 propoziții, titlul propus. 3 - 6 p.
5. Găsește și scrie propoziția principală din text. 4 p.
6. Alcătuieste și scrie, în 3-4 propoziții, portretul moral al lui Barbu Lăutaru. 3 - 12 p.
7. Scrie, ce sentimente a avut Franz Liszt după ce a ascultat muzica lui Barbu Lăutaru (2-3 cuvinte)? 2 - 6 p.
8. Cine a spus despre Mihai Eminescu (asemenea lui Franz Liszt despre Barbu Lăutaru):
„E unul care cîntă mai dulce decît mine?” 2 p.
9. Redactează un text (7-9 propoziții) pornind de la aforismul:
Numele tău este măsura faptelor tale. 3 - 27 p.

NUME CUNOSCUTE ROMÂNEȘTI

Gheorghe Vrăbie, Ilustrație la „Lucefărul”

Gheorghe Vrăbie,
Stema Republicii Moldova

Igor Vieru, Ilustrație la „Călin”

„În viața aceasta sînt minuni”

ABC-ul COMUNICĂRII

suman – haină țărănească lungă

a trînti – здесь: бросать

domeniu – область

artă – искусство

a fermeca – a încînta

vocație – aptitudine deosebită

fascinant – impresionant

înzestrat – dotat cu calități deosebite

pînză – ткань

Repere:

artă decorativ-mo-
numentală, pictură,
grafică, heraldică,
mască.

șevalet – suport pentru fixarea pînzei sau a cartonului de pictat

paletă – палитра

performanță – достижение
prodigios – productiv, prolific
creativitate – творчество

* * *

a se impune { prin talent
prin capacități
a schița { un proiect
un peisaj
a desăvîrși { talentul
măiestria
a executa { un portret
o lucrare muzicală
a stăpîni { genurile picturii
o limbă
a practica { peisajul
grafica

1. Priviți aceste opere de artă și stabiliți din ce genuri fac parte.

- Citiți textele de mai jos și veți afla mai multe despre autorii acestor opere.

Pasărea Phoenix

...Eram copil în satul meu de baștină, Călinești, aflat la cîțiva kilometri de orașul Bălți. ...Am fost doi copii: fratele Alexei și eu. Aveam mamă vitregă. O mamă vitregă clasică. Mama vitregă e ca o patrie vitregă. Dimineța, înainte de a se crăpa de ziuă, de pe noi erau smulse sumanele pe care le îmbrăcam ziua. Nu aveam **un iorgan** pe care să ni-l dea, deși **în casă** existau iorgane. Ne înveleam cu sumanele în care munceam.

Odată, în curtea **casei** noastre, a apărut de undeva din cer **o pasăre** mare. Era fantastic de frumoasă. Îmi amintesc clar culorile: albul dimineții, negru, galben. **Pasărea** a coborît chiar în mîinile noastre. Noi o luam de la unul la altul, îi făceam vînt în sus și iar o prindeam. Pasărea era ascultătoare, nu încerca să se elibereze. Eram fericit și vrăjit de frumusețea și cumiștenia acelei păsări. Jocul acesta nevinovat a fost observat **de mama** vitregă care a prins-o și a trîntit-o cu toată puterea de pămînt. Pasărea și-a dat sufletul. Am plîns în ziua aceea cu fratele meu, apoi am luat-o cu grijă și am îngropat-o. Din niște bețe uscate i-am făcut un mormînt. Mai tîrziu bețele au înrămurit. În ziua aceea, a fost omorîtă copilăria noastră.

Și astăzi mai port în suflet culorile acelei **păsări**. Cine știe, poate această întîmplare mi-a deschis o altă lume? Lumea eternă a **culorilor, a picturii...**

(Gheorghe Vrăbie)

Fișier biografic

Gheorghe Vrabie s-a născut la 23 martie 1939 în Călinești, județul Bălți. A absolvit Academia de Arte Plastice din Sankt Petersburg. Și-a început activitatea de creație la revista „Noi”. Este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova. Activează în domeniul artelor grafice de șevalet și de carte, al artelor monumental-decorative, al artei heraldice. A organizat câteva expoziții personale la Moscova. Lucrările sale sînt păstrate în muzeele de artă din orașele: Chișinău, Sankt Petersburg, Moscova, Smolensk, Washington, Philadelphia, București, Varșovia, Praga, Montréal, Bagdad. Este Laureat al Premiului de Stat, autor al stemei de Stat a Republicii Moldova.

A ilustrat peste 50 de cărți, dintre care: *Amintiri din copilărie*, *Povestea lui Harap-Alb* (I. Creangă), *Lucefărul* (M. Eminescu), *Clopotnița* (I. Druță) și multe altele.

Dialog cu Glebus Sainciuc

Correspondentul – Ce fel de copil a fost maestrul Glebus Sainciuc, vă amintiți?

G.S. – M-am născut în orașul Chișinău. Am fost un copil cuminte, am învățat bine, am și diplome de merit. Îmi plăcea mult sportul: voleiul, fotbalul, tenisul. Se întîmpla că, uneori, din cauza aceasta, lipseam de la lecții. Îmi place să spun că sora mea era de o vîrstă cu renumita cîntăreață de operă Maria Cebotari, care

a locuit în vecinătate cu noi și venea des pe aici. Mai știu că pe atunci aveam 2-3 anișori. Această vedetă m-a purtat în brațe...

C. – V-ați dorit de mic să deveniți pictor?

G.S. – Nu, nu m-am gîndit niciodată. Deși îmi plăcea mult să desenez, mai ales **chipurile învățătorilor și ale colegilor de clasă**. Tata nu prea îmi observa talentul. Eram șase copii, nu avea timp. Cu toate acestea, am făcut Școala de Arte Plastice **din Chișinău** și arhitectura la București.

C. – Casa părintească vă este toată viața ca o insulă...

G.S. – Da, toată viața am creat pe această „insulă” alături de soția mea Valentina Rusu-Ciobanu, care e tot pictoriță, și de fiul meu Lică Sainciuc,

ABC-ul COMUNICĂRII

artă monumental-decorativă: fresca, mozaicul, panoul, graffiti, grafica, pictura de șevalet – lucrări care pot exista independent, nefiind legate de arhitectură și neavînd o altă menire practică.

Familii de cuvinte

vecină – vecinătate – învecinat

mișcare – a mișca – mișcător

zestre – înzestrat – a înzestra

pictură – pictor – a picta

grafică – grafician

ramură – înrămurit – a înrămuri – rămuros

Expresii

a se crăpa de ziuă – a se lumina

a face vînt – *aici*: a arunca

a-și da sufletul – a deceda

Sinonime

a trînti = a arunca profunzime = adîncime

bețe = crenguțe a omorî = a ucide

iorgan = plapumă

Comparații

grafică – графика

decorativ – декоративный

monumental – монументальный

heraldică – геральдика

maskă – маска

maestru – маэстро

diplomă – диплом

arhitectură – архитектура

a ilustra – иллюстрировать

scenograf – сценограф

polivalent – поливалентный

Omonime

casă (de bilete) – casă (de locuit) – casă (de economii)

Structuri

Cu toate acestea... Se înscrie în...

Din cîte știu... Se evidențiază prin...

La prima vedere... Îmi place să admir...

Am impresia că... Sînt încîntată de...

Se consideră printre... Se zice că...

care ilustrează cărți pentru copii. Lucrările mele au călătorit departe de această „insulă”: în Franța, Belgia, Olanda, România, Armenia, Azerbaidjan etc.

C. – Ați trecut de 80 de ani. Vă simțiți în vîrstă?

G.S. – Mă simt mereu tînăr și energic. Am dorința de a mai face ceva, de a mai trăi...

Fișier biografic

Glebus Sainciuc, artist plastic, s-a născut la 19 iulie 1919 în orașul Chișinău...

Creionul tatei

Prima dată cînd m-a fermecat mișcarea **creionului pe hîrtie** era făcută de altcineva – de tatăl meu.

Într-o dimineață de duminică, tata se duse repede **în casa** cea mare. Numai ce văd că se întoarce. Era în cămașă albă și cu o foaie în mînă. Ne arată mîndru foaia. Își făcuse autoportretul cu oglinda. Nu m-am gîndit atunci la talentul lui, ci la creion. Minunea **creionului și a hîrtiei!** Și odată, cînd tata ședea lîngă sobă, am luat creionul **în mînă** și l-am desenat. A umblat el toată mahalaua cu acest desen...

Și apoi, cînd am ajuns în clasa întîi, primul **învățător** ne-a desenat cu cretă colorată o moară de apă... Eu am avut aceleași emoții ca atunci, cu creionul **tatei**... De atunci, acest creion magic mă urmărește și i-am rămas credincios toată viața.

Grafică de Igor Vieru

(Igor Vieru)

Fișier biografic

Igor Vieru s-a născut la 23 decembrie 1923 la Cernoleuca, Dondușeni. A absolvit Școala de Pictură din Chișinău. Participă la expoziții din 1953. E membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova. Este Laureat al Premiului de Stat; decorat cu Ordinul *Insigna de Onoare* și *Diploma de Onoare* a Republicii Moldova.

Performanțele artistului Igor Vieru au fost dintre cele mai polivalente: pictor, grafician, ilustrator de cărți, scenograf, o prodigioasă muncă pedagogică. Sînt bine cunoscute ilustrațiile la cartea *Călin* (M. Eminescu), picturile *Meșterul Manole*, *Înserare*, *Griji de primăvară*, *Mama pîine albă coace* ș.a.

Meridian gramatical

Declinarea substantivelor cu articol nehotărît/ hotărît

A. Alcătuiți îmbinări de cuvinte, apoi enunțuri:

- a schița {
 - un portret
 - o...
 - ...
- a picta {
 - niște peisaje
 - unele...
 - unii...
- a analiza {
 - o pictură
 - un...
 - niște...
 - unele...
 - unii...
- a stăpîni {
 - genurile (pictură)
 - limbile (Europa)

Gen	Caz	Articol hotărît	Exemple	Articol hotărît	Exemple
masculin	N.A.	-l	pictorul	-i	pictorii
	G.D.	-le	peretele	-lor	pereții
feminin	N.A.	-a	pînză	-le	pînzele
	G.D.	-ei	cartea	-lor	cărțile
		(-ii)	pînzei		pînzelor
			cărții		cărților

o carte - niște cărți (cărții)
o masă - niște mese (mesei)

Gen	Caz	Exemple	Exemple
masculin	N.A.	(singular) un pictor	(plural) niște (unii) pictori
	G.D.	unui pictor	unor pictori
feminin	N.A.	o pictură	niște (unele) picturi
	G.D.	unei picturi	unor picturi

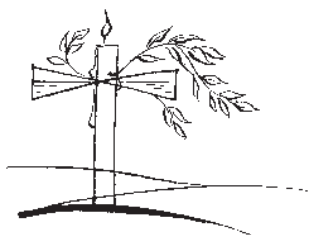
Să descoperim!

1. Despre ce personalități ați aflat din textele citite? De ce numele acestor pictori fac parte din categoria numelor cunoscute românești din prezent? A fost oare ușor drumul lor spre pictură? De ce credeți așa? Creația acestor plasticieni este diversă. Demonstrați acest lucru prin exemple. Ce momente din biografia acestor personalități v-au impresionat? Exemplificați. Ați dori să mergeți la o expoziție personală a unui pictor? De ce? Ați vizitat cândva o expoziție de pictură? Ce impresie v-a lăsat? Numiți și alți pictori din Republica Moldova.

2. Recitați textele. Relatați argumentînd:

- cum a fost copilăria acestor personalități;
- cînd au început să picteze;
- cel mai dificil moment din viața acestor artiști plastici;
- punctele de tangență din biografia lor și a voastră.

2.1. Examinați desenul. Găsiți, în unul din textele de mai sus, fragmentul care corespunde acestui desen. Argumentați.

3. Credeți că părinții au un rol important în descoperirea talentului copilului? Comentați răspunsul, argumentînd cu exemple.

3.1 Spuneți cum i-au ajutat părinții pe copiii lor să-și descopere și să-și dezvolte talentul:

- Gheorghe Vrabie;
- Glebus Sainciuc;
- Igor Vieru.

4. Citiți fișierele biografice ale pictorilor Gheorghe Vrabie și Igor Vieru. Enumerați evenimentele cele mai importante din viața lor.

B. Schimbați forma substantivului după model:

tablou – tabloului – **unui** tablou

stilou – ...	caricatură – ...
zi – ...	peisaj – ...
pădure – ...	culoare – ...
imagine – ...	penel – ...
portret – ...	

- Alcătuiți 2-3 enunțuri cu aceste substantive.

C. Numiți cazul substantivelor evidențiate în text.

D. Puneți substantivele din paranteze la cazul genitiv:

tablourile (pictor)
peisajele (artiști)
desenul (grafician)
zîmbetul (copii)
succesul (actor)
bucuria (părinți)

- Schimbați substantivele după modelul:
tablourile **unui** pictor

E. Scrieți la genitiv articulat substantivele:

academie, arte
talent, pictori
activitate, graficieni
creativitate, plastician
măiestrie, artist
artă, heraldică

gamă cromatică, simplitate severă
a formelor, privirile noastre...

F. Restabiliți substantivele omise, folosind repere.

- Măștile ... Glebus Sainciuc au cutreierat prin țările ...
- Căci măștile ... prezintă tezaurul ... nostru.
- Mulți maeștri ... pledează pentru alcătuirea ... a ...
- Masca este o explozie de fantezie a ... care se numește Poporul.
- Filimon Hămuraru și Eleonora Romanescu sînt pictori apreciați ai ... Moldova.

4.1. Alcătuiți un fișier biografic similar și pentru maestrul Glebus Sainciuc, recitind interviul (pag. 85).

4.2. Scrieți în caiete denumirea celor mai reprezentative lucrări de creație ale acestor artiști plastici.

5. Alcătuiți o relatare despre unul dintre acești pictori (la alegere) și prezentați-o în clasă. Utilizați substantive articulate/ nearticulate la genitiv și dativ (consultați rubrica *Meridian gramatical*).

6. Dacă ați fi pictori, ce gen de pictură ați alege? Argumentați răspunsul prin 2-3 enunțuri.

7. Improvizați un dialog cu pictorii, continuând interviul după model. Lucrați în perechi.

a) – Domnule Gheorghe Vrăbie, cum s-a împlinit că sînteți autorul stemei de stat a Republicii Moldova?

– Vreau să vă spun că a fost un concurs mare, cu peste o sută de participanți. Cu toate acestea...

– ...

b) – Maestre Glebus Sainciuc, măștile Dumneavoastră sînt o explozie de fantezie. De unde atîta energie?

– De la oamenii ce mă înconjoară.

– ...

8. V-ați gîndit vreodată de ce însușiri are nevoie un pictor? Continuați lista de mai jos și argumentați.

✓ jertfire de sine	✓ profunzime
✓ voință	✓ efort titanic
✓ fantezie	✓ ...
✓ rezistență	

9. Imaginați-vă că sînteți la o întîlnire cu pictorii despre care e vorba în texte. Scrieți-le cîte un mesaj în care să le apreciați talentul, măiestria, opera artistică și să le propuneți cîteva idei care ar putea înviora procesul artistic de la noi.

Repere:

talentat, Europa, pictor, popor, pictură, o antologie, măști, un creator, republica.

G. Continuați enunțurile utilizînd substantive la genitiv:

- Îmi place să admir...
- Mă fascinează culorile...
- Sînt încîntat de...
- Ne-am oprit să ascultăm...
- Se zice că pictorul...

„Pegas” – numele vestitului cal înaripat din mitologie. Era considerat calul muzelor (desen pag. 89).

Igor Vieru, ilustrație la „Harap-Alb”

Igor Vieru, ilustrație la „Cușma lui Guguță”

Gheorghe Vrăbie, ilustrații la „Harap-Alb”

Model:

Stimate dle Gheorghe Vrabie,
 Vă apreciez mult creația. Întotdeauna dați dovadă de originalitate și măiestrie artistică. Aș vrea să vă rog să contribuiți cumva la redeschiderea Muzeului de Arte din Chișinău, care se află în restaurare timp de 20 de ani.
 Cu respect, ...

10. Selectați și comentați una dintre picturile prezentate la această temă. Utilizați lexicul și structurile de la rubricile *ABC-ul comunicării*, *Ochiul al treilea* (pag. 84).

11. Încercați să redați maxima printr-un desen, apoi comentați-l.

Prin orice lacrimă ne privește Dumnezeu.

(Emil Cioran)

12. Scrieți o listă cu numele personalităților din pictura clasică și contemporană universală. Spuneți, despre opera căror pictori ați vrea să cunoașteți mai multe? De ce?

12.1. Dacă ați avea posibilitatea să selectați o serie de picturi pentru amenajarea școlii voastre, ce lucrări ați alege? Argumentați.

13. Continuați gândul în 3-4 enunțuri.

a) Pictura e o altă lume. Un alt mod de trăire...

b) Pensula este o baghetă a culorilor cu care poți făuri cele mai admirabile minuni ale naturii...

14. Ați auzit de Pasărea Phoenix care, atunci când simțea apropierea sfârșitului său, își făcea un cuib de rămurele ce se aprindeau ușor și astfel se mistuia ca un rug, iar din cenușa-i proprie se năștea o altă pasăre Phoenix?! Care din informațiile citite de voi ar putea fi asociate cu această pasăre? De ce?

• Credeți în puterea magică a acestei păsări? De ce?

15. Raportați imaginile date la viața artiștilor plastici și comentați argumentînd. Consultați rubrica *Ochiul al treilea* (pag. 84).

16. Scrieți ce impresii aveți despre lucrările de mai jos. Ați descoperit ce personalități se ascund după măștile lui Glebus Sainciuc?

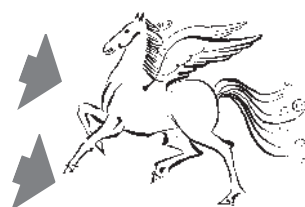
Muzeul de Arte, Chișinău

Leonardo da Vinci,
„Mona Lisa“

Rafael,
„Madonna della Tenda“
(„Madona pe fundalul unei draperii“)

Gheorghe Voda

Gheorghe Urschi

LOCURI MEMORABILE

Mănăstirea Putna - leagănul neamului

*„Io, Ștefan Voievod, din
mila lui Dumnezeu domn
al Țării Moldovei, fiul
lui Bogdan Voievod, ctitor
și ziditor a acestui sfânt
locăș...”*

Conform tradiției, **Mănăstirea Putna** ar fi fost ridicată de Ștefan cel Mare, în semn de mulțumire pentru biruința re purtată în bătălia de **la Chilia**, pe 25 ianuarie 1466, la îndemnul și cu străduința sihastrului Daniil, de curînd așezat în părțile **Putnei**.

Lucrările de construcție a mănăstirii au fost terminate pe 3 septembrie 1470. Mănăstirea avea în centru o biserică impresionantă ca decorație și proporții, împrejmuită cu ziduri de apărare, străjuite de turnuri întărite și cu o casă domnească în partea de sud. Astfel, prin puter-

nicele sale fortificații, primele cunoscute în arhitectura monastică moldovenească, **Mănăstirea Putna** putea constitui un loc de retragere sigur, bine apărat în caz de primejdie pentru domn, familia sa și numeroșii lor curteni și slujitori.

Dar numai la cîțiva ani de la terminarea lucrărilor de zidire și fortificare a întregului ansamblu, Mănăstirea Putna a fost pustiită de un nimicitor incendiu, neavînd șansa de a-și păstra înfățișarea dintîi.

Marele Ștefan a refăcut întreaga mănăstire tot așa falnică precum fusese mai înainte.

Astfel, Putna a devenit în scurtă vreme cea mai bogat înzestrată mănăstire **a Moldovei**. Tot pe atunci, Ștefan cel Mare și-a pregătit dintr-un bloc de marmură piatra ce avea să-i acopere mormîntul. În cea de-a doua zi a lunii iulie 1504, după 47 de ani, două luni

ABC-ul COMUNICĂRII

ctitor – основатель
sihastru – pustnic
a dura – aici: a ridica,
a zidi
îndemn – призыв
a străjui – a păzi
nimicitor – уничтожающий
incendiu – фог
înfățișare – вид
pradă – жертă
stricăciuni – дауне (вред)

* * *

a ridica $\left\{ \begin{array}{l} \text{o fortificație} \\ \text{un zid} \\ \dots \end{array} \right.$
a înălța $\left\{ \begin{array}{l} \text{un locăș} \\ \text{o mănăstire} \\ \dots \end{array} \right.$

Familii de cuvinte

a purta – a repurta
a cuceri – cucerire
suflet – neînsuflețit
curte – curteni
a face – a reface
a zidi – zidire
fortificație – fortificare
a domni – domnitor – domnie

Omonime

mare (apă) – mare (uriaș)
dar (cadou) – dar (conjuncție)

fusese = a fost

Comparați

marmură – мрамор
slujitor – служитель, слуга

și trei săptămîni de glorioasă și rodnică domnie, Ștefan cel Mare s-a stins din viață.

Dar numai după trei decenii de la trecerea din viață a ctitorului, Mănăstirea Putna a căzut pentru a doua oară pradă focului. Acest trist eveniment a adus stricăciuni destul de însemnate. Abia două decenii mai târziu, domnitorul Alexandru Lăpușneanu a scos mănăstirea din starea de pustiere.

Însă trecerea timpului, cutremurele, alunecările de teren și alte evenimente istorice și-au lăsat amprenta necruțătoare asupra trăinicieii zidurilor mănăstirii.

Lucrările de reparație au fost începute de domnitorul **Moldovei** Vasile Lupu și finisate mai apoi de alți ctitori.

În biserica de la **Putna** se găsesc mormîntul lui Ștefan cel Mare, mormîntul soțiilor voievodului (Maria Voichița și Maria de Mangop) și cele ale urmașilor săi pînă la Petru Rareș.

În incinta mănăstirii este amenajat un muzeu, a cărui colecție este considerată una dintre cele mai valoroase din întreg Orientul creștin. Mănăstirea Putna este leagănul neamului nostru unde-și doarme somnul de veci Măria sa Ștefan Vodă, domnitorul **Moldovei**, care avea să ne spună cu limbă de moarte:

*„Eu vă las în grija mare,
Idealul meu cel sfînt,
Să stați strajă la hotare,
Să păziți acest pămînt!“*

Mormîntul lui Ștefan
cel Mare

ABC-ul COMUNICĂRII

Expresii

- a se stinge din viață
- a se trece din viață
- a trece în nemurire
- a dormi somnul de veci
- a-și lăsa amprenta asupra...
- a influența asupra...

- a cădea pradă focului – a arde
- a scoate din starea de pustiere – a renova

Sinonime

- tradiție = obicei
locaș sfînt = biserică, mănăstire
zid = fortificație
bătălie = luptă
biruință = victorie

Structuri

- Se spune că...
Nu cred să...
Se zice că...
E știut că...
În opinia mea...

Acoperămîntul de mormînt al
doamnei Maria de Mangop

Să descoperim!

1. Cine este ctitorul Mănăstirii Putna?
Ce eveniment important l-a făcut pe Ștefan cel Mare să ridice acest locaș sfânt?
Care a fost cauza transformărilor suportate de acest locaș?

2. Citiți textul. Așezați în ordinea corectă principalele elemente din text:

- ✓ Lucrările de construcție a mănăstirii au fost finalizate.
- ✓ Primele mărturisiri despre Mănăstirea Putna.
- ✓ Trecerea în nemurire a domnitorului.
- ✓ Al doilea incendiu și lucrările de refacere a mănăstirii.
- ✓ Mănăstirea Putna astăzi.
- ✓ Primul incendiu.

• Alegeți unul dintre aceste puncte și redați conținutul fragmentului respectiv. Lucrați în perechi.

3. Argumentați legătura dintre:

- a) Mănăstirea Putna – Daniil Sihastrul;
- b) Cronicarul Grigore Ureche – Mănăstirea Putna;
- c) Ștefan cel Mare – Chilia, Cetatea Albă.

Consultați rubrica *Din cărțile lumii*.

Chilia lui Daniil Sihastrul

Meridian gramatical

Declinarea substantivelor proprii

Nume de localități (toponime)

- **Numai forme de singular!**
Putna, Suceava, Nistru
- **Numai forme de plural!**
Bălți, Ungheni, Ialoveni

Cazul	Nume de localități
N.-A. G.-D. V.	Moldova, Republica Moldova Moldovei, Republicii Moldova Moldovă!
N.-A. G.-D. V.	Nistrul, râul Nistru Nistrului, râului Nistru Nistrule!

Atenție!

~~rîului Nistrului~~
rîului Nistru

A. Care dintre cele două forme este corectă?

1. Nistru este un simbol al neamului.
Nistrul
2. Cetățile Hotin și Soroca sînt
Hotinului și Sorocii
așezate pe malul râului Nistru.
Nistrului.
3. Mănăstirile și bisericile Moldova sînt
Moldovei
minuni ale sufletului.

4. Numiți motivele principale care l-au făcut pe Ștefan cel Mare să ridice Mănăstirea Putna. Alegeți una dintre variantele posibile de răspuns și argumentați:

- slavă/ glorie;
- devotament și dragoste față de popor;
- mulțumire lui Dumnezeu pentru biruințele obținute în lupte;
- curaj, bărbăție;
- varianta ta.

5. Imaginați-vă că sînteți unul dintre oștenii credincioși ai lui Ștefan cel Mare care își amintește despre alegerea locului pentru mănăstire. Relatați.

Reper: a cerceta, vale, pîriul Putna, a trage cu arcul, săgeată, loc...

6. Inițiați un dialog imaginar despre alegerea locului pentru Mănăstirea Putna dintre Ștefan cel Mare și:

- oșteni;
- Daniil Sisastrul;
- mama sa.

7. Descrieți Mănăstirea Putna. Utilizați textul, imaginea, rubrica *ABC-ul comunicării*.

8. Cu ce puteți asemui chipul domnitorului Ștefan cel Mare sau imaginea Mănăstirii Putna? Alegeți cuvintele potrivite și argumentați. Lucrați în grup!

Paltin, brad, nuc, rădăcini de oțel, ram, gorun, furtună.

9. Priviți portretul domnitorului Ștefan cel Mare (pag. 90). Descrieți-l.

• Încercați să redați, în 3-4 propoziții, ce gînduri îl frămîntau pe domnitor. Vă propunem un început:

„A trăi pentru popor, a trăi pentru țară este o cinste...”

Cazul	Nume de localități
N.-A. G.-D.	Carpații, munții Carpați Carpații lor , munții lor Carpați

Atenție!

~~munților Carpaților~~
munților Carpați

B. Plasați cuvintele potrivite (toponime) în locul punctelor și continuați enunțul:

- La mănăstirea...
- De la cetatea...
- Locul mănăstirii...

C. Utilizați în propoziții substantivele proprii:

de la Putna
cu cetatea Soroca

ale Voronețului
a Moldovei

D. Completați versurile cu substantive proprii.

1. „Îmbracă-te în doliu, frumoasă...”
(Mihai Eminescu)

2. „Ești floare de dor,
ești lacrima neamului meu!”
(Dumitru Matcovschi)

3. „fără scumpă și frumoasă,
o,..., țara mea!”
(Vasile Alecsandri)

4. „Hai la luptă, hai...!
Du-ne-n hoardele dușmane!”
(Vasile Alecsandri)

• Cum este marele domnitor în viziunea voastră? Amintiți-vă și cele învățate la istorie.

10. Scrieți un îndemn pe care vreți să-l adresați oamenilor pentru a ocroti monumentele/locurile istorice – bogăția fiecărui popor.

11. Numiți opere literare în care se elogiază locurile memorabile ale Basarabiei. Relatați despre unul dintre ele.

12. Demonstrați cu exemple că omul care luptă pentru un ideal măreț triumfă chiar și asupra morții.

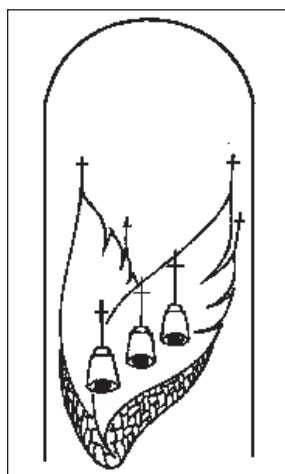
13. Ștefan cel Mare a numit Cetatea Albă și Chilia... „plămîinii Moldovei”. Cum credeți, de ce? Argumentați răspunsul. Lucrați în echipe.

14. Alcătuiți o scrisoare, în care să povestiți unui prieten dintr-o altă țară despre locurile memorabile din Basarabia. Invitați-l să le viziteze. Consultați rubricile **Meridian gramatical** și **ABC-ul comunicării**.

15. Prezentați informații scurte despre locul memorabil preferat din Moldova.

16. Priviți imaginea alăturată, care face parte din creația pictoriței Ana Manole. Găsiți o asociere a acestei imagini cu locurile memorabile basarabene. Comentați.

• Intitulați imaginea.

Structuri

- Deși a trecut...
- Chiar dacă...
- Cum să nu...
- E cunoscut faptul că...
- E știut că...

E. Alcătuiți propoziții/ fraze utilizînd cîte un substantiv propriu din fiecare coloniță.

Ștefan cel Mare
Alecsandri
Eminescu
Ioan Vodă cel Cumplit

Chilia
Mircești
Cernăuți
Cahul

F. Selectați din text propozițiile ce conțin nume de localități și indicați cazul substantivelor.

• Alcătuiți și alte enunțuri cu aceste substantive proprii. Consultați rubrica **Meridian gramatical**.

G. Scrieți forma corectă.

1. Ștefan cel Mare din mila... (*a lui Dumnezeu, lui Dumnezeu*), fiul (*al lui Bogdan, lui Bogdan*), a ctitorit (*Mănăstirea Putna, pe Mănăstirea Putna*).
2. Cel mai viteaz dintre dușmanii romanilor, ... (*apărătorul Daciei, apărătorul al Daciei*), a fost Decebal.
3. Cetățile (ale Moldovei, Moldova, Moldovei) s-au înălțat în vremurile grele pe malul (Nistru, al Nistrului, Nistrului).
4. Malurile înalte ale fluviului (Dunărea, Dunării, ale Dunării) sînt pitorești.
5. Acest luminat cronicar (lui Grigore Ureche, a lui Grigore Ureche, Grigore Ureche) ne-a lăsat multe informații din viața marelui domnitor (lui Ștefan cel Mare, a lui Ștefan cel Mare, Ștefan cel Mare).

Broderii

MEȘTEȘUGURI POPULARE ROMÂNEȘTI

Ctitoriile Olenei

Printre cele mai vechi îndeletniciri și meșteșuguri moldovenești sînt cunoscute olăritul, prelucrarea lemnului și a pietrei, împletitul, țesutul ș.a.

Broderia, ca gen al artei decorative, cunoaște o dezvoltare amplă încă în Moldova medievală. Ea se practică îndeosebi în centrele monastice și se execută pe catifea, cu fir de lînă, mătase, bumbac, in, aur, argint, uneori cu aplicații de mărgăritare.

Măiestria înaltă a acestui meșteșug a fost cunoscută și de domnița **Elena**, fiica **lui Ștefan cel Mare**. **Elenei** îi plăcea să urmărească mîinile dibace ale călugărițelor. Fire sensibilă și înzestrată, **Elena** deprinde cu ușurință arta broderiei. Broderiile executate de ea se disting printr-o înaltă finețe. Se zice că unul din steagurile de luptă **ale lui Ștefan** este opera mîinilor **fiicei sale Elena**.

Vestea despre noblețea și frumusețea **Elenei** a ajuns tocmai la Moscova. De acolo vin pețitori cu mare alai. Ștefan a blagoslovit căsătoria fiicei sale cu **Ioan cel Tânăr**, fiul **lui Ioan Vasilevici**, țarul Rusiei. Grea și lungă le-a fost calea spre Moscova...

La 12 ianuarie 1483 la Mănăstirea Înălțării are loc cununia. Din acea zi, **Elena** este cunoscută în Rusia sub numele **Olena Voloșanca**. După nașterea fiului **Dumitru**, viitorul moștenitor al tronului Vladimirului, Moscovei și Novgorodului, încoronat la vîrsta de cincisprezece ani, **Elena**, inspirată de acest important eveniment, lucrează la vâlul liturgic *Duminica floriilor* (păstrat în fondurile muzeului de istorie din Moscova), operă de mare preț, inegalabilă ca nivel artistic, culminînd istoria broderiei din Rusia. Lucrarea inedită, originală prin conținut, compoziție și culoare, constituie o uluitoare mărturie a celor ce se petreceau la curte. Într-adevăr, peste puțin timp **Elena** a fost lipsită de moștenire și întemnițată cu fiul **Dumitru**.

O altă lucrare de valoare a **Elenei** este goblenul *Tăierea capului Sfîntului Ioan Botezătorul*, în care meșterița a intuit parcă amarul destin al feciorului său. Pe timpul **Elenei**, acest subiect era larg răspîndit, simbolizînd lupta pentru onoarea și moralitatea creștinismului. Chenarul goblenului e compus dintr-o împletire fină, venită din vechiul covor moldovenesc. Inimioarele în care sînt plasate cruci atestă motivul credinței. Ambele lucrări sînt de o uimitoare armonie. Ele compun parcă o muzică din forme și culori. Acestea sînt doar cîteva dintre acele multe perle care au materializat puterea de creație a poporului nostru. Dar cîte mai sînt prin alte muzee!

ABC-ul COMUNICĂRII

- îndeletnicire – ocupație
olărit – гончарство
împletit – вязание
țesut – ткачество
brodat – вышивание
amplu – larg
a executa – a face
mătase – шелк
bumbac – хлопок
in – лен
catifea – țesătură de lînă,
mătase, bumbac
dibaci – iscusit
sensibil – care poate fi ușor
impresionat
înzestrat – talentat
pețitor – сват
inedit – nou, neobișnuit
uluitor – uimitor,
excepțional

Sinonime

- cale = drum
operă = creație
destin = soartă
onoare = cinste

Familii de cuvinte

- moștenire – moștenitor –
a moșteni
mărturie – martor – a mărturisi
broderie – brodează – a broda
meșteșug – meșter – meșteriță
olărit – olar
țesut – țesător – țesătoare –
a țese

Să descoperim!

1. Care sînt cele mai vechi îndeletniciri și meșteșuguri moldovenești? Cînd s-a dezvoltat broderia ca gen al artei decorative? De unde a învățat Elena, fiica lui Ștefan cel Mare, măiestria acestui meșteșug? Unde a ajuns vestea despre noblețea, măiestria și frumusețea Elenei? Cine era Olena Voloșanca? Ce ați aflat despre ea? Ce lucrări executate de Elena s-au păstrat? Cum au ajuns aceste lucrări în muzeul din Moscova? Care este meritul Elenei în dezvoltarea artei populare decorative?

2. Citiți și alcătuiți planul acestui text.

- Alegeți un punct al planului și redați conținutul lui.

3. Modificați conținutul textului, propunînd o altă desfășurare a evenimentelor.

Puteți începe astfel: „Dumitru, fiul Elenei, a fost încoronat și declarat drept țar al Moscovei, al Vladimirului și al Novgorodului la vîrsta de cincisprezece ani, astfel urmînd calea strălucită a bunicului său, Ștefan cel Mare...”.

4. Alcătuiți o comunicare în baza constatării: „Grea și lungă a fost calea Elenei spre Moscova...”.

5. Din lista afirmațiilor (în baza textului), alegeți una și argumentați:

- Tradiția broderiei trebuie păstrată.
- Broderia este un meșteșug vechi moldovenesc.
- Meșteșugul broderiei trebuie transmis din generație în generație.

6. Numiți broderiile executate de Elena.

6.1. Priviți imaginile și descrieți unul dintre goblenurile care vă place. Lucrați în echipe.

6.2. Găsiți tangențe între goblenurile Elenei și covorul moldovenesc. Argumentați cu

ABC-ul COMUNICĂRII

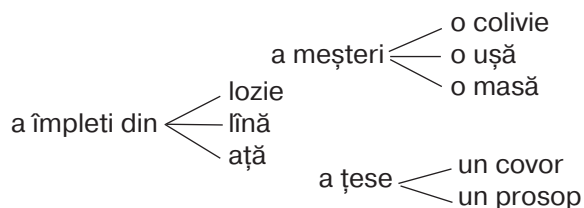
Comparați

- măiestrie – мастерство
 veste – вестъ
 a blagoslovi – благословлять

Vocabular tematic

- olăritul/ ceramica
- țesutul covoarelor, prosoapelor
- cioplitul în lemn, în piatră
- broderia
- împletitul din lozie etc.

* * *

* * *

Goblenuri executate de Elena Voloșanca

exemple din text că lucrările Elenei sînt păstrătoare ale tradițiilor populare din sec. VIII-X.

7. Priviți cu atenție portretul Elenei și faceți o descriere a chipului ei.

8. Completați după model:

Olarul face oale.
pietrarul...
țesătorul...
brodeza...

Repere: a ciopli
a țese
a broda

9. Ați urmărit cum se execută o broderie? Descrieți acest meșteșug, utilizînd lexicul necesar.

10. Ce meșteșug ați vrea să însușiți dacă ați avea posibilitate? Alegeți un meșteșug reprezentat în aceste imagini și argumentați-vă alegerea.

• Ce puteți voi meșteri?

11. Care dintre aceste obiecte (pag. 97-98), confecționate de meșterii populari, pot fi trimise la Expoziția Internațională EXPO Hanovra din Germania? Argumentați. Lucrați în echipe!

ABC-ul COMUNICĂRII

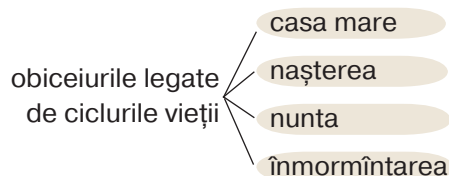

Fire blîndă, cuminte, romantică, ochi visători, înțelepciune, frunte lată, irepetabilă, profunzime, mîndră, simplitate, farmec, încîntător.

- a lua
- model
- pînză
- a selecta
- ac
- a broda
- ațe moulina
- simplă
- cu cruciulițe

Prosop, horboțică, podoabe, talent, gust, măiestrie, a înfrumuseța, costum național, ie, a croșeta, casă mare, bogăție spirituală, catrință, urcior, ploscă, covor.

- piatră de Cosăuți
- ceramică de Hîncești
- prelucrare artistică a fierului de Orhei

• Dacă ați fi ghid, cum ați prezenta lucrările confecționate de meșterii din Moldova la Expoziția Internațională? Utilizați rubricile *ABC-ul comunicării* și *Ochiul al treilea* (pag. 96-97).

12. Alcătuiți un anunț sau o reclamă despre deschiderea unei expoziții internaționale de artă populară decorativă.

13. Demonstrați că obiectele confecționate de meșterii populari din Moldova sînt:

- a) cunoscute în multe țări;
- b) utilizate frecvent în gospodărie.

14. Argumentați, cu exemple, următoarele afirmații:

- a) în Moldova sînt mulți meșteri populari;
- b) meșteșugurile au rădăcini străvechi.

Meridian gramatical

Declinarea substantivelor proprii

A. Completați spațiile punctate cu nume proprii orientîndu-vă după text.

- a) ... a fost fiica ... și nora marelui cneaz al Rusiei ...
- b) Cununia ... cu ... are loc la Mănăstirea Înălțării.
- c) Aceste frumoase goblenuri, meșteșugite cu migală, aparțin ...

B. Înlocuiți numele de persoană cu pronume personale:

- a) **Elena** e pasionată de arta populară.
- b) Broderiile **Elenei** au devenit cunoscute în toată Rusia.
- c) **Elenei** îi place să admire covoarele vechi moldovenești.
- d) **Pe Elena** o întîlnești adeseori la expozițiile de artă populară.

Cazul	Nume feminine
N. cine?	Olga, Lenuța
G. (al, a, ai, ale) cui?	ale Olgăi , ale Lenuței
D. cui?	Olgăi , Lenuței
A. (pe) cine?	(pe) Olga, (pe) Lenuța
Cazul	Nume masculine
N. cine?	Mihai, Petru
G. (al, a, ai, ale) cui?	ale lui Mihai, ale lui Petru
D. cui?	lui Mihai, lui Petru
A. (pe) cine?	(pe) Mihai, (pe) Petru

C. Selectați din textul *Ctitorile Olenei* nume de persoane. Indicați cazurile lor.

- Plasați aceste nume și în alte contexte.

D. Schimbați numele de persoană după cazuri. Consultați tabelul de mai sus.

Povestesc (cui?)	Eugenia	Sofia
	Sorin	Valeriu
Îi oferim cuvîntul (cui?)		Nadejda
		Petru
		Olga

15. Unii susțin că:

a) meșteșugurile populare sînt greu de însușit, sînt costisitoare și n-au nici un prestigiu în zilele noastre;

b) nu e greu să te faci olar, e mai greu să fii cioplitor în piatră.

• Demonstrați contrariul acestor afirmații cu argumente. Lucrați în echipe.

16. Scrieți o compunere succintă pe tema: *Bunica/mama mea e țesătoare*. Consultați rubrica *ABC-ul comunicării*.

Broderiile sînt (ale cui?)

Carmen
Aurelia
Sanda

L-am întîlnit (pe cine?)

Silviu
Iurie
Dumitru

E. Puneți numele proprii la cazurile necesare:
Goblenul (Elena) este nemuritor.

Acest fiu este (Elena Voloșanca) și (Ioan cel Tînăr). Nepotul (Ștefan cel Mare), Dumitru, era chipeș.

Broderiile iscusite (Elena Voloșanca) se află la muzeul din Moscova.

Cazul	Nume masculine compuse
N. cine?	Ștefan cel Mare
G. (al, a, ai, ale) cui?	al lui Ștefan cel Mare
D. cui?	lui Ștefan cel Mare
A. (pe) cine?	(pe) Ștefan cel Mare
Cazul	Nume de familii
N.-A.	Ana Ciupercă
G.-D.	(a) Anei Ciupercă

F. Spuneți românește:

Говорю Анне	сын Катрин Попеску
красота Елены	ковры тети Мэриоары
мудрость Штефана	книги дяди Василе

Cazul	Nume proprii
N.-A.	nenea Andrei
G.-D.	lui nenea Andrei
N.-A.	mătușa Mărioara
G.-D.	mătuș ei Mărioara

~~Cartea Ionelului~~
Cartea lui Ionel

~~Cartea lui Maria~~
Cartea Mariei

La steaua... e-o cale-atît de lungă...

1. Încercuiește răspunsul corect.
 - 1.1. Ctitoriile Olenei Voloșanca se mai păstrează și astăzi:
A. la Mănăstirea Putna; B. într-un muzeu din Moscova; C. într-un muzeu de istorie din Chișinău. **1 p.**
 - 1.2. Pentru a fi o țesătoare iscusită, trebuie:
A. să posezi mai multe limbi; B. să cunoști taina meșteșugului; C. să te poți orienta în spațiu. **1 p.**
2. Dacă informația de mai jos reprezintă un fapt real, încercuiește litera **F** (fapt), iar dacă o opinie, încercuiește litera **O** (opinie).
 - 2.1. **F.O.** Olena Voloșanca a fost fiica lui Ștefan cel Mare și nora marelui cneaz al întregii Rusii Ivan al III-lea Vasilevici. **1 p.**
 - 2.2. **F.O.** Operele artistice ale Olenei Voloșanca au culminat istoria broderiei din Rusia. **1 p.**
3. Pentru fiecare literă dată, scrie în spațiul liber denumiri de meșteșuguri cunoscute în Moldova.

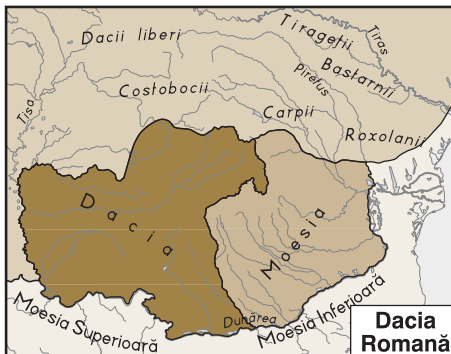
o _____	c _____	î _____
ț _____	b _____	

3.1. Cu două dintre aceste cuvinte alcătuiește enunțuri. **3 - 6 p.**
4. Completează spațiile libere cu nume proprii la cazurile cerute de context.
Consultă reperele propuse.
Mîinile dibace ale lui _____ din Hoginești fac minuni din lut. Broderiile executate cu mare iscusință de _____ sînt o comoară națională a poporului nostru.
Măiestria înaltă a _____ a culminat istoria broderiei din Rusia. **2 - 6 p.**
(Vasile Goncear, Elena, Olena Voloșanca)
5. Scrie cîte o propoziție (drept argument) în spațiul liber despre minunile pe care le poate face mîna omului din:
 - firul de ață _____
 - nuiele _____
 - piatră _____
 - lemn _____
 - lut _____
6. Citește și completează următoarea informație cu 3-4 enunțuri. **3 - 12 p.**
 - Covoarele și prosoapele moldovenești au un ornament bogat și o gamă vie de culori. Acestea se dau ca zestre...
7. Comentează, în 4-5 enunțuri, afirmația: *Creatorul de artă este nemuritor prin creația sa, asemeni Meșterului Manole care a sacrificat ce a avut mai scump în viață în numele artei.* **3 - 15 p.**
8. Tradu:
В семье господаря Штефана чел Маре родилась прекрасная дочь Елена. Эти земли принадлежат господарю Александру чел Бун. Елена унаследовала от своего отца много красивых, хороших качеств. **2 - 6 p.**
9. Scrie un eseu pe tema: *Odă mîinilor* (5-6 enunțuri). **3 - 18 p.**

Pe meleagurile unde trăim noi, peste tot unde se vorbește azi limba română, se întindea în vechime, cu multe sute de ani în urmă, țara Dacilor. Mare și frumoasă era această țară.

Primele date despre istoria daco-geților încep să prindă contur abia odată cu Herodot, părintele istoriei.

Vorbind despre cultura și civilizația dacilor, dintre numele de referință le amintim pe cele ale lui Deceneu și Burebista.

Deceneu, marele preot al lui Burebista, a fost o personalitate excepțională. A dat dovadă de erudiție, talent de a convinge poporul și pe rege de puterea divină a sfaturilor sale. El avea o capacitate rară de a citi atât în stele, cât și în sufletele oamenilor. În afară de aceasta, a fost un vizionar politic.

De numele lui Deceneu și Burebista sînt legate următoarele evenimente și acțiuni:

- unirea politică a daco-geților într-un stat centralizat;
- crearea unei industrii autohtone de calitate: fabricarea ceramicii, a uneltelor și obiectelor de lux;
- promovarea unui program de instruire și educare morală a dacilor; a unui mod de viață sobru și cumpătat; dezvoltarea fizică a corpului; practicarea exercițiilor pentru cultivarea minții și caracterului.
- tăierea viilor (după porunca lui Deceneu), pentru ca ispita băuturii să nu strice firea cea bună a poporului.

Deceneu i-a inițiat pe daci în multe aspecte ale filozofiei:

- învățîndu-i **etica** alături de morala practică, i-a oprit de la moravurile rele;
- învățîndu-i **fizica**, i-a făcut să trăiască în înțelegere cu legile naturii;
- instruindu-i în **logica** minții, i-a făcut mai iscusiți în fața altor neamuri;
- demonstrîndu-le **teoria**, i-a învățat să cunoască cele douăsprezece semne zodiacale, cursul planetelor.

Deceneu a avut în grijă sa, alături de alte ocupații, și organizarea religioasă a dacilor. Astfel, ei au zidit sanctuare, mai însemnate fiind cele de la Sarmizegetusa.

ABC-ul COMUNICĂRII

a se întinde – простираться

divin – *sin.*: dumnezeiesc

vizionar – ясновидец

autohton – persoană care s-a născut pe teritoriul unde trăiește

a promova – *aici*: проводить

sobru – *sin.*: simplu

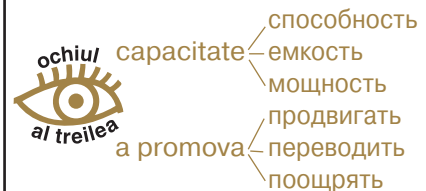
cumpătat – *sin.*: echilibrat

ispită – искушение

fire – *sin.*: caracter

a iniția – *aici*: а învăța

sanctuar – святилище, храм

Sinonime

fire = temperament, obicei

ispită = ademenire

minte = cugetare, intelect

Sarmizegetusa

Antonime

cumpătat ≠ necumpătat

autohton ≠ alogen

În timpul domniei lui Burebista, a avut loc o intensă circulație monetară (în urma săpăturilor arheologice au fost găsite circa 38 000 de monede de argint).

După părerea lui Platon, medicii daci erau superiori față de cei greci, pentru că pe daci îi interesau în egală măsură și corpul, și sufletul bolnavului.

Dacii foloseau ierburile în tratarea bolilor.

(După Iordanes, istoric got)

Să descoperim!

1. Citiți informația. Ce aspect din viața dacilor v-a atras atenția? De ce?
2. Citiți propozițiile:
 - în care este caracterizat Deceneu;
 - care redau programul de educare morală a dacilor;
 - în care se vorbește despre medicii daci.
3. Citiți despre una dintre preocupările dacilor care v-a trezit interesul.
4. Răspundeți la întrebări:
 - De la cine aflăm primele date despre istoria dacilor?
 - Cine a fost Deceneu? Dar Burebista?
 - Ce acțiuni, legate de viața politică și economică a dacilor, au întreprins ei?
 - În ce aspecte ale filozofiei i-a inițiat Deceneu pe daci?
5. Împărțiți textul în fragmente logico-semantice. Intitulați-le. Reproduceți un fragment, la alegere.
6. Intitulați altfel textul. Argumentați titlul propus.
7. Ce ați aflat nou despre cultura și civilizația dacică?
8. Amintiți-vă și relațați date, informații despre cultura și civilizația dacilor, pe care le-ați aflat la lecțiile de istorie. (Utilizați locuțiuni prepoziționale.)

ABC-ul COMUNICĂRII

Omonime

- întins <suprafață, întindere
fără îndoitori
- ocupație <activitate, slujbă
cucerire

Expresii

- a prinde contur = a avea început
a fi părintele istoriei = a sta la începuturile
acestei discipline
nume de referință = nume important

Meridian gramatical

A. Completați spațiile libere cu locuțiunile prepoziționale cerute.

1. În tot ce au zidit atâtea veacuri,
Au pus trecut, prezent și viitor
Ca noi ... neamurilor lumii
Să nu ne rușinăm de fapta lor.
(Vasile Romanciuc)
2. Voi zidiți ... meu,
Dar în zid aici sînt eu.
(Adrian Păunescu)
3. Iubito, află că și- ... maicii mele,
Și- ... ei eu tac ca roua de sub stele.
(Grigore Vieru)
4. Alexandru cel Bun a lăsat ... lui o țară întinsă
și înfloritoare.
(Nicolae Dabija)
5. Vasile Lupu adunase ... său în Sfatul Domnesc
pe cei mai deștepți bărbați ai Moldovei.
(Nicolae Dabija)

Locuțiunile prepoziționale

sînt grupuri de două sau mai multe cuvinte care împreună îndeplinesc rolul de prepoziție.

Structura:

1-2 prepoziții + o altă parte de vorbire.

Recunoaștem locuțiunile după faptul că:

- ◆ pot fi înlocuite cu prepoziții

Exemplu:

În lupte, Decebal era **alături de** ostașii săi =
În lupte, Decebal era **lîngă** ostașii săi.

9. Completați tabelul. Lucrați în echipe.

Dacia: cultură și civilizație		
Informații/ date pe care le-am știut	Informații/ date pe care le-am aflat	Vreau să cunosc mai multe despre
unirea politică a daco-geților ...	medicina la daci ...	tezaurul lui Decebal ...

♦ ultimul cuvânt din locuțiune este o prepoziție:

alături **de**, afară **de**, față **de**, în loc **de**, împreună **cu**, asemănător **cu**, potrivit **cu**

Exemple:

- Am un mare interes **față de** cultura dacilor.
- Am privit filmul *Dacii* **împreună cu** prietena mea.

♦ ultimul cuvânt din locuțiune este articulat:

în afara, în fața, în jurul, în spatele, în locul, în urma, în lungul, în latul, pe dinaintea, din cauza, din pricina, la stînga, la dreapta, de-a lungul, de-a curmezișul

Exemple:

- Merg la bibliotecă **în afara** orelor de curs.
- Magellan a făcut o călătorie **în jurul** lumii.

10. În text se vorbește despre Deceneu, Burebista, Platon, Herodot. Ce mai știți despre aceste personalități? Relațați succint.

Burebista

11. Dacii cunoșteau cele douăsprezece semne zodiacale. Priviți desenele și spuneți care sînt denumirile românești ale acestor semne.

- Încadrați în enunțuri denumirile semnelor zodiacale (folosiți și locuțiuni prepoziționale).

Model: În familia mea, alături de persoanele din zodia Vărsătorului, mai este și o persoană născută în zodia Taurului.

12. Deceneu le cerea dacilor să ducă un mod de viață sobru și cumpătat. Alcătuiți un dialog după model.

13. Herodot menționa că geții sînt *cei mai viteji și cei mai drepți dintre traci*. Comentați afirmația în 4-5 enunțuri, amintindu-vă cele învățate la lecțiile de istorie.

Nu confundați

1) Nu vă aplecați **în afară** (locuțiune adverbială).

În afara (locuțiune prepozițională) curții sînt cîțiva stejari seculari.

2) Au luat-o **de-a lungul** (locuțiune adverbială).

De-a lungul (loc. prepozițională) rîului sînt sălcii.

Model:

- Ce cunoști despre modul de viață al dacilor?
- Știu că pe timpul lui Deceneu și Burebista au fost puse sub sechestru tezaurile celor bogați.
- Ce conținea programul de educare morală a dacilor?
 - Dacii practicau exerciții pentru cultivarea minții și a caracterului. Consideri că era ceva util?
 - Desigur. Dar ce părere ai despre acțiunea de tăiere a viilor?
 - Consider că a fost o acțiune foarte bine gândită de către Deceneu.

14. Cum credeți, este necesar ca acum, la începutul mileniului trei, să se studieze *etica*? Argumentați.

15. Civilizația Egiptului Antic este una dintre cele mai vechi. Alcătuiți o relatare, din 4-6 enunțuri, pe această temă.

Puteți începe astfel:

Egiptenii studiau, împreună cu arta de prezicere a viitorului, matematica, astronomia etc. Piramida lui Kheops este o mărturie grăitoare a civilizației egiptene. Această piramidă este una dintre cele șapte minuni ale lumii.

16. Burebista era considerat *cel dintii și cel mai mare dintre regii din Tracia*. Cum credeți, de ce?

17. Despre istoria și cultura multor popoare sînt realizate multe filme artistice. Relatați despre unul dintre ele. Folosiți și *structurile* propuse.

Repere:

- ✓ denumirea, tema filmului;
- ✓ numele, prenumele regizorului;
- ✓ actorii principali;
- ✓ semnatarul coloanei sonore;
- ✓ impresiile despre film.

18. Citiți un fragment din poezia *Decebal către popor* de George Coșbuc. Comentați versurile evidențiate.

*Viața asta-i bun pierdut
Cînd n-o trăiești cum ai fi vrut!
Totuna e dac-ai murit
Flăcău ori moș îngîrbovit;
Dar nu-i totuna leu să mori
Ori cîine-nlănțuit!*

19. Relatați, în 5-6 propoziții, despre ospățul organizat de Dromichaites, conducătorul unor triburi trace, în cinstea ilustrului său prizonier, Lisimah, regele Macedoniei. Amintiți-vă lecțiile de istorie.

B. Selectați din text propozițiile ce conțin locuțiuni prepoziționale. Scrieți-le în caiete.

C. Completați propozițiile cu locuțiunile prepoziționale potrivite.

1. Zimbea Decebal către vitejii lui soldați, amintindu-și cum într-o clipă grea au retezat vîrfurile pădurilor (în față, din față, față de) Sarmizegetusei. (*Eusebiu Camilar*)
2. Mîntea lui Decebal l-a sfătuit să privească cu atenție (în jurul, în lungul) țării sale, să-și vadă întii dușmanii, pe urmă prietenii. (*Eusebiu Camilar*)
3. Licurg, regele Spartei, considera că grija (în față, față de) copii trebuie să înceapă cu grija față de mamele lor. (*Plutarh*)
4. Pornește (în latul, de-a lungul) cartierului, căutînd cu atenție cînd (la stînga, în urma), cînd (în spatele, la dreapta). (*Ion Druță*)

Structuri

- Dintre cele mai vechi civilizații...
- Vitejia dacilor se datora...
- Dacii foloseau în tratarea...
- Prezintă interes cunoașterea de către daci...
- Dacii aveau un mod de viață...
- După părerea mea, avem ce învăța...
- Alături de civilizația dacilor...

Să ne amintim prepozițiile:

simple:

la, în, de, cu,
pe, sub, prin,
către, contra,
pentru, spre,
după, peste,
lîngă, despre

compuse:

de la, de pe,
de pe la, de lîngă,
de pe lîngă,
fără de,
de printre,
de după

D. Completați spațiile libere cu prepozițiile/locuțiunile prepoziționale adecvate.

1. ... domniei lui Decebal, Dacia a cunoscut o maximă înflorire economică, politică și militară.
2. A fost cucerită ... a două războaie ... Imperiul Roman.
3. Dacia, ... viziunea lui Eminescu, era un pămînt mitic, fabulos.
4. Un rege, ce ... lume, nu-și găsea loc să-ncapă, ... Dacia venise, cerșind pămînt și apă!

(*Mihai Eminescu*)

Declarația de Independență a Republicii Moldova

Declarația de Independență a Republicii Moldova a fost adoptată de către Parlamentul Republicii Moldova, fiind semnată de 278 de deputați la 27 august 1991. Actul original a ars în timpul protestelor din 7 aprilie 2009 de la Chișinău, dar un document identic a fost restabilit în 2010. În fiecare an, la 27 august, în Republica Moldova este marcată Ziua Independenței.

La 2 martie 1992, Republica Moldova a obținut statutul de membru al Organizației Națiunilor Unite (ONU), iar de atunci și recunoașterea oficială a statalității

PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA, constituit în urma unor alegeri libere și democratice,

AVÎND ÎN VEDERE trecutul milenar al poporului nostru și statalitatea sa neîntreruptă în spațiul istoric și etnic al devenirii sale naționale;

CONSIDERÎND actele de dezmembrare a teritoriului național de la 1775 și 1812 ca fiind în contradicție cu dreptul istoric și de neam și cu statutul juridic al Țării Moldovei, acte infirmate de întreaga evoluție a istoriei și de voința liber exprimată a populației Basarabiei și Bucovinei;

SUBLINIIND dăinuirea în timp a moldovenilor în Transnistria – parte componentă a teritoriului istoric și etnic al poporului nostru;

LUÎND ACT de faptul că Parlamentele multor state în declarațiile lor consideră înțelegerea încheiată la 23 august 1939, între Guvernul URSS și Guvernul Germaniei, ca nulă *ab initio* și cer lichidarea consecințelor politico-juridice ale acesteia, fapt relevant și de Conferința internațională „Pactul Molotov-Ribbentrop și consecințele sale pentru Basarabia” prin Declarația de la Chișinău, adoptată la 28 iunie 1991;

SUBLINIIND că fără consultarea populației din Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herța, ocupate prin forță la 28 iunie 1940, precum și a celei din RASS Moldovenească (Transnistria), formată la 12 octombrie 1924, Sovietul Suprem al URSS, încălcând chiar prerogativele sale constituționale; a adoptat la 2 august 1940 „Legea URSS cu privire la formarea RSS Moldovenești unionale”, iar Prezidiul său a emis la 4 noiembrie 1940 „Decretul cu privire la stabilirea graniței între RSS Ucraineană și RSS Moldovenească”, acte normative prin care s-a încercat, în absența oricărui temei juri-

ABC-ul COMUNICĂRII

a adopta – *sin.*: a primi
original – *sin.*: adevărat

fondator – *sin.*: creator
ONU – ООН

a constitui – *sin.*: a alcătui
milenar – тысячелетний

dezmembrare – *sin.*: desfacere

contradicție – *sin.*: dezacord

infirmat – опровержен

dăinuire – *sin.*: viețuire

ab initio – dintru început

consecință – *sin.*: efect

a releva – *sin.*: a semnala

a încălca – *sin.*: a uzurpa

a emite – *sin.*: a publica

temei – *sin.*: bază, motiv

justificare – оправдание

apartenență – принадлежность

a reafirma – вновь

подтверждать

aspirație – *sin.*: ideal

a exercita – *sin.*: a îndeplini

a menține – сохранять

ireversibil – fără întoarcere

edificare – construire

autodeterminare –

самоопределение

considerent – *sin.*: motiv,
cauză

concordanță – *sin.*: acord

a proclama – *sin.*: a decreta

în virtutea – *aici:* în calitatea

năzuință – стремление

a solicita – ходатайствовать

recunoaștere – признание

a fi admisă – *sin.*: a fi primită

a adera – *sin.*: a se alătura

dic real, justificarea dezmembrării acestor teritorii și apartenența noii republici la URSS;

REAMINTIND că în ultimii ani mișcarea democratică de eliberare națională a populației din Republica Moldova și-a reafirmat aspirațiile de libertate, independență și unitate națională, exprimate prin documentele finale ale Marilor Adunări Naționale de la Chișinău din 27 august 1989, 16 decembrie 1990 și 27 august 1991, prin legile și hotărârile Parlamentului Republicii Moldova privind decretarea limbii române ca limbă de stat și reintroducerea alfabetului latin, din 31 august 1989, drapelul de stat, din 27 aprilie 1990, stema de stat, din 3 noiembrie 1990, și schimbarea denumirii oficiale a statului, din 23 mai 1991;

PORNIND de la Declarația suveranității Republicii Moldova, adoptată de Parlament la 23 iunie 1990, și de la faptul că populația Republicii Moldova, exercitând dreptul său suveran, nu a participat la 17 martie 1991, în ciuda presiunilor exercitate de organele de stat ale URSS, la referendumul asupra menținerii URSS;

ȚINÎND SEAMA de procesele ireversibile ce au loc în Europa și în lume de democratizare, de afirmare a libertății, independenței și unității naționale, de edificare a statelor de drept și de trecere la economia de piață;

REAFIRMÎND egalitatea în drepturi a popoarelor și dreptul acestora la autodeterminare, conform Cartei ONU, Actului final de la Helsinki și normelor de drept internațional;

APRECIIND, din aceste considerente, că a sosit ceasul cel mare al săvârșirii unui act de justiție, în concordanță cu istoria poporului nostru, cu normele de morală și de drept internațional,

PROCLAMĂ solemn, în virtutea dreptului popoarelor la autodeterminare, în numele întregii populații a Republicii Moldova și în fața întregii lumi:

REPUBLICA MOLDOVA ESTE UN STAT SUVERAN, INDEPENDENT ȘI DEMOCRATIC, LIBER SĂ-ȘI HOTĂRASCĂ PREZENTUL ȘI VIITORUL FĂRĂ NICI UN AMESTEC DIN AFARĂ, ÎN CONFORMITATE CU IDEALURILE ȘI NĂZUINȚELE SFINTE ALE POPORULUI ÎN SPAȚIUL ISTORIC ȘI ETNIC AL DEVENIRII SALE NAȚIONALE.

În calitatea sa de STAT SUVERAN și INDEPENDENT, REPUBLICA MOLDOVA:

SOLICITĂ tuturor statelor și guvernelor lumii recunoașterea independenței sale, astfel cum a fost proclamată de Parlamentul liber ales al Republicii, și își exprimă dorința de interes comun cu țările europene, cu toate statele lumii, fiind gata să procedeze la stabilirea de relații diplomatice cu acestea, potrivit normelor de drept internațional și practicii existente în lume în această materie;

ADRESEAZĂ Organizației Națiunilor Unite cererea de a fi admisă ca membru cu drepturi depline în organizația mondială și în agențiile sale specializate;

ABC-ul COMUNICĂRII

securitate – *sin.*: apărare
cooperare – сотрудничество
 negocieri – *sin.*: tratative
ocupație – оккупация
a retrage – вывести
prevedere – в соответствии
 ulterior – после

Sinonime

năzuință = aspirație
 ulterior = următor

Antonime

concordanță ≠ discordanță
 a infirma ≠ a confirma
 justificat ≠ nejustificat
 virtute ≠ defect
 recunoaștere ≠ negare
 a fi admis ≠ a fi respins
 a (se) retrage ≠ a înainta
 ulterior ≠ anterior

Familii de cuvinte

milener – mileniu
 membru – dezmembrare
 a adopta – adoptat – adoptare
 a constitui – constitui
 dănuire – a dănu
 a infirma – infirmat
 a încălca – încălcare
 a emite – emis – emitere
 justificare – a justifica
 a reafirma – a afirma – afirmare
 considerent – a considera
 a proclama – proclamare
 virtute – virtuos
 a solicita – solicitat – solicitare
 recunoaștere – cunoaștere
 a adera – aderare
 cooperare – a coopera
 negocieri – a negocia – negociat
 a retrage – retragere – a trage
 vedere – prevedere – a prevedea

DECLARĂ că este gata să adere la Actul final de la Helsinki și la Carta de la Paris pentru o nouă Europă, solicitînd, totodată, să fie admisă cu drepturi egale la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa și la mecanismele sale;

CERE Guvernului Uniunii Republicilor Socialiste să înceapă negocieri cu Guvernul Republicii Moldova privind încetarea stării ilegale de ocupație a acesteia și să retragă trupele sovietice de pe teritoriul național al Republicii Moldova;

HOTĂRĂȘTE ca pe întregul său teritoriu să se aplice numai Constituția, legile și celelalte acte normative adoptate de organele legal constituite ale Republicii Moldova;

GARANTEAZĂ exercitarea drepturilor sociale, economice, culturale și a libertății politice ale tuturor cetățenilor Republicii Moldova, inclusiv ale persoanelor aparținînd grupurilor naționale, etnice, lingvistice și religioase, în conformitate cu prevederile Actului final de la Helsinki și ale documentelor adoptate ulterior, ale Cartei de la Paris pentru o nouă Europă.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Adoptată la Chișinău, de Parlamentul Republicii Moldova, la 27 august 1991.

Să descoperim!

1. Citiți Declarația de Independență a Republicii Moldova. Spuneți din cîte părți este alcătuită.
2. Cînd și de către cine a fost adoptat acest document?
3. Recitiți fragmentul în care se vorbește despre afirmarea aspirațiilor de libertate, independență și unitate națională. În cadrul căror evenimente au fost exprimate aceste valori?
4. Cînd a fost decretată limba română ca limbă de stat și a fost reintrodus alfabetul latin?
5. Numiți ziua și anul cînd a fost aprobat drapelul de stat al Republicii Moldova. Care sînt culorile drapelului RM, care este ordinea lor și ce semnifică fiecare culoare?

Structuri

- Declarația de Independență este...
- Luînd act de faptul că...
- Ținînd seama de...
- Fiecare cetățean este dator...
- E necesar să cunoaștem...
- Nu există viitor fără...
- Este una dintre cele mai importante...
- Parlamentul Republicii Moldova a proclamat solemn...
- Republica Moldova a fost recunoscută...
- Republica Moldova este un stat...
- În conformitate cu idealurile...
- În calitatea sa de stat...

Comparați

parlament – парламент
 document – документ
 deputat – депутат
 identic – идентичный
 oficial – официально
 statut – статус
 teritoriu – территория
 național – национальный
 etnic – этнический

6. Numiți toate evenimentele istorice la care se face referință în preambulul Declarației de Independență.

7. Citiți informația despre stema de stat a Republicii Moldova. Cine este autorul stemei de stat?

Stema Republicii Moldova constă din desenul stilizat al unui **vultur** (sau al unei **acvile**) avînd o **cruce** în cioc și ținînd în gheara stîngă un **sceptru** de aur, iar în dreapta o **ramură** verde de măslin.

Pieptul păsării este protejat de un **scut** cu însemnele tradiționale ale **Moldovei**: capul de **bour**, privit frontal, și **soarele**, plasat între coarnele bourului, ambele pe fundal roșu, simbolizînd ziua, și respectiv, o floare pentagonală (un trandafir) și **luna**, în faza de **crai-nou**, plasate ambele pe fundal albastru, simbolizînd noaptea. Cele două romburi sînt aranjate la nivelul de separare al culorii roșie și cea albastră. Elementele distincte ale scutului sînt din aur (galbene).

Răspundeți la întrebări:

8.1. Cum credeți, care este cea mai importantă sărbătoare în viața/ istoria unui popor? Argumentați.

8.2. Cînd sărbătorim Ziua Independenței Republicii Moldova?

8.3. Numiți prima țară care a recunoscut independența Republicii Moldova. Cum credeți, de ce?

8.4. Cînd a fost recunoscută oficial statalitatea Republicii Moldova și, respectiv, cînd a fost obținut statul de membru al ONU?

8.5. La ce instituții internaționale a aderat Republica Moldova după recunoașterea oficială a statalității ei?

8.6. Cînd a fost înființată Organizația Națiunilor Unite (ONU) și ce obiective are?

9. Declarația de Independență a fost elaborată de către Valeriu Matei (deputat între anii 1994-2001) și Vasile Nedelciuc (președinte al Comisiei de relații externe a Parlamentului între anii 1990-1993). La diferite etape ale pregătirii textului Declarației, au fost consultați și deputații-juriști Mihai Ghimpu, Gheorghe Amihalachioaie, Alexandru Arsenie și Alexandru Moșanu – președintele Parlamentului (între anii 1990-1993). Ce cunoașteți despre aceste personalități?

10. După aprobarea, în Parlamentul Republicii Moldova, a Declarației de Independență, textul a fost citit în Piața Marii Adunări Naționale în fața a sute de mii de oameni de către omul de cultură Ion Ungureanu. Faceți o prezentare a acestei personalități.

Valeriu Matei, poet, deputat

Vasile Nedelciuc, deputat

Alexandru Moșanu, președintele Parlamentului Republicii Moldova

Actorul Ion Ungureanu, ministru al Culturii și Cultelor (1990-1994)

Ucraineanul Ion Dumeniuc și Limba Română

Născut pe 5 mai 1936, în satul Soci din părțile Făleștilor, într-o familie de țărani ucraineni, Ion Dumeniuc urmează școala din satul vecin, Călugăr, sperînd să-și continue studiile într-o instituție de învățămînt superior – visa să studieze la Facultatea de Litere.

La universitate, devine un student harnic și însetat de cunoștințe. Teza de licență, iar mai apoi și cea de doctor în filologie, le susține cu brio.

În cele aproape trei decenii de activitate pedagogică și științifică, Ion Dumeniuc, profesor de lingvistică generală, membru al Consiliului director al Societății „*Limba noastră cea română*“, redactor-șef al revistei *Limba Română*, director general al Departamentului de Stat pentru asigurarea funcționării limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, a parcurs în mod exemplar calea de la asistent universitar pînă la titlul de profesor. A fost un militant recunoscut pentru revenirea la grafia latină a limbii române, pentru reînvierea limbii române, ale cărei funcții sociale au fost reduce considerabil, timp de decenii, de către regimul comunist unional.

Ion Dumeniuc a participat la elaborarea proiectelor de legi adoptate pe 31 august 1989, s-a încadrat activ în munca de propagare a normelor ortografice și ortoepice ale limbii române, imprimînd în acest scop, la Televiziunea Națională, 41 de prelegeri (lecții) cu tema *Învățăm a citi și a scrie cu caractere latine* (termenii *alfabet român*, *limba română* fiind pe atunci încă tabu), precum și un *Îndrumar de ortografie*. A colaborat, de asemenea, la redactarea cărții *Norme ortografice, ortoepice și de punctuație*.

În general, activitatea lui Ion Dumeniuc a fost dominată de străduința Dumisale de a pune la dispoziția studenților, învățătorilor și celor interesați manuale, programe analitice, alte materiale didactice, studii filologice cu un pronunțat caracter aplicativ. A elaborat un manual de limba română (de tip *fără profesor*) pentru populația rusofonă, a publicat, pentru prima dată în limba română, programe și manuale de lingvistică: *Introducere în lingvistică* (1980), *Lingvistica generală*.

Lista lucrărilor publicate de Ion Dumeniuc include peste o sută de titluri, printre care studii de lexicologie, gramatică, stilistică și

REPREZENTANȚI REMARCABILI AI ETNIILOR CON- LOCUITOARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

ABC-ul COMUNICĂRII

- însetat ← sete
- deceniu ← *decem* (în latină: *zece*) десяти-летие
- științific ← știință
- militant – care luptă intens pentru o cauză
- a se încadra ← în cadru
- a readuce ← a aduce
- a adopta – a accepta ceva în urma unui vot
- a proclama – провозгласить
- considerabil – значительно

Sinonime

- a imprima = a înscrie
- cu brio = cu mare succes
- a reduce = a micșora
- a parcurge = a face, a merge

Familii de cuvinte

- sete – însetat
- cunoștințe – cunoscător
- muncă – a munci – muncitor
- a studia – studii – student

Comparații:

- republică – республика
- deceniu – десятилетие
- regim – режим
- a elabora $\left\{ \begin{array}{l} \text{programe} \\ \text{manuale} \end{array} \right.$

Rețineți!

- A aduce – a readuce
- A citi – a reciti
- A învia – a reînvia

traducere, articole de cultivare a limbii, abordînd, în special, probleme legate de reintroducerea alfabetului latin, proclamarea limbii române drept limbă de stat a republicii etc.

Pentru adevăr a trăit și a luptat ucraineanul Ion Dumeniuc, pentru Limba Română! S-a stins din viață petrecîndu-i pe ultimul drum pe Doina și Ion Aldea-Teodorovici.

Adaptare după revista *Limba Română*

Să descoperim!

1. Citiți informația despre Ion Dumeniuc. Pentru ce a activat, a trăit lingvistul?

2. Selectați din text informațiile necesare pentru a continua ideile.

ION DUMENIUC

- spera ...
- visa ...
- a susținut ...
- a parcurs ...
- a militat ...
- a elaborat ...
- a reintrodus ...
- a trăit ...

3. Meditați!

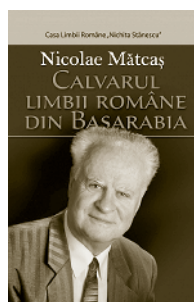
- a) Ce exemplu ar trebui să ia un tînar de la Ion Dumeniuc?
 b) Analizați lista ocupațiilor de mai jos. Ce aspecte din cele enumerate ar avea prioritate pentru voi după absolvirea liceului?
 De ce?

- Aș lucra;
- aș sta acasă;
- aș pleca din țară;
- mi-aș continua studiile la o universitate/ un colegiu/ o școală de meserii;
- aș însuși vreo specialitate;
- aș învăța cu seriozitate limba română;
- aș învăța, la un nivel bun, o limbă străină;
- aș călători;
- m-aș distra etc.

3.1. Dacă nu ați indicat variantele 4 și 5, nu credeți că sînteți o persoană iresponsabilă (nu vă gîndiți la viitorul vostru, la părinți etc.)? Argumentați.

4. Ion Dumeniuc a obținut, în activitatea sa, rezultate remarcabile și datorită faptului că a știut să lucreze în echipă, unul dintre colegii săi fiind renumitul filolog Nicolae Mățcaș. Improvizați cu el un interviu despre bunul său prieten (informații necesare puteți găsi pe internet).

4.1. Relatați despre o activitate realizată în ultimul timp de către voi, succesul căreia s-a datorat lucrului în echipă.

Meridian gramatical

Modul condițional

A. Citiți enunțurile. Explicați deosebiri de sens ale verbelor evidențiate.

Aș *continua* să lucrez la proiectul despre Ion Dumeniuc, dar trebuie să mai caut cîteva fotografii.

Mi-aș *continua* studiile la universitate, dar, din păcate, am acumulat un punctaj modest la examenele de absovere.

Rețineți!

A lua: El/ea ar lua cartea aceasta, dar nu cunoaște, cu mare părere de rău, limba franceză.

A se lua: Dacă s-ar lua măsuri mai radicale în privința reformelor, țara noastră ar avea de cîștigat.

A-și lua: Părinții ar fi foarte fericiți dacă și-ar lua o casă nouă, mai spațioasă.

B. Alcătuiți enunțuri, folosind verbele la diferite moduri și timpuri. Fiți atenți la forma verbelor.

- A *învăța*, a *se învăța*, a-și *învăța*.
- A *aduce*, a *se aduce*, a-și *aduce*.
- A *scrie*, a *se scrie*, a-și *scrie*.
- A *elabora*, a *se elabora*, a-și *elabora*.

LITERATURA ROMÂNĂ

„O carte de citire nu e numai o enciclopedie națională, ci, dacă e bună și cu îngrijire lucrată, precum au început a se lucra, ea revarsă în mii de capete aceleași cunoștințe fără nici o silă, căci nu se învață pe de rost; ea inspiră la zeci de mii de cetățeni viitori aceeași iubire pentru trecutul și brazda pământului lor, ea prefăce, după o justă observație, o masă de indivizi ce se întâmplă a trăi pe aceeași bucată de pământ într-un popor ce menține o țară.”⁶⁶

Semne convenționale

Enigma cuvântului

– o formulă originală de intrare în temă prin intermediul unui cuvânt-cheie, axat pe o propoziție-idee
– dominantă valorică a personalității scriitorului, a creației sau a operei. Exercițiile antrenează lexicul la temă, precum și judecata de valoare necesară cunoașterii fenomenului literar.

Modele culturale

– conțin biografiile scriitorilor a căror operă își păstrează importanța pînă în prezent, constituind patrimoniul cultural al poporului nostru. În baza lor se pot crea diverse situații de comunicare la lecție.

Plăcerea lecturii

– angajează elevii în receptarea textului prin intermediul unei condiții relevante.

Caruselul cuvintelor

– prezintă vocabularul, dar cantitatea acestuia va fi variată, în funcție de pregătirea elevilor și de situația comunicativă care se produce.

Labirintul soluțiilor

– un set de întrebări și teme care să ghideze procesul de cunoaștere a textului și de descoperire a momentelor lui incitante, ele asigură cele două nivele de instruire preconizate de Curriculum-ul disciplinei. Textul literar devine astfel un labirint incitant, din care elevii vor ieși cu un anumit efort, dar îmbogății spiritual.

Barometrul analitic

– o ofertă de interpretare, care nu e unicul punct de vedere, însă e un indiciu că elevii sînt pe calea cea dreaptă.

Obiectivul criticii

– decupaj de referințe critice pentru nivelul doi, posibilități de a construi situații de vorbire.

Solstițiul cuvântului

– cuprinde material suplimentar la temă, oferit pentru nivelul performant: maxime, aforisme, fraze memorabile, care largesc orizontul cunoștințelor și nivelul de cultură. Pot fi utilizate ca repere pentru situații de comunicare la ore.

Satisfacția opțiunii

– teme de generalizare în conformitate cu cele două nivele conținute în actualul Curriculum, oferite elevilor la alegere.

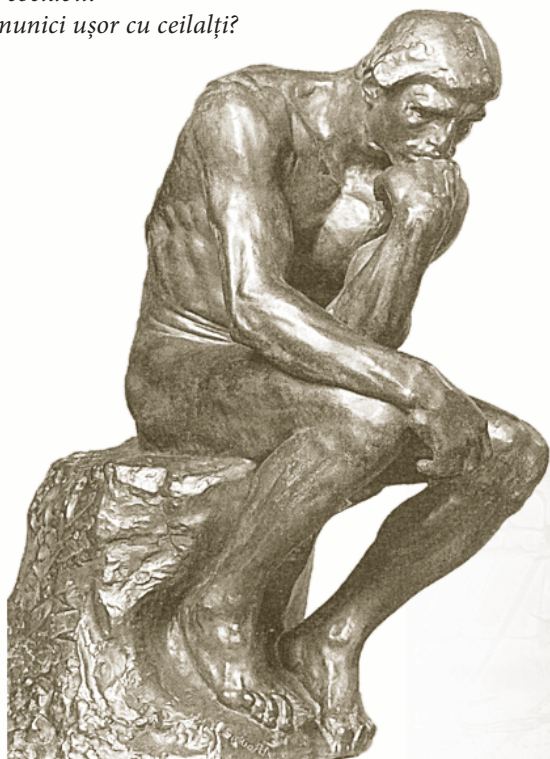

Portofoliu-ghid

– diverse materiale informative, ilustrative la temă, prezentate succint, care să ghideze elevii în valorificarea activității lor de învățare și evaluare.

Oamenii și caractere

- *Îți cunoști caracterul?*
- *Ești sociabil?*
- *Comunici ușor cu ceilalți?*

Să parcurgem împreună acest capitol al manualului și cu siguranță vei putea să comunici prin:

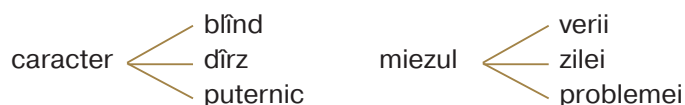
- utilizarea unui lexic adecvat temei abordate, situației de comunicare etc.;
- perceperea succesiunii secvențelor din mesajul audiat;
- aplicarea corectă a normelor limbii române literare;
- stabilirea de afinități dintre textul citit și lecturile anterioare la nivel de personaje;
- alcătuirea de dialoguri dintre două personaje ale unui text;
- caracterizarea personajelor;
- modificarea în scris a unui text în funcție de obiectivul propus.

„Caracterul este pentru oameni
semnul lor bun sau rău.”

Enigma cuvântului

1. Citește motoul temei. Meditează și exprimă-ți opinia.
2. Prezintă două personaje din operele studiate care au manifestat un caracter puternic ori slab.
3. Alcătuieste propoziții cu îmbinările:

Plăcerea lecturii

1. Citește fragmentul și determină trăsăturile de caracter ale personajelor.

Gheorghe Vrăbîie

Odată Păcală și Tîndală au hotărît să plece în lumea mare, poate vor fi de folos cuiva. Era în miezul verii, soarele ardea și, peste un timp, drumeții (călătorii) noștri obosiseră. Dar de oprit nu se puteau opri, căci zare de copac nu era în jur. Căldura îi doboră și ei abia își mișcau picioarele. Păcală îi zise lui Tîndală:

– Bre Tîndală, mișcă mai repede, că după deal este un izvor cu apă răcoritoare.

– Da, e ușor a zice „plăcinte“, încearcă de le fă. Dar unde vezi tu deal? Eu unul nu mai pot, simt că *mi se frîng picioarele*, mă las puțin să mă odihnesc.

– Nu fă asta, zise Păcală, *c-o să te toropească* soarele.

Dar Tîndală nu l-a ascultat, s-a întins pe marginea drumului, și-a acoperit capul cu mîna și n-a mai vrut să se miște. Păcală a înțeles că nu e de glumă, l-a cuprins cu brațele-i puternice, l-a aruncat în spate și a pornit înainte. Mergea cu greu și-și spunea mereu că trebuie să continue drumul. Deodată ochiul lui obosit *a zărit* o păsărică care zbura încet și

foarte aproape de pămînt. Ea a dispărut într-o vale mică, ascunzîndu-se în niște tufe de măceș. Păcală îl lăasă jos pe Tîndală și merse într-acolo, descoperind un mic izvor, o *șuviță* subțire *de apă*. El și-a pus pălăria în calea apei, o umplu pe jumătate și reveni la Tîndală, stropindu-l și dîndu-i să bea. Acesta și-a revenit și a întrebă mirat ce se întîmplă. „Ce să fie, a răspuns Păcală, a căzut apă cu hîrzobul din cer“.

Caruselul cuvintelor

a i se frînge picioarele – a obosi
a toropi – a doborî

a zări – a vedea
șuviță de apă – ручеёк

Nota bene!

nu-i nici zare de ...
 nu se vede zare de ... } nu este nimic
 a cădea cu hîrzobul din cer – a cădea pe neașteptate, a obține fără efort

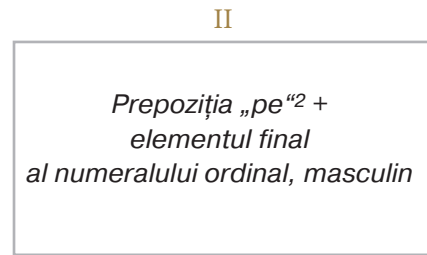
Labirintul soluțiilor

2. Răspunde la întrebări:
- a) Ce nume poartă personajele din text?
Explică ce semnifică ele în operele folclorice.
 - b) Care era scopul călătoriei personajelor?
A fost el realizat? Argumentează răspunsul.
 - c) Ce s-a întîmplat în timpul călătoriei?
 - d) Cum a procedat Tîndală?
 - e) Cine dintre personaje și-a manifestat caracterul?
În ce mod? Cine nu? Argumentează răspunsul.

- 3. Intitulează textul, motivează alegerea.
- 4. Povestește textul în numele lui a) Tîndală; b) Păcală.
- 5. Divizează textul în fragmente. Povestește conținutul lor.

5.1. Citiți snoava pe roluri.

- 6. În textele folclorice Păcală are uneori un alt nume.
Care este el? Dacă nu-l cunoști, rezolvă unul din rebusuri și vei afla.
Confruntă răspunsul cu cel al colegului.

- 7. Scrie pe caiet trăsăturile de caracter specifice personajelor:

Făt-Frumos $\begin{matrix} \dots \\ \dots \\ \dots \end{matrix}$

Zîna $\begin{matrix} \dots \\ \dots \\ \dots \end{matrix}$

Fata babei $\begin{matrix} \dots \\ \dots \\ \dots \end{matrix}$

Fata moșneagului $\begin{matrix} \dots \\ \dots \\ \dots \end{matrix}$

Zmeul $\begin{matrix} \dots \\ \dots \\ \dots \end{matrix}$

Păcală $\begin{matrix} \dots \\ \dots \\ \dots \end{matrix}$

8. Alege două personaje preferate și comentează, în scris (3-5 propoziții), semnificația numelui în legătură cu trăsătura dominantă de caracter.

8.1. Concluzionează: ce a contribuit în mare măsură la formarea caracterului:

familia?	exteriorul?	comportamentul?
epoca?	calitățile morale?	varianta proprie.

Model:

Ileana Cosânzeana este un personaj din basmele populare românești. Ea poartă un nume răspândit în popor. Cosânzeana semnifică idealul de frumusețe și puritate sufletească, crăiasa tuturor zînelor, care îi apără pe cei nevoiași (săraci) și slabi, îi ajută să înfrunte răul. Deci ea este simbolul frumuseții și al tăriei de caracter.

9. Prezintă 2-3 eroi din poveștile ruse, bulgare, ucrainene, găgăuze, evreiești ș.a., care pot fi un simbol al binelui. Ilustrează răspunsul printr-o faptă elocventă (convingătoare) săvârșită de ei.

Solstițiul cuvîntului

- Explică sensul expresiilor. Propune o situație care ar ilustra una dintre ele (la alegere).
 - A pune piciorul în prag. • A avea voință de fier. • A spune verde-n ochi.
- Citește atent proverbele. Alege unul dintre ele și formulează 2-3 argumente, prin care ai exemplifica înțelepciunea lor.
 - Omul este mai slab ca o floare și mai tare ca o piatră.
 - Omul este ca vremea: cînd veselă, cînd tulburată.
 - De om bun și de vreme bună nu te sature niciodată.

2.1. În conformitate cu proverbul ales alcătuiți echipe și:

 - alegeți pentru fiecare proverb cîte o imagine-simbol, reprezentînd-o într-un desen;
 - alcătuiți un succint eseu la tema proverbului ales (6-8 propoziții).
- Continuați printr-un concurs: Cea mai reușită imagine-simbol și cel mai ingenios eseu pe care le-ați realizat în echipe.

Obiectivul criticii

Exemplifică, prin situații din viață sau din lecturi, una din afirmațiile:

„Proverbele sînt adevărate nestemate (valori) ale gîndirii poporului.“

Mihai Eminescu

„Un popor se reflectă ca într-o oglindă în proverbele sale. Din acestea putem stabili caracterul unui popor, felul lui de a fi, firea, istoria lui.“

Nicolae Dabija

Satisfacția opțiunii

1. Argumentează (în 3-5 propoziții) ce reprezintă pentru tine literatura populară. Pornește de la afirmația cunoscutului prozator și îndrăgostit de folclor Mihail Sadoveanu: „Pentru mine literatura populară este cartea nescrisă a neamului”.
2. Comentează un proverb (la alegere) în 8-10 propoziții.

„MEȘTERUL MANOLE” – UN SIMBOL AL SĂCRIFICIULUI ÎN NUMELE ARTEI

„Pentru a ne vedea chipul folosim o oglindă, operele de artă le folosim pentru a ne vedea sufletul.”

George Bernard Shaw

Enigma cuvântului

1. Citește motoul și exprimă-ți opinia în legătură cu una dintre ideile afirmate.
2. Definește noțiunea de artă, continuând enunțul: **Arta pentru mine înseamnă...**

Plăcerea lecturii

1. În șirul de balade populare românești: „Miorița” (păștoască), „Toma Alimoș” (haiducească), „Novac și Corbul” (vitejească) se înscrie și balada legendară „Meșterul Manole” sau „Monastirea Argeșului”. Citește fragmentul și determină cine este înveșnicit în baladă și pentru care faptă.

MEȘTERUL MANOLE

(MONASTIREA ARGEȘULUI
SAU
ZIDIREA MĂNĂSTIRII ARGEȘULUI)

I

Pe Argeș în gios,
Pe un mal frumos,
Negru-Vodă trece
Cu tovarăși zece:
Nouă meșteri mari,
Calfe și zidari
Și Manoli zece,
Care-i și întrece.

Merg cu toți pe cale
Să aleagă-n vale
Loc de monastire
Și de pomenire.
Iată, cum mergea,
Că-n drum agiungea
Pe-un biet ciobănaș
Din fluier doinaș.

Și cum îl videă,
 Domnul îi zicea:
 „Mîndru ciobănaș
 Din fluier doinaș!
 Pe Argeș în sus
 Cu turma te-ai dus,
 Pe Argeș în gios
 Cu turma ai fost.
 Nu cumva-ai văzut
 Pe unde-ai trecut
 Un zid părăsit
 Și neisprăvit,
 La loc de *grindiș*,
 La verde-aluniș?“
 „Ba, doamne,-am văzut
 Pe unde-am trecut
 Un zid părăsit
 Și neisprăvit.
 Ciinii cum îl văd,
 La el se răpăd
 Și latră-a pustiu
 Și urlă-a morțiu.“
 Cît îl auzea
 Domnu-nveselea
 Și curînd pleca,
 Spre zid apuca.
 Cu nouă zidari,
 Nouă meșteri mari
 Și Manoli, zece,
 Care-i și întrece.
 „Iată zidul meu!
 Aici aleg eu
 Loc de monastire
 Și de pomenire.
 Deci, voi, meșteri mari,
 Calfe și zidari,

Curînd vă siliți
 Lucrul de-l porniți
 Ca să-mi ridicăți,
 Aici să-mi durați
 Monastire naltă
 Cum n-a mai fost altă,
 Că v-oi da averi,
 V-oi face boieri,
 Iar de nu, apoi
 V-oi zidi pe voi,
 V-oi zidi de vii
 Chiar în temelii!“

II

...Dar orice lucra
 Noaptea *se surpa!*..
 Iar Manoli sta,
 Nici că mai lucra,
 Ci mi se culca
 Și un vis visa,
 Apoi se scula
 Și-astfel cuvînta:
 „Nouă meșteri mari,
 Calfe și zidari!
 Știți ce am visat
 De cînd m-am culcat?
 O șoaptă de sus
Aievea mi-a spus
 Că orice-am lucra
 Noaptea s-a surpa
 Pîn-om hotărî
 În zid de-a zidi
 Cea-ntîi soțioară,
 Cea-ntîi sorioară,
 Care s-a ivi
 Mîni în zori de zi
 Aducînd bucate
 La soț ori la frate.
 Deci dacă vroiți
 Ca să isprăviți
 Sfînta monastire
 Pentru pomenire,
 Noi să ne-apucăm
 Cu toți să giurăm
 Și să ne legăm
 Taina s-o păstrăm;

Ș-orice soțioară,
Orice sorioară
Mîni în zori de zi
Întîi s-a ivi,
Pe ea s-o jertfim,
În zid s-o zidim!“

III

Iată-n zori de zi
Manea se trezi,
Drumul cerceta.
Cînd, vai! ce zărea?
Cine că venea?

Soțioara lui,
Floarea cîmpului!
Ea s-apropia
Și îi aducea
Prînz de mîncătură,
Vin de băutură.
Cînd el o zărea,
Inima-i sărea,
În genunchi cădea
Și plîngînd zicea:
„Dă, Doamne, pe lume
O ploaie cu spume,
Să facă pîraie,
Să curgă șiroaie,
Apele să crească,
Mîndra să-mi oprească,
S-o oprească-n vale,
S-o-ntoarcă din cale!“
Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta,
Norii aduna,
Ceru-ntuneca.

Și curgea deodată
Ploaie spumegată
Ce face pîraie,
Ce umflă șiroaie,
Dar oricît cădea
Mîndra n-o oprea,
Ci ea tot venea,
Și s-apropia.
Manea mi-o videa,
Inima-i plîngea,
Și iar se-nchina,
Și iar se ruga:
„Suflă, Doamne, un vînt,
Suflă-l pe pămînt,
Brazii să-i despoaie,
Paltini să îndoiaie,
Munții să răstoarne,
Mîndra să-mi întoarne,
Să mi-o întoarne-n cale,
S-o ducă la vale!“
Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta
Și sufla un vînt,
Un vînt pre pămînt,
Paltini că-ndoia,
Brazi că despoia,
Munții răsturna,
Iară pe Ana
Nici c-o înturna!
Ea mereu venea,
Pe drum șovăia
Și s-apropia
Și, amar de ea,
Iată c-agiungea!

IV

Meșterii cei mari,
Calfe și zidari,
Mult înveselea
Dacă o videa,
Iar Manea turba,
Mîndra-și săruta,
În brațe-o lua,
Pe schele-o urca,
Pe zid o punea
Și glumind zicea:

„Stai, mîndruța mea,
Nu te spăria
Că vrem să glumim
Și să te zidim!“
Ana se-ncredea
Și vesel rîdea.
Iar Manea ofta
Și se apuca
Zidul de zidit,
Visul de-mplinit.
Zidul se suia
Și o cuprindea
Încît, vai de ea!
Nu se mai videa,
Ci se auzea
Din zid că zicea:
„Manoli, Manoli,
Meștere Manoli!
Zidul rău mă strînge,
Viața mi se stinge!“

V

Pe Argeș în gios,
Pe un mal frumos,
Negru-Vodă vine
Ca să se închine
La cea monastire,
Falnică zidire,
Monastire naltă
Cum n-a mai fost altă.
Domnul o privea
Și se-nveselea
Și astfel grăia:
„Voi, meșteri zidari,
Zece meșteri mari,
Spuneți-mi cu drept
Cu mîna la piept
De-aveți meșterie
Ca să-mi faceți mie
Altă monastire
Pentru pomenire,
Mult mai luminoasă
Și mult mai frumoasă?“
Iar cei meșteri mari,
Calfe și zidari,
Cum sta pe grindîș,

Sus pe coperiș,
Vesel se mîndrea
Ș-apoi răspundea:
„Ca noi, meșteri mari,
Calfe și zidari,
Alții nici că sînt
Pe acest pămînt!
Află că noi știm
Oricînd să zidim
Altă monastire
Pentru pomenire,
Mult mai luminoasă
Și mult mai frumoasă!“
Domnu-i asculta
Și pe gînduri sta,
Apoi porunca
Schelele să strice,
Scări să le ridice,
Iar pe cei zidari,
Zece meșteri mari,
Să mi-i părăsească
Ca să *putrezească*
Colo pe grindîș,
Sus pe coperiș.
Iar bietul Manoli,
Meșterul Manoli,
Cînd se încerca
De-a se arunca,
Iată c-auzea
Din zid că ieșea
Un glas nădușit,
Un glas mult iubit
Care greu gemea
Și mereu zicea:
„Manoli, Manoli,
Meștere Manoli!“

Caruselul cuvintelor

grindis – гравий, щебень
aienea – cu adevărat, real, concret
 a (se) surpa – a (se) distruge, a (se) năru
 șiroaie – потоки
 a despuia – aici: a desfrunzi, a rupe
 crengile

a (se) înturna – a (se) întoarce
paltin – specie de corac; ~ de munte – явор,
 горный клён
schele – construcție de sprijin pentru muncitorii
 care lucrează la înălțime
 a putrezi – aici: a muri

Nota bene!

gios – jos
 monastire – mănăstire
 agiungea – ajungea
 se răpăd – se reped

mîni – mîine
 giurăm – jurăm
 videa – vedea
 coperiș – acoperiș

Labirintul soluțiilor

2. Înainte de a intra în labirintul sensurilor textului, explică, printr-o propoziție, de ce balada se intitulează „Meșterul Manole” sau „Monastirea Argeșului”.

2.1. Propune, în rol de un posibil autor al baladei, un alt titlu și motivează-l.

3. Continuă frazele.

- Negru Vodă, însoțit de ...
- După multe căutări, ei ...
- Meșterii au început lucrul, dar ...
- Manole a visat ...
- Dar în zori de zi ... pe soția sa Ana.
- Manole l-a rugat pe Dumnezeu s-o ...
- ... nu poate schimba destinul ...
- Negru-Vodă i-a întrebat pe meșteri dacă ...
- Orbit de ..., domnitorul a hotărît ...
- Manole simbolizează ...

4. Citește îmbinările de cuvinte și aranjează-le în ordinea subiectului. Utilizează-le drept repere în rezumarea conținutului.

Jurămînt tainic
 zid părăsit
 zidirea Anei
 finisarea mănăstirii
 munca meșterilor
 zbuciumul sufletesc
 meșteri mari
 cer întunecat
 bucuria calfelor

atitudinea domnitorului
 surparea zidurilor
 alegerea locului
 ruga lui Manole
 fluier-doinaș
 visul meșterului
 locul zidirii
 mănăstire naltă

5. Asociază propozițiilor din lista I versurile potrivite din lista a II-a, completînd spațiile cu litera corespunzătoare: A, B, C, D, E, F.

I		II	
A	Locul acțiunii	...	„orice lucra, noaptea se surpă“
B	Locul ales pentru zidirea mănăstirii	...	„Și, amar de ea, iată c-agiungea“
C	Meșterii reluau zidirea în ciuda faptului că	...	„Manoli, Manoli...“
D	Mănăstirea va fi înălțată dacă	...	„Un mal frumos“
E	Nimic și nimeni nu poate s-o întoarcă pe Ana	...	„... om hotărî În zid de-a zidi Cea-ntîi soțioară, Cea-ntîi sorioară“
F	Dorința Anei de-a trăi	...	„Un zid părăsit și neisprăvit“

6. Observă cîte părți are balada și intitulează-le.
7. Explică sensul cuvintelor din prima parte a baladei: **părăsit, neisprăvit, a pustiu, a morțiu** și descrie, în 2-3 propoziții, locul (peisajul) ales pentru zidire.
8. Recitește partea a II-a a baladei și explică-i colegului semnificația visului lui Manole.

9. Alcătuieste cu substantivele propuse îmbinări de cuvinte ce s-ar referi la mesajul textului.

meșter $\begin{matrix} \dots \\ \dots \\ \dots \end{matrix}$ zid $\begin{matrix} \dots \\ \dots \\ \dots \end{matrix}$ domn $\begin{matrix} \dots \\ \dots \\ \dots \end{matrix}$

 calfă $\begin{matrix} \dots \\ \dots \\ \dots \end{matrix}$ soție $\begin{matrix} \dots \\ \dots \\ \dots \end{matrix}$

9.1. Alcătuieste pluralul îmbinărilor obținute.

10. Extrage din text substantivele diminutive și explică sugestia lor.
11. Povestește pe scurt evenimentele din text.
12. Exprimă-ți opinia:
- De ce domnitorul hotărăște să construiască mănăstirea pe locul unui zid început?
 - Ce spun în această privință credințele populare?
 - De ce meșterii n-au respectat jurămîntul?
 - Orice soție ar fi parcurs un asemenea drum? Argumentează-ți răspunsul.
 - Dacă n-ar fi fost Manole „un meșter mare“, ar fi procedat la fel? De ce?
13. Enumeră și compară calitățile meșterului Manole și ale calfelor. Formulează o concluzie.
- 13.1. Apreciază relațiile dintre Manole și echipa lui.
- 13.2. Cum crezi: fac ei o echipă bună? Consultă părerea colegilor.
Dacă sînt opinii contrare, formați echipe și susțineți-le cu argumente.
14. Recitește partea a III-a a baladei și enumeră obstacolele pe care le-a depășit Ana.

15. Distinge trăsăturile de caracter:

<p>A – ale domnitorului Negru-Vodă, cînd:</p>	<p>B – ale meșterului Manole, cînd:</p>
<ul style="list-style-type: none"> • a văzut „mănăstire naltă Cum n-a mai fost altă“. • a întrebat: „... aveți meșterie Ca să-mi faceți mie Altă monastire?...“ • a poruncit: „Schelele să strice, Scări să le ridice“. 	<ul style="list-style-type: none"> • a spus: „Noi să ne-apucăm Cu toți să jurăm“. • „În genunchi cădea Și plîngînd zicea...“ • „Mîndra-și săruta, În brațe-o lua“.
<p>C – ale Anei, cînd:</p>	<p>D – ale calfelor, cînd:</p>
<ul style="list-style-type: none"> • „...s-apropia și îi aducea Prînz de mîncătură“. • (vîntul) „Nici c-o înturna! Ea mereu venea“. • „... greu gema Și mereu zicea: „Manoli, Manoli, Meștere Manoli...“ 	<ul style="list-style-type: none"> • „Mult înveselea Dacă o videa“. • „Vesel se mîndrea“. • „Ca noi, meșteri mari, Calfe și zidari, Alții nici că sînt Pe acest pămînt“.

16. Determină cel mai dramatic episod al baladei. Argumentează.

17. Expune, în 10-15 propoziții, conținutul baladei în numele unuia dintre personaje:

- a) meșterului Manole; b) Domnitorului; c) Anei.

18. Improvizează un dialog dintre Manole și Ana.

- a) Manole își justifică hotărîrea;
b) Ana îl contrazice pe Manole, dar îl înțelege.

19. Discutați în echipe fapta lui Manole, aducînd argumente **pro** sau **contra**.

20. Propune Meșterului Manole 2-3 sfaturi, sugerîndu-i cum ar fi putut construi mănăstirea fără a o jertfi pe Ana.

21. Motivează cum ar fi putut meșterii să evite pedeapsa.

22. Propune un simbol propriu (din pictură, sculptură, muzică ș.a.) care să sugereze adecvat caracterul personajelor principale.

23. Argumentează în ce mod, prin sacrificiul său, meșterul Manole și-a cîștigat nemurirea.

24. Scrie o concluzie: Ce te-a învățat balada „Meșterul Manole“?
Argumentează.

Ilia Bogădescu

Barometrul analitic

Creația populară cuprinde nenumărate modele morale și spirituale ale poporului. Reprezentative în acest sens sînt baladele, opere în care autorul anonim și-a înveșnicit eroii și faptele lor, întîmplări neobișnuite, exemplare. Una dintre capodoperele (шедевры) acestei specii este balada „Meșterul Manole” (sau „Monastirea Argeșului”), numită și mitul creației în literatura română. Ea povestește peste veacuri despre marea jertfă a unui meșter neîntrecut, Manole, care, împreună cu ajutorii săi, și-a zidit în peretele mănăstirii iubita lui soție pentru a putea duce la bun sfîrșit construirea frumosului locaș sfînt (обитель, храм).

Cei „nouă meșteri mari” în frunte cu Manole au fost angajați de domnitorul Negru-Vodă care, orgolios, vroia să fie ctitorul celei mai frumoase zidiri. Imaginea ei o cunoștea însă numai meșterul Manole, căci ea devenise visul creației lui.

Autorul anonim a reușit să exprime zbuluciumul creatorului, care, în fiecare dimineață, își vedea zidurile dărîmate, iar visul spulberat. Motivul surpării zidurilor accentuează conflictul psihologic. Suferințele meșterului Manole vor crește și după ce ieșirea din impas îi va fi sugerată în vis: condiția de a o zidi pe „ceantîi soțioară, cea-ntîi sorioară”. Meșterii vor trăda jurămîntul, iar credincioasa lui soție va trece obstacolele. Astfel, Manole este nevoit să-și jertfească cea mai scumpă ființă în numele idealului creator.

În finalul baladei apare și un conflict etic: domnitorul nu-i în stare să înțeleagă idealul artistic și adevărul că cele mai mari opere de artă nu pot fi niciodată depășite.

Sortit la pieire, Manole a încercat să găsească o soluție, demonstrînd inventivitate (ingeniozitate) și tărie de caracter: a imitat zborul păsării spre pămînt. Motivul lui Icar îmbogățește sensul baladei, susține valoarea jertfei în numele creării unei opere ce întruchipează un vis, o frumusețe veșnică.

Igor Vieru

Diptic: „Baladă despre meșterul Manole”
(1. „Făurire” 2. „Baladă”)

Obiectivul criticii

Citește afirmațiile și selectează informații ce corespund părerii tale cu privire la valoarea baladei „Meșterul Manole” și manifestarea caracterelor personajelor.

„Balada Meșterului Manole este de origine sud-dunăreană și are numeroase variante balcanice răspîndite în folclorul grecesc, bulgăresc, sirbesc, unguresc ș.a. Balada românească nu e numai superioară din punctul de vedere al echilibrului și expresiei artistice, ci și datorită conținutului său metaforic... Moartea din „Meșterul Manole” este creatoare, ca orice moarte rituală... Românul nu caută moartea, nici n-o dorește – dar nu se teme de ea.”

Mircea Eliade

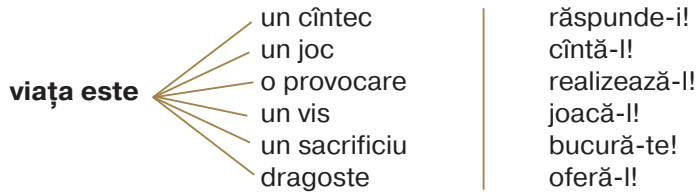
„Destinul lui Manole este cel al tuturor creatorilor: de a-și realiza opera prin zbulucium și suferință și de a fi ucis chiar de acest ideal. Prin moarte, Manole continuă să rămînă alături de biserica lui și reface, în eternitate, căsnicia cu Ana.”

Cecilia Stoleru

Solstițiul cuvântului

1. Continuă afirmațiile, alegînd variantele adecvate:

2. Citește afirmația și exprimă-ți acordul/dezacordul:
Universului și omului nu li se pot descoperi limitele.

Satisfacția opțiunii

1. Caracterizează, în 7-8 enunțuri, unul din personajele baladei.
2. Comentează afirmația poetului T. Arghezi: „**Meșterul Manole este fiecare creator de artă... fiecare întemeietor care trebuie să îngroape în efortul lui ce are mai scump; nu se poate da viață nouă fără jertfă**”, utilizînd informație semnificativă din textul baladei.
3. Compune o scrisoare către meșterul Manole, în care să apreciezi fapta lui.
Exemplifică și apreciază comportamentul contemporanilor tăi față de capodoperele moștenite.
- 4.

BASMELE – OGLINZI ALE CARACTERULUI UNUI POPOR

Enigma cuvântului

1. Citește afirmația din titlu și exemplific-o.
2. Numește 2-3 titluri de basme studiate/cunoscute.
3. Dacă V. Alecsandri a demonstrat că poporul nostru s-a născut poet, P. Ispirescu a evidențiat calitatea lui de iscusit povestitor. Citește informația despre cunoscutul folclorist P. Ispirescu și povestește-i colegului ce ai reținut.

Petre Ispirescu (1830–1887) s-a născut la București. De mic copil avea o mare pasiune pentru literatura populară, citind și reținînd povești și basme. Mai tîrziu el a devenit folclorist, scriitor, tipograf. Ispirescu a muncit din greu, aducînd pe masa cititorilor *nestematele** creației populare. Ziua lucra în tipografie, iar noaptea scria. Modest din fire, P. Ispirescu și-a semnat basmele cu pseudonimul „un culegător de folclor“. Cu prețul unei munci sacrificatoare a povestitorului, avem astăzi la îndemîna nenumărate snoave, ghicitori, povești și basme, printre care și neîntrecutul basm „Tinerete fără bătrînețe...“.

Cititorii recunoscători l-au comparat pe P. Ispirescu cu frații Grimm din cultura germană.

* lucru deosebit de valoros.

1. Citește textul și precizează cine l-a ajutat pe Făt-Frumos să ajungă în țara dorită.

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÎNETE ȘI VIAȚĂ FĂRĂ DE MOARTE

(fragment)

A fost odată, ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti; de cînd făcea *plopușorul* pere și *răchita micșunele*...

A fost odată un împărat și o împărăteasă, amîndoi tineri și frumoși, dar n-aveau copii. Atunci ei au hotărît să se adreseze la medici și filozofi, dar în zadar. Împăratul a auzit că într-un sat trăia un unchiaș, care știa secretul ierburilor. Acesta a pregătit pentru împărăteasă leacurile și i-a spus că se va naște un băiat: „El o să fie *Făt-Frumos* și *drăgăstos*, dar n-o s-aveți parte de el“. Nu mult după aceea, toată împărăția a aflat vestea îmbucurătoare. Mai înainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe un plîns, de n-a putut nici un vraci să-l împace. Atunci împăratul a început să-i *făgăduiască* toate bunurile din lume, dar nici așa n-a fost cu putință să-l facă să tacă.

– Taci, dragul tatii, zicea împăratul, că ți-oi da împărăția *cutare* sau *cutare*; taci, fiule, că ți-oi da de soție pe *cutare* sau *cutare* fată de împărat... În sfîrșit, dacă văzu și văzu că nu tace, îi mai zise: „Taci, *fătul* meu, că ți-oi da *Tinerete fără bătrînețe* și *viață fără de moarte*.“ Atunci, copilul tăcu și se născu, iar slujitorii au anunțat vestea și începu veselie mare o săptămîină întregă.

De ce creștea copilul, de aceea se făcea mai isteț și mai îndrăzneț. Îl dăduse pe la școli și filozofi și toate învățăturile pe care alți copii le învățau într-un an, el le învăța într-o lună, astfel încît împăratul murea și învia de bucurie. Toată împărăția se *fălea* că o să aibă un împărat înțelept și învățat ca Solomon-Împărat. De la o vreme încoace însă, nu știu ce avea, că era tot *galeș*, trist și dus pe gînduri. Iar cînd copilul împlinea cincisprezece ani și împăratul se afla la masă cu toți boierii și slujbașii împărăției și *chefuiau*, se sculă Făt-Frumos și zise:

– Tată, a venit vremea să-mi dai ceea ce mi-ai făgăduit la naștere.

Auzind aceasta, împăratul s-a întristat foarte (mult) și i-a zis:

– Dar bine, fiule, de unde pot eu să-ți dau un astfel de lucru nemaiauzit?

Și dacă ți-am făgăduit atunci, a fost numai ca să te împac.

– Dacă tu, tată, nu poți să-mi dai, apoi sînt nevoit să cutreier toată lumea pînă voi găsi făgăduința pentru care m-am născut.

Atunci toți boierii și împăratul au căzut în genunchi, cu rugăciune să nu părăsească împărăția; fiindcă, ziceau boierii:

– Tatăl tău de aici înainte e bătrîn, și o să te ridicăm pe tine în scaun, și avem să-ți aducem cea mai frumoasă împărăteasă de sub soare de soție.

Dar n-a fost cu putință să-l întoarcă din hotărîrea sa, rămînînd *statornic* ca o piatră în vorbele lui; iar tată-său, dacă văzu și văzu, îi dăduse voie și puse la cale să-i gătească de drum *merinde* și tot ce-i trebuia.

Din grajdul împărătesc și-a ales un cal slab, nearătos, bolnav, dar acest cal era *năzdrăvan*. Calul l-a sfătuit pe Făt-Frumos să ia armele și hainele tatălui său de cînd era flăcău. Pentru a prinde la puteri, calul i-a cerut lui Făt-Frumos să-l hrănească șapte săptămîni cu *orz* muiat în lapte. Peste cîtva timp, Făt-Frumos, îmbrăcat ca un viteaz, cu *paloșul* în mînă, călare pe calul ce și-l alesese, își luă ziua bună de la împărat și împărăteasă și întreaga curte l-a petrecut cu jale. După ce trecu afară de împărăția tatălui său și ajunsese în pustietate, Făt-Frumos își împărți toată avuția pe la ostași și îi trimise înapoi,

Val Munteanu

Ilustrație la volumul „Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte“

oprindu-și pentru dînsul merinde numai cît a putut duce calul. Ajutat de calul său năzdrăvan, el a învins multe forțe ale răului. Fiind protejat de zîna bună, Făt-Frumos a ajuns la palatul unde locuia *Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte*.

Stăpîna era o zîna subțirică, drăgălașă, foarte frumoasă. Făt-Frumos s-a însurat cu ea. Petrecea vreme uitată în fericire și belșug, fără a prinde de veste, fiindcă rămăsese tot așa de tînăr cum venise.

Se *desfăta* în palaturile cele aurite, trăind în pace și liniște cu soția și cumnatele sale, se bucura de frumusețea florilor, de dulceața și curățenia aerului ca om fericit. Dar nu avea voie să meargă în Valea Plîngerii.

Odată, la vînătoare, însă a călcat această regulă și imediat îl apucă un dor de tatăl său și de mama sa. În zadar îi spuneau zînele că părinții au murit de sute de ani, că nimeni nu mai știa de împărăția tatălui său. Făt-Frumos totuși a plecat, fără să observe că îmbătrînește, că barba și părul îi albise. Ajuns la împărăția tatălui, a văzut că palatele sînt *dărîmate*, orașele se schimbaseră. Apoi și calul l-a părăsit, întorcîndu-se în țara zînelor...

Caruselul cuvintelor

plop – тополь

răchită – верба

micșunea – фиалка

unchi, -aș – дядя, старик

făt – fiu, băiat

drăgăstos – ласковый, полный любви

a făgădui – а promise

cutare – cineva, careva, unii

a se făli – a se lăuda

galeș – нежный, томный

a chefui – гулять, пировать

statornic – стойкий, непоколебимый

orz – ячмень

paloș – палаш

a se desfăta – наслаждаться

dărîmat – разрушенный

Nota bene!

drag – dragoste – drăgălaș – drăgăstos – drăguț

pasiune

înclinație

dragoste

pentru

poezie

istorie

muzică

basm, poveste – istorie, întâmplare

a se face de poveste, de basm – a se face de rîs

a se pune pe – a începe, a se apuca de

Labirintul soluțiilor

2. Citește prima propoziție din text și identifică ce specie este:

a) baladă?

c) poveste?

b) snoavă?

d) basm?

3. Selectează din text și citește răspunsul:

a) tatălui: *Și dacă ți-am făgăduit atunci, ...*

b) fiului: *Dacă tu, tată, nu poți să-mi dai, ...*

c) boierilor: *Tatăl tău ...*

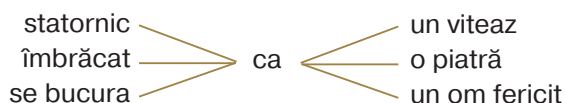
4. Răspunde la întrebări:

- Care a fost hotărîrea lui Făt-Frumos?
- Cine l-a sfătuit pe erou și l-a ajutat să învingă forțele răului?
- Cine era stăpîna palatului?
- Cu ce se ocupa Făt-Frumos în palatul stăpînei?
- Cînd i s-a făcut dor de părinți?
- Ce atitudine ai față de eroul principal la finalul basmului?

5. Identifică în text sinonimele cuvintelor: **medic, fecior, priceput, curajos, erudit**. Cu trei dintre ele alcătuește propoziții.

6. Scrie familia lexicală a cuvântului **învățat**. Utilizează-o într-o caracterizare (5-6 propoziții) a instruirii pe care a făcut-o Făt-Frumos.

6.1. Alcătuește comparații:

7. Selectează din text 2-3 perechi de antonime și alcătuește cu ele enunțuri.

8. Lucrați în echipe: formulați câte 4-5 întrebări la text, adresați-le reciproc, construind o conversație.

9. Segmentează textul în conformitate cu etapele vieții personajului. Intitulează-le:

- cu îmbinări, cu frazeologisme din text;
- cu proverbe, maxime.

10. Explică colegului unde nu avea voie să meargă Făt-Frumos și din ce cauză.

11. Alcătuește împreună cu colegul un dialog între Făt-Frumos și tatăl său, urmărind modelul din text. Citiți-l cu voce, exprimând prin intonație caracterul eroului.

12. Selectează din text cuvintele care desemnează trăsăturile morale ale eroului principal. În baza lor realizează o caracterizare succintă a acestuia:

- a) în comparație cu tatăl său;
- b) în comparație cu meșterul Manole.

13. Relatează textul în numele:

- lui Făt-Frumos. Motivează-ți insistența de a dobândi ceea ce ți-a fost promis;
- împăratului. Motivează de ce nu e bine să-și realizeze pornirea.

14. Imaginează-ți că ești Făt-Frumos. Ai vrea să nimeresti în țara unde este Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte? Motivează răspunsul.

15. Completează cu detalii noi o descriere a locului unde se află „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte”.

16. Comentează semnificația drumului întoarcerii eroului la casa părintească. Ce trăsătură de caracter a personajului apreciezi? De ce?

17. Construiește un alt sfârșit al basmului.

17.1. Citește și compară varianta proprie cu textul:

„Făt-Frumos a cutreierat ruinele, și-și găsisese ascunsă într-un tron (ladă) Moartea, care, cu glas slăbit, i-a zis:

– Bine ai venit, că, de mai întârziai, și eu mă prăpădeam.

O palmă îi trase Moartea. El pe loc s-a uscat și a căzut mort, prefăcându-se în țărână.

Iar eu încălecai pe-o șa și vă spusei povestea așa”.

18. Dacă l-ai însoți pe Făt-Frumos în călătoria sa, ce povește i-ai da pentru a evita moartea?

19. Comentează una dintre maxime, raportînd-o la viața eroului principal.

- „Tinerețea este frumoasă, dar bătrînețea este măreață”. (Victor Hugo)
- „Dacă tinerețea ar ști, dacă bătrînețea ar putea...” (Cicero)
- „Viața trăită cum trebuie e lungă”. (Leonardo da Vinci)
- Omul nu poate face excepție de faptul că este o ființă muritoare.

20. Miturile despre semnificația vieții umane afirmă că inelul unei vieți conține 3 momente rituale: **nașterea – botezul, tinerețea – nunta și bătrînețea – moartea**, fiecare fiind asociat cu **dimineața, miezul zilei și seara-noapte**. Argumentează în ce bază s-au făcut aceste asociații.
21. Aforismele ce urmează conțin și ele un „hronic al vîrstelor” (*Lucian Blaga*). Alcătuieste, în baza lor, un succint eseu despre valoarea vîrstei pe care o parcurgi acum.
- „Tinerețea este un soare care-și prelungește răsăritul”. (Victor Hugo)
 - „Tinerețea e întotdeauna o enigmă, vîrsta matură e dezlegarea enigmei”. (Titu Maiorescu)
 - Bătrînețea se înduioșează în fața copilăriei ca în fața răsăritului de soare.
22. Comentează ce anume te-a impresionat în basmul studiat, alegînd una din situațiile propuse.
- tipul uman al personajelor, valorile umane pe care le reprezintă ele?
 - conflictul în care e antrenat personajul principal?
 - dorința de a vedea triumful adevărului și al dreptății?
 - insistența de a-ți realiza visul?
23. Discutați în echipe problema: basmul este o specie literară învechită sau actuală? Formulați un șir de argumente pro sau contra, utilizînd informații din „Barometrul analitic”.
24. Organizați un concurs: „Recunoaște personajul”, prezentînd scurte caracterizări ale eroilor din operele folclorice cunoscute.

Barometrul analitic

Unul dintre cele mai frumoase basme românești este „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte”. Basmul ne transmite într-o formulă alegorică înțelepciunea despre rostul omului pe pămînt, valoarea vieții lui, despre locul său în univers. Omul este dat pe pămînt pentru a se realiza, a fi fericit, dar acestea îi cer un efort continuu, nu vin de la sine.

Eroul principal al basmului este Făt-Frumos, personaj, născut prin miracol. El are o dorință imposibil de împlinit, simbol al idealului, al aspirației deosebite. Totuși, ambițios, acesta se hotărăște s-o caute, demonstrînd încredere în puterile proprii. Ajutat de cal, el trece peste barierele personificate de forțe supranaturale și fiare sălbatice, găsind locul unde se află *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*. Aici nu există nici timp, nici memorie, ci doar fericire, pe care Făt-Frumos ar fi putut s-o păstreze respectînd o normă: să nu calce pe pămîntul interzis – Valea Plîngerii. Venind dintr-o lume umană, eroul nu se poate adapta acestui univers ideal, dar monoton, care-l face să nu simtă viața. În timpul unei vînători, el trece hotarul tărîmului interzis. Astfel, îi revine memoria, își redobîndește calitățile individuale umane și-l copleșește (одолевает) dorul de casă și părinți.

Făt-Frumos se reîntoarce la condiția lui de altădată, dar, parcurgînd drumul înapoi, îmbătrînește și moare în locașul părintesc, descoperind Moartea într-o ladă veche. Astfel eroul cunoaște singur, potrivit caracterului său puternic, legea trecerii continue a timpului și datoria omului de a-și face, cu multă străduință proprie, o viață frumoasă, cu adevărat fericită.

Valoarea morală a poporului, trăsăturile lui de caracter, frumusețile lui spirituale sînt prezente în toate basmele populare. Fiindcă sînt adevărate oglinzi ale vieții, basmele au fost culese și apreciate de către mari oameni de cultură, scriitori: I. Creangă, M. Eminescu, M. Eliade, L. Blaga, G. Călinescu, C. Noica ș.a.

Ilustrație la povestea
„Făt-Frumos din lacrimă”

Obiectivul criticii

Citește atent afirmațiile critice și selectează idei care să-ți ajute să exemplifici felul în care ai înțeles mesajul global al basmului.

„În fața basmului acestuia nu poți fi decât uimit... Basmul „Tinerete fără bătrînețe“ vine să îmbogățească modelul ontologic (al existenței în general) cu o nouă și neașteptată lecție.“

Constantin Noica

„Basmul e un gen vast ce depășește cu mult romanul, fiind mitologie, etică, știință, observare morală, etc.“

George Călinescu

Solstițiul cuvântului

1. Citește formulele aforistice, meditează asupra mesajului lor, asociază-le cu materialul studiat în cadrul modului.
 - „Caracterul unui popor se citește în creațiile lui sufletești“. (Nicolae Dabija)
 - „Mă topesc ... de dorul părinților“. („Tinerete fără bătrînețe...“)

Satisfacția opțiunii

1. Creațiile literare populare, în versuri sau în proză, s-au concretizat în numeroase specii caracteristice: colinde, legende, balade, orații, doine, strigături, ghicitori, bocete, descîntece, basme, povestiri, snoave, anecdote, proverbe etc. Exemplifică 2-3 specii, la dorință.
2. Proverbele au apărut ca o necesitate a omului de a transmite un sfat, de a preveni răul sau de a susține o afirmație. Cum crezi, întotdeauna ele se adevăresc (подтверждаются)? Argumentează.
3. Exprimă-ți opinia: literatura populară va dispărea odată cu dezvoltarea civilizației sau nu?
4. Răspunde, într-o compunere de 8-10 enunțuri, la întrebarea: „De ce folclorul este considerat un „izvor nesecat de apă vie“?“
5. Demonstrează într-un eseu ce ți-a plăcut și ce ai învățat din basmul „Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte“. Intitulează compunerea. Folosește începutul dat:

Literatura populară este asemenea oglinzii unui lac în care s-au reflectat veacuri de-a rîndul chipuri de voinici neînfricați de Feți-Fumoși, de Ilene Cosînzene. Printre nestematele populare, basmul este mărgăritarul cel mai prețios. El este un izvor nesecat de învățăminte...

Citește cu atenție textul de mai jos pentru a rezolva corect cerințele.

INVIDIA

Într-o zi, vecinul nostru de bloc și-a luat un aparat de aer condiționat. Era un zăduf îngrozitor, dar noi n-aveam acest aparat și nici bani ca să ne cumpărăm unul. Sufeream de căldură și de invidie.

Aveam însă o bibliotecă. Ne-am uitat în ea și am scos cugetările lui Seneca. Am citit de acolo o pagină-două despre bine și sensul vieții și, deși cald tot nu ne era, nu l-am mai invidiat pe vecin.

Ceva mai târziu, vecinul și-a deschis un butic și a început să umble **îmbrăcat la patru ace**. Noi – tot cu blugi. „Nu-i nimic”, ne-am zis liniștiți, citind un capitol din *Etica* lui Spinoza. Apoi vecinul a apărut deodată într-un Megane argintiu. Noi n-aveam nici bicicletă, dar l-am disprețuit citind din Platon.

Mai târziu, vecinul a schimbat Meganul pe Mertan. Nu ne-a păsat, căci și noi l-am schimbat deja pe Platon cu Aristotel. A mai trecut o vreme și vecinul și-a luat nevastă nouă: blondă, frumoasă, tânără. Noi - tot cu cea veche, dar am luat *Evanghelia după Ioan*. Vecinul și-a îmbrăcat soața cu o garderobă întreagă și cu blănuri, bijuterii. Noi **ne-am îmbrăcat spiritual**, citind din *Ecleziast*. În fine, vecinul s-a mutat într-o vilă la șosea cu gard mare, bodyguarzi și piscină. Am rezistat și de data aceasta eroic, citind *Richard III*.

A urmat o a doua vilă - la munte. După ce am vazut-o, ne-am consolatat cu *Macbeth*. O a treia - la mare: am recurs la *Învierea* lui Tolstoi, al cărei efect l-am consolidat cu *Ghilgameș*, Ghandi și *Declarația de iubire* a lui Liiceanu. Ne-am simțit cu mult mai bine. L-au arătat la televizor, la o emisiune foarte populară. **Ne-am stăpînit emoția** cu o porție de Caragiale. Așa a trecut ceva mai mult timp. Vecinul și-a luat case, mașini, iahturi, femei. Noi răspundeam cu Balzac, Thomas Mann, Hegel, Berdiaev. Lupta era strînsă, dar echilibrată.

În sfîrșit, într-o zi l-au arătat cu cătușe la miini, umflat de DNA (aici: direcția națională anticorupție). Am răsfoit atunci fericiți *Apocalipsa*. Dar peste vreo două săptămîni, vecinul nostru era eliberat și chiar și-a anunțat candidatura pe listele unui partid majoritar. Scîrbiți, ne-am uitat în bibliotecă. N-am mai văzut nimic. Ne-am uitat pentru a doua oară. Nu ne-a venit să credem. Pentru a treia oară ne-am uitat cu atenție. Același rezultat: am citit toate cărțile.

Și atunci, ne-a cuprins invidia...

Invidia. Dan Puric

1. Identifică tipul de text citit:

1-3

a) după principala particularitate de stil, este:

a) publicistic; b) artistic; c) științific?

b) după modalitatea de expunere, este:

a) descriere; b) narațiune; c) monolog?

2. Selectează din text numele a cinci autori citați de către narator, înscriindu-le în spațiul rezervat.

1-5

3. Explică, prin echivalente, expresiile evidențiate în text.

1-3

4. Unește prin linii expresiile cu sens asemănător.

1-3

A se pune pe carte

Biblia

A trimite carte

a se apuca serios de învățat

Carte Sfîntă

a transmite o scrisoare

5. Rescrie enunțurile evidențiate, punînd verbele la timpul prezent. 1–6

Enumeră două calități ale autorului-narator, însoțindu-le cu argumentele de rigoare.

6. Explică, în cîte trei enunțuri:
a) Cine este mai bogat: vecinul sau naratorul? 1–3

b) Actualitatea acestei situații. 1–3

7. Motivează, în două enunțuri, atitudinea ta față de sentimentul de invidie. 1–4
-
-

8. Argumentează, în trei enunțuri, pe care din autorii nominalizați în text ai dori să-i citești și de ce. 1–6
-
-

9. Caracterizează, prin cinci determinative, o persoană invidioasă. 1–5
-
-

10. Scrie, în trei enunțuri, ce a demonstrat, în opinia ta, acțiunile naratorului: ambiție? spirit competitiv? tărie de caracter? 1–6
-
-

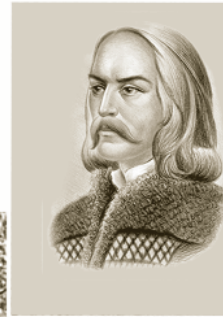
11. Comentează, în cinci enunțuri, afirmația:
“Îi învățăm pe copii să lupte și să învingă. Le spunem că reușesc doar cei puternici. Îi îndemnăm să fie primii. Trezim în ei ambiția de a întrece pe ceilalți. Îi trimitem la concursuri și olimpiade. Îi facem dependenți de victorie. În realitate, dezvoltăm în ei invidia și gelozia, pregătindu-i cu cinism pentru carierism...” (Aurelian Silvestru)

Lucrarea se va aprecia pentru:

- explicarea atitudinii personale față de *invidie*; 1
 - argumentare, folosind exemple din viață; 1
 - folosirea formulelor de exprimare în realizarea concluziilor; 1
 - coerență; 1–2
 - respectarea volumului. 1–8
-
-

Corectitudinea (pentru toți itemii lucrării): 1–10

Nume mari în panteonul culturii

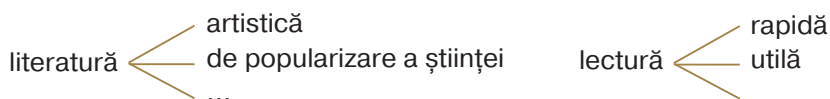
**În acest capitol vei cunoaște personalități deosebite,
care te vor ajuta să-ți însușești valori ale culturii românești prin:**

- selectarea unei informații solicitate (date, personalități, idei);
- completarea mesajului audiat cu informații-cheie în funcție de obiectiv;
- compararea unor evenimente, fapte importante;
- structurarea unui interviu în baza textului studiat;
- traducerea în scris a unor fragmente cu/fără dicționar;
- prezentarea unor evenimente culturale relevante ce-ți vor întregi personalitatea.

Enigma cuvîntului

1. Citește afirmația din motoul temei și propune un exemplu de personalitate culturală cunoscută din lecturi.
2. Argumentează, în 2-3 propoziții, ce loc ocupă lectura în viața ta. Exemplifică răspunsul.
3. Seneca a menționat că „**nu contează cît de multe cărți ai, ci cît de bune**”. Ești de aceeași părere? Cîte cărți bune ai în biblioteca ta proprie? Care sînt ele?
4. Ce cărți preferi să citești, cum le alegi?
5. Explică faptul că unele cărți, opere literare continuă să trezească interesul și să rămînă actuale.
6. Alcătuește îmbinări de cuvinte:

Plăcerea lecturii

1. Citește textul și extrage o informație nouă.

Tezaurul culturii românești a păstrat multe cronică valoroase, din care poți afla informații interesante, atmosfera vremilor medievale și parfumul limbii vii. Fiecare carte veche este ea însăși ca o bibliotecă.

Letopisețele sînt file ale memoriei. Ștefan cel Mare, după fiecare victorie, zicronicarii, zidea cîte o ctitorie, biserică sau mănăstire, dar voievodul nu uita să poruncească a se scrie și o carte, la care ades copistul lucra un an încheiat sau o viață.

Nicolae Dabija

2. Construiește propoziții cu 2-3 cuvinte (la alegere) din familiile lexicale propuse:

Carte – cărturar, cărtică, necărturar, cărturăresc, cărtulie.

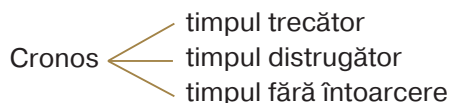
Cronos – cronologie, cronică, cronicar, cronograf, cronografie.

Nota bene!

crono – element prim din componența cuvintelor ce se referă la sensul de timp

leat – an
letopiseț – cronică
autorul letopisețului – cronicar

3. Identifică, cu ajutorul dicționarului, sensul cuvintelor pe care nu le cunoști.
4. Citește, în „Portofoliu-ghid”, și reține sensurile pe care le are cuvîntul **Cronos**. Explică semnificația simbolică a ceasului, a calendarului și a clepsidrei, folosind îmbinările:

Portofoliu-ghid

Cronos – (în mitologia greacă) zeu ce întruchipează timpul, cel mai tînăr dintre Titani, fiul lui Uranus și al Gheei. Îl detronează pe tatăl său, apoi își înghite copiii proprii pentru a nu fi însuși detronat. Ultimul copil, Zeus, însă îl învinge.

Cronică – letopiseț, lucrare istorică în care se descriu evenimentele în conformitate cu principiul cronologic, după ani.

5. Explică în ce situații și când ai apela la o cronică istorică din Evul mediu.
6. Exprimă-ți opinia:
 - a) ai putea să citești în original o cronică din literatura maternă?
 - b) Dar o cronică din cultura engleză, franceză, germană? Motivează răspunsul.
7. Citește informația despre 3 mari cărturari din cultura română: Varlaam, Dosoftei, Petru Movilă.
 - 7.1. Alcătuieste o prezentare a acestora, precizînd cu cine dintre personalitățile culturii ruse, bulgare, ucrainene ș. a. i-ai putea compara.

Varlaam

Numele de *mirean** este Vasile Moțoc. Este fecior de țaran, devenit mitropolit al Moldovei. În 1628 a fost într-o solie în Rusia. Și-a adus contribuția la întemeierea tipografiei în Iași. Autor al mai multor cărți religioase. În 1643 tipărește prima carte în Moldova „Cazania sau carte românească de învățătură“.

* din afara religiei; din lume

Petru Movilă

Fecior de domnitor moldovean. Mitropolit al Kievului. În 1640 l-a ajutat pe Vasile Lupu să întemeieze la Iași Academia greco-latino-slavonă, iar în 1641 – să fondeze prima tipografie în Moldova. La mănăstirea Pecerska Lavra din Kiev a întemeiat un Colegiu greco-latino-slavon și o mare tipografie. A tradus și a tipărit multe cărți bisericești.

Dosoftei

Numele de mirean – Dumitru Barila. Mitropolit al Moldovei care a renovat tipografia din Iași. Este primul poet al literaturii române. Eminescu l-a numit „Părintele poeziei românești“. Autor al multor cărți religioase. Cea mai cunoscută lucrare (1673) este „Psaltirea în versuri“. Personalitate cunoscută în Polonia, Turcia și Țările Românești.

Satisfacția opțiunii

1. Relatează, în 5-6 propoziții, despre o personalitate din cultura epocii medievale (la alegere).
2. Citește informația despre personalitățile culturale și scrie un articol la gazeta școlii, relevînd ce te-a impresionat în activitatea lor.

„CRONICARII – STÎLPII LITERATURII”

„Letopisețele sînt file ale memoriei, peste care strămoșii și-au scuturat sufletul de lumină.”

Alecu Russo

Enigma cuvîntului

1. Citește atent titlul temei și explică de ce cronicile pot fi temelia unei literaturi. Folosește cunoștințele dobîndite la studierea altor discipline.
2. Citește fragmentul propus și identifică informația cunoscută. Despre ce-ți vorbesc numele din text?
Triste și jalnice ar fi hronicile române dacă din timp în timp nu s-ar arăta, pentru ... susținerea neamului, cîte un soare luminos ce se cheamă Ștefan, Petru, Vlad, Mihai, Basarab, Alexandru, Vasilie, cîte un om care își răpune capul, cîte un scriitor duios, care se pare a plînge cînd strigă din fundul inimii: „A lăsa iarăși nescris, cu mare ocară înfundat neamul acesta de o seamă de scriitori, este a inimii durere...”
Alecu Russo
3. Rezumă: ce rol au avut letopisețele în dezvoltarea literaturii?
4. Enumeră cîteva personalități care au scris despre cronicarii numiți de Alecu Russo „soare luminos”, domnitori viteji din trecutul glorios al neamului românesc.
• Informează-te din textele ce urmează în rubrica „Plăcerea lecturii”.

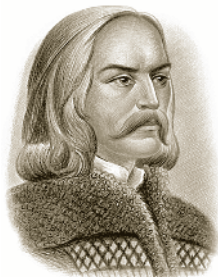

Plăcerea lecturii

1. Citește fragmentele ce urmează și vei afla informații impresionante despre un timp zbuțuit, descris de cronicari cu multă durere.
• Fost-au acestu Ștefan-vodă om nu mare de statu, mînios și degrabă vărsătoriu de sînge nevinovat; de multe ori la ospețe omorîea fără giudețu. Amintrilea era om întreg la hire, neleneșu, și lucrul său îl știa a-l acoperi, și unde nu gîndii ai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era nevoie însuși să vîrîia, ca văzîndu-l ai săi, să nu îndărăpțeaze și pentru aceia raru războiu de nu biruia. Și unde-l biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-să căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor. Mai apoi, după moartea lui, și ficiorul său, Bogdan-vodă, urma lui luasă de lucruri vitejești, cum să tîmplă din pom bun, roadă bună iese.

Iară pre Ștefan-vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plîngere în mănăstire în Putna, care era zidită de dînsul. Atîta jale era, de plîngea toți ca după un părinte al său, că cunoștia toți că s-au scăpatu de mult bine și de multă apărătură.

Grigore Ureche,
„Letopisețul Țării Moldovei”

Grigore Ureche
(circa 1592-1647)

Nota bene!

- Grigore Ureche a scris prima cronică în limba română.
- Cronica este scrisă din inițiativă proprie.
- Autorul ei este un mare cărturar și om de stat: a fost mare vornic al Țării Moldovei.
- Cea mai importantă parte a cronicii este descrierea domniei glorioase a lui Ștefan cel Mare.

Miron Costin
(1633-1691)

- Orice faci, fă și caută sfârșitul cum vine;
Cine nu-l socotește, nu petrece bine.
Sfârșitul ori laudă, ori face ocară;
Multe începuturi dulci, sfârșituri amară.

Miron Costin, „Viața lumii“

Nota bene!

- Miron Costin este nu numai un mare cronicar, dar și un mare poet.
- Este autorul primului poem filozofic în literatura română „Viața lumii“.
- Miron Costin a fost și mare logofăt al Țării Moldovei.

• Ștefan-vodă cel Bun, vrînd să margă la biserică într-o duminică dimineața, la liturghie, în târgu în Vaslui, și ieșind în polimari la curțile domnești ce era făcute de dînsul, au auzit un glas mare de om strigînd să aducă boii la plug. Și mirîndu-se ce om este acela să are duminica, și îndată au trimis în toate părțile, ca să-l găsească pre acel om, să-l aducă la dînsul. Și l-au aflat pre om în sus, pre apa Vasluiului, cale de patru ceasuri, arînd la o movilă ce să cheamă acum Movila lui Purcel. Că pe acel om încă îl chema Purcel. Și ducîndu-l pre acel om la Ștefan-vodă l-au întreat Ștefan-vodă: el a strigat așe tare, și pentru ce ară duminica? El au dzis că au strigat el să aducă boii la plug, și ară duminica, că este om sărac, și într-alte dzile n-au vrut frate-său să-i de plugul, și acum duminica i-au dat. Deci Ștefan-vodă au luat plugul fratelui celui bogat și l-au dat fratelui celui săracu, să fie a lui.

Ion Neculce, „O samă de cuvinte”

• Dumitrașco-vodă ... așa se arăta de bun și blînd, tuturor ușa deschisă (ținea) și (era) nemăreț, de vorbea cu toți copiii... Deci, boierii, văzînd așa milă și nemărire, începuse toții a se lipi (a se alătura și a-l susține) și a-l lăuda. Era om învățat... Lăcomie nu avea mare, lucrurile lui poftea să fie lăudate.

• Împăratul (Petru I) era om mare, mai înalt decît toți oamenii, ... nu gros, rotund la față și cam smad, oacheș și cam arunca cîte odată din cap, fluturînd. Și nu cu mărire multă și cu pohvală mare ca alți monarhi; umbla... numai cu două-trei slugi, de era de grija trebilor. Și umbla pe jos, fără de alai, ca un om prost (simplu), iară atîta dragoste arăta împăratul către Dumitrașco-vodă, deoarece văzuse că s-au închinat de bună voia lui, că se întindea cu amîndouă mîinile și cuprindea pe Dumitrașco-vodă de grumaz și-l săruta pe față, pe cap și pe ochi ca un părinte pe un fiu al său.

Ion Neculce, „Letopisețul Țării Moldovei“

Nota bene!

- Ion Neculce este unul dintre cei mai talentați cronicari.
- A reflectat evenimentele din perioada jugului fanariot, locul principal ocupîndu-l descrierea domniei lui D. Cantemir.
- Este descrisă amănunțit aflarea țarului Petru I în Moldova și campania de la Prut din 1711.
- Cronica are și o culegere de legende populare (în total – 42) despre personalități și evenimente istorice importante.

Ion Neculce
(circa 1672-1745)

Labirintul soluțiilor

2. Răspunde la întrebări:
 - Ce fragment te-a impresionat mai mult? De ce?
 - Ce personalitate ți-ai alege-o drept model?
 - Cine dintre personalități a reprezentat cultura religioasă?
3. Enumeră 3 cronicari studiați.
 - 2.1. Caracterizează, prin 2-3 date, activitatea, importanța lor.
4. Recitește atent fragmentul din poemul „Viața lumii” de M. Costin și selectează 1-2 idei care ți-ar servi drept sprijin în anumite momente ale vieții. Argumentează alegerea.
5. Ilustrează, prin 2-3 exemple, ideea că pe om fapta bună îl reprezintă.
6. Compară caracterizările lui Ștefan cel Mare din letopisețul lui Grigore Ureche și legenda lui Ion Neculce. Ce concluzie poți trage?
7. Citește caracterizările făcute de cronicarul Ion Neculce celor două personalități: Petru I și D. Cantemir. Selectează din text calitățile lor și completează următorul tabel:

Dimitrie Cantemir	Petru I
nemăreț (simplu)	era cam smad (negruț, smolit)
...	...

8. Scrie un discurs pentru o serată consacrată valorilor culturii românești cu tema: **„Contribuția cronicarilor la dezvoltarea culturii și literaturii românești”**. Utilizează următoarele repere și informația din „Barometrul analitic”:

Cronicile sînt:

 - primele pagini de literatură istorică, scrise din dorință proprie;
 - primele opere scrise într-o limbă română, înțeleasă de tot poporul;
 - opere în care s-au relatat evenimente istorice adevărate;
 - opere în care aflăm despre oameni mari și fapte mărețe;
 - opere scrise cu talent de povestitor, în care descoperim începutul literaturii române originale.
9. Alege una dintre personalitățile pe care ai cunoscut-o în cadrul temei și:
 - a) construiește un dialog despre activitatea culturală pe care o desfășoară;
 - b) demonstrează, într-o compoziție de 5-6 propoziții, că reprezintă un mare nume din cultura românească.
 - c) Apreciați-vă, reciproc, compozițiile, ținînd cont de:
 - formula individuală de prezentare;
 - consecutivitatea argumentelor;
 - corectitudinea exprimării.
10. Imaginează-ți că ești un cronicar al vremurilor noastre. Continuă gîndul: **„Astăzi Țara Moldovei...”**

Barometrul analitic

Cărțile de căpătii (de la începuturi) ale celor mai dezvoltate literaturi ale lumii au fost letopisețele. Așa s-a întâmplat și în literatura română. Pentru că Țările Românești au fost sute de ani sub jugul turcesc, literatura s-a dezvoltat anevoios. Prima cronică a fost scrisă sub grija protectoare a domnitorului luminat Ștefan cel Mare și ea s-a numit „Analele curții lui Ștefan cel Mare”. S-au păstrat multe copii ale ei din secolele XV – XVII scrise în limbile latină, greacă și slavonă, limbi liturgice (religioase) la acea dată. Ele sînt foarte prețioase și se păstrează astăzi în cele mai cunoscute biblioteci din Polonia, Germania, Turcia, Rusia ș.a., dovadă a interesului mare pe care îl aveau țările vecine față de Țările Românești.

În secolele XVI – XVIII au fost scrise letopisețe și cronici în limba română, din îndemnul propriu al unor cărturari patrioți, care visau ca lucrările lor să contribuie la unirea poporului în lupta împotriva cotoșitorilor străini și pentru dobîndirea libertății țării. Aceștia au fost Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, care au ocupat și mari posturi în conducerea statului. Ei au înviat timpul eroic al lui Ștefan cel Mare, evenimentele culturale din timpul domniei lui Vasile Lupu, încercările de a se elibera de sub jugul turcesc din timpul domniei lui Dimitrie Cantemir. Letopisețele sînt scrise în limba plastică a poporului, utilizîndu-se imagini din literatura populară: proverbe, zicători, comparații. Cronicarii au relatat evenimentele în cheia povestitorilor populari, creînd pagini impresionante.

Cu multă măiestrie au creat portretele unor personalități de neuitat: Ștefan cel Mare, Vasile Lupu, M. Costin, D. Cantemir ș.a., înveșnicindu-le prin scrisul lor.

Obiectivul criticii

Citește atent afirmațiile critice, selectează una dintre ele și dezvoltă ideea, folosind informații adecvate, aflate în cadrul temei.

„Cronicile sînt monumente părintești, trebuie să fim pătrunși de respect pentru ele.“

B.P. Hasdeu

„Letopisețele – singura istorie națională ce o avem pînă acum.“

Mihail Kogălniceanu

Solstițiul cuvîntului

1. Citește afirmațiile și (la alegere) desfășoară conținutul unei idei într-o compunere din 7-8 enunțuri:

- „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris“. (T. Arghezi)
- „Literatura este expresia vieții unei nații“. (A. Russo)
- „Lectura nu-l face pe om înțelept, ci doar învățat“.

Satisfacția opțiunii

1. Realizează o prezentare orală (8-10 propoziții) a unui portret comun al cărturarilor din Evul mediu pe care îi consideri întemeietori ai culturii românești.
2. Dezvoltă într-o compunere, de 5-6 enunțuri, afirmația lui Nicolae Dabija: „**Fiecare carte veche este ea însăși o bibliotecă**”.
3. Imaginează-ți că ai un coleg în străinătate care se interesează de istorie și culturile vechi. Prezintă-i într-o scrisoare *Țara Moldovei din secolele XVI – XVIII*, apelând la informațiile oferite de cronicari.

DIMITRIE CANTEMIR – UN PRINCEPE AL CULTURII ROMÂNE

„Sufletul odihnă nu poate avea pînă nu cunoaște adevărul.”
Dimitrie Cantemir

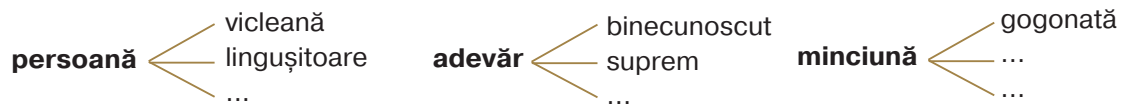

(1673-1723)

Enigma cuvîntului

1. Citește afirmația marelui cărturar. Ce înseamnă, în opinia ta, *a cunoaște adevărul*? Folosește informații și de la alte discipline studiate.
2. Enumeră 2-3 situații concrete din viață cînd a fost foarte important să cunoști adevărul.
3. Ce tip de om este cel ce caută adevărul?
4. Găsește determinative pentru cuvintele:

5. Cuvintele **persoană** și **personalitate** au același sens? Exemplifică răspunsul.
6. Care este rolul personalității în istorie? Dar în știință?
7. Observă cine este autorul motoului temei. Amintește-ți ce știi despre el și scrie în prima coloană din tabelul de mai jos:

Știu	Vreau să mai știu	Ce am aflat nou
D. Cantemir este fiul lui Constantin Cantemir, domnitor al Moldovei		

Atenție!

Pe parcursul studierii temei vei continua să completezi și celelalte două rubrici.

Plăcerea lecturii

1. Citește afirmațiile de mai jos. Selectează și scrie o listă a activităților prin care s-a impus D. Cantemir ca personalitate.

- D. Cantemir este un *ilustru înaintaș* care s-a străduit în permanență întru luminarea noastră, îmbrățișând în acest scop atât literatura, cât și știința.

Ion Ciocanu

- ...a creat pentru turci muzică, istorie, ca să se ridice cu sabia împotriva lor pînă la urmă, cînd a venit vorba despre libertatea Patriei sale. De aceea, lîngă calificativul de mare scriitor îl vom adăuga și pe cel de mare patriot.

Nicolae Dabija

- Principele Dmitrie a fost un om învățat: cu o deosebită plăcere studia el istoria, era foarte iscusit în filozofie și matematică și avea multe cunoștințe în arhitectură, a fost membru al Academiei din Berlin, vorbea limbile turcă, persană, greacă, latină, italiană, rusă, română, știa destul de bine franceza și a lăsat în urma sa câteva lucrări în latinește, grecește, românește și rusește.

V.G. Belinski

- Cantemir a fost cel mai învățat bărbat în Rusia pe timpul lui Petru cel Mare.

N. Bantîș-Kamenski

- În istoria relațiilor de prietenie moldo-ruse D. Cantemir *a incrustat* fapte eterne. Mare savant și om politic, el *a contribuit* în măsură grăitoare la apropierea inimilor celor două popoare...

S. Mihalkov

- El era de statură mijlocie, minunat de bine făcut, foarte frumos, mîndru și vesel la înfățișare, era amabil, politicos, expresia lui era prietenoasă și detașată (evidențiată). Vorbea bine latina, ceea ce era foarte plăcut pentru cei cu care discuta.

A.S. Pușkin, Revista „Sovremennik“, 1837

- Filozof între regi și rege între filozofi.

Gottfried Leibniz (Academia din Berlin)

- Acest domnitor a fost un om foarte învățat și capabil pentru sfaturi.

Petru I

Caruselul cuvintelor

ilustru – renumit, vestit

înaintaș – предшественник

a incrusta – оставлять отпечаток

eterne – veșnice

a contribui – способствовать, содействовать

Labirintul soluțiilor

2. Răspunde la întrebări (consultă și „Barometrul analitic”, p. 143):
 - a) Cine a fost D. Cantemir? Cu ce personalități din istoria universală ai putea să-l compari?
 - b) Din ce familie provenea?
 - c) Cum se numește figura sub forma unui copac care reprezintă înrudirea membrilor unei familii și gradele de înrudire dintre ei?
 - Pomul vieții?
 - Arborele genealogic?
 - Copacul de hîrtie?
 - d) În ce perioadă a trăit și a activat D. Cantemir?
 - e) Cum este numită o persoană care cunoaște mai multe limbi? Dar cîte limbi cunoști tu?
 - Politician?
 - Politolog?
 - Politicos?
 - Poliglot?
 - f) Care sînt meritele acestei mari personalități în calitate de:
 - om politic;
 - învățat;
 - scriitor?
3. **„D. Cantemir și-a pierdut domnia pentru mine”** – mărturisește Petru cel Mare. Despre ce eveniment istoric este vorba?
4. Enumeră cîteva personalități care au descris portretul lui D. Cantemir.
5. Rezumă, într-un text coerent, informația pe care ai însușit-o la tema dată.

5.1. Completează rubrica „Vreau să mai știu” a tabelului din ex. 6, p. 140.
6. Discutați în grup ce activități l-au evidențiat pe D. Cantemir drept persoană ce caută mereu adevărul. Cele de:
 - diplomat; • politician sau de • savant; • scriitor?
7. Fiind în rol de istoric, ziarist, om politic, apreciază personalitatea lui D. Cantemir, utilizînd informația propusă în temă.
8. Tradu în limba maternă fragmentul, utilizînd dicționarul.

Viața și activitatea lui D. Cantemir adevăresc faptul că a fost o personalitate multilaterală a vremii sale, angajat în cele mai importante evenimente. Prin faptele sale, a intenționat să ajute Moldova să se debaraseze de jugul turcesc și să se includă în arealul european. În acest sens susține și reformele ce aveau loc în Rusia. Ideea de eliberare și colaborare trece prin toate lucrările savantului și scriitorului. Ea a fost menționată de renumitul scriitor francez Voltaire în corespondența sa cu fiul domnitorului, cunoscutul scriitor rus Antioh Cantemir. Lucrările lui D. Cantemir au avut o rezonanță europeană, fiind cunoscute și apreciate de personalități de seamă din Germania, Franța, Turcia, Rusia și alte țări.

Dimitrie Cantemir – personalitate ilustră a culturii și literaturii române

Originea. S-a născut la 26.10.1673, în familia viitorului domn al Moldovei Constantin Cantemir și a Anei Bantăș, nepoata soției domnitorului Duca-Vodă.

Studiile. Împreună cu fratele său mai mare, Antioh, se bucură de o educație aleasă și se instruiște la cel mai vestit dascăl al timpului, Ieremia Cacavelas. Învață în trei limbi de bază: latină, slavonă și greacă. Cele mai preferate obiecte erau limbile clasice, istoria și retorica. Fiind ostatec al tatălui său la Poarta Otomană, învață la cea mai înaltă instituție, Academia Patriarhală Ortodoxă, unde studiază filozofia, științele, arhitectura, limbile turcă, arabă, persană, neogreacă etc. Astfel devine unul dintre cei mai bine pregătiți tineri studioși din acel timp.

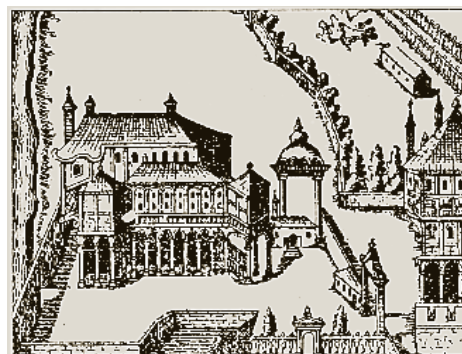
Activitatea multilaterală.

A. Personalitate culturală. În timpul studiilor a trezit admirația multor personalități diplomatice, aflate în capitala Turciei, printre care și a solilor Franței și Rusiei, cu care a fost prieten. D. Cantemir se interesează de istoria și cultura poporului său, studiază istoria, tradițiile, religia și muzica populară turcă, este autorul primului sistem de note muzicale. Devine un foarte bun orator și o personalitate de înaltă cultură, plăcut și preferat de societatea savantă. Cunoscător al culturii și civilizației multor țări din Europa, D. Cantemir devine primul nostru savant și om de cultură de valoare europeană.

B. Om politic. Este ales domn al Țării Moldovei în perioadele: martie – aprilie 1693 și 1710 – 1711. Idealul politic al savantului D. Cantemir a fost eliberarea țării de sub jugul turcesc, de aceea el propune o alianță a țărilor creștine pentru a ajuta țările subjugate să se elibereze. În acest scop Cantemir încheie un tratat politic și militar cu țarul Rusiei Petru I. Lupta hotărâtoare a fost în iulie 1711, la Stănilești, dar armatele aliate au suferit înfrângere și D. Cantemir a fost nevoit să se refugieze în Rusia. A fost ales membru al senatului rus și consilier al țarului. Petru I i-a promis să-l ajute să-și recapete domnia, dar o nouă campanie n-a mai avut loc.

C. Savant. D. Cantemir este un savant cu renume mondial, făcând cercetări de pionierat în domeniul filozofiei, istoriei, arheologiei, teologiei etc. Principalele lucrări științifice sînt: *Metafizica*, *Descrierea Moldovei*, *Istoria Imperiului Otoman*, *Sistema religiei mahomedane*, *Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor*. Pentru meritele sale deosebite a fost ales, în anul 1714, membru al Academiei din Berlin și a dobîndit un renume mondial.

D. Scriitor. Dimitrie Cantemir este un inovator în literatura română, fiind autorul primului roman alegoric *Istoria ieroglifică*. În operă autorul a zugrăvit realitatea politică și socială a Moldovei subjugată de turci, descrie soarta grea a poporului simplu și promovează ideea păcii și înțelegerii în interiorul țării pentru a lupta pentru cauza eliberării de sub jugul Porții Otomane.

Palatul lui Cantemir din
Constantinopol, desenat de Dimitrie

Obiectivul criticii

Citește cu atenție fragmentele în care sînt prezentate aprecieri ale personalității lui D. Cantemir. Explică sensul lor și demonstrează că D. Cantemir este o personalitate multilaterală.

„Acest domnitor era un om de mică statură, cu trupul șlefuit în chip delicat, bărbat frumos, grav și cu înfățișare așa de plăcută, cum n-am văzut niciodată în viața mea. Era om amabil, cu conversație blîndă, politicoasă, curgătoare, vorbind latinește în chip ales, ceea ce era foarte plăcut pentru cei care vorbesc această limbă și care aveau bucuria de a se întreține cu acest principe.“

Moreau de Brassey

„El unea talentele grecilor antici, știința literelor și cea a armelor.“

Voltaire

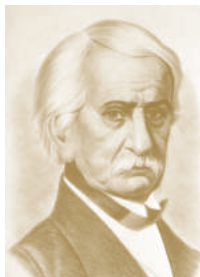
Satisfacția opțiunii

1. Extrage din „Barometrul analitic“ denumirile celor mai importante lucrări scrise de D. Cantemir și completează rubrica „Ce am aflat nou“ a tabelului de la p. 140.
2. Cum e comemorată astăzi personalitatea marelui savant și scriitor?
3. Demonstrează, prin 4-5 exemple, că D. Cantemir este o personalitate enciclopedică.
4. Citește afirmația și scrie 3 argumente **pro** sau **contra** referitoare la ideea principală:

„În pofida progreselor recente ale științei, oamenii nu s-au schimbat prea mult în ultimii ani, prin urmare, trebuie să ne străduim să învățăm din istorie“.

Kenneth Clark
5. Prezintă, în 5-6 rînduri, modelul unei personalități, utilizînd exemplul lui Dimitrie Cantemir.
6. Realizează, în limita a 4-5 propoziții, o comunicare cu tema „**Personalitățile reprezintă cultura unui popor**“.
7. Scrie un eseu, din 9-10 enunțuri, pornind de la afirmația lui Ion Druță: „Pămîntul, istoria și limba sînt, în esență, cei trei stîlpi pe care se ține neamul“. În eseu vei realiza următoarele repere:
 - explicarea ideii că un popor, în dezvoltarea lui, se sprijină pe anumite valori, cum sînt: patria, istoria, limba etc.;
 - prezentarea temei prin 2 exemple de opere literare studiate;
 - ilustrarea unor trăsături morale a două personaje literare care pot servi drept exemplu de patriotism, demnitate și simbol al neamului;
 - formularea opiniei proprii cu referire la actualitatea subiectului abordat.

GHEORGHE ASACHI, O PERSONALITATE ILUSTRĂ IMPRESIONANTĂ ÎN CULTURA ROMÂNĂ

*Mai măreț nu a fost, sub orice nume,
De când omul este-n lume.
De la Voi, adevărata tinerime, viața vine.*

Gheorghe Asachi

Enigma cuvântului

1. Citește afirmația lui Gh. Asachi și exemplifică ideea că omul este numele cel mai măreț în lume.
2. Explică de ce poetul se adresează tinerilor cu mesajul din versul al treilea.
3. Consultă informația din rubrica „Modele culturale” și prezintă un portret: **Gheorghe Asachi, personalitate puternică.**

Modele culturale

Gh. Asachi (1788–1869), un poet, prozator, dramaturg și publicist important în epoca iluminismului, s-a născut la Herța, nordul Bucovinei. Tatăl, cunoscut om de cultură, scriitor, preot, Lazăr Asachievi, a căutat să-l susțină pe fiul său, iubitor de carte și învățătură, fiindu-i și primul profesor.

Studiile. De la vârsta de 9 ani a învățat la Lvov, în limba polonă, germană și latină. Și-a continuat studiile la Facultatea de Filozofie a Universității din Lvov, unde a urmat și un curs de arhitectură. Aici și-a pus bazele unei culturi enciclopedice, studiind discipline din diferite domenii, obținând doctoratul în filozofie și diploma de inginer și arhitect. În 1805 pleacă la Viena, unde studiază, timp de trei ani, astronomia, matematicile superioare și pictura. În 1808 pleacă la Roma să-și completeze studiile în filologie și literatură.

Activitatea. Avînd o cultură enciclopedică și iluministă, Gh. Asachi a activat ca inginer, arhitect, profesor, diplomat, grafician, pictor, ziarist, tipograf, arhivist, dramaturg etc., fiind un întemeietor al multor domenii noi în cultura română. În 1813 înființează o clasă de inginerie; timp de 40 de ani s-a ocupat de organizarea școlilor în Moldova, întemeind prima instituție de învățămînt superior în Moldova – Academia Mihăileană; a organizat primele spectacole ale teatrului național și Conservatorul filarmonic dramatic (1836); a publicat prima gazetă „Albina Românească”(1829), primul ziar destinat țăranilor „Foaia sătească”, de popularizare a științei „Icoana lumii”; fondează prima tipografie modernă „Institutul Albina”(1841); a pus bazele învățămîntului artistic și politehnic, a fost profesor, a scris manuale, a alcătuit programe analitice etc.

Opera. A debutat cu poezii de dragoste după modelul lui Petrarca, fiind la studii în Roma. A scris ode (*La Patrie, La Italia, La moldoveni*), elegii (*Elegie scrisă pe ținterimul unui sat*), sonete, meditații, balade (*Dochia și Traian, Milian și Dina*), fabule, nuvele istorice (*Dragoș, Petru Rareș*), drame. Gh. Asachi a demonstrat prin vasta și variata sa activitate un caracter puternic și o mare voință de a fi de folos poporului său, acesta fiindu-i și idealul vieții.

Plăcerea lecturii

1.

Citește poezia și exprimă-ți atitudinea față de text.

MOMIȚA LA BAL MASCHE

Un filozof, ce afluă
 A științelor secret,
 De pe lume adunasă,
 Pentru *public cabinet*,
 După sistematic plan:
Scoice, pești din ocean,
 Fiare, paseri cu verzi pene,
Bolovani și buruiene,
 Crocodili de pe la Nil
 Și tablou de Rafail.
 Iar apoi cel învățat,
 Pentru sine-au cumpărat
 Mare, tânără momiță,
 Care-i zic orangutan
 Și-i de țărnul african...
 După lucru-ostenitor
 Iubea șaga uneori,
 Deci, voios vrînd să petreacă
 Sara unui carnaval,
 Pus-au *straie* ca să facă
 Celei momițe pentru bal,
 Ca s-o ducă acolo
Măscuită-n domino...
 Ș-a ei bot, să nu-l cunoască,
 Le acopere cu mască.

Așa merg, fără *ciocoi*,
 La teatru amîndoi.
 Filozoful intră-n sală...
 Dar momița *cu-ngîmfare*,
Tăcînd, trece înainte.
 O asemenea tăcere...
 Încît sună întrebare,
 – Cine-i masca cea să fie?
 Și idei s-aud o mie.
 Cu respect unii se-nchin,
 Crezînd că-i un prinț străin...
 C-un cuvînt, pe cea momiță
 Toți o cred *d-aleasă viță*.
 Îi fac curte și-i se pleacă,
 Ca *protectoră* s-o facă,
 Iar pe omul învățat
 Nici în samă l-au băgat.
 El atunci, plin de mînie,
 Ast-a lumii nebulie
 Ca să rabde nu mai poate,
 A momiței mască scoate
 Ș-apoi zice asta vorbă:
 – Fără creier, turmă oarbă!
 Tot e bun ce e străin,
 Vezi la cine te închini!

Caruselul cuvintelor

public cabinet – *aici*: muzeu**scoică**, -i – раковина**bolovan** – бульжник, глыба**straie** – îmbrăcăminte

măscuită – mascată

ciocoi – слуга, лакей

cu-ngîmfare – чванно, надменно

de viță – de origine, отпрыск, потомок

a face curte – ухаживать

protectoră – покровительница

Nota bene!

de aleasă viță – de origine nobilă, de neam nobil

a face curte – a se purta cu multă atenție, respectuos

a fi îngîmfat – a fi închipuit, orgolios

a fi umplut de mirare – a fi foarte mirat

a nu băga în seamă – a nu observa, a nu aprecia

a fi plin de mînie – a fi foarte supărat

a fi fără creier – a nu înțelege elementarul

Labirintul soluțiilor

2. Recitește textul, căutând informații pentru a răspunde la următoarele întrebări:

- Despre cine se povestește în fabula lui Gh. Asachi?
- Ce lucruri a adunat învățatul în muzeul său și de ce?
- În ce mod a hotărît filozoful să se odihnească?
- Cum s-a comportat maimuța la balul mascat?
- Care a fost reacția celor prezenți:
 - față de maimuță?
 - față de învățat?
- De ce s-a supărat filozoful?
- Care e morala fabulei?

3. Găsește, în text, și citește versurile ce descriu:

- cabinetul pentru public (muzeul);
- maimuța cumpărată;
- decizia învățatului;
- cum a mascat-o pe maimuță;
- comportamentul maimuței la bal;
- comportamentul filozofului la bal.

4. Selectează din text sinonime pentru cuvintele:

proiect, obositor, gluma, să se distreze, îmbrăcăminte, labă, gălăgie, uimire, pe scurt, valoros.

5. Unește prin linii afirmațiile din prima coloană cu explicațiile din coloana a doua, utilizând informația din text:

nici în samă l-au băgat	a îmbrăcat
plin de mînie	a studiat profund
ce aflasă a științelor secret	indignat
pus-au straie	nu i-a atras atenția

6. Citește șirul de cuvinte și clasifică-le în rubricile tabelului:

a) valori	b) nonvalori

Onestitate, fățarnicie, binele, manipulări, respect, violență, responsabilitate, carierism, dreptate, corectitudine, demnitate, minciuni, solidaritate, obrăznicie, onoare, patriotism.

7. Exprimă-ți opinia:

- Ce trăsături umane sînt condamnate sau promovate în fabulă?
- Dacă ai fi în rolul filozofului, ai fi procedat la fel? De ce?
- Ce accepți și cu ce nu ești de acord în ultima replică a învățatului?

8. Aplică situația din fabula lui Gh. Asachi la un caz din viață.

Solstițiul cuvîntului

- I.** Lucrînd în echipe, citiți textul *Despre măști* și realizați următoarele sarcini:
- I – a)** definiți, în baza unor cuvinte/îmbinări din text, ce este o mască în general; ce este o mască umană;
- b) selectați, din text, enunțul/enunțurile care vă exprimă propria opinie și motivați alegerea; formulați cîte o opinie despre măști umane pozitive, măști umane negative, exemplificînd răspunsul.
- II – a)** completați șirul măștilor propuse în text;
- b) construiți, în baza textului, o schemă a tipurilor de măști umane;
- c) ce tipuri de măști umane regăsești în fabula lui Gheorghe Asachi și ce scop a urmărit autorul?
- III – a)** amintiți-vă de fabulele citite și precizați ce măști poartă personajele alegorice;
- b) actualizați o operă preferată din literatura rusă sau universală și comentați cîte și ce fel de măști au personajele îndrăgite.
- IV – a)** alegeți (fiecare membru al echipei) din șirul de măști umane propuse în text, una-două pe care ai vrea să o/le porți mereu. Argumentați;
- b) pronunțați-vă: ce măști ați dori să poarte oamenii din jurul vostru? De ce?
- c) comentați afirmațiile din text: *măștile ne salvează și în același timp ne pierd, ne izolează; Uneori, foarte rar, tîrziu, cînd vine noaptea și suntem singuri cu noi înșine, îndrăznim să dăm jos toate măștile și să ajungem la sinele lăuntric.*

DESPRE MĂȘTI

Măștile sînt însoțitorii noștri tăcuți și nedespărțiți, le purtăm cu noi pretutindeni și le schimbăm după necesități și condiții, ca pe haine. Dar, pe cînd hainele ni le schimbăm de cel mult de două-trei ori pe zi, multitudinea de măști cotidiene este infinit mai mare. Astfel, purtăm, după caz, masca:

virtuții,	înțelepciunii,	pasiunii,
bunătății,	răbdării,	generozității,
bunăvoinței,	respectului,	echității
falsității,	dezinteresului,	sincerității
politeții,	preocupării,	hărniciei
recunoștinței,	moderației/măsurii,

Mereu – sau oricum, cel mai adesea – trebuie să fim altcumva decît am vrea să fim atunci. Și, în aceste cazuri, măștile vin și ne salvează, în aceeași măsură în care ne pierd și ne izolează. Alteori, se mai întîmplă să purtăm o mască (sau mai multe) cu atîta pricepere, încît tindem să devenim asemenea măștii/măștilor respective.

Nu dăm jos o mască decît pentru a o înlocui cu alta, mai potrivită momentului, scopului și, mai ales, celorlalți oameni prin care interacționăm. Niciodată nu scăpăm de ele...

Uneori, foarte rar, tîrziu, cînd vine noaptea și suntem singuri cu noi înșine, îndrăznim să dăm jos toate măștile și să ajungem la sinele lăuntric...Toți suntem mari actori. Numai că jucăm ca pe vremuri, cu măști.

(Cella Serghî)

Pro Patria

**Studiind acest capitol al manualului,
vei putea să-ți expui convins opinia, realizînd:**

- diferențierea părților componente ale unui text;
- sesizarea, în textul oral, a unor particularități ale personajului (naturalețe, finețe, umor, ironie etc.);
- nararea la timpul prezent, trecut și viitor;
- inițierea și susținerea unor dialoguri, apreciind și argumentînd cele relatate;
- comentarea unor fragmente literare, relevînd problematica, motivele, personajele;
- caracterizarea de personaje, cu argumentarea opiniei;
- traducerea textelor/citatelor din limba maternă în limba română și invers (cu sau fără dicționar).

„Nu pot vedea ceva mai dulce decât patria.“

Homer

Enigma cuvântului

1. Citește afirmația poetului antic. Și-a păstrat ea actualitatea?
 2. Cum crezi, patria este:
 - oriunde ai trăi bine;
 - marea noastră obișnuință;
 - acolo unde putem deveni personalități;
 - doar locul unde ne naștem;
 - meleagul unde nimeni și nimic nu ne împiedică să trăim bine și să murim cu demnitate?
- 2.1. Argumentează răspunsul.
3. Tradu versurile lui A. Hijdeu. Găsește un titlu potrivit. Folosește un gând din versuri în calitate de argument la răspunsul dat.

„Глаз любит вид чужбины,
Но сердцу – Родина,
Лишь родина мила.“

A. Хыждеу

Labirintul soluțiilor

1. În ce relații semantice se află cuvintele **plai, meleag, ținut natal, vatră, baștină, patrie**?
 2. Formează familia lexicală de la cuvântul **patrie**. Cu 2-3 din ele alcătuește propoziții.
 3. Continuă propoziția, propunând o definiție a noțiunii de patrie.
„Patria este aducerea aminte a copilăriei...“
 4. Cunoscutul filozof Fr. Bacon a afirmat că „**Dragostea de patrie începe din familie**“. Ai discutat vreodată în familie despre acest sentiment? Ce ai reținut?
 5. Ce calitate umană evidențiază autorii în citatele de mai jos?
 - „Este plăcut și frumos să-ți slujești patria“. (Horațiu)
 - „Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile, și neamul...“ (Mihai Eminescu)
- 5.1. Selectează unul dintre exemplele propuse despre patrie, patriotism și argumentează-l.
6. Cum își poate manifesta omul contemporan sentimentul de iubire față de patrie? Exemplifică răspunsul.
 7. Citește și meditează.

A fi patriot este:

 - a) noțiune învechită sau actuală?
 - b) un merit, o datorie sau un act de eroism?
- 7.1. Lucrați în echipe și propuneți o listă de argumente **pro** sau **contra**.

DINASTIA HASDEU – SPIRITE PATRIOTICE

„Patria e locul unde am iubit
și am fost iubit.“

Alecu Russo

Enigma cuvântului

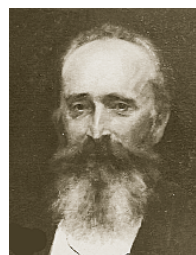
- Exemplifică afirmația: *Marile personalități ale popoarelor au fost exemple elocvente de mari patrioți.* Un astfel de exemplu convingător de personalități culturale – mari patrioți îl reprezintă dinastia scriitorilor Hasdeu.
- Privește portretele, urmărește anii de viață a Hasdeenilor și calculează cât timp au dominat ei cultura românească.

Tadeu Hîjdeu
(1769 – 1835)
„Dulce este amintirea strămoșilor.“

Alexandru Hîjdeu
(1811 – 1872)
„Mie patria mi-e sfântă./ Îmi insuflă un nou avînt/ Și statornic simțămînt.“

B.P. Hasdeu
(1838 – 1907)
„Să nu uiți niciodată că te cheamă Hasdeu, iar deviza familiei noastre trebuie să fie: patrie, onoare, știință.“

Iulia Hasdeu
(1869 – 1888)
„Cînd e vorba de salvarea patriei; pentru a fi de ajuns, trebuie să-ți faci mai mult decît datoria.“

- Citește afirmațiile fiecăruia dintre reprezentanții dinastiei Hasdeu și identifică tema comună.

3.1. Asociaz-o cu dictonul de pe blazonul familiei Hasdeu: „**PROFIDE ET PATRIA**” (pentru credință și patrie) și formulează o concluzie.

Blazonul familiei Hasdeu

Portofoliu-ghid

Blazon – un ansamblu de semne convenționale care constituie emblema unui stat, a unui oraș sau a unei familii nobiliare.

- Selectează din fragmentele propuse (ex.2) cuvintele care desemnează calitățile unui patriot.

Plăcerea lecturii

1. Intră îndrăzneț în Panteonul (templul) dinastiei Hasdeu, citește informațiile, cercetează denumirile operelor – monumente rămase pentru noi pe rafturile bibliotecii – și concluzionează, în 1-2 propoziții, despre valoarea contribuției fiecăruia dintre ei. Verifică-ți opinia, citind fragmentele de mai jos.

Tadeu Hîjdeu – Primul nume reprezentativ al dinastiei Hasdeu, bun cunoscător al istoriei și folclorului românesc, traducător al creațiilor populare orale în limba polonă, autor de poezii, ode, fabule. Cunoștea limbile poloneză, rusă, franceză, greacă și latină. Refugiat în Polonia, a păstrat credință patriei. A lăsat moștenire 5 volume de poezii, proză și piese de teatru. A fost și un filozof cunoscut. Pentru feciorii săi Alexandru și Boleslav a fost un adevărat prieten și învățător. A adunat o impunătoare bibliotecă. A întreținut corespondență cu mulți oameni de cultură ruși.

Alexandru Hîjdeu – scriitor (ca și fratele său Boleslav). S-a născut în satul Cristinești, Hotin. Și-a făcut studiile la universitățile din Harkov și Munchen. Este un poliglot (rusa, ucraineana, ceha, franceza, italiana, germana, latina, greaca ș.a.). A desfășurat o rodnică activitate literară: istoric, filozof, folclorist, publicist, prozator și poet. Și-a publicat lucrările în „Curierul de Odessa“, „Telescop“, „Molva“. Considera folclorul un bogat izvor de cunoaștere a spiritualității și vieții poporului. Iluminist consecvent, a susținut prosperarea țării prin civilizație și cultivarea științelor, artelor. A fost un pedagog talentat în Vinița, Kamenet-Podolsk, pledînd pentru educarea patriotismului la elevi în baza pildelor de eroism și de jertfire de sine, înscrise în istoria de glorie. A fost numit al doilea Cantemir în cultura românească.

B.P. Hasdeu – E un adevărat vlăstar al neamului său, care a afirmat că „de timpuriu, a îndrăgit sufletul poporului“ și a studiat creația populară orală. La doar 16 ani a plecat din familie cu un geamantan de cărți pentru a păși, de unul singur, în viață, făurindu-și destinul și pregătit să înfrunte toate greutățile. A fost un talent multilateral, poliglot, om cu o vastă cultură. A scris versuri, proză, dramaturgie, publicistică, critică literară. A fost un om de știință cu renume mondial: istoric, folclorist, lingvist, etnograf; membru al multor societăți științifice și academice din diferite țări. A impresionat contemporanii prin munca sa titanică, concepînd lucrări monumentale: istorii critice, dicționare enciclopedice. A fost și om politic, în opere și discursuri a apărut cauza și interesele poporului său.

Iulia Hasdeu – A fost înzestrată din plin de natură, un talent înnăscut, marcat cu pecetea genialității. Moștenirea ei literară este bogată și variată: două culegeri de poezii („Muguri de april“, „Cavalerism“), numeroase pagini de proză (nuvele, povestiri, basme), încercări teatrale, conferințe filozofice, cugetări, corespondențe. Însurează în total trei volume impunătoare, editate postum de B. P. Hasdeu și apreciate înalt de literați cunoscuți din Franța, Italia, Polonia. De la vârsta de 7 ani așterne pe hîrtie „Viața și faptele lui Mihai Viteazul“. Fiind studentă la Sorbona, muncea la comentarea științifică a creației populare, scriindu-și disertația despre filozofia poporului român. S-a stins din viață înainte de a împlini 19 ani, la vârsta cînd alții abia fac primii pași în ale scrisului.

Labirintul soluțiilor

2. Citește fragmentele și formulează cîte 5 întrebări pentru fiecare reprezentant al dinastiei Hasdeu.
3. Identifică 3 aspecte comune în activitatea reprezentanților dinastiei Hasdeu.
4. Enumeră trei idei importante pentru care au luptat reprezentanții dinastiei Hasdeu.
5. Rezumă informația aflată în cadrul temei și demonstrează că reprezentanții dinastiei Hasdeu sînt figuri enciclopedice.
6. Ce te-a impresionat mai mult? De ce?
7. Citește versurile și intitulează-le.

• „Cînd arde soarele de mai,
Cînd vîntul iernii *geme*,
Mărețul brad, pe-naltul *plai*
Stă verde-n orice *vreme*.”

La piept cu *viforul turbat**,
La cap cu norul rece,
De-atîția ani *nestrămutat*** –
El tot așa petrece.“

B. P. Hasdeu, „Bradul“

*бешенная вьюга, *aici*: sens figurat
** неизменный, стойкий

• „Da, eu cînt un singur cînt, –
Mie patria mea sfîntă
Îmi *insuflă* nou *avînt**
Și statornic simțămînt,

Ce nu-i pot uita *nicicînd*,
Oricît viața *mă frămîntă***, –
Și de aceea eu tot cînt
Patria-mi *iubită*, sfîntă!“

A. Hîjdeu, „Cînt despre Moldova“

*вдохновение
**волновать, беспокоить

8. Compară titlurile proprii cu titlurile date de autori. Concluzionează.
9. Explică scrierea prin cratimă a cuvintelor subliniate în poezia lui B.P. Hasdeu.
10. Formează îmbinări de cuvinte de la verbele propuse:

a cînta (ce?)	a cînta (cum?)
----------------------	-----------------------
11. Recitește versurile, înlocuind cuvintele evidențiate cu sinonimele lor.
12. Exprimă-ți opinia, argumentînd răspunsul:

- Ce sugerează mărețul brad:
 - a) puterea, tăria poporului?
 - b) frumusețea copacului?
 - c) admirația autorului?
- Cu ce greutate se confruntă bradul?
- Ce-l face pe poet să cînte mereu „*un singur cînt*”?

13. Citește poezia „Muntele și valea” și identifică două idei comune cu poezia „Bradul”. Intitulează strofele prin cuvinte/îmbinări din text.

„Nebun, nebun de mii de ori
 Acel ce cată grâu și flori
 Pe munții *rătăciți** în nori:
 Sînt tari, sînt nalți, sînt de granit,
 Dar fruntea lor cea triumfală
 Abia rodește *cu sfială***
 Un mușchi mărunț și otrăvit.
 Priviți, priviți aceste văi,
 De riulețe și de căi,
 De busuioace și de *clăi****
 Brăzdate ca un curcubeu:

Se scaldă struguru-n lumină,
 Și iese mierea din albină,
 Și totu-i plin de Dumnezeu!
 Nu sus, nu sus la cei avuți,
 În norii fumului pierduți,
 Se nasc *fecundele virtuți*****:
 Poporul ce suspină jos
 E singur valea roditoare,
 În care crește grâu și floare,
 Bun și frumos!...”

B. P. Hasdeu

*заблудившиеся

**с робостью

***стог, скирда

****щедрые добродетели

14. Citește versurile care descriu:

a) munții; b) văile.

15. Ce clase sociale reprezintă:

a) muntele? b) valea?

16. Formează pluralul cuvintelor:

a) vale –	b) frunte –
cale –	virtute –
claie –	lumină –
riu –	strugure –

17. Comentează actualitatea ideii expuse de B.P. Hasdeu în ultimele patru rînduri ale poeziei.

Solstițiul cuvîntului

1. Citește și tradu textul în limba română.

„Как на крыльях очутился мигом у днестровских вод я.
 Нистру! Нистру! До сих пор я как умел себя берёг,
 Чтобы близко не увидеть тихих волн его поток,
 Чтобы снова о чужбине не задуматься с тоскою:
 Сторона моя родная рядом – дотянись рукою!..“
 Я стоял и только взглядом целовал родной наш край,
 Родину, где ад прекрасней, чем в краях далёких рай!..“

Б. П. Хаидеу

- 1.1. Explică ce sentimente exprimă în fragmentul dat personajul din drama „Răzvan și Vidra” de B. P. Hasdeu.

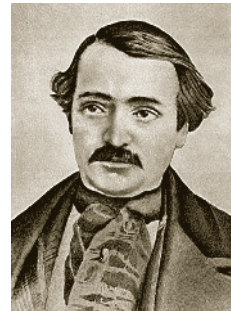
Satisfacția opțiunii

1. Relatează într-o prezentare de o pagină despre oamenii de cultură din familia Hasdeu, utilizând începutul dat:
Oriunde veți fi, întoarceți-vă cu ochii spre acest scump pământ, unde au trăit, au muncit străbunii noștri. Ridicați-le în sufletul vostru un altar de pietate (respect deosebit) și recunoștință.
2. Scrie, în limita unei pagini, o prezentare pentru o ședință a cercului literar: „**B.P. Hasdeu – un scriitor patriot**”.
3. Explică sensul afirmației lui Grigore Vieru: „**A scrie o poezie bună este un act de patriotism**”. Prezintă câteva exemple din activitatea familiei Hasdeu.

„DAN, CĂPITAN DE PLAI” – UN MODEL DE PATRIOTISM

„Frunză verde de mălai,
Cine merge sus la rai?
Merge Dan șoiman de plai,
C-a ucis el mulți dușmani.”

Cîntec popular

Vasile Alecsandri

Enigma cuvîntului

1. Citește atent motoul și precizează ce idei îți sugerează versurile acestuia.
2. Enumeră sinonimele cuvîntului **plai**.
3. Alcătuește îmbinări de cuvinte, cu 2-3 din ele formează propoziții:

plai < ...
...
...

căpitan < ...
...
...

Modele culturale

Vasile Alecsandri, unul din cei mai mari scriitori ai literaturii române, se naște la 21 iulie 1821 în Bacău. Familia locuiește la Iași, unde poetul învață cu un vestit profesor Gherman Vida, apoi la un pension. Își continuă studiile la Paris, unde își ia examenul de bacalaureat. La Paris își începe și activitatea literară.

Călătorește prin mai multe țări europene, oprindu-se, în special, în Italia. Vizitează orașele Florența, Veneția, Roma, Padova, Triest, mari centre de cultură și artă europeană.

Din 1840, V. Alecsandri desfășoară o exemplară activitate culturală și politică, devenind una din cele mai cunoscute personalități în țară și în Europa.

În plan politic: a fost unul din conducătorii mișcării revoluționare de la 1848, diplomat, ministru, a candidat la postul de domnitor al țării, a susținut reformele democratice, de orientare europeană.

În plan cultural: a fost ales membru de onoare al societății *Junimea* și membru al *Societății literare române* (viitoarea Academie Română). A fondat revistele *Propășirea* (Progres) și *România Literară*, și-a publicat lucrările în cele mai prestigioase reviste ale timpului, a făcut parte din echipa *Daciei Literare*, fiind prieten cu M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, A. Russo, N. Bălcescu, I. Ghica ș.a.

A depus un efort deosebit în scopul dezvoltării teatrului național.

În domeniul literaturii, a fost unul din cei mai prodigioși scriitori: poet, prozator, dramaturg și publicist și folclorist reprezentativ al literaturii române din secolul al XIX-lea.

Cele mai cunoscute opere sînt: **ciclurile de versuri** *Doine și Lăcrimioare, Legende, Ostașii noștri, Pasteluri; povestirile și nuvelele:* *Vasile Porojan, Istoria unui galbăn, Balta Albă, Borsec* ș.a.; **comediile:** *Piatra din casă, Chirița în Iași, Sinziană și Pepelea; **dramele:** *Boieri și ciocoi, Despot-vodă, Ovidiu, Fîntîna Blanduziei* ș.a. V. Alecsandri a întemeiat o specie literară nouă în dramaturgie, **cîntecelul comic:** *Barbu Lăutarul, Clevetici, ultrademagogul* ș.a.*

În tezaurul literaturii române au intrat multe opere literare create de Vasile Alecsandri.

Plăcerea lecturii

1. Citește poemul scris de Vasile Alecsandri și explică în ce constă fapta vitejească a lui Dan.

DAN, CĂPITAN DE PLAI

(fragmente)

I

Bătrînul Dan trăiește ca *șoimul* singuratic
 În peșteră de stîncă, pe-un munte păduratic,
 Privind cu veselie cum soarele răsare,
 Dînd viață luminoasă cu-o caldă sărutare,
 Privind cu jale lungă cum soarele apune...
 Așa și el apus-au din zile mari și bune!

Vechi *pustnic*, rămas singur din timpul său afară,
 Ca pe un gol de munte o stîncă *solitară*,
 Dincolo de morminte el trist acum privește
 O tainică *fantasmă* ce-n zare s-adîncește,
 Fantasma drăgălașă a verzei tinereți
 Ce fuge de răsufllul geroasei bătrîneți,
 Și zice: „Timpul rece apasă-umărul meu
 Și, cît m-afund în zile, tot simt că e mai greu!
 O! lege-a *nimicirei*, o! lege nemiloasă!
 Cînd, cînd *s-a toci* oare a vremii lungă coasă!“
 Apoi el pleacă fruntea și cade în visare,
 Iar munții, albi ca dînsul, se-nclină-n depărtare.

II

Bătrînul Dan ascultă grăind doi vechi stejari,
 Crescuți dintr-o tulpină pe culmea cea de munte
 Și-avînd ca o coroană un secol pe-a lor frunte.
 „O! frate, zise unul, un vînt în miez de noapte
 Adusu-mi-au din vale lung *vaiet*, triste șoapte!...
 E sabie în țară! Au năvălit tătarii!
 Și-acum în bălți de sînge își joacă armăsarii!“
 „Așa! răspunde altul, colo în depărtare
 Zărit-am astă-noapte pe cer lumină mare!
 Ard satele române! ard holdele-n cîmpii!
 Ard codrii!... sub robie cad fete și copii,
 Și-n fumul ce se-nalță cu *larme* zgomotoase
 Zbor suflete gonite din trupuri sîngeroase!“

Bătrînul Dan aude, suspină și nu crede!
 Dar iată că pe ceruri din patru părți el vede
 Trecînd un stol de *vulturi* urmați de *uli* grămadă,
 Atrași în orizonuri de-a morții rece pradă.
 Un fulger se aprinde în ochii lui pe loc.
 „La luptă, Dane! țara-i în jale, țara-i în foc!“
 Bătrînul Dan desprinde un paloș vechi din cui
 Și paloșul lucește voios în mîna lui.
 Bătrînul Dan pe sînu-i apasă a lui mînă
 Și simte că tot bate o inimă română.
 El zice cu mîndrie, nălțînd privirea-n sus:
 „Pe inimă și paloș rugina nu s-au pus.
 O! Doamne, Doamne sfinte, mai dă-mi zile de trai
 Pîn' ce-oi strivi toți lupii, toți șerpîi de pe plai!“

.....
 (Dan se duce la prietenul său Ursan.)

Drumețul intră, zice: „Bine-am găsit, Ursane!...“
 Un aspru glas răspunde: „Bine-ai venit, moș Dane!
 Ce vînt te-aduse-aice?“
 „Vînt rău și de jălire!
 Ne calc păgîinii, frate, și țara-i la pieire!“

(La chemarea din corn a lui Ursan se aude un tropot de copite. Fulga, fiica lui Ursan, aducea din urmă o herghelie de armăsari. La porunca tatălui său, fata alege un cal, i-l încredințează, exprimîndu-și totodată regretul că nu este luată și ea la luptă.)

Dan și Ursan pornesc ca vîntul și ca gîndul spre locurile cotropite de dușmani. Din depărtare se vedea cum tătarii ardeau satele românești. Cei doi viteji se aruncă în luptă. Ursan este rănit, Dan nu-și părăsește prietenul în aceste clipe grele. Ca o vijelie apare Fulga și-și răpește părintele. În același timp sosesc și arcașii din Orhei, care îi pun pe dușmani pe fugă. Dan este rănit și luat prizonier.)

„Ghiaur! zice tătarul cu inima haină,
 Ce simte firul ierbii cînd coasa e vecină?“
 „Ea pleacă fruntea-n pace, răspunde căpitanul,
 Căci are să renască mai fragedă la anul!“

Ilia Bogdiesco

Ghirai cade pe gînduri, lăsîndu-și capu-n piept,
Si, îmblînzindu-și glasul: „O! Dan, om înțelept!
Te știi de mult pe tine, cunosc al tău renume
Din graiul plin de lacrimi orfanilor din lume.
Pe mulți tătari cuprins-ai de-ai morții reci fiori!

Acum îți veni rîndul și ție ca să mori...
Dar însă îmi fac milă de ani și de-a ta minte,
Gîndind la bătrînețea ce-apasă-al meu părinte,
Și vreau, cu daruri multe, pe tine-a te ierta,
De vrei tu să te lepezi acum de *legea* ta!“
Creștinul Dan, bătrînul cu suflet luminos,
Înalță-a lui statură și zice maiestos:

„Nu-mi trebuie-a ta milă, nu vreau a tale daruri.
Tu îmi întinzi o cupă mult plină de amaruri,
Departea ea de mine!.. mai drept e ca să mor!..
Iar dacă ai tu cuget și-ți pasă de-al meu dor,
Ghirai! mă lasă, lasă în ora morții grele
Să mai sărut o dată pămîntul țării mele!“

Uimit, Ghirai se scoală, cu mîna lui desface
Unealta de robie sub care leul zace,
Cumplitul lanț ce-l leagă cu strînse noduri sute,
Și zice grabnic: „Tată, ia calul meu și du-te!“

Bătrînul Dan ferice se duce, Nistrul trece,
Și-n aerul Moldovei se umflă pieptu-i rece,
Și inima lui crește, și ochi-i plini de jale
Cu drag privesc prin lacrimi podoaba țării sale.

Sărmanu-ngenunchează pe iarba ce străluce,
Își pleacă fruntea albă, smerit își face cruce
Și pentru totdeauna sărută ca pe-o moaște
Pămîntul ce tresare și care-l recunoaște...
Apoi el se întoarce la hanul, intră-n cort,
Suspina, șovăiește și, palid, cade mort.

Iar hanul, lung privindu-l, rostește cu durere:
„O, Dan viteaz, ferice ca tine care pieri,
Avînd o viață verde în timpul tinereții
Și albă ca zăpada în iarna bătrîneții!“

Caruselul cuvintelor

căpitan – comandant de armată
solitar – singuratic, retras, izolat
șoim – сокол
pustnic – călugăr care trăiește
departe de lume, sihastru
fantasmă – привидение, призрак
a nimici – a distruge, a strivi

a toci – sin. a ascuți
vaiet – strigăt de durere, de jale; plîns
larmă – zgomot, zbucium
vultur – орёл
uliu – ястреб
legea – aici: credință
moaște – relicvă, mumie

Nota bene!

apus-au – au apus	cuprins-ai – ai cuprins
adusu-mi-au – mi-au adus	zărit-am – am zărit
haină – haină	

Labirintul soluțiilor

2. Divizează fragmentul în secvențe și formulează titluri-teme.

3. Găsește în text și citește fragmentele în care se prezintă calitățile personajului principal:

- înțelege glasul naturii;
- este împovărat de ani, dar încă puternic;
- răspunde imediat la chemarea patriei;
- exprimă încrederea în eliberarea plaiului natal;
- este un bun prieten;
- înfruntă dușmanul cu destoinicie;
- este reflectată dragostea de țară a bătrînului Dan;
- nu acceptă compromisul propus de dușman;
- își respectă cuvîntul dat chiar și dușmanului;
- este admirat de către dușman pentru eroism, devotament, puritate sufletească.

4. Recitiți ultimul fragment pe roluri.

5. Găsește în text echivalentele următoarelor expresii:

• a pleca fruntea	• a se gândi	• a renunța la credință
• inimă rea	• a-i fi milă	• a săruta cu sfințenie

5.1. Introdu 2-3 expresii în alte contexte.

6. Citește versurile și explică sensurile cuvîntului **alb** din contexte.

- Purtînd cofița cu apă rece
Pe ai săi umeri albi, rotunjori... (V. Alecsandri)
- Tot e alb: pe cîmp, pe dealuri, împrejur, în depărtare... (V. Alecsandri)
- Avînd o viață ... albă ca zăpada în iarna bătrîneții... (V. Alecsandri)
- Alb am trăit un secol pe plaiul strămoșesc
Și tot cu fața albă, senin să mă sfîrșesc,
Ca dup-o viață lungă, ferită de rușine,
Mormîntul meu să fie curat și alb ca mine. (V. Alecsandri)

7. Continuă propozițiile, utilizînd și versuri din fragment.

- Cadrul naturii în care trăiește Dan...
- Ca și soarele cînd apune, Dan se îndepărtează...
- Singura dorință a lui Dan...
- Superioritatea morală a lui Dan stîrnește uimire și admirație...
- Bătrînul, întors în cortul lui Ghirai...

8. Unește enunțurile din cele două coloane astfel încît să se întregească logic versurile. Explică în ce împrejurări au fost rostite.

Zice tatarul...	cade pe gînduri
Ghirai...	cu inima haină
Nu-mi trebuie...	a tale daruri
Nu vreau...	a ta milă

Ghirai! mă lasă, lasă...
Să mai sărut o dată...
Își pleacă fruntea albă...
Și pentru totdeauna...
Apoi el se întoarce la hanul...
Suspină, șovăiește și, palid...

pământul țării mele
în ora morții grele
sărută ca pe-o moaște
smerit își face cruce
cade mort
intră-n cort

9. Exprimă-ți opinia: de ce Dan trăiește „**ca șoimul singuratic**“?

10. Prezintă portretul fizic și moral al lui Dan realizat de:

- autor;
- Ghirai.

11. Comentează semnificația replicilor ce aparțin:

- hanului: „Ce simte firul ierbii când coasa e vecină?“
- bătrînului Dan: „Ea pleacă fruntea-n pace...
Căci are să renască mai fragedă la anul!“

12. Explică de ce Dan a refuzat „**darurile**“ lui Ghirai.

13. Meditează și decide: ai fi procedat la fel într-o situație asemănătoare? Argumentează răspunsul.

14. Vasile Alecsandri a creat în acest poem versuri impresionante care ne vorbesc despre comuniunea **om – natură – țară**. Identifică episodul și explică semnificația acestui mesaj.

15. Recunoaște personajul în baza reperelor propuse.

- inimă haină –
- trăiește singuratic –
- cade pe gânduri –
- zice maiestos –
- cunosc al tău renume –
- pleacă fruntea albă –
- ferice ca tine care pierе –
- o viață verde –

16. Găsește și citește în text versurile care corespund trăsăturilor enunțate:

Trăsături fizice și morale	Exemple
Model: • Înțelege limbajul naturii	<i>Bătrînul Dan aude grăind doi vechi stejari</i>
• Este om în vîrstă	...
• Încrezător în urmașii săi	...
• Înțelept și viteaz	...
• Greutățile nu-l înspăimîntă	...
• Vrea să moară cu demnitate	...
• Patriot, își respectă cuvîntul dat	...

17. Demonstrează că Dan este un personaj :

- real, istoric;
- imaginar, simbolic.

18. Faceți un sondaj de opinii în clasă și organizați o discuție la tema: „**Este acceptabil azi modul cum a procedat Dan sau Ghirai?**“

19. Prezintă activitatea unei personalități pe care ai putea s-o numești „**Dan al timpurilor noastre**“.

Barometrul analitic

Poemul „Dan, căpitan de plai“ este una dintre cele mai valoroase opere ale lui V. Alecsandri. Inspirat din creația populară orală, poemul reflectă o pagină de glorie din trecutul istoric legendar, un moment dramatic din numeroasele lupte pentru libertate – ideal nemuritor al poporului simplu. Acest ideal este reprezentat în operă de către personajele poemului, toate figuri simbolice: Dan, Ursan și Fulga. Fiica lui Ursan semnifică devotamentul față de Patrie, de plaiul natal, iar Ghirai este simbolul cotropitorului. Întregul episod este relatat prin intermediul unui contrast puternic dintre crezul și idealurile adevărate ale apărătorilor patriei și orgoliul, răutatea, furia, mândria goală a cotropitorilor tătari.

Personajele principale sînt însuflețite de o puternică dragoste de țară, pe care ei o apără cu prețul vieții. Bătrînul Dan este un erou popular, oștean de-al lui Ștefan cel Mare, care trăiește singuratic în munți, amintindu-și de vremurile eroice ale tinereții sale cînd stătea cu mîndrie de strajă la hotarele țării. Deși este bătrîn, atunci cînd natura, păsările îi comunică despre năvălirea tătarilor („e sabie în țară“), Dan prinde la puteri și pornește spre

Ursan, vechiul său prieten, pentru ca să lupte cu jefuitoarii. Cu multă măiestrie e descrisă bătălia dintre cei doi eroi și întreaga armată a tătarilor. Dan și Ursan fac minuni de vitejie, ca în tinerețe, dar Ursan este rănit și Dan, apărîndu-și prietenul, cade în robie la tătari.

Fulga, fiica lui Ursan, curajoasă, pătrunde ca fulgerul în mijlocul dușmanilor și-și salvează tatăl. În acest moment sosesc arcașii din Orhei și-i alungă pe cotropitori peste hotarele țării. Ghirai însă îl are prizonier pe Dan, pe care încearcă să-l înjosească, cerîndu-i să se dezică de credința străbună în schimbul vieții. Dan refuză cu demnitate: „Nu-mi trebuie-a ta milă, nu vreau a tale daruri“, preferînd moartea. Dan este un exemplu de demnitate, credință și onestitate, înțelepciune,

vitejie și dragoste de patrie. Aceste calități îl impresionează chiar și pe dușman, care îl numește „... tată“. După ce își ia rămas bun de la plaiul lui cel sfînt, Dan moare, trezind admirația hanului:

„O, Dan viteaz, ferice ca tine care pieri,
Avînd o viață verde în timpul tinereții
Și albă ca zăpada în iarna bătrîneții!...“

Exemplul lui Dan „căpitan de plai“ continuă să impresioneze generații de cititori.

Obiectivul criticii

Citește afirmațiile și meditează asupra ideilor expuse. Alege unul din gîndurile care ți-au plăcut mai mult și argumentează legătura lui cu opera studiată.

„Farmecul limbii române în poezia populară el (V. Alecsandri) ni l-a deschis; iubirea omenească și dorul de patrie el le-a întrupat [...]; frumusețea proprie a pămîntului nostru natal și a cerului nostru el a descris-o.“

Titu Maiorescu

„ A fi patriot nu e un merit, e o datorie. Numai cine nu socolte iubirea de țară o datorie, e în stare să se laude cu ea.“

George Topîrceanu

Solstițiul cuvântului

1. Citește, meditează și exprimă-ți opinia: întotdeauna ai putea accepta afirmația că:
„Răzbunarea cea mai crudă este când dușmanul tău
E silit a recunoaște că ești bun și dînsu-i rău“?
2. Imaginează-ți că ești ziarist și trebuie să discuți cu Dan despre tinerețea lui. Ce întrebări i-ai adresa?
3. Ce asemănări și deosebiri găsești între Dan și:
 - a) vitejii din baladele românești;
 - b) vitejii din bîlinele rusești (Ilia Murometș, Sadko, Dobrînea Nikitici ș.a.)?
4. Cum crezi, care ar fi testamentul lui Dan adresat generației de azi?

Satisfacția opțiunii

1. Relatează evenimentul din poem în limita a 10-12 propoziții.
2. Pornind de la personajul Dan din fragmentul studiat, alcătuiește o listă de calități și comportamente ale unui adevărat patriot.
3. Descrie aspectul fizic și anturajul întâlnirii dintre Dan și Ghirai în scopul ecranizării episodului.

„SCRISOAREA III” – O REPLICĂ A TRECUTULUI GLORIOS

„De-așa vremi se-nvredniciră
cronicarii și rapsozii...”

Mihai Eminescu

Enigma cuvântului

1. Citește afirmația poetului și precizează care „vremi” au fost înveșnicite de pana cronicarilor și de versul cîntăreților anonimi.
2. Explică sensul îmbinărilor:
 - a fi om vrednic,
 - a fi vrednic de încrederea cuiva,
 - a se învrednici de ceva.

2.1. Încadrează-le în enunțuri.
3. Observă dacă în lexicul curent acestea sînt frecvente sau nu. Ce deducție poți face?
4. Ce atitudine față de trecut exprimă cuvîntul **se-nvredniciră**?
5. Selectează cuvintele ce definesc opere literare: **legendă, fabulă, roman, scrisoare, baladă, basm, poem, telegramă, schiță, nuvelă, doină, snoavă, aviz.**

Portofoliu-ghid

Scrisoare – Operă literară scrisă în proză sub formă de corespondență.

Rapsod,-zi – **1.** (în Grecia Antică) Cîntăreț care colindă orașele, recitînd fragmente din poeme eroice; **2.** Autor de mari poeme care reflectă evenimente de seamă din viața unui popor.

Modele culturale

Mihai Eminescu (15. 01.1850 – 15. 06. 1889). Cel mai mare poet român din secolul al XIX-lea și unul dintre cei mai reprezentativi scriitori romantici ai lumii s-a născut la Botoșani, în familia lui Gheorghe și a Ralucăi Eminovici. Primele cunoștințe de carte le însușește, împreună cu frații săi, de la mama, care i-a fost și prima învățătoare.

Studiile: în 1858 – 1860 învață în clasa a III-a și a IV-a la „ National Hauptschule” din Cernăuți, apoi (1860-1863) urmează cursurile gimnaziului din acest oraș. Devine cel mai apreciat elev la istorie, literatură și cel mai apropiat discipol al cunoscutului profesor și filolog Aron Pumnul.

În 1869 – 1872 studiază la Facultatea de Filozofie a Universității din Viena, iar în 1872–1874 la Universitatea din Berlin, unde urma să-și ia doctoratul în filozofie. Din motive familiale, părăsește studiile și se întoarce în țară.

Activitatea: întemeiază cercul literar „Orientul”, culege și valorifică poezie populară din zona Moldovei; membru al societății studențești „România jună”, 1874 – director al Bibliotecii centrale din Iași; 1875 – revizor școlar în districtele Iași și Vaslui, când îl descoperă și se împrietenește cu Ion Creangă; 1876 – corector și redactor la ziarul „Curierul de Iași”; 1877 – redactor la ziarul „Timpul”, București, în paginile căreia își publică majoritatea articolelor sale de publicistică, devenind cel mai bun și incomod ziarist al timpului, întemeind jurnalistică modernă românească.

Creația. Debutul: poezia dedicată fostului său profesor: *La mormântul lui Arune Pumnul*, publicată în 1865 într-o culegere, iar în 1866 în revista „Familia” din Oradea, apare poezia *De-aș avea*, urmată apoi de *O călărire în zori*, *Din străinătate*, *Speranța*, *Misterele nopții*. Redactorul revistei îl prezintă drept un poet matur și promițător, schimbându-i (în calitate de pseudonim, după moda timpului) finalul numelui, pe care poetul (și întreaga familie) l-a acceptat și a semnat în continuare nu numai opera, ci și toate actele.

Cele mai reprezentative opere.

Poezie: *Dorința*, *Lacul*, *Floare-albastră*, *Revedere*, *La steaua*, *Pe lângă plopii fără soț*, *Și dacă...*, *Din valurile vremii*, *Melancolie*, *Sonete*; **poemele:** *Rugăciunea unui Dac*, *Memento mori*, *Demonism*, *Împărat și proletar*, *Luceafărul*, *Scrisori (I – V)*.

Proză: nuvele – *La aniversară*, *Cezara*, *Sărmanul Dionis* etc.; romanul *Geniu pustiu*.

Dramaturgie: a conceput un impresionant proiect din douăzeci de piese care să reflecte momente importante din istoria neamului și a umanității. A reușit să realizeze, parțial, doar câteva: *Decebal*, *Bogdan voievod*, *Mira*, etc.

Astăzi, opera lui M. Eminescu este citită pe întreg mapamondul, fiind tradusă în circa 68 de limbi străine.

Plăcerea lecturii

1. Citește fragmentele și observă despre ce timpuri și evenimente vorbește Mihai Eminescu.

SCRISOAREA III

Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă,
Ce cu-a turmelor pășune, a ei patrie ș-o schimbă,
La pământ dormea ținându-și căpătii mîna cea dreaptă;
Dară ochiu-nchis afară, înlăuntru se deșteaptă.
Vede cum din ceruri luna *lunecă* și se coboară
Și s-apropie de dînsul preschimbată în fecioară.

.....

Și cum o privea sultanul, ea se-ntunecă ... dispăre;
Iar din inima lui simte un copac cum că răsare,
Care crește într-o clipă ca în veacuri, mereu crește,
Cu-a lui ramuri peste lume, peste mare se lățește;

.....
Visul său se-nfiripează și se-ntinde vulturește,
An cu an împărăția tot mai largă se sporește,
Iară *flamura* cea verde se înalță an cu an,
Neam cu neam urmîndu-i zborul și sultan după sultan.
Astfel țară după țară drum de glorie-i deschid...
Pîn-în Dunăre ajunge furtunosul Baiazid...

.....
İeniceri, copii de suflet ai lui Allah și *spahii*
Vin de-ntunecă pămîntul la Rovine în cîmpii;
Răspîndindu-se în roiuri întind corturile mari...
Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vîrf de băț.
Baiazid, privind la dînsul, îl întrebă cu dispreț:
– Ce vrei tu?

– Noi? Bună pace! Și de n-o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.
La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort
Un bătrîn atît de simplu, după vorbă, după port.
– Tu ești Mircea?

– Da-mpărate!

– Am venit să mi te-nchini,

De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.
– Orice gînd ai, împărate, și oricum vei fi sosit,
Cît suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!
Despre partea închinării însă, doamne, să ne ierti;
Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne certî,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn și nouă de mila măriei-tale...

Bătălia de la Rovine

De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi
Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.

– Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gîndești că pot
Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedece de-un ciot?
O, tu nici visezi, bătrîne, cîți în cale mi s-au pus!

.....
La Nicopole văzut-ai cîte tabere s-au strîns
Ca să steie înainte-mi ca și zidul neînvins.
Cînd văzui a lor mulțime, cîtă frunză, cîtă iarbă,
Cu o ură ne-mpăcată mi-am șoptit atunci în barbă,
Am jurat ca peste dînșii să trec falnic, fără păs,
Din pistolul de la Roma să dau calului ovăz...
Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?
Și, purtat de biruință, să mă-împiedec de-un moșneag?
– De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul ce privești
Nu e om de rînd, el este domnul Țării Românești.
Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști,
Nici ca Dunărea să-nece spumegînd a tale oști.
După vremuri mulți veniră, începînd cu acel oaspe
Ce din vechi se pomenește, cu Darius a lui Istaspe;
Mulți *durară*, după vremuri, peste Dunăre vrun pod,
De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod;
Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă,
Au venit și-n țara noastră de-au cerut pămînt și apă –
Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-*nspăimînt*,
Cum veniră, se făcură toți o apă și-un pămînt.

.....
Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus?...
Ce-i mîna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?
Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,
A credinții biruință căta orice cavalier.
Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul,
Mî-e prieten numai mie, iară ție dușman este,
Dușmănit vei fi de toate, fără-a prinde chiar de veste;
N-avem oști, dară iubirea de *moșie* e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!
Și abia plecă bătrînul... Ce mai *freamăt*, ce mai zbugium!
Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bucium,

.....
Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni,
Orizonu-ntunecîndu-l, vin săgeți de pretutindeni,
Vîjiind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...

.....
Acea grindin-oțelită înspre Dunăre o mînă,
Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română.

.....
De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și rapsozii;
Veacul nostru ni-l umplură *saltimbancii* și *irozii*...

Caruselul cuvintelor

a luneca – скользять, плавно двигаться

a se lăți – расширяться

flamură – флаг, знамя

ienicer – soldat din vechea

infanterie turcească

spahiu – soldat din infanteria

turcească

a dura – sin. a construi

a înspăimînta – пугать, устрашать

moșie – sin. pămînt natal

freamăt – zgomotul frunzelor

saltimbanci – actori cu înfățișare caraghioasă,

ce execută figuri ușoare de acrobație

irod – comedian, paiață

Labirintul soluțiilor

2. Răspunde la întrebări:

- Cine sînt personajele principale din text?
- Care era visul lui Baiazid?
- Ce reprezintă copacul răsărit din inima lui?
- În ce scop a venit Baiazid la Mircea?
- Ce i-a răspuns domnitorul?
- Cu ce s-a sfîrșit discursul celor doi conducători?

3. Găsește în text și citește fragmentele în care descoperi:

- descrierea sultanului;
- visul acestuia;
- dialogul dintre cei doi conducători;
- caracterizarea lui Mircea de către Baiazid;
- autocaracterizarea domnitorului;
- scopul luptei lui Mircea cel Bătrîn.

4. Dacă ar fi să fii regizor, în cîte acte scenice ai împărți textul? Intitulează-le și argumentează-ți opțiunea.

5. Care din titlurile următoare ar putea înlocui titlul propus de autor?

- Istoria creșterii Imperiului otoman;
- Lupta de la Rovine;
- Mircea cel Bătrîn și Baiazid;
- Patria și patrioții;
- Trecutul istoric și glorios.
- Varianta ta.

Argumentează alegerea.

6. Povestește conținutul unui fragment care te-a impresionat mai mult.

7. Lucrînd în perechi, caracterizați în paralel cele două personaje, comentînd semnificația faptelor, replicilor, autocaracterizărilor, idealurilor acestora. Propune 2-3 concluzii personale.

8. Exemplificați următoarele procedee de caracterizare, folosite de autor:

- limbajul, vorbirea,
- tonul,
- gesturile,
- îmbrăcămintea.

9. Care dintre simbolurile următoare i-ar reprezenta mai bine: **un stejar, un vultur, o furtună, un fulger, un zid, piînea și sarea, o cruce, o sabie, un soare, o seceră, un munte, o spadă, o stea, un turn?** Argumentează alegerea.

Portofoliu-ghid

Mircea – Domnitor al Țării Românești între anii 1386–1418.

Baiazid – Baiazid Ilderim, supranumit „Fulgerul” – sultan al Imperiului Otoman.

Rovine – localitate din Țara Românească unde la 10 octombrie 1394 Mircea cel Bătrîn cu 10 000 de ostași l-a înfrînt pe Baiazid cu 40 000 de ostași.

Nicopole – oraș din Bulgaria, unde a avut loc o bătălie dintre o armată de aliați conduși de Sigismund, regele Ungariei, și armata turcească. Aliații au fost înfrînți.

10. Însenați fragmentul în care este prezent dialogul dintre Mircea și Baiazid.
11. Continuă fraza și scrie ce-ai răspunde tu în locul lui Mircea: „**Eu? Îmi apăr...**”
12. Exprimă-ți opinia:
- Ce ne învață personajele operei eminesciene?
 - Ce procedeu artistic umanizează natura patriei? Exemplifică răspunsul.
 - Ce sentimente l-au îndemnat pe autor să scrie această operă?
 - Prin ce „Scrisoarea III” este actuală și azi?

13. Citește lista de personalități și spune prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc: **Mircea cel Bătrîn, Baiazid, Churchill, Nelson Mandela, Charles de Gaule, Napoleon, Ștefan cel Mare, Solomon, Petru cel Mare, Maica Tereza, Diogene.**

Completează lista, propunând și alte nume din prezent. Argumentează răspunsul.

13.1. Care dintre cei enumerați ar putea fi numit patriot adevărat? patriot fals? De ce?

14. Discutați, lucrând în echipă:
- a) cum înțelegeți noțiunea de patriotism;
 - b) cum să devii un adevărat patriot;
 - c) de ce domnitorul Mircea este un exemplu de patriotism;
 - d) ce personalitate contemporană este pentru voi un model de patriotism.

Barometrul analitic

Iubirea de patrie era pentru M. Eminescu un sentiment important pentru fiecare om. Adevărata dragoste de patrie nu se declară prin cuvinte, ci se demonstrează prin fapte. Acest model de comportament moral și sentiment profund este zugrăvit în „Scrisoarea III” prin chipul lui Mircea cel Bătrîn. Opera face parte din ciclul celor cinci scrisori, care cuprind principalele teme din creația poetului: I – sensul vieții și al morții; II – valoarea artei și a creatorului; IV și V – rolul dragostei în realizarea omului.

„Scrisoarea III” constituie mijlocul ciclului și de aceea poetul vorbește în cuprinsul ei despre sentimentul fundamental – patriotismul și despre idealurile de libertate și progres ale poporului român. Acest fapt s-a relevat evident în titlul inițial al operei, care a fost „Patria și patrioții”. Pentru a pune în lumină imaginea adevăraților patrioți, M. Eminescu reînvie un tablou istoric, ce descrie faptele glorioase și sacrificiul strămoșilor în numele libertății țării. Autorul demonstrează cum se poate trăi cu demnitate, fie că ești tânăr sau matur (feciorul domnitorului este prezent pe câmpul bătăliei alături de tatăl său, Mircea cel Bătrîn). Domnitorul este un simbol al demnității și dreptății, al iubirii de patrie, „un zid care nu se înfiorează” de faima goală a sultanului Baiazid. Prin intenția de a cotropi o altă țară, de a înrobi un popor liber, prin vorbirea plină de dispreț, prin umilirea la care îl supune pe Mircea cel Bătrîn, Baiazid întruchipează orgoliul, îngîmfarea cotropitorilor.

Domnitorul Țării Românești dă dovadă de mare înțelepciune, căutînd, în răspunsul său, să propună sultanului pacea care ar preîntîmpina războiul. Mircea reprezintă cele mai nobile calități ale poporului: **ospitalitatea** – „...eu îți zic: Bine-ai

Portofoliu-ghid

Allah – divinitate supremă a musulmanilor.

Aliotmanul – tot ce se referă la Turcia.

Darius – rege persan.

Apusul – țările din Europa de vest.

Mircea cel Bătrîn

venit!“ **demnitatea** – „despre partea închinării însă, doamne, să ne ierți“, **simplitatea** – „un bătrîn atît de simplu și la vorbă și la port“, **înțelepciunea, curajul și eroismul** cu care își apăra țara. Toate acestea sînt și calitățile unui adevărat patriot și ale unui puternic sentiment: „iubirea de moșie e un zid“. Fapta glorioasă a lui Mircea și a ostașilor simpli, prin caracterul de simbol, este ilustrativă nu numai pentru contemporanii lui M. Eminescu, dar și pentru cititorii de azi. „Scrisoarea III“ este un adevărat poem patriotic.

Solstițiul cuvîntului

1. Citește atent și comentează expresiile:
 - „schimb a ta coroană într-o ramură de spini“
 - „a domni peste vreo limbă“
 - „ochiu-nchis afară, înlăuntru se deșteaptă“
 - „din pistolul de la Roma să dau calului ovăz“
 - „au venit și-n țara noastră de-au cerut pămînt și apă“
 - „n-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid“.

Obiectivul criticii

Citește afirmațiile și argumentează, în 5-6 rînduri, că în „Scrisoarea III“ ai descoperit un model de patriotism.

„Poemul lui M. Eminescu este nu numai o pagină de rafinament artistic, ci și un act de patriotism, căci face din trecutul nostru un model de comportament, pe cît de credibil, pe atît de educativ pentru generațiile tinere.“

Luxița Mazîlu

„Țara nu se servește cu declarații de dragoste, ci cu muncă cinstită...Munca cinstită, viața curată, iubirea de semen (aproapele tău, om), împlinirea datoriilor pe care le avem – adică faptele – acestea înseamnă patriotism și nu vorbele deșarte.“

Mihail Sadoveanu

Satisfacția opțiunii

1. Povestește, în rezumat, fragmentul studiat.
2. Relevă, în 6-8 enunțuri, importanța operei eminesciene.
3. Scrie o scrisoare de recunoștință, adresată lui Mircea cel Bătrîn, în care să-i apreciezi meritele și faptul că este o personalitate exemplară pentru tine. Utilizează detalii din fragmentul studiat.

TEST SUMATIV

1. Citește textul și identifică enunțurile în care se explică sensul cuvîntului *patrie*.

1

„Ce e patria, ce este patriotismul? Ce este acest sentiment care răscolește toate puterile din om?..

Patria este înlăuntrul nostru și o ducem cu noi peste țări și mări și, numai cînd sîntem în singurătate, ne trec fiori amintindu-ne de unde ne-am rupt și nu găsim mîngîiere decît în răstriște și în lacrimi. Patria nu e pămîntul pe care trăim din întîmplare, ci e pămîntul plămădit cu sîngele și întărit cu oasele înaintașilor noștri. Cînd pomenim de Călugăreni, Rovine sau Valea-Albă, ne cutremurăm, uităm de noi și nu trăim decît în aceia care au fost odinioară ostași, căpitani și voievozi.“

B. Șt. Delavrancea

2. Consultînd dicționarul, rescrie din text:

1-8

a) sinonimele cuvintelor: **baștină, trăire, forțele, alinare, locuim, predecesorilor, odată, domnitori;**

1-3

b) antonimele cuvintelor: **liniște, slăbit, afară.**

2.1. Alcătuieste 3 propoziții cu perechile de antonime.

2-6

3. Scrie cîte două adjective pentru cuvintele:

1-4

4. Continuă fraza, utilizînd informații din text:

2

Patriotismul este un sentiment care-l răscolește pe om, deoarece ...

5. Rescrie enunțul în care se pomenesc localități istorice.

1

Explică, în 2 propoziții, ce evenimente au avut loc aici.

2-4

6. Demonstrează, prin 3 argumente, că Mircea cel Bătrîn a fost un conducător patriot.

2-6

7. Explică, pe scurt, de ce bătrînul Dan din poemul lui V. Alecsandri este numit de autor „căpitan de plai“.

2-4

8. Scrie 5 nume de personalități – exemple elocvente de patrioți.

1-5

Argumentează răspunsul în 2 enunțuri.

2-4

9. Exprimă-ți, în 3-4 enunțuri, opinia: **este astăzi modern sau nu să fii patriot?**

2-8

10. Realizează, în 5-6 enunțuri, o caracterizare a unei personalități contemporane, care, în opinia ta, este un exemplu de patriot.

2-12

Toată natura e numai artă

Citind, meditănd, discutînd în cadrul acestui capitol despre importanța relației om – natură, vei putea realiza:

- identificarea procedeele de expresivitate artistică;
- relatarea conținutului unui mesaj audiat/citit;
- realizarea unei descrieri de ansamblu, distingînd sensurile categoriilor de urît/frumos/sublim;
- comentarea unor fragmente/opere, determinînd particularitățile creației scriitorului;
- utilizarea informației selectate în propriile acte de comunicare despre valoarea naturii în raport cu viața umană.

“Mulți stau orbi și surzi în marele templu al naturii.”

Lubbosk

Enigma cuvântului

- De ce te simți bine în sînul naturii? Ce factori te influențează pozitiv:
 - ploaia;
 - ninsoarea;
 - soarele;
 - luna;
 - stelele;
 - liniștea;
 - singurătatea;
 - zgomotul;
 - foșnetul?
 - varianta ta.
- Privește atent tabloul (p. 170), imaginează-ți că te afli în mijlocul acestui peisaj și descrie-l verbal în 5-6 propoziții. Îți vin în ajutor expresiile:
 - ochiul lacului;
 - mirosul îmbătător;
 - foșnetul frunzelor;
 - ciripitul păsărilor;
 - sclipirea apei;
 - soarele zîmbitor;
 - valurile liniștite;
 - adierea blindă.
- Amintește-ți de cele mai impresionante clipe trăite în mijlocul naturii. Împărtășește colegului sentimentele trăite. Poți folosi repera: impresii de neuitat, sentiment de admirație, stare plăcută, liniște sufletească, mediu benefic.

Labirintul soluțiilor

- Se afirmă că natura fără om poate exista, dar omul fără natură – nu. Exprimă-ți opinia, aducînd exemple din geografie, biologie ș.a.
- Printre noi sînt încă mulți dintre acei, care „**stau orbi și surzi în marele templu al naturii**”. Despre ce-ți vorbește această stare de lucruri?
- Precum știi, natura este una dintre marile teme ale diverselor genuri de artă. Numește-le și ilustrează răspunsul.
- Dacă vei zugrăvi în tablouri-peisaje cele patru anotimpuri, ce culoare va domina în fiecare dintre ele?
 - Ar putea influența starea emotivă asupra alegerii culorilor? Argumentează răspunsul.
- Care scriitori ai lumii sînt considerați „pictori ai naturii”? Dar din literatura română?
- Amintește-ți ce specie nouă de poezie a creat poetul Vasile Alecsandri în literatura română. (Denumirea poate fi un paronim al cuvîntului **castel**.)
- V. Alecsandri a creat un întreg ciclu de astfel de poezii despre natură. Cum se numește el?
- Pot fi „Pastelurile” o lecție de ecologie pentru contemporanii noștri? Argumentează răspunsul.

Portofoliu-ghid

Pastel – 1. Creion moale de pictură, colorat în tonuri deschise;
 2. Tablou, desen în culori realizat cu un pastel; pictură care reprezintă un peisaj după natură, executată în pastel sau tonuri deschise de acuarelă ori de ulei;
 3. Poezie descriptivă cu fond liric, în care poetul exprimă stări afective, prin descrierea unor tablouri de natură.

NATURA – UN SPECTACOL AL VIETII

Enigma cuvântului

1. Alcătuieste enunțuri cu îmbinările: **extraordinar de frumos, priveliște minunată, natură încântătoare, tablou sublim.**
2. Consultînd dicționarul, explică sensul cuvîntului **sublim.**

Plăcerea lecturii

1. Citește un fragment din *pastel* și identifică atmosfera redată de autor.

CONCERTUL ÎN LUNCĂ

În poiana tăinuită unde zbor luciri de lună
Floarea oaspeților luncii cu grăbire se adună,
 Ca s-asculte-o cîntăreață revenită-n primăvară
 Din străinătatea neagră, unde-i viața mult amară.

.....

Dar, tăcere!... Sus pe-un *frasin* un lin *freamăt* se aude!...
 Toți rămîn în așteptare. Cîntăreața-ncet *prelude*.
 Vîntul tace, frunza deasă stă în aer *neclintită*...
 Sub o pînză de lumină lunca pare adormită.

În a nopții **liniștire** o divină melodie
 Ca suflarea unui geniu printre frunzi *alin adie*,
 Și tot crește mai sonoră, mai plăcută, mai frumoasă,
 Pîn' ce umple-ntreaga luncă de-o vibrație-armonioasă.

Gînditoare și tăcută luna-n cale-i se oprește,
 Sufletul cu *voluptate* în *extaz* adînc plutește
 Și se pare că s-aude prin a raiului cîntare
 Pe-ale îngerilor harpe lunecînd mărgăritare.

E privighetoarea **dulce** care spune cu uimire
 Tainele inimii sale, visul ei de fericire...
 Lumea-ntreagă stă pătrunsă de-al ei cîntec fără nume...
 Macul singur, roș la față, doarme dus pe ceea lume!

Vasile Alecsandri

Cadrul naturii:

în poiana tăinuită (epitet);
 timpul nopții: luciri de lună (personificare);
 public select: floarea oaspeților (personificare);
 anotimpul primăverii, renașterii naturii,
 prin asociație – reînnoirea spirituală a omului;
 străinătatea neagră, viața mult amară (epitete).

Caracterizarea concertului:

lin freamăt – preludiul concertului, așteptarea publicului;
 vîntul tace, frunza deasă, neclintită, lunca pare adormită – receptarea melodiei (personificare);
 o divină melodie, sonoră, plăcută, frumoasă (comparație) – efect: vibrație-armonioasă;
 privighetoarea dulce (epitet);
 spune cu uimire tainele inimii, visul ei de fericire, lunca e vrăjită de-al ei cîntec fără nume (personificare).

Poanta: final neașteptat – Macul, roș la față, doarme dus pe ceea lume.

Caruselul cuvintelor

frasin – ясень
freamăt – foșnet surd produs de frunzele mișcate; шелест
 extaz – admirație profundă
 sublim – măreț, minunat

voluptate – наслаждение
 a prelude – a începe să cînte
neclintit – nemișcat
 alin – calm, încet, lin

Nota bene!

harpă – арфа

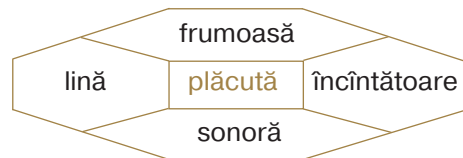
Labirintul soluțiilor

2. Răspunde la întrebări:
- Cînd și unde are loc evenimentul?
 - Cu ce scop s-au adunat oaspeții luncii?
 - De ce s-a făcut tăcere?
 - Despre ce spune în cîntecul ei privighetoarea?

3. Găsește cuvîntul propriu pentru a caracteriza:

- cadrul naturii unde are loc „concertul“;
- calitatea „interpretării“ cîntecului;

Pentru aceasta selectează din „mozaicul“ propus sinonimele și înscrie-le pe caiet în ordinea legăturii de sens: sinonime totale, sinonime parțiale.

4. Determină sensul propriu al cuvintelor evidențiate:

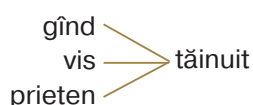
sens propriu:

haină neagră
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

sens figurat:

străinătatea neagră
 viață amară
 vîntul tace
 luna gînditoare
 privighetoarea dulce
 macul doarme

5. Citește și explică-i colegului sensurile expresiilor formate de la cuvintele-cheie: **taină** și **tăinuit**.

5.1. Alcătuiți enunțuri cu 2-3 expresii (la alegere).

6. Selectează din fiecare strofă gîndul care te-a impresionat / ți-a plăcut mai mult.

6.1. Alcătuește familia lexicală a cuvintelor evidențiate în text.

6.2. Folosind cuvintele dintr-o familie lexicală, formează îmbinări de cuvinte. Cu 2-3 din ele construiește enunțuri.

7. Recitește prima strofă și precizează ce parte de vorbire este mai frecventă. Ce rol are ea în pastel:

- este element al descrierii?
- exprimă sentimentele eroului?
- sugerează frumusețea naturii?

8. Din ultimele 4 strofe ale pastelului selectează substantivele, adjectivele și verbele și înscrie-le pe caiet într-un tabel. Ce parte de vorbire predomină? Ce particularități dobîndește poezia în urma acestui fapt?

substantive	adjective	verbe
un freamăt	lin	se aude
...

9. Extrage din text imaginile ce caracterizează: a) cîntăreața; b) cîntecul; c) ascultătorii-receptori și înscrie-le în tabel:

„Cîntăreața” – interpreta	„Melodia” – cîntecul	„Lunca” – ascultătorii
încet prelude	o divină melodie	vîntul tace
...

9.1. Explică-i colegului sensul lor. Utilizează indicațiile de pe marginea textului.

10. Cum poți explica reacția „**macului**” în timpul concertului? Ce fel de om reprezintă el? Care este atitudinea lui față de artă?

10.1. Explică sensul expresiei „**doarme dus pe ceea lume**”.

11. Utilizînd informația inclusă în tabel și indicațiile de pe marginea textului, realizează o succintă (4-5 propoziții) caracterizare a concertului.

Alege unul dintre repere:

a) Continuă gândul:

Întreaga natură ascultă fascinată cântecul „fără nume“ al privighetorii. Împreună cu eroul liric admirăm și noi cântăreța pentru...

b) Te poți conduce de modelul comunicării:

Emițătorul – privighetoarea

Mesajul – cântecul: tainele...

Cod – melodia (note) ...

Receptor – lunca-ntreagă, macul ...

Reacția ascultătorilor: vîntul tace ...

12. Imaginează-ți că ești un spectator la „concertul în luncă“. Auzi o melodie „din rai“. Descrie, în 4-6 propoziții, impresia, starea sufletească. (Amintește-ți și de concertele extraordinare pe care le-ai audiat pe viu sau la radio, TV.)

13. Ai fost vreodată în rolul „macului roș la față“? Poate l-ai observat în sala de concerte? Povestește.

14. Exprimă-ți opinia: ce norme de conduită trebuie să respecti în timpul:

- asistării la un concert, concurs;
- vizionării unui spectacol, film;
- vizionării unei expoziții?

14.1. Alegeți o situație, împărțiți-vă în echipe conform opțiunii și alcătuiți codul de norme acceptat de voi în asemenea situații. Prezentați proiectul.

Solstițiul cuvîntului

1. Citește aforismele, alege unul dintre ele, ilustrează-l printr-un fapt de viață și fă schimb de opinii cu colegul.

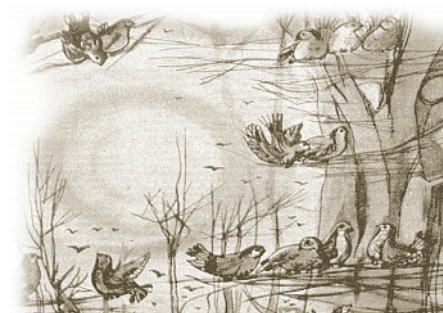
- „Nu poruncim naturii decît supunîndu-ne“. (Bacon)
- „Naturii îi place să se ascundă“. (Heraclit)
- „Toată natura e numai artă necunoscută de tine...“ (Pope)

Barometrul analitic

În cadrul frumosului ciclu de „Pasteluri“, poezii care au trezit admirația cititorilor, unul dintre cele mai fermecătoare este pastelul „Concertul în luncă“. Tabloul de natură creat de autor este o vie imagine a frumuseții plaiului său și a oamenilor. Lunca „tăinuită“ personifică (reprezintă) peisajul sublim al țării, natura-mamă, de care omul este legat printr-un profund sentiment, printr-o mare taină. De aceea poetul selectează cele mai alese flori și plante care vin în calitate de oaspeți la un neîntrecut concert al „privighetorii“, personificare a omului de artă consacrat. Toate elementele naturii reacționează la farmecul cântecului:

„vîntul tace“, „luna-n cale-i se oprește“. Autorul creează o totală armonie între natura feerică, vrăjită de razele lunii („sub o pînză de lumină lunca pare adormită“), și divina melodie a „cîntăreței revenită-n primăvară“

pe meleagurile dragi. Alecsandri compară arta interpretării originale cu „suflarea unui geniu“. Cîntăreața realizează o adevărată operă de artă. De aceasta își dau seama toți: se face o tăcere totală, începe miracolul receptării – o adevărată minune pentru oameni. Dar nu fiecare este chemat a înțelege adevărata valoare a artei. Alecsandri oferă la finalul pastelului o surpriză: poanta. Macul îi reprezintă pe toți acei „surzi și orbi“ în fața adevăratei frumuseți – natura.

Obiectivul criticii

Completează-ți cunoștințele și încearcă să-ți verifici atitudinile față de pastelurile lui V. Alecsandri.

„Pastelurile sînt un șir de poezii, de cele mai multe ori lirice, de regulă descrieri, cîteva idile, toate însuflețite de o simțire așa de curată și de puternică a naturii, scrise într-o limbă așa de frumoasă, încît au devenit, fără comparare, cea mai mare podoabă a poeziei lui Alecsandri, o podoabă a literaturii române îndeobște.“

Titu Maiorescu

„În pictură pastelul atinge o strălucire neîntrecută în veacul al XVIII-lea... Prin inițierea pastelului în lirică, Alecsandri se înscrie, nu mai puțin pe plan universal, și ca unul din primii sau poate chiar primul poet impresionist... Poetul nostru cultivă viziunea detaliată a unei ambianțe rafinate...“

Edgar Papu

Satisfacția opțiunii

1. Recită un fragment din pastelul studiat.
2. Alcătuieste un dialog cu privighetoarea despre „concertul“ pe care l-a susținut, impresiile despre spectatori. Folosește detalii din text.
3. Modifică timpul (**în prezent, acum**) și locul acțiunii (**teatrul de vară**) și alcătuieste un reportaj de la concert. Utilizează detalii din text.

„LEGENDA CRINULUI“ – O EXPRESIE
A COMUNIUNII OM - NATURĂ

Enigma cuvîntului

1. Se afirmă că fiecare om are floarea lui. Care floare te reprezintă? Motivează asocierile.
 - 1.1. Enumeră 5-6 denumiri de flori. Pe care le preferi? De ce?
2. Citește textul și comentează evenimentul din ultimul vers.

„Ah! Las-o mamă scumpă, o mamă drăgăstoasă“,
... copilul plînge, lipsit de mîngiere,
Și lacrimile-i calde se schimbă-n lacrimioare.“

 - 2.1. În ce specie literară întîlnim acest sentiment?

3. Cunoști o altă semnificație a lăcrimioarelor? Comentează-o, utilizând informația din „Portofoliul-ghid”.

a) Compară cele aflate cu versurile lui V. Alecsandri și alege argumentele cele mai elocvente:

„Sînteți fragede și albe
Ca iubita vieții mele!
.....
Albe mărgăritărele,
Salbe ale primăverii.“

b) Memorează sensul simbolic al crinului.

Plăcerea lecturii

1. Citește un fragment din „Legenda crinului”. Explică ce simbolizează crinul în textul dat.

LEGENDA CRINULUI

O rază răzlețită de soarele apus
Se-ntîrziase-n cale-i fără-a privi pe sus
Și nu știa, sărmana, cum, unde să apuce,
Să scape de-ale nopții fățarnice năluce.

.....
Se-ntîrziase! fapta-i era de neiertat,
Căci soarele plecase pe frunte-i nourat;
Dar cum să nu-ntîrzie cînd ea fu ocupată
Din zori să încălzească un mic mormînt de fată?
Mormîntul era umed, ș-un glas de îngerel,
Slab, plîngător, mult jalnic, ieșea gemînd din el,
Zicînd: „O! Mamă, mamă, e frig, pieptul mă doare,
Nu mă lăsa ...“ Și raza uitase mîndrul soare.

Acum ea rătăcise în zboru-i *sfiicios*
Pe-un cîmp întins, sălbatic, pustiu și năsipos,
În care, singurică, o frunză veștețită
Venea de vînt adusă din zarea înnegrită.

.....
Șoptind în întuneric, plătînde-au adormit,
O rouă, *mană* sfîntă, din ceruri le-a stropit
Și-n loc de-o frunză neagră și de o rază albă
A doua zi crescut-a un crin cu fruntea dalbă.

Așa se nasc pe lume minunile de flori,
În ele reînvie copiii zîmbitori,
Dar nime nu pricepe mai bine-a lor mistere
Ca inima de mamă, dorită și *stinghere*...

Vasile Alecsandri

Portofoliu-ghid

Lăcrimioară – 1. Lacrimă.

2. Plantă cu florile mici, albe, mirositoare, de forma unor clopoței; mărgăritar.

Crin – plantă cu flori mari, strălucitoare, plăcut mirositoare, cultivată ca plantă ornamentală. Este simbolul albului, al purității, al inocenței și al fecioriei.

Rază răzlețită – simbol al luminii, certitudinii, vieții (personificare).

Fapta de neiertat: încălcase ritmul cosmic.

Cauza: deoarece încălzea un mic mormînt al unei fete.

Copilul-înger.

Enumerația poetică: atitudinea razei = atitudinea eroului liric.

Cadrul naturii:

frunza veștețită – lipsa de viață.

Transformarea: *frunza* + *roua* = *crinul*.

Explicarea fenomenului = element de legendă.

Flori = *copiii*.

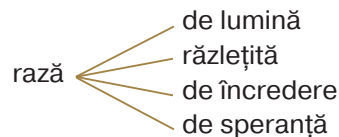
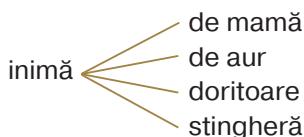
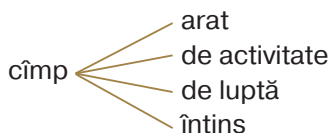
Caruselul cuvintelor

răzlețit – despărțit, rătăcit
nălucă – fantomă, umbră
fățarnic – prefăcut

mană – мана
sfios – sfios, nesigur
stingher – aici: însingurat, străin, incomodat

Nota bene!

negru – a înnegri – înnegrit – negreață – negruț – negrișor
a învia – a reînvia – înviere – înviat

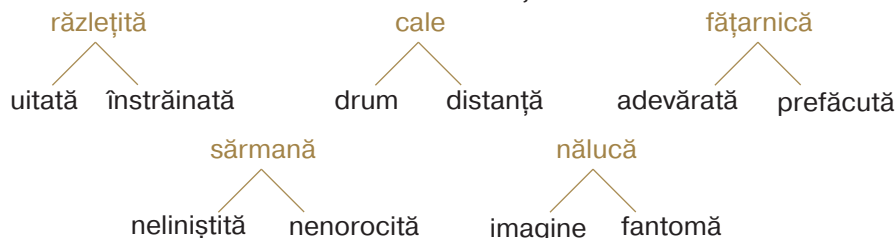
Labirintul soluțiilor

2. Răspunde la întrebări:

- Cînd și unde s-a reținut raza de soare?
- Din ce cauză?
- Ce-a „auzit“ în acest timp raza?
- Ce a întîlnit ea în cale?
- Ce a urmat a doua zi?
- De ce textul e intitulat „Legenda crinului“?

2.1. Găsește în text și scrie pe caiet sinonimele cuvintelor: **însingurat, rătăcit, prefăcute, fantomă, voce, nesigur, cîmp, larg, zare întunecată, taine**. Cu 2-3 dintre ele (la alegere) alcătuiește enunțuri.

3. Alege și subliniază sinonimul adecvat cuvintelor evidențiate:

3.1. Selectează din text alte cuvinte, mai puțin utilizate, și propune-i colegului să alcătuiți singuri astfel de scheme.

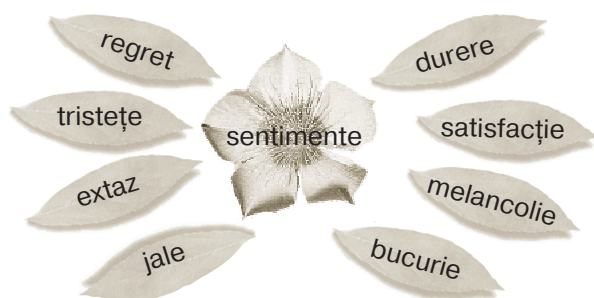
4. Găsește în text și citește fragmentul în care:

- se enunță cauza întîrzierii razei;
- este descris mormîntul, cîmpul;
- se explică cum a luat ființă crinul;
- se caracterizează inima de mamă.

5. Împarte textul în secvențele posibile.

5.1. Intitulează-le cu un cuvînt sau o îmbinare de cuvinte din text.

6. Alcătuieste enunțuri cu omonimele:
 a) stingheră = singură, = străină;
 b) stingheră = rușinată, = incomodată.
7. Recitește prima strofă și identifică imaginea-cheie. Prin ce figură de stil o reprezintă poetul?
8. Citește din strofa a doua versurile care explică de ce raza n-a plecat odată cu soarele. Comentează, în 2-3 propoziții, gestul razei. În ce situații ai proceda la fel?
9. Citește versul în care este descris cadrul naturii. Ce-ți sugerează enumerarea detaliilor? Ce figuri de stil sînt acestea?
10. Desprinde din text fragmentul în care se comunică despre „nașterea crinului”. Din ce „elemente” „a crescut”?
11. Cum crezi, ce fragment al poeziei cuprinde cel mai dramatic episod? Citește. Argumentează.
12. Ce s-a întîmplat cu raza de soare în continuare? Cu ce s-a întîlnit în cale? Ce personifică ea?
13. Ce sentimente ți-au provocat lectura și comentariul acestei poezii?

13.1. Argumentează prin detalii din text. Utilizează schema, înscriind pe caiet doar cele ce exprimă sentimentele proprii.

14. Alcătuieste un dialog, din 2-3 replici, dintre rază și frunză, care să cuprindă „povestea” lor.
15. Exprimă-ți opinia: de ce poetul a asociat **minunile de flori** cu **copiii zîmbitori**?
16. Compară semnificația razei de lumină din „Legenda crinului” cu cea din poemul „Luceafărul”. Prin ce le poți asocia: prin asemănare sau prin deosebire? Argumentează.
17. Relatează povestea crinului: a) în numele razei de soare; b) al frunzei; c) al crinului (la alegere).
18. Compune o variantă proprie a „Legendei crinului”.
19. Povestește o legendă despre o altă floare, ce ar avea afinități cu „Legenda crinului”.

Barometrul analitic

V. Alecsandri a valorificat pe larg folclorul românesc, pe care îl admira și în care a descoperit adevăratul caracter al poporului său. Poetul a creat un ciclu de legende care reflectă calitățile morale și frumusețea sufletului oamenilor simpli. Cele mai prețuite sentimente sînt: iubirea de patrie, de poporul în mijlocul căruia te afli, dragostea, munca, sinceritatea, compătimirea, optimismul ș.a., oglindite în legendele „Dan, căpitan de plai”, „Dumbrava roșie”, „Legenda ciocîrliei”, „Legenda rîndunicii” ș.a. În cadrul acestora se înscrie și „Legenda cri-

nului“, un emoționant poem al iubirii dintre mamă și copilul său. Dar autorul a adîncit profund sensul, personificînd evenimentul și făcîndu-ne să învățăm de la natură marile adevăruri.

La începutul poeziei descoperim mitul dragostei dintre cer și pămînt. Raza este element al cosmosului, lumina lui se reține pe pămînt, încălzind un mormînt sub care zace „un îngerel“, un copilaș. Moartea prematură trezește revolta autorului și efectul este sugerat prin plînsul copilului după mama lui, „bună, dragăstoasă“. Raza a încercat să-i înlocuiască mama, mîngîindu-l cu buna ei căldură. Dar a întîrziat să se întoarcă, a încălcat legea naturii cosmice. Rămînînd pe pămînt, ea rătăcește pe un cîmp pustiu, loc străin ei, unde întîlnește o frunză, simbol al verdelui, al tinereții. Acum însă ea este uscată, simbol al destinului vitreg, nedrept. Frunza adăpostește raza soarelui, exemplu al binelui, compătimirii și înțelegerii, și acest bine a contribuit la apariția crinului. Căldura, lumina razei, lacrimile curate ale copilului au alimentat nașterea noii flori, care întruchipează puritatea și dăruirea suflatească.

Obiectivul criticii

Citește afirmațiile și rezumă informația cuprinsă într-o relatare, din 4-5 propoziții, despre valoarea legendelor lui Vasile Alecsandri.

„Considerarea complexului părinți – copii este un însemnat mijloc al caracterologiei literare... întîietatea îi aparține lui Alecsandri. ... În zenitul creațiunii sale, întoarcerea la lumea legendelor apare ca împlinirea unui destin.“

Dumitru Caracostea

„Deși, sub unele aspecte, specia aceasta mai fusese cultivată în literatura noastră de Asachi, Negruzzi, Bolintineanu și însuși Alecsandri, scriitorul nostru rămîne în domeniul legendelor... un incontestabil deschizător de drumuri... Legendele constituie o strălucită mărturie a varietății coardelor lirei lui Alecsandri...“

George Cristea Nicolescu

Satisfacția opțiunii

1. Demonstrează că poezia este o legendă.
2. Argumentează: prin ce se deosebesc și prin ce se aseamănă pastelul „Concertul în luncă“ și poezia „Legenda crinului“?
3. Relatează, în 8-10 enunțuri, un eveniment cunoscut din viață sau din lecturi, asemănător cu cel din „Legenda crinului“.
4. Poate fi natura dușman al omului? În ce împrejurări?

TEST SUMATIV

Citește cu atenție textul și realizează sarcinile de lucru propuse.

A fost odată un om ce avea patru fii. Acesta dorea ca fiii lui să învețe să nu mai judece pripit lucrurile. De aceea, i-a trimis pe fiecare pe rînd, cîte un anotimp să privească un pâr. Pe primul l-a trimis iarna, pe al doilea primăvara, al treilea vara, iar pe mezin, toamna. Cînd au revenit, i-a adunat și i-a pus pe toți să descrie ce au văzut.

Primul a zis că pârul era urît, cu crengi golașe (desfrunzite), întoarse și răsucite.

Al doilea a zis că era acoperit de muguri verzi și promitea mult.

Al treilea a spus că era plin de flori ce răspîndeau un dulce parfum, cum nu mai văzuse pînă atunci.

Al patrulea a fost de acord cu toate acestea și a adăugat că era încărcat de fructe coapte, împlinit și plin de viață.

Omul le-a explicat atunci că toți au dreptate, pentru că fiecare a văzut doar un anotimp din viața copacului. Le-a mai spus că nu poți judeca pe nimeni cunoscîndu-l doar o anumită perioadă. Aceasta este esența firii, a plăcerii, bucuriei și dragostei pe care ți-o dă viața și n-o poți măsura decît la sfîrșitul tuturor anotimpurilor.

(Din presă)

1. Continuă propozițiile cu informații din ultimul alineat. 1-2
 - a) Eu consider că toți...
 - b) Înțelepciunea omului constă în faptul că...
2. Subliniază cuvîntul de prisos din șirul de sinonime: 1-4

A învăța, a studia, a (se) instrui, a împlini.
A judeca, a juca, a considera, a aprecia.
Încărcat, încrezut, plin, umplut.
Fire, temperament, viciu, caracter, natură.
3. Scrie patru determinative pentru cuvîntul *natură*. 1-4
4. Construiește un dialog, din șase replici, cu tatăl fiilor din text la tema: **Cum ar trebui să fie un om în atitudinea/relația sa cu natura?** 1-6
5. Caracterizează-l pe tatăl fiilor, în trei enunțuri argumentate, conturîndu-i 3-4 trăsături de caracter. 1-6
6. Intitulează textul cu o îmbinare de cuvinte din text. 1
7. Demonstrează, în cinci propoziții, că natura este izvorul de inspirație a omului din cele mai vechi timpuri, aducînd exemple din literatura artistică, pictură, muzică. 1-5
8. Descrie, în 7-8 enunțuri, un colț din natură, unde te simți bine. 1-14
9. Elaborează un cod al normelor de conduită în mijlocul naturii, formulînd 5 reguli. 1-10
10. Scrie, în zece rînduri, un eseu cu tema: **„Toată natura e numai artă”**. 1-10

Dragostea – destin străvechi

Citește, meditează, verifică-ți atitudinile și ... vei putea

- evidenția aspecte ale conținutului;
- susține conversații pe teme familiare, invocând argumente;
- prezenta informații de bază, utilizând modalități de comunicare verbale, nonverbale, paraverbale;
- comenta succint un text, un fragment de poezie etc.;
- deosebi un sentiment adevărat de unul fals;
- raporta sentimentele eroilor literari la propriile stări și sentimente, conștientizând idealul tău în dragoste.

UN DOR NEÎMPLINIT – IULIA HASDEU

Iulia Hasdeu

„Dacă dragoste nu e,
nimic nu e.“

Marin Preda

Enigma cuvântului

1. Exprimă-ți opinia:
 - a) Accepți sau respingi afirmația din moto?
 - b) Cum crezi, **dragostea este sacrificiu** sau **un beneficiu**? Demonstrează prin exemple din diferite genuri de artă: filme, pictură, muzică.
 - 1.1. Ilustrează răspunsul printr-o situație trăită sau cunoscută din lecturi.
2. Alcătuieste îmbinări de cuvinte:

iubire de	{	oameni	dragoste	{	înflăcărată
-----------	---	----------------------	----------	---	---------------------------
3. Construiește familia lexicală a cuvintelor: **iubire, dragoste**. Cu 3 din ele alcătuieste enunțuri.
4. Formează verbe de la substantivele: **dragoste, admirație, ură, speranță, bătrîn, tînăr, plăcere** și cu 2-3 verbe (la alegere) alcătuieste enunțuri.

Modele culturale

Iulia Hasdeu (2/14.11.1869 – 17/29.09.1888) se naște la București în familia renumitului scriitor, filolog, istoric și publicist Bogdan Petriceicu Hasdeu, fiind unicul său copil.

Iulia s-a educat și s-a instruit, primii ani, în familie, manifestînd, de timpuriu, calități deosebite și intrînd în categoria așa-numiților copii-minune: la doi ani și jumătate citea; la 4 ani scria; la 5 ani recita poeme lungi; la 8 ani cunoștea franceza, engleza și germana și a susținut examenele pentru școala primară. A studiat în continuare mai mult individual, susținînd examenele înainte de termen. Studia un spectru larg de discipline, orientîndu-se spre cele umaniste și artistice. Termină prestigiosul liceu „Sfîntul Sava” cu premiul I cu cunună. Se înscrie și la Conservator, dar, după anul doi, pleacă la Paris, la îndemnul părinților, și urmează, mai întîi cursurile Colegiului Sévigné, fiind primită direct în clasa a treia, apoi își ia examenul de bacalaureat la Universitatea din Sorbona și se înscrie la Facultatea de Litere, urmînd și cursurile la École des Hautes Études, devenind una din elevele cele mai bune ale promoției.

În 1888 Iulia Hasdeu scrie întens versuri, povestiri, drame istorice în limbile română și franceză, se preocupă

de muzică și pictură, începe să-și pregătească teza de doctorat cu tema *Filozofia populară a românilor*. Dar soarta este nemiloasă, se îmbolnăvește de tuberculoză și încetează din viață la 17/29 septembrie 1888. Tatăl îndurerat îi publică post-mortem semnificativa operă *Povestea crinului*. La vârsta de 7 ani avea deja câteva opere scrise: povestirea *Mihai-Vodă Viteazul* și poemele *Domnia lui Țepeș-Vodă* etc. La 8 ani, aduna în ciclul *Istorie pentru amicele mele și pentru toate copilele de la 10 pînă la 20 de ani*, povestiri scrise în română și în franceză. La 9 ani, redacta drama istorică în trei acte *Alexandru cel Bun*. La 10-11 ani, atrasă profund de teatru, scria tragedia *Dama de circ*, comedia *Amorul e știință*, piese de teatru într-un act, iar la 12 ani sfîrșea un roman în limba franceză. Și-a ales drept pseudonim numele de Camille Armand și, la vârsta de 15 ani, avea un *Caiet de proiecte literare*.

După moartea fiicei, B. Petriceicu Hasdeu traduce și publică unele dintre numeroasele opere rămase în manuscris de la extraordinara sa fiică, model de frumusețe și noblețe fizică și morală.

Plăcerea lecturii

1. Scriitorii, marii oameni de cultură au fost ei înșiși modele de comportament în dragoste. Unul din cele mai elocvente exemple este cel al lui Bogdan Petriceicu Hasdeu și *dragile lui Iulii*. Despre dragostea ce-i una pe cei 3 membri ai familiei Hasdeu ne vorbesc astăzi nenumăratele scrisori și mărturiile ale lor.

Citește două din ele, alege una care-ți place mai mult și comentează situația.

- „Sînt aproape patruzeci de ani de cînd eu sînt căsătorit... și în curs de aproape patruzeci de ani, nu o dată pe an, uneori nu o dată pe lună m-am certat cu nevasta mea. Dar o secundă noi nu ne-am gîndit la divorț, ci ne-am iubit și ne iubim din ce în ce mai mult, amîndoi ajunși bătrîni.

Primul an al căsătoriei noastre ne-a fost unul din cei mai sărăcicioși ai vieții mele. Cînd ne-am dus la cununie, Iulea mea nu avea nimic, iar eu aveam în pungă doi poli din care am plătit și popii. Dar cît am fost de fericiți și plini de credință în ajutorul de Sus!“

- „Dragelor mele Iulii,

Portretele mi-au făcut o bucurie nespūsă! Dar de ce numai Iulia cea mică, dar nu și Iulia cea mare, cînd voi amîndouă sînteți pentru mine o singură ființă nedezipită! ...

Iubirea părinților pentru copii se dovedește prin sacrificiu, iubirea copiilor pentru părinți se dovedește prin învățătură și respect. Dovedește-ne dară că ne iubești...

Iubitorul tău tată, Bogdan“

Labirintul soluțiilor

2. Iulia Hasdeu a fost un copil-minune. Toți cîți au cunoscut-o au rămas profund impresionați de calitățile ei. Compară pozele Iuliei Hasdeu cu portretul verbal, conturat de cunoscutul istoric Ionescu-Gion, scriitor și colaborator al lui B.P. Hasdeu.

„Era rumenă, frumoasă, veselă, zveltă, în talie – subțire și mlădioasă, cu ochii umezi de zglobeie fericire, prietenoasă și glumeață, fără umbră de cochetărie... și în toate, cu toate și prin toate respirînd viață și puterea... minții...“

- 2.1. Comentează trăsăturile portretului fizic ce sugerează calitățile morale ale Iuliei.

2.2. Există o coincidență între trăsăturile fizice și morale? Cum se numește persoana umană în acest caz:

- armonioasă? • ideală? • perfectă?

3. Formează adjective de la substantivele propuse și utilizează-le pentru a realiza o succintă caracterizare a Iuliei Hasdeu.

- frumusețe – • modestie – • istețime –
- farmec – • gingășie – • prietenie –
- înțelepciune – • străduință – • talent –

4. Citește informația și exprimă-ți opinia:

Este foarte puțin cunoscut episodul iubirii neîmplinite dintre tînăra Iulia Hasdeu și promițătorul savant istoric G.I. Ionescu-Gion.

Povestea lor de dragoste, care a început în vara anului 1887, cînd au trăit singurele clipe romantice, avea să treacă în eternitate odată cu moartea prematură a Iuliei. Dar istoricul îndurerat ne-a lăsat un memorabil portret al tinerei fete, care se înflăcăra în orice discuție despre idealul uman și valoarea artei.

Deși marea lui iubire nu s-a împlinit, Ionescu-Gion a fost mereu alături de bătrînul și suferindul B. P. Hasdeu, tatăl Iuliei.

5. Numește sau prezintă cîteva modalități în care tinerii contemporani își manifestă sentimentele de dragoste.

6. Ce tradiții sînt caracteristice pentru poporul român? Dacă ești curios, în ajutor îți vine și „Portofoliul-ghid”.

Portofoliu-ghid

Băiatul îndrăgostit caută să fure un obiect al fetei (băsmăluța, pieptenele) pe care îl poartă. Fata îndrăgostită îi coase băiatului o băsmăluță, un brîu, un chimir, o cămașă. Dăruiesc de obicei flori speciale (de exemplu: nu-mă-uita). Îndrăgostitul rupe, pe rînd, petalele romanitei, ghicind sentimentele celuilalt.

Solstițiul cuvîntului

1. Citește versurile și identifică tema lor comună. Argumentează răspunsul.

A	B
<p>„Suflet, junie și poezie Din cer în lume cînd rătăcesc Aduc cu sine forme divine Și prin iubire le răspîndesc.” <i>B. P. Hasdeu</i></p>	<p>„Cînd florile mișcate de-o blîndă adiere, Se-mbată de lumină sub soarele cel blînd, Din sînul lor albina cu poftă soarbe miere, ‘Notînd din floare-n floare pe marea de smarald.” <i>Iulia Hasdeu</i></p>

Obiectivul criticii

Alege una din afirmații și dezvoltă ideea, utilizînd informații cunoscute în cadrul temei.

„Profesorii își manifestau uimirea în fața maturității de gîndire, a puterii de pătrundere și a seriozității fetei.”
Ionel Oprîșan

„Probabil că-i și intimida pe tinerii dispuși a-i face curte prin inteligență și cultură.”
Paul Cornea

„O tînăra extraordinară, cu o imaginație atît de vie și atît de fecundă (благо-творная). Cu suflet atît de frumos și atît de sincer îndrăgostit de ideal.”

Em. Boutroux

„Talentul ei este asemeni unei flori rare, a cărei îmbobocire (расцвет) a fost întreruptă brusc, însă în care botanistul recunoaște toate însușirile uneia dintre cele mai rare varietăți.“

Sully Prudhomme

Satisfacția opțiunii

1. Relatează, pe scurt, despre cel mai valoros sentiment ce a unit familia lui B. P. Hasdeu.
2. Diferite popoare își exprimă sentimentul de dragoste prin diferite simboluri. La ce simbol ai recurge tu într-o situație similară? Argumentează răspunsul.
3. Discută cu părinții, bunicii sau prietenii familiei voastre în ce mod au făcut ei cunoștință și comentează situații tipice din tradiția culturală a poporului din care faci parte sau a conașionalilor (ruși, bulgari, ucraineni, găgăuzi, evrei ș.a.).

UN VIS AL IULIEI HASDEU – „PRINȚESA FLUTURE”

*„La al povestei dulce farmec, gînduri, griji se mai alină
Să trăim o clipă, două, într-o lume mai senină!”*

Petre Dulfu

Enigma cuvîntului

1. Citește motoul temei. Enumeră 2-3 titluri de povești citite/auzite în copilărie. Amintește-ți cine ți le-a povestit.
2. Exprimă-ți opinia:
 - a) Ce sentimente, emoții, stări îți provocau poveștile? Argumentează.
 - b) Pe care dintre poveștile citite n-ai vrea s-o uiți niciodată? De ce?
 - c) Ce povești ai prefera să citești acum?
 - d) Îți mai plac și acum poveștile sau nu? Argumentează răspunsul.
3. Alcătuieste îmbinări de cuvinte:

poveste $\left\{ \begin{array}{l} \text{incitantă} \\ \dots \\ \dots \end{array} \right.$

a povesti $\left\{ \begin{array}{l} \text{lent} \\ \dots \\ \dots \end{array} \right.$

povestitor $\left\{ \begin{array}{l} \text{sfătos} \\ \dots \\ \dots \end{array} \right.$

Nota bene!

Nici poveste – nici pomeneală
 Povestea vorbeii – vorba ceea
 Ca în poveste – foarte frumos
 A sta de povești – a sta de vorbă îndelung
 A ajunge (a se face) de poveste – a deveni cunoscut printr-o faptă, pățanie

Plăcerea lecturii

1. Citește textul și numește locul unde se desfășoară acțiunea. Ai putea indica acest loc pe o hartă a lumii? Argumentează.

PRINȚESA FLUTURE

Basm (fragment)

A fost odată un rege și o regină, care stăpîneau două țări, cele mai mari și mai frumoase de pe pământ; acest rege și această regină erau atât de buni și atât de iubiți de poporul lor încît trăiau cu toții în fericire și *prosperare*. Pentru ca fericirea lor să fie deplină, regina dădu naștere unei fetei, care *avu* ca nașe pe cele șapte *zîne* ale regelui. Una dintre *zîne*, numită *Darnica*, îi făcu prințesei un dar plăcut: îi dădu o frumusețe fermecătoare. Cea de-a doua *zîna* o înzestră cu o înțelepciune *neasemuită*; a treia cu bunătate; a patra cu istețime pătrunzătoare pentru darul minunat al vorbirii; cea de-a cincea a înzestrat-o cu talent în toate artele; a șasea cu modestie, iar a șaptea cu gingășie.

Au numit-o prințesa Încântătoarea. Încântătoarea avea 15 ani și era o frumusețe ce-ți lua ochii. Avea toate talentele: cînta ca o privighetoare, dansa ca o *zîna*, cînta la toate instrumentele, în plus – era atotștiutoare.

Regele și regina, care nu aveau alți copii, o iubeau ca pe ochii din cap; după un timp au luat-o la ei și *vrură* să o mărite.

Toți regii tineri și prinții, încîntați de atîta farmec și talent, sosiră curînd la curtea tatălui prințesei Încântătoare și la vederea ei rămîneau muți de *admirație* și se îndrăgosteau nebunește de prințesă. Încântătoarea, care era foarte modestă, le mulțumi tuturor acestor prinți cu grație, dar nu a ales pe nici unul de soț.

– Fiica mea, va trebui pînă la urmă să te măriți, știi asta?

– Da, tată, răspunse Încântătoarea, știu; însă nu-mi place nici unul din acești prinți frumoși care au venit aici anume să mă audă.

– De ce, fata mea?

– Nu știu, tată, s-ar părea că nu am darul de-a îndrăgi vreun bărbat.

Regele se îndepărtă foarte gînditor; se duse s-o găsească pe *zîna Darnica* și îi povesti totul.

– Mărite rege, spuse *zîna*, la nașterea fiicei tale, eu și surorile mele i-am dat toate însușirile care s-o facă desăvîrșită, dar am uitat să-i dăm darul de-a iubi.

– Nu poți îndrepta această greșeală? strigă regele. Oh, ți-aș fi recunoscător...

– Pot îndrepta această *scăpare*, dar cu o condiție.

– Care?

– Timp de un an, Încântătoarea să fie preschimbată în fluture, simbolul sufletului.

Ștefan Năstac

Prințul Viteaz era unicul fiu al unui rege puternic, era frumos, spiritual și curajos. Se îndrăgostise de prințesă numai la vederea portretului ei, iar de când o și cunoscuse, o auzise vorbind, cîntînd, o văzuse dansînd, era ca nebun: n-o vedea decît pe ea, n-o auzea decît pe ea, nu se gîndea decît la ea.

În acest timp, prințesa, preschimbată în fluture, ajunsese la palatul tatălui lui Viteaz. Încîntătoarea îl recunoscuse pe prinț și, fiindcă începuse deja să-l iubească, ar fi dorit ca el să o prindă. Prințul porunci unui *paj* din *suită* ca să-i prindă fluturele. Cum ea îl îndrăgise, se lăsă prinsă de pajul care o aduse prințului.

– Adu-mi o bucățică de catifea roșie, vreau să îngfig acest fluture minunat în catifea. Va fi atît de frumos.

Pajul se întoarse aducînd o pernă frumoasă de catifea roșie. Prințul apucă fluturele cu o mîină, iar cu cealaltă îi înfipse acul în corp. Corpul se lungi, aripile dispărură și ea se arătă înaintea prințului. Era îmbrăcată într-o rochie de voal alb, căptușită cu albastru; părul de aur cădea pînă la picioarele-i micuțe, ochii ei mai senini decît azurul cerului; gîtul, alb și gingaș, era înconjurat cu un șirag de perle și safire; iar brațele erau împodobite cu brățări. Prințul căzu la picioarele ei, împins de iubire. Viteaz se căsători chiar în seara aceea cu frumoasa prințesă; iar serbările au ținut mai mult de o lună de zile. Regele, văzînd calitățile fiului său și simțindu-se bătrîn, l-a pus rege în locu-i. Regele Viteaz și regina Încîntătoarea domniră timp îndelungat fericiți și uniți în bună înțelegere.

Caruselul cuvintelor

avu – a avut
vrură – au vrut
prosperare – процветание
zîină – фея
darnic,-ă – щедрый

neasemuit,-ă – incomparabil
admirație – восхищение
scăpare – упущение
raj – паж
suită – свита

Labirintul soluțiilor

2. Formulează 10 întrebări la text și adresează-le colegului.

3. Recitește textul și alcătuiește un plan simplu.

3.1. Recitește fragmentul unde e descris portretul fizic al prințesei.

4. Intitulează textul prin:

- cuvinte din text;
- citate din text;
- variante proprii.

4.1. Argumentează alegerea titlului.

5. Identifică personajele din basm după reperele propuse:

- „trăiau cu toții în fericire“;
- „dădu naștere unei fete“;
- „la vederea ei rămîneau muți“;
- „îi dădu o frumusețe fermecătoare“;
- „era foarte modestă“;
- „va trebui să te măriți“;
- „era frumos, spiritual și curajos“.

6. Observă ce nume proprii creează autoarea și explică rolul lor în reprezentarea personajelor.

7. Propune sinonime pentru cuvintele din text: **fermecătoare, înțelepciune, istețime, a se mărita, sosiră, a înzestrat-o, a îndrăgi.**

8. Citește atent și elimină cuvintele care nu fac parte din familia lexicală:

Frumos, frumoasă, frumusețe, gingașă, frumușel, frumușică, talentată, frumușele, încântătoare, înfrumuseța, înfrumusețată, înfrumusețare, înfrunzi.

9. Scrie câte un cuvânt sinonim pentru fiecare din următoarele expresii:

- ruptă din soare – ...
- om de omenie – ...
- a prinde de veste – ...
- a iubi ca pe ochii din cap – ...
- trasă prin inel – ...
- a veni pe lume – ...
- a rămîne mut de admirație – ...

10. Găsește în text determinative pentru caracterizarea personajelor principale:

prințul	prințesa
...	...

11. Compară expresiile și explică-le sensul, utilizînd informația din text.

<p>a) a da nume
a spune pe nume
în numele cuiva</p>	<p>a-și face nume
a lăsa un nume
a nu lua în nume de rău</p>
<p>b) i-a căzut drag la
a-l avea la
îi rîde
a-și călca pe
a rămîne cu
a se muia la
a avea foc la</p>	} inimă ca pîinea rea friptă de piatră de gheață

12. Caracterizează un îndrăgostit, utilizînd cîteva expresii învățate în ex. 11.

13. Selectează din text două expresii frazeologice și explică-le.

14. Extrage din text și citește fragmentele:

- în care e descrisă dragostea prințului pentru prințesă;
- se relatează despre personaje și întîmplări fantastice.

15. Argumentează: de ce prințesa e preschimbată în fluture? Ce simboluri cu aceeași semnificație mai cunoști?

16. Povestește conținutul basmului în baza următorului plan:

- a) În familia regală se naște...
- b) Nașe i-au fost...
- c) Încântătoarea avea ... și era...
- d) Regele și regina au vrut...
- e) Prințesa își făcu singură portretul, deoarece...
- f) Zîna Darnica i-a explicat regelui de ce...
- g) Prințesa Fluture s-a întîlnit cu...

- h) Apoi a fost preschimbată...
- i) Basmul s-a sfârșit cu...

17. Relatează evenimentele din text în numele (la alegere):

- prințului;
- prințesei;
- tatălui prințesei;
- unui martor ocular.

18. Alcătuieste o listă de 3-5 sfaturi pentru „boala” prințului.

19. Lucrând în perechi, discutați despre visele dintotdeauna ale oamenilor care sînt reflectate în poveste. Prezentați cîteva exemple.

Barometrul analitic

Poveștile și basmele populare sînt leagănul spiritual în care cresc copiii. În lumea lor ei își întîlnesc prietenii doriți, îi admiră pe Feți-Frumoși, Ilene Cosînzene, împărați și regine care îi apără pe cei nedreptățiți și astfel își formează atitudinile față de oameni și viață, își clarifică idealurile. Basmele cuprind lumi și personaje mitice, întruchipează alegoric înțelepciunea popoarelor. De aceea ele sînt citite atît de copii, cît și de maturi.

Iulia Hasdeu, copilul-minune al literaturii române, unica fiică a lui B. P. Hasdeu, nu numai că a învățat permanent din cartea basmelor, dar este și autoare de basme. La vîrsta ei fragedă a scris basmul „Prințesa Fluture”, în care s-a reflectat visul ei și modul de a înțelege frumusețea vieții, valoarea omului. Aceste idealuri pe care le-a împărtășit tînăra autoare le descoperim chiar în începutul basmului: evenimentul are loc în două țări, „*cele mai mari și mai frumoase de pe pămînt*”, iar regele și regina „*erau atît de buni și atît de iubiți de poporul lor încît trăiau cu toții în fericire și prosperare*”. Și numele personajelor sînt simbolice, sugerîndu-ne semnificațiile idealurilor: *Zina Darnica, prințesa Încîntătoarea, prințul Viteaz*.

Prințesa se naște spre a încununa fericirea părinților ei, dar și pentru a reprezenta un ideal de perfecțiune. Cele șapte zîne îi dăruiesc cele mai alese haruri: frumusețe fermecătoare, înțelepciune neasemuită, bunătate, istețime pătrunzătoare, talent în toate artele, modestie, gingășie. Astfel prințesa dobîndește, conform cifrei magice – șapte, cele mai nobile calități. Acum însă ea trebuie să susțină un permanent examen în fața tuturor: să demonstreze că le merită, că le aplică în folosul oamenilor și nu în interesul ei egoist. Dintre toate calitățile sale, prințesa apreciază cel mai mult modestia.

Basmul ne face să înțelegem ideea că în realizarea sa omul are nevoie de un „bucet” de însușiri, fiecare dintre ele fiind foarte importante. Însă omul mai trebuie să aibă dorință interioară, acea mare iubire, care pune în armonie toate însușirile lui. Iubirea este puterea, este lumina, este dăruirea generosului suflet uman. Preschimbată în fluture, *simbolul sufletului*, prințesa a fost gata să se jertfească pentru a fi alături de alesul inimii sale, prințul Viteaz. Portretul ei din finalul fragmentului este un portret simbolic al ființei desăvîrșite, un ideal spre care poate tinde fiecare om.

Ștefan Năstac

Solstițiul cuvântului

1. Citește afirmațiile lulei Hasdeu la vârsta de 15 ani. Comentează, pe scurt, prin ce te-au impresionat ele.

„În versurile mele, ca și în proză voi fi mereu Camille Armand... Ai avut dreptate, spunînd că deja sînt lansată! (дебютировала)... Ei bine, am curaj; nu-mi este teamă! Mă simt tînără, puternică, voi merge înainte, mă voi lupta dacă va fi nevoie. Primul pas e făcut, trăiască voința! Voi reuși.“

Satisfacția opțiunii

1. Relatează succint istoria dragostei dintre prințul Viteaz și prințesa Încîntătoarea.
2. Găsește afinități dintre prințesa Încîntătoarea și lulia Hasdeu. Conturează un portret mixt al autoarei, utilizînd textul.
3. Modifică subiectul, introducînd 1-2 personaje noi.

MIHAI EMINESCU – POETUL CE-A CREAT MITUL DRAGOSTEI

„Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfînt,
Și noaptea candelă s-aprinzi
Tubirii pe pămînt.“

Mihai Eminescu

Enigma cuvântului

1. Cu ce cuvînt din cele propuse se asociază, în opinia ta, cuvîntul **dragoste**: **întîlnire, aventură, ochi, durere, vis, soare, cuplu, insulă îndepărtată, lumină, lacrimi, fericire, dăruire, emoții**? Argumentează răspunsul.
2. Consultă „Portofoliu-ghid” și încadrează în 3 enunțuri cuvintele evidențiate. Explică dacă sînt identice sau nu.
3. Se zice că iubirea este oarbă. Dar tu cum crezi? Argumentează.
4. Explică, în 2-3 enunțuri, ce înseamnă iubirea pentru tine.
5. Marii poeți ai lumii au reușit să immortalizeze (îmveșnicească) cel mai important sentiment uman în opere nemuritoare. Ei au fost și perso-

Portofoliu-ghid

A iubi – a fi îndrăgostit, a simți o mare afecțiune pentru o persoană de sex opus.

A plăcea – a agreea, a simpatiza.

A prefera – a da înțîietate unui lucru, unei ființe, unei situații.

naje ale unor povești de dragoste de neuitat. Ce exemple cunoști? Relatează, în 4-5 enunțuri, despre una din ele.

6. În cultura română, prin modelul de viață personală, scriitorii au lăsat exemple la tema dragostei. Citește numele propuse și asociază-le astfel ca să reprezinte istoriile marilor iubiri.

V. Alecsandri	Iulia Feliciu
D. Cantemir	Cassandra Cantacuzino
B. P. Hasdeu	Veronica Micle
M. Eminescu	Elena Negri
Gh. Asachi	Bianca Milesi

7. Alcătuieste propoziții cu cuvintele **dor – a dori – dorință**. Ce afinități și deosebiri de sens ai observat?

Plăcerea lecturii

1. Citește poezia și concretizează: s-a împlinit dorința eroului liric?

DORINȚA

Vino-n codru la izvorul
Care tremură pe *prund*,
Unde *prispa* cea de brazde
Crengi plecate o ascund.

I
chemarea

Și în brațele-mi întinse
Să alergi, pe piept să-mi cazi,
Să-ți desprind din *creștet vâlul*,
Să-l ridic de pe obraz.

II
așteptarea

Pe genunchii mei ședea-vei,
Vom fi singuri-singurei,
Iar în păr *înfiorate*
Or să-ți cadă flori de tei.

III
întilnirea

Fruntea albă-n părul galben
Pe-al meu braț încet s-o culci,
Lăsînd pradă gurii mele
Ale tale buze dulci...

IV
jocul gesturilor
tandre

Vom visa un vis fericite,
Îngîna-ne-vor c-un cînt
Singuratece izvoare,
Blînda batere de vînt;

V
visul, somnul în
conformitate cu
armonia naturii

Adormind de armonia
Codrului bătut de gînduri,
Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă rînduri-rînduri.

Mihai Eminescu

Ligia Macovei

Portofoliu-ghid

Dor – dorință puternică de a vedea sau de a revedea pe cineva sau ceva drag; nostalgie.

Dor = sin. alean, aspirație, dorință, năzuință, poftă, rîvnă, tendință, vis.

Caruselul cuvintelor

prund – pietriș, depunere de nisip
 prispă – aici: mal de lut al izvorului
creștet (al capului) – макушка
văl – voal
 or – aici: vor

fior – **înfiorat** – emoție, emoționat
a se lăsa pradă – предаваться
a îngîna – a fredona
blînd – liniștit, domol, calm
tandru – gingaș

Labirintul soluțiilor

2. Audiază poezia în lectura altor persoane și completează rubricile:

văd	aud	simt
...

3. Răspunde la întrebări:

- Cine este chipul dorit de eroul liric?
- De ce își cheamă iubita în codru, la izvor?
- Prin ce detalii e conturat în poezie chipul iubitei?
- În ce anotimp / timp proiectează autorul evenimentul întâlnirii?
- Cîte tablouri conține poezia?
- Ce atmosferă creează căderea frunzelor de tei?
- Ce rol joacă natura?
- Care este sentimentul dominant exprimat în poezie:
 - de regret;
 - de tristețe;
 - de satisfacție;
 - de dor?
- Ce cuvînt / expresie adecvată ai alege pentru a exprima acest sentiment?

4. Reintitulează poezia cu un cuvînt/îmbinare de cuvinte din text. Propune alt titlu ce ar exprima sentimentul dominant.

5. Citește informația din „Portofoliul-ghid” (p. 194) și identifică tipul, specia poeziei.

6. Găsește în text și citește versurile care:

- exprimă chemarea;
- descriu ploaia florilor de tei;
- reflectă fragmentul întâlnirii;
- conțin visul îndrăgostiților.
- redau chipul iubitei;

6.1. Propune titluri-simboluri pentru fiecare tablou.

7. Precizează modul și timpul verbelor în fiecare strofă. Care este semnificația lor?

8. Poate fi considerată poezia:

A	B	C
• un bilețel	• un sfat	• un sentiment etern
• o scrisoare	• o rugămintă	• un eveniment din viitor
• o invitație la întâlnire?	• o dorință?	• o stare de lungă durată?

8.1. Argumentează-ți răspunsul.

9. Cum ai zice altfel? Cum se numește procedeul?
 • ședea-vei – • îngîna-ne-vor –
10. Explică semnificația repetării cuvintelor: **singuri-singurei, rînduri-rînduri**.
11. Observă sensul verbelor în expresiile următoare și precizează care dintre ele au sens propriu și care au sens figurat:
tremură } de frig
de frică	tremură } izvorul
pădurea
a bate } o țintă
covorul
fierul	bătut } de gânduri
de soartă
la cap
12. Identifică sensul pe care îl are cuvîntul **dulce** în exemplele de mai jos:
lapte }
cafea }
fruct } | dulce } privire
somn
zîmbet | ochi }
buze } | dulci |
|--|--|--|-------|
13. Explică sensul expresiilor: **îngîna-ne-vor izvoare, blînda batere de vînt, ședea-vei pe genunchii mei**.
14. Ce figuri de stil sînt expresiile:
• tremură izvorul; • codrul bătut de gânduri?	• flori de tei înfiorate;
- 14.1. Ce sugerează ele în text:
• frumusețea, starea naturii; • starea autorului?	• starea eroului liric;
15. Consultă „Portofoliul-ghid” (p. 192) și numește „dorurile” pe care le-ai trăit personal. Exemplifică răspunsul.
16. A. France afirma: „**A dori înseamnă a suferi**”. Aveți aceeași opinie? Dacă sînt păreri diferite, în baza graficului **T** formați echipe și aduceți argumente **pro** și **contra** (lucrați în echipe).
17. Citește maxima. Explică și ilustrează sensul ei cu fapte cunoscute din lectură, experiența personală.
- „Dacă nu am avea nici o dorință, nici o aspirație, jumătate din farmecul și interesul vieții ar dispărea.”
18. Scrie, după modelul unei agende, ce dorințe ai la moment, în perspectivă și cum le poți realiza.
19. Citește din text versurile care:
• îți sînt mai înțelese; • exprimă cel mai bine emoțiile tale;	• ar servi drept o declarație de dragoste; • corespund unui vis tainuit al tău.
20. Ce idei, imagini, stări sugerează cuvintele/îmbinările: **codru, prispă, crengi plecate, brațele întinse, singuri-singurei, fruntea albă, vis ferice, singuratece izvoare, armonie, flori de tei, rînduri-rînduri** în contextul poeziei?
21. Extrage din text 3 figuri de stil care ți-ar fi de folos în vorbirea curentă (exprimarea gândurilor).
22. Povestește conținutul poeziei în formă de scrisoare.

Portofoliu-ghid

Tipurile poeziei

intimă – elegia, cîntecul și romanța, doina;
descriptivă – pastelul, idila, pastorala;
socială (cetățenească) – oda, imnul, satira, pamfletul, epigrama, strigăturile, cîntecele satirice;
filozofică – meditativă.

Solstițiul cuvîntului

1. Pornind de la versurile eminesciene, construiește 2 comparații prin care să-ți exprimi sentimentele proprii:

„Căci te iubesc, copilă, ca zeul nemurirea,
Ca preotul altarul, ca sprăima un azil (убежище),
Ca sceptorul mîna blîndă, ca vulturul mărirea,
Ca visul pe-un copil.“

2. Comentează versurile din poezia studiată, în care M. Eminescu definește idealul iubitei și cel al dragostei.
3. Selectează detalii din ele și prezintă, în 5-6 enunțuri, idealul tău.

Obiectivul criticii

Citește și comentează una din afirmațiile propuse (la alegere):

„Eminescu a dorit cu putere fericirea oamenilor și a încercat s-o ajute cu idei și imagini.“

Zoe Dumitrescu Bușulenga

„Dorința“ este o vibrantă expresie a bogăției sufletești a poetului. “

Constanța Bărboi

Satisfacția opțiunii

1. Ce vei povesti colegului/părinților despre subiectul studiat? Utilizează reperele:

- date despre autor;
- unde și cînd a fost publicată poezia;
- semnificația titlului;
- structura ei;
- starea eroului liric;
- opinii personale.

2. Lucrînd în doi, modificați sfîrșitul poeziei, construind un dialog dintre eroul liric și iubita sa.
3. Amintiți-vă poezii similare din creația poeților studiați și construiți paralele. Argumentați răspunsul.
4. Utilizînd detalii din textul poeziei, comentați afirmația:

„În visul secret al omului, iubirea ideală este întotdeauna a bărbatului și a femeii, ei pășesc alături prin grădina minunată a universului ca perechea mitică.“

5. Dacă ar fi să prezinți dragostea printr-un simbol, care-ar fi el? Desenează-l.

5.1. Comentează-l, în 4-5 enunțuri, utilizînd detalii din poezia „Dorința“.

„DE CE NU-MI VII?” – O ÎNTREBARE FĂRĂ RĂSPUNS

Enigma cuvântului

„Cine se află în inimă, acela-i aproape,
chiar dacă stă departe.”

Aforism indian

1. Citește afirmația și ilustreaz-o cu o situație din viață.
2. Exprimă-ți opinia: ce calități sînt necesare omului ca să fie iubit și ca să iubească? Selectează și argumentează: **sinceritate, răbdare, modestie, dragoste, bunătate** ș. a.
3. Ce sens are pronumele neaccentuat din titlul poeziei:

„De ce nu-**mi** vii?” } a mea?
} la mine?
4. Ce gând îți sugerează titlul poeziei, fără a citi textul? Care ar fi, în opinia ta, motivul lipsei persoanei iubite?

Plăcerea lecturii

1. Citește poezia. Urmărește ce sentiment trăiește eroul liric.

DE CE NU-MI VII?

Vezi, rîndunele se duc,
Se scutur frunzele de nuc,
S-așază bruma peste vii –
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?

Căci tu *înseninezi* mereu
Viața sufletului meu,
Mai mîndră decît orice stea –
Iubita mea, iubita mea!

O, vino iar în al meu braț,
Să te privesc cu mult *nesaț*,
Să *razim* dulce capul meu,
De sînul tău, de sînul tău!

Tîrzie toamnă e acum,
Se scutur frunzele pe drum,
Și lanurile sînt pustii...
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?

Mihai Eminescu

Ți-aduci aminte cum pe-atunci
Cînd ne primblam prin văi și *lunci*,
Te ridicam de subsuori
De-atîtea ori, de-atîtea ori?

Igor Vieru

În lumea asta sînt femei
Cu ochi ce izvorăsc scînteii...
Dar, oricît ele sînt de sus,
Ca tine nu-s, ca tine nu-s!

Caruselul cuvintelor

nesaț – lăcomie
a **rezema** – a sprijini

luncă – sin. șes
senin – a **însenina** – înseninare

Labirintul soluțiilor

2. Răspunde la întrebări:

- Ce anotimp este descris în poezie? Selectează cuvintele ce-l determină.
- Ce sentimente ai trăit personal la lectura poeziei? De ce au fost provocate ele?
- Cum crezi, eroul liric își așteaptă iubita pentru prima dată? Explică prin detalii din text.
- Dragostea cui este mai puternică și mai fidelă/credincioasă: a unei fete sau a unui băiat?
- De ce poezia începe și se încheie cu aceleași imagini?
- Numește personaje din alte opere cunoscute, care au trăit stări similare.

3. Găsește în text și citește versurile ce:

- descriu anotimpul toamna;
- exprimă dorința eroului liric;
- conțin o chemare;
- vorbesc despre amintirile tinerilor;
- conțin o adresare;
- conțin comparații.

4. Recitește textul poeziei „Dorința” și identifică prin ce se aseamănă și prin ce se deosebește ea de poezia „De ce nu-mi vii?”. Scrie observațiile tale în tabelul următor:

Obiectivele observației	„Dorința“	„De ce nu-mi vii?“
• Titlul și autorul textului		
• Modul de organizare literară (dramatic, liric etc.)		
• Modul de exprimare (proză, versuri)		
• Modul de exprimare a ideilor și sentimentelor (direct, prin intermediul unei persoane sau al eului liric)		
• Expresii, imagini		

5. Explică în ce relații semantice se află cuvintele:

- (peste) vii – (nu-mi) vii? • atunci – acum? • văi – lunci – lanuri.

6. Găsește în text sinonime pentru cuvintele: **cad, cu multă dorință, din nou, mînă, te înălțam, emană scînteii, luminezi întotdeauna.**

7. Alege din text 3-4 figuri de stil și explică sugestia lor în contextul poeziei.

7.1. Observă ce element nou îți înțelegi în construcția acestei poezii, spre deosebire de cele studiate:

- adresarea la începutul strofei;
- titlu-întrebare retorică;
- aranjarea textului în catrene;
- repetarea unui vers.

8. Realizează un portret al iubitei, utilizînd detalii din text.

9. Improvizează un dialog cu prietena ta/prietenul tău care a întârziat cu o oră (n-a venit la întâlnirea stabilită) și explică emoțiile prin care ai trecut.

10. Exemplifică răspunsul cu situații din viață, filme, opere cunoscute.

11. Alege-ți unul dintre rolurile:

- pesimistul;
- optimistul

și argumentează, în 4-5 rînduri, un punct de vedere: iubita va veni sau nu va veni?

12. Modifică, în 4-5 enunțuri, finalul trist cu un altul fericit.

13. Realizează un comentariu al poeziei, urmărind repera:

- sugestia titlului;
- tema poeziei;
- semnificația cadrului naturii;
- ideea principală;
- starea eroului liric;
- imaginea iubitei;
- opinii personale.

Solstițiul cuvântului

1. Citește afirmațiile și alcătuește 4-5 sfaturi pentru prietena/prietenul care nu crede în dragoste:

- „Numai acela știe ce este dragostea, care iubește fără speranță.“ (Schiller)
- „Nu natura face frumoasă femeia, ci dragostea.“
- „A iubi e bine, a fi iubit e și mai bine.“

Satisfacția opțiunii

1. Memorează poezia (un fragment).

2. Relatează conținutul poeziei în proză, fiind în rolul:

- a) eroului liric; b) autorului; c) unui martor ocular.

3. Adresează-i iubitei / iubitului 4-5 sfaturi pe care le consideri necesare, în opinia ta, pentru a vă păstra relația frumoasă.

„PE LÎNGĂ PLOII FĂRĂ SOȚ” –
UN DOR NEÎMPLINIT

„Dacă iubești fără să sperii
De-a fi iubit vreodată,
Se-ntunecă de lungi păreri
De rău viața toată.“

Mihai Eminescu

Enigma cuvântului

1. Citește motoul și explică sensul cuvântului **vreodată**.

2. Observă și explică deosebirea de sens în enunțul următor:

Săptămîna aceasta nu este în calendar vreo dată însemnată?

3. Recitește strofa și explică de ce iubirea fără de speranță provoacă *lungi păreri de rău*.

Plăcerea lecturii

1. Citește atent textul și explică sensul îmbinării „plopilor fără soț”.

PE LÎNGĂ PLOPII FĂRĂ SOȚ

Pe lângă plopilor *fără soț*
Adesea am trecut;
 Mă cunoșteau vecinii toți –
 Tu nu m-ai cunoscut.

La geamul tău ce strălucea
 Privii atât de des;
 O lume toată-nțelegea –
 Tu nu m-ai înțeles.

De câte ori am așteptat
 O șoaptă de răspuns!
 O zi din viață să-mi fi dat,
 O zi mi-era de-ajuns.

O oră să fi fost amici,
 Să ne iubim cu dor,
 S-ascult de glasul gurii mici
 O oră, și să mor.

Dîndu-mi din ochiul tău senin
 O rază *dinadins*,
 În calea timpilor ce vin
 O stea s-ar fi aprins;

Ai fi trăit în veci de veci
 Și rînduri de vieți,
 Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț,

Un chip de-a pururi adorat
 Cum nu mai au perechi
 Acele zîne ce străbat
 Din timpurile vechi.

Căci te iubeam cu *ochi păgîni*
 Și plini de suferinți,
 Ce mi-i lăsară din bătrîni
 Părinții din părinți.

Azi nici măcar îmi pare rău
 Că trec cu mult mai rar,
 Că cu tristețe capul tău
 Se-ntoarce *în zadar*.

Căci azi le semeni tuturor
 La umbrel și la port,
 Și te privesc nepăsător
 C-un rece ochi de mort.

Tu trebuia să te cuprinzi
 De acel farmec sfînt,
 Și noaptea candelă s-aprinzi
 Iubirii pe pămînt.

Mihai Eminescu

Caruselul cuvintelor

fără soț – fără pereche
 adesea – часто
dinadins – intenționat, намеренно

a înmărmuri – окаменеть
 ochi păgîni – privire pătimașă, страстный взгляд
în zadar – напрасно, впустую

Labirintul soluțiilor

2. Compară sensul cuvîntului **soț** din titlul poeziei lui M. Eminescu cu cel din afirmația lui B. P. Hasdeu: „**cît de fericit soț și tată sînt eu**”. Ce ai observat?
3. Explică, în 2-3 enunțuri, semnificația titlului poeziei.
4. Exprimă-ți opinia: de ce eroul liric a ales anume plopul și nu alt copac?

5. Explică valoarea adverbelor **adesea, atît de des** în sugerarea sentimentului eroului liric.
6. Observă la ce timp se află verbele din strofele 2, 3, 4, 5, 8, 10, 11. Cum se poate motiva semnificația acestui timp?
7. Selectează și scrie în tabel verbele ce se referă la:

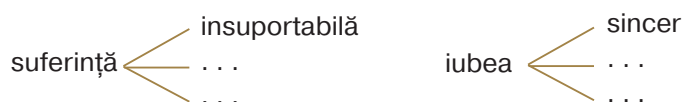
„Eu“ (eroul liric)	Exemplu: am trecut, ...
„Tu“ (iubita)	nu m-ai cunoscut, ...
„Ei“ (vecinii)	mă cunoșteau, ...

8. Pornind de la sensul acestor verbe, exprimă-ți atitudinea față de comportamentul:
 - eroului liric;
 - iubitei.
9. Formează familia de cuvinte de la **amic**, consultînd dicționarul. Alcătuieste cu ele enunțuri.
10. Explică prin sinonime sensul cuvîntului **amici**. Cu ce sens este folosit acest cuvînt în text?
11. Comentează sensul expresiilor poetice, utilizînd informația din „Portofoliu-ghid“:

- „Să ne iubim cu dor“;
- „Căci te iubeam cu ochi păgîni“.

11.1. Găsește expresii echivalente.

12. Împarte textul în fragmente și intitulează-le. Argumentează răspunsul.
13. Scrie adjective și adverbe adecvate pentru a caracteriza sentimentul de iubire și suferință ale eroului liric.

14. Realizează, în 3-4 rînduri, o caracterizare a iubitei, utilizînd detalii din text.
15. Cum crezi, de ce atunci cînd iubita i-a răspuns, în sfîrșit, la sentimentul eroului liric, acesta a devenit nepăsător?
16. Argumentează afirmația **„azi le semeni tuturor“**, pornind de la textul poeziei.
17. Cum înțelegi versul: **„C-un rece ochi de mort“**? Ilustrează răspunsul cu exemple din viață.
18. Găsește versurile din poezie care ar corespunde afirmației lui Dante Alighieri: **„Dragostea mișcă sori și stele“**. Argumentează.
19. Relatează mesajul poeziei în rolul:
 - a) iubitei;
 - b) vecinilor;
 - c) de cititor.
20. Recitește strofele care te-au impresionat mai mult, motivează alegerea.

Portofoliu-ghid

„Existența este pentru poporul român un dor.“

L. Blaga

Păgîn – nume dat de creștini celor care sînt de altă religie; adj. pătimaș, sălbatic, cumplit.

21. Exprimă-ți opinia:
- ce semnifică sfatul pe care îl dă eroul liric iubitei în ultima strofă?
 - ce importanță are pentru tine acest îndemn?
 - ar fi cazul să discuți cu părinții despre dragoste? Argumentează răspunsul.
22. Modifică finalul poeziei, alcătuind un dialog din 4-5 replici, în care iubita:
- îi explică de ce nu-i răspunde la sentiment;
 - îi răspunde, în sfârșit, eroului liric.
23. Enumeră câteva modalități de a-i demonstra persoanei dragi că o iubești.
24. Dragostea depinde de:
- vîrstă;
 - nație;
 - rasă;
 - localitatea unde locuiești;
 - credință;
 - limbă?
- Exemplifică răspunsul.
25. Care ar putea fi obstacolele posibile în dragoste și care ar fi căile pentru a le depăși? Răspunde completînd graficul T.
26. Recitește poezia „Pe lângă plopii fără soț” și observă ce legătură are mesajul propus cu motoul temei.

Solstițiul cuvîntului

- Citește afirmația și continuă gîndul:
„Dacă dragoste nu e, nimic nu e...”, afirma Marin Preda,
dar dacă ar fi dragoste, ar fi...
- Comentează una dintre maximele propuse, utilizînd informația din „Barometrul analitic”:
„Dragostea e ca spinul: nu-l simți cînd intră, dar te doare cînd îl smulgi cu sila.”
„Nu-i țară pe lume, în care dragostea să nu-i facă poeți pe îndrăgostiți.”

Barometrul analitic

Eminescu este poetul care le-a dorit oamenilor din toată inima o mare fericire și a încercat să le-o ofere în spațiul operelor sale. De aceea, în orice poezie lirică eminesciană întîlnim o lume mică ce reflectă întreaga poveste a vieții umane, care este, în primul rînd, o poveste a mării iubiri: fie că este ea împărtășită sau fără speranță de răspuns. Condiția supremă a omului este să poată iubi. Prin poeziile lui de dragoste Eminescu a eternizat iubirea, a transpus-o în versuri ce nu se vor pierde niciodată, pentru că au devenit un testament pentru fiecare om:

*Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfînt,
Și noaptea candelă s-aprinzi
Iubirii pe pămînt.*

Fiecare cititor se descoperă în lirica eminesciană prin sentimente și trăiri ce-i pot fi proprii. Sentimentului iubirii i-au fost închinată mii de pagini în literatura universală. Eminescu, însă, a transformat iubirea în cel mai puternic și frumos mit uman, în care se întâlnesc o vastă gamă de trăiri: *bucurie, suferință, durere, dorință, împlinire, decepție, jubilație* ș.a.

Spațiul constant al iubirii este natura, care poate fi *verde și plină de viață, luminată de lună și stele* când eroul liric își trăiește din plin iubirea, sau rece, glacială, luminată de „*luna moartă*” când eroul liric trece prin drama decepției. Poezia eminesciană a naturii și iubirii cuprinde două etape a creației. În prima, 1866–1876, domină *elanul dragostei, bucuria așteptării, visul realizării iubirii*: „Dorința”, „Lacul”, „Sara pe deal”, „Floare albastră” ș.a.

Cele din perioada a doua, după 1876, se caracterizează printr-o tristețe și decepție a eroului liric, care trăiește doar cu amintirea iubitei și iubirii senine și luminoase: „De câte ori, iubito”, „S-a dus amorul”, „Când amintirile...”, „De ce nu-mi vii?”, „Pe lângă plopul fără soț” ș.a.

Natura și iubirea sînt două teme ce se împletesc în lirica de dragoste a lui Eminescu, pentru că natura este un spațiu al binelui și al frumosului, un spațiu în care omul se simte în siguranță și-și trăiește din plin visul iubirii: „Sara pe deal”, „Dorința”. Când e plasată în mijlocul codrului, un spațiu magic al eternității, iubirea devine aproape sacră: „Dorința”, „Lacul”. Când eroul liric trăiește un sentiment puternic în ascensiune (urcare), sentimentul trecînd și în planul gândirii, al visării, „*sub vechiul salcîm*”, pe dealul înalt sub cupola deschisă a cerului, iubirea are fior cosmic, ridicîndu-se în adîncimile neantului (cerului) și trecînd în veșnicie: idila „Sara pe deal”, meditația „Pe lângă plopul fără soț”. În poezia iubirii lumea celestă se întâlnește cu cea terestră, creînd cel mai prețios spațiu pentru fericirea omului – *Universul Marii Iubiri*. Acest univers este străjuit și spiritualizat de veșnicele simboluri eminesciene: copacii sacri – *teiul, salcîmul, plopul, luna „stăpîna mării”* și a lumii, *stelele* – lumini sacre și *iubita* – un chip angelic, „*de-a pururi adorat*”, visul „*ferice de iubire*”. Prin aceste motive ale iubirii și prin idealul iubirii – „*icoana stelei*”, „*licărul sfînt*” – poezia lui M.Eminescu este unică și va rămîne în tezaurul literaturii române.

<p>Semnificațiile iubirii în poezia eminesciană din perioada 1866–1876</p>	{	<p>iubirea-idilă iubirea-dorință iubirea-decepție</p>	<p>„Sara pe deal” „Dorința” „Floare albastră”</p>
<p>Poezia marii iubiri după 1876</p>	{	<p>iubirea-durere iubirea-suferință iubirea pierdută iubirea-amintire iubirea-veșnicie</p>	<p>„Ce e amorul?” „S-a dus amorul” „De ce nu-mi vii?” „Din valurile vremii” „Când amintirile...” „La steaua” „Pe lângă plopul fără soț” „Luceafărul”</p>

Satisfacția opțiunii

1. Formulează 10 întrebări în baza textului.
2. Analizează schema și motivează prezența mulțimii de semnificații ale iubirii în poezia lui M. Eminescu.
3. Scrie 5-6 concluzii despre valoarea dragostei în viața omului, utilizînd 2-3 expresii din text.
4. Scrie-i o scrisoare acelei persoane pe care o așteaptă eroul liric și convinge-o să vină sau să-i răspundă în scris la rugămintea.

„ȘI DACĂ...” – UN IMN AL DRAGOSTEI VEȘNICE

„M-or troieni cu drag
Aduceri aminte.”

Mihai Eminescu

Enigma cuvântului

1. Exprimă-ți opinia: la ce-ți pot folosi amintirile plăcute? Dar cele neplăcute?
2. Explică sensul cuvintelor/expresiilor: **memorie, a memoriza, a ține minte, a-și aduce aminte, a păstra în memorie, tezaurul memoriei, memorial, aduceri-aminte.**
3. Alcătuieste două propoziții după modelul: **aș face, dacă**
4. Continuă enunțurile, explicând ce presupune timpul acțiunii din ele.
 - a) Dacă îți cinstești părinții,...
 - b) Și natura devine umană, dacă...
5. Citește versurile din moto și explică ce fel de amintiri sînt cele ce te pot „troieni cu drag”. Exemplifică răspunsul.

Plăcerea lecturii

1. Citește poezia *Și dacă...* de M. Eminescu și identifică ce amintire dorește să păstreze pentru totdeauna poetul.

ȘI DACĂ...

Și dacă ramuri bat în geam
Și se cutremur plopilor,
E ca în minte să te am
Și-ncet să te apropii.

Și dacă stele bat în lac
Adîncu-i luminîndu-l,
E ca durerea mea s-o-mpac
Înseninîndu-mi gîndul.

Și dacă norii deși se duc,
De iese-n luciul luna,
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna.

(1883, 13/25 noiembrie)

Caruselul cuvintelor

a cutremura – aici: a tremura, a suferi, a trăi
mari emoții
bat în lac – aici: se reflectă puternic

des, deși – aici: foarte mulți, aglomerație de
nouri
luciu - suprafață strălucitoare

Nota bene!

A memora - a memoriza - a ține minte; memorie - ținere de minte

A troieni - aici: sens figurat - a retrăi intens, a copleși, a stăpîni

Labirintul soluțiilor

2. Recitește poezia și explică ce tablou ți-ai imaginat.
3. Răspunde la întrebări:
 - Ce anotimp descrie autorul?
 - În ce timp se află eroul liric?
 - Care sînt elementele naturii
 - a) din spațiul terestru;
 - b) din spațiul cosmic?
 - Cîte dorințe are eroul liric?
 - Care este cea mai mare dorință a acestuia?
4. Identifică în textul poeziei și citește versul/versurile care:
 - a) indică locul unde se află eroul liric;
 - b) conțin descrieri de natură;
 - c) exprimă starea eroului liric.
5. Scrie pe foaia de caiet sau pe un poster cuvintele-cheie din fiecare strofă, care să se refere la:
 - a) natura de pe Terra;
 - b) natura cosmică;
 - c) starea interioară a eroului liric.
6. Determină, în baza acestor cuvinte-cheie, starea eroului liric, sentimentele lui din fiecare strofă a poeziei și înscrie-le în tabel.

Cuvinte-cheie	Starea, sentimentele eroului liric
Model: bat, cutremur	meditație, neliniște, dorința de a-și aminti de iubită

7. Generalizează: despre ce-ți vorbește punerea în paralel a elementelor naturii cu starea eroului liric ?

Și dacă ramuri bat în geam ? *E ca în minte să te am*
Și se cutremur plopii, *Și-ncet să te apropii.*

8. Rescrie, după modelul de mai sus, celelalte două strofe și comentează observațiile și constatările proprii.

9. Lucrând în echipe, comentați ideile din mesajul fiecărei strofe în legătură cu:

- I. Imaginea plopilor; a geamului și cu intenția amintirii.
- II. Imaginea stelelor, a lacului și a durerii, gândului înseninat.
- III. Imaginea norilor, a lunii, a amintirii veșnice.
- IV. Afirmția că natura este o expresie a stării de suflet a poetului.

Obiectivul criticii

Argumentează cu detalii din text afirmațiile criticilor:

„Poezia *Și dacă...* reprezintă o erotizare a întregii naturi, o pătrundere a tuturor înfățișărilor ei cu substanța iubirii.“

Tudor Vianu

„Iubita devine o prezență ce se imaculează (devine pură, simbol spiritual) în luciul luminii.“

Ion Negoitescu

Barometrul analitic

Și dacă... este o poezie-miniatură pe una din temele principale ale creației lui M. Eminescu, cea a iubirii. Eroul liric trăiește o puternică dramă: despărțirea pentru totdeauna, din motive necunoscute, de iubita sa. Sentimentul iubirii este foarte puternic, de aceea eroul liric nu este dominat doar de sentimente de regret și durere. Principalele trăiri țin de o stare profundă, interioară, a înțelegerii sensului adevăratei iubiri, provocată de elementele naturii puternic umanizate. Natura este investită cu stări asemănătoare celor ale eroului liric, dar, deoarece este puternică, cosmică, ea îl ajută să-și „împace durerea” și să-și „însenineze gândul”.

Poetul reușește să construiască o poezie mică, dar care sintetizează sentimentul dragostei umane, punând în paralel simetric planul terestru, cel cosmic și cel interior al trăirilor sufletești ale eroului liric. Starea eului liric trece de la neliniște și durere la împăcare și înseninarea gândului, pentru că ajunge să înțeleagă adevărul că dragostea este pentru totdeauna sensul vieții. El reușește să-și înfrîngă suferința și să-și înveșnicească iubita și dragostea printr-o permanentă aducere-aminte.

Satisfacția opțiunii

1. Memorizează poezia.
2. Realizează o descriere verbală sau un desen al tabloului naturii din poezie.
3. Scrie o compoziție cu tema: „**Poezia *Și dacă...* este un imn dragostei veșnice.**”

TEST SUMATIV

1-5

1. Citește și încercuiește răspunsul corect:

a) Din care poezie a lui M. Eminescu sînt versurile?

- „Vino-n codru la izvorul / Care tremură pe prund...”
 - A. *Și dacă...*
 - B. *De ce nu-mi vii?*
 - C. *Pe lângă plopul fără soț...*
 - D. *Dorința*
- „O, vino iar în al meu braț, / Să te privesc cu mult nesăț...”
 - A. *Dorința*
 - B. *De ce nu-mi vii?*
 - C. *Și dacă...*
 - D. *O, rămii*
- „De cîte ori am așteptat / O șoaptă de răspuns! / O zi din viață să-mi fi dat...”
 - A. *De ce nu-mi vii?*
 - B. *Și dacă...*
 - C. *Pe lângă plopul fără soț...*
 - D. *Dorința*
- „Și dacă stele bat în lac, / Adîncu-i luminîndu-l...”
 - A. *Dorința*
 - B. *De ce nu-mi vii?*
 - C. *Și dacă...*
 - D. *Sara pe deal*

b) Prințesa Încîntătoarea nu vroia să se căsătorească, deoarece:

- A. *Avea doar 15 ani.*
- B. *Nu-i plăcu nici unul dintre tineri.*
- C. *Tinerii veniți nu le-au plăcut părinților.*
- D. *Tinerii și prinții nu erau frumoși.*

2. Scrie numele autorilor a 3 titluri de opere cu tema dragostei, precizînd semnificațiile iubirii.

1-15

Autorul	Titlul	Semnificația iubirii
1. _____	1. _____	1. _____
2. _____	2. _____	2. _____
3. _____	3. _____	3. _____

3. Determină 3 particularități prin care se deosebește starea de dragoste de cea de ură.

1-9

dragoste	ură
1. _____	1. _____
2. _____	2. _____
3. _____	3. _____

4. Dezvoltă afirmațiile:

2-10

Model: Dacă copiii trăiesc în rușine, ei învață să se simtă vinovați.

Dacă copiii trăiesc în încurajare, ... _____

Dacă copiii trăiesc în cinste și dreptate, ... _____

Dacă copiii trăiesc în siguranță, ... _____

Dacă copiii trăiesc în prietenie, ... _____

În ce anturaj ai trăit tu și ce ai învățat de la aceasta? _____

5. Alcătuieste un mesaj de dragoste din 5 rînduri, utilizînd 3-4 versuri din poeziile lui M. Eminescu. 2-10

- Enumeră 3 denumiri de copaci care se întîlnesc frecvent în poeziile lui M. Eminescu. 1-3
- Prin ce se aseamănă teiul și salcîmul? Găsește 3 asemănări. 1-3
- Fă o declarație de dragoste persoanei pe care o admiri (în 5-6 enunțuri). 2-12

6. Comentează, în 2-3 enunțuri, sensul aforismului: 2-6

„Dragostea e ca o apă de munte: vine curată și luminoasă de sus, iar jos o vezi turbure și întinată (întunecată, murdară). (Grigore Vieru)

7. Citește textul și subliniază 3 caracteristici ale dragostei, pe care le consideri acceptate de generația ta. 1-3

„Dragostea este îndelung răbdătoare, este plină de bunătate, dragostea nu invidiază, nu se laudă, nu se umple de mîndrie, nu se poartă necuviincios, nu caută folosul său, nu se mînie, nu se gîndește la rău, nu se bucură de nelegiuire, ci se bucură de adevăr, acoperă totul, suferă totul.

Dragostea nu va pieri niciodată... Acum rămîn doar aceste trei: **Credința, Speranța și Dragostea**, dar cea mai mare dintre ele este **Dragostea**.”

Epistolă către Corinteni

8. Utilizînd caracteristicile subliniate, formulează, în 2-3 enunțuri, o definiție a dragostei. 2-6

9. Redactează, în limita a 6-7 enunțuri, un microeseu cu tema „**Dragostea nu va pieri niciodată**”. 3-21

Binele și răul – noțiuni relative

Pentru a-ți forma o convingere despre ce este bine și ce este rău și a o exprima clar, îndeplinește temele acestui capitol. Succesul va fi deplin, căci... vei mai putea realiza:

- asocierea conținutului mesajului audiat cu alte mesaje cunoscute (din literatura română și universală);
- relatarea în detalii a unor evenimente, întâmplări, etc., exprimându-ți atitudinea personală;
- rezumarea unui text;
- alcătuirea dialogurilor/discursurilor pe teme de morală;
- caracterizarea personajelor critică/autocritică, cu argumentarea opiniei, exteriorizând o afecțiune exprimată adecvat.

„Aceleași lucruri pot fi morale sau imorale;
bune sau rele; interesează motivul sau modul
în care sînt săvîrșite.“

Plinius

Enigma cuvîntului

1. Exprimă-ți opinia, atitudinea:
 - a) ești de acord cu afirmația înțeleptului antic Plinius?
 - b) care din cele patru determinative: **moral–imoral**; **bun–rău**, sunt potrivite următoarelor fapte:
 - elevul nu întoarce cărțile împrumutate de la biblioteca școlii;
 - profesorul nu este obiectiv în aprecierea elevului;
 - colegul ți-a dat să copiezi tema de acasă;
 - prietenul ți-a făcut o critică de față cu ceilalți elevi;
 - prietenul ți-a mărturisit că unii colegi te critică în lipsa ta;
 - ți-ai propus singur candidatura în Consiliul școlar;
 - i-ai povestit colegului subiectul romanului pe care trebuia să-l citească singur;
 - ai rugat profesorul să-ți corectezi o notă ce nu te mulțumește.

2. Exemplifică fiecare pereche de determinative pentru “aceleași lucruri” și scrie-le în tabel:

Aceleași lucruri	Determinativele	Exemplificări	Motivele Modul
?	morale imorale	?	?
?	bune rele	?	?

2.1. Cum ai numi persoanele care fac asemenea fapte?

3. Amintește-ți despre ce lucruri bune și rele ați discutat la orele de limba română și clasifică-le conform tabelului.

3.1. De ce criterii te-ai condus cînd le-ai divizat în bune și rele?

- motivul/cauza lor?
- efectul/rezultatul lor?
- atitudinea ta personală?
- opinia celorlalți?

Plăcerea lecturii

1. Citește cunoscutele versuri eminesciene și desprinde din ele:
 - un îndemn pentru tine personal;
 - un îndemn pentru colegii tăi.

GLOSĂ

„Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi și nouă toate;
Ce e rău și ce e bine
Tu te-ntreabă și socoate.
.....

Privitor ca la teatru
 Tu în lume să te-nchipui:
 Joace unul și pe patru,
 Totuși tu ghici-vei chipu-i,
 Și de plînge, de se ceartă,
 Tu în colț petreci în tine
 Și-nțelegi din a lor artă
Ce e rău și ce e bine.”

Caruselul cuvintelor

a glosa – a explica un cuvînt sau o
 îmbinare de cuvinte
 socoate – aici: gîndește, chibzuiește
a ghici – a înțelege, a pricepe

chip – imagine, mască
 a juca și pe patru – a face tot posibilul
 să-și ascundă masca, adevărul

Labirintul soluțiilor

2. Fă-ți o autocaracterizare, evidențiind calitățile bune și rele. Explică ce te-a făcut să procedezi în unele cazuri astfel ca să îți se afirme calitățile rele.
3. Întotdeauna binele și răul pe care l-ai făcut a fost bine sau rău pentru cei din jur? Argumentează răspunsul.
4. Explică, în 2 enunțuri, de ce faptele bune sînt considerate morale, iar cele rele – imorale.
5. Alcătuieste o urare pentru un prieten în care să-i dorești să realizeze 3 lucruri bune și să se debaraseze de 3 calități rele.
 - 5.1. Cum crezi, ce l-ar bucura și ce l-ar supăra în urarea ta? Motivează răspunsul.
6. Accepți să îți se facă morală? Dar să faci tu morală cuiva? Exemplifică răspunsul cu fapte din experiența proprie de viață.
7. Rezumînd răspunsurile, relevă, în 2-3 enunțuri, de ce binele și răul sînt considerate noțiuni relative. Realizează teme la capitolului și vei afla informații noi, vei formula dovezi noi.
8. Răspunde la întrebări:
 - în ce relație se află cuvintele *vreme* și *timp*?
 - de ce eroul liric îndeamnă să gîndești și să deosebești *ce e rău și ce e bine*?
 - cum înțelegi ideea să privești lumea ca un teatru?
 - de ce eroul liric îți propune să te ții departe (în colț) de cei ce ba plîng, ba se ceartă?
 - ce sens are în text cuvîntul *artă*?
9. Meditează la sfaturile eroului liric din poezie și comentează ce pericole și ce avantaje îți oferă lumea, societatea necunoscută.
10. Precizează în ce opere ai mai întîlnit imaginea *lumii ca teatru*. Formulează o concluzie.

Portofoliu-ghid

Glosă – poezie cu formă fixă, în care fiecare strofă, începînd de la cea de-a doua, comentează succesiv cîte un vers din prima strofă, versul comentat repetîndu-se la sfîrșitul strofei respective, iar ultima strofă reproducînd în ordine inversă versurile primei strofe.

„ISTORIA UNUI GALBEN” – „O CĂLĂTORIE” ÎN LUMEA BINELUI ȘI A RĂULUI

„Stilul arată omul.”

D. Buffon

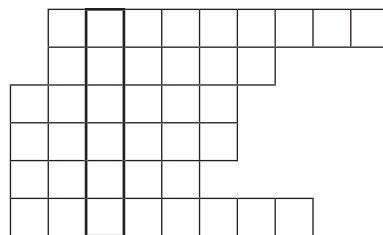

Enigma cuvântului

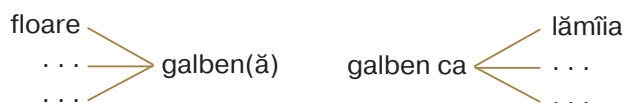
1. Comentează maxima.
2. Înlocuiește cuvântul **stil** cu un alt cuvânt care ar păstra sensul maximei. Argumentează corespunderea acestui cuvânt.

Model: Haina arată omul.

3. Completează pe caiet careurile:
 - a) Situație în care oamenii au aceleași drepturi și aceleași îndatoriri.
 - b) Personaj dintr-o baladă legendară.
 - c) Capacitate deosebită a unei persoane înzestrate.
 - d) Povestire alegorică ce satirizează moravurile rele.
 - e) Sinonimul cuvântului *timp*.
 - f) „Un principe al culturii române”.

4. Alcătuieste îmbinări de cuvinte:

5. Citește propozițiile, tradu cuvintele evidențiate:
 - **Galbenă** gutuie, dulce-amăruie.
 - – Tată, vreau să mă însor.
 - Bine, fiule, dar ai nevoie de un **galben**.

Ce ai observat?

6. Cum consideri, banii au viață, suflet? Dacă ar putea vorbi, despre ce ar povesti ei?

Plăcerea lecturii

1. Citește textul pe fragmente. Determină personajele care ți-au reținut atenția în timpul lecturii.

ISTORIA UNUI GALBEN

(text adaptat)

I. În noaptea trecută, pe la un ceas după douăsprezece, am fost trezit din somnul dulce, ce gustam, prin un *zinghet* metallic. Acel sunet mi se părea că venea din fundul odăii și că ieșea dintr-o cutioară ce se zărea pe masă. M-am sculat iute din pat, pentru ca să cunosc pricina *zuruitului* pomenit, am luat în mână acea cutie

Portofoliu-ghid

Galben – veche monedă de aur, care a circulat în Țările românești.

unde pusesem dimineața un galbîn olandez și o para mare turcească, am deschis-o *cu luare-aminte*, și adîncă mi-a fost mirarea care m-a cuprins, auzind deodată două glasuri străine ieșind din cutie, două glasuri de altă lume, care *zbîrnîiau, țiuiau* și se sfădeau de moarte.

Să mărturisesc că m-au apucat fiori răci în fața acelei minuni, că nu sînt deprins a trăi printre *spirite*. Peste puțin însă am gîndit la A. Donici fabulistul, și aducîndu-mi aminte de fabula lui *Ferul și argintul*, în care aceste două metaluri țin un dialog atît de înțelept, deodată zic că și metalurile au suflet, mai ales aurul și argintul, de vreme ce ele însuflețează și mai de multe ori desuflețează oamenii. M-am simțit îndată cuprins de o femeiască curiozitate și m-am lungit într-un *jîlț* elastic, am așezat cutioara lîngă mine pe masă și m-am pus pe ascultat. Aceste două monete se aflau atunci în focul cel mai înflăcărat al convorbirei.

G a l b î n u l: Dar, mă mir de stăpînul meu cum de a uitat cine sînt eu, și m-a pus la un loc cu o biată para ca tine.

P a r a u a (*plesnind de ciudă*): Rîde dracul de porumbrele negre!... nu te vezi că ai agiuns în trii colțuri, ți-ai pierdut toți dinții, sărmane, și vrei să mai muști pe alții?

G a l b î n u l: Leul deși îmbătrînește tot leu rămîne, asemenea și galbînul tot galbîn! Ian ascultă, *cadînă* bătrînă, nu te giuca cu cuvintele, că deși sunt acuma cu trii colțuri, pe loc înfig unul în tine.

[.....]

II. G a l b î n u l: Istoria mea este legată cu deosebite anecdote ce s-au întîmplat sub ochii mei persoanelor la care m-am aflat, anecdote triste sau vesele, unde eu am giucat totdeauna rolul cel mai de căpitanie și în care mi s-au înfășoșat prilej a face mai multe înșămări și descoperiri asupra oamenilor. M-am folosit mult de privilegiul ce avem noi, banii de aur, a fi strînși cu scumpătate la pieptul lor, pentru ca să le cercetez și să le cunosc inimile de aproape... Dîndu-mă pe mine unui boirnaș ce-i vînduse grîu, am stat ascuns, soro dragă, în ciubota lui și călcat în picioare ca un ban de nimica, pentru că boierul se temea de tîlhari...

M-am găsit odată giumătate de ceas în buzunarul unui poet...

Apoi la directorul de tribunal. Nu ți-oi descrie figura lui, pentru că era foarte neînsemnată, dar ți-oi vorbi de buzunarul său... D. Buffon, naturalistul francez, a zis că: *stilul arată omul*; eu zic: *buzunarul arată omul*; buzunarul directorului nu avea nici margini, nici fund...

...Cînd am agiuns la marginile aceluia sac, am găsit o *poporație* foarte amestecată de galbini olandezi și nemțești, de *irmilici* vechi și noi, de carboave..., care cu toții trăiau într-o armonie. Și această unire *eterogenă* silise pe fieștecare monetă a-și lepăda naționalitatea.

P a r a u a: Bre! Nu te știam poliglot.

G a l b î n u l: Cum să nu fiu poliglot, a doua sară, după intrarea mea în colonia *dovezilor sunătoare*, stam de vorbă cu cîțiva *martori* de deosebite vîrste și povesteam pe rînd chipurile înșelătoare ce întrebuițase stăpînul nostru pentru ca să ne tragă în sinul lui, de la *răzeșii*, de la văduvele sărace și de la toți nenorociții, cînd deodată o mînă lacomă ne cuprinse grămadă în palmă și ne trînti pe o masă de cărți...

Directorul nu mai era stăpînul nostru... El ne pierduse pentru totdeauna. Pare că-l aud și acum cît de tare se blăstăma, cum se ocăra pe sine cu cuvintele cele mai proaste pentru că giucase.

Tînărul ce mă cîștigase în cărți era una din acele ființi a căror nume sfîrșește în *escu*, cînd se află la Moldova, și în *eanu*, cînd merg la Valahia. Acel interesant copil al civilizației petrecea o mare parte a zilei închis în odaia lui cu o pereche de cărți în mîni, pe care le amesteca necontenit, le așeza în deosebite chipuri, deprinzînd diferite *șmecherii* ce întrebuița sara spre a pungi pe *pontatori*. El agiunsesese la o ghibăcie atît de măiastră în măsluirea cărților, încît ar fi meritat cu toată dreptatea o odă.

P a r a u a: Mari sînt minunile tale, Doamne!

G a l b î n u l: Zi mai bine: mari sînt minciunile oamenilor!.. Tînărul meu nu se mulțumea cu acel venit și se împrumuta ades pe la *zarafii*

jidovi. Stăpînul meu se trudea de mult ca să deslușească un problem foarte greu, adică: *chipul de a face datorii fără a le plăti*. Hotărîse să fugă a doua zi la București, cînd un jidov bătrîn i se arată grozav și înarmat cu patru slujitori. Noul Macarie fu silit să numere banii îndată și, numărîndu-i, mă lepădă și pe mine în palma nebotizatului zaraf.

P a r a u a: Nenorocite prieten!

G a l b î n u l: Dar aici încep pentru mine durerile, ticăloșiile, chinurile... Israelitul ce mă luase în robie mă închise deocamdată într-o temniță neagră și unsă, pe care el îndrăznea a o numi pungă, și mă ascunse sub o podea din odaia lui, într-o oală îngropată în năsip. Auzi tu?... Într-o oală de făcut borș, eu ce locuisem în pungi de mătasă! Eu care ținusem adeseori loc de onor printre oameni, să mă văd ținînd locul fasolelor și pătrunjelului! Pe la miezul nopții, *călăul* acel nemilostiv mă scoase la lumina unei lumînări de *său* și, apropiindu-mă de ea, îmi roase toți zimții cei frumoși. Într-o clipală m-am văzut ras, pilug de giur împregiur întocmai ca capul bărbierului meu; m-am răzbunat asupra lui azvîrlindu-i un zimț în ochi.

P a r a u a: Și cum ai scăpat din mîinile călăului tău?

G a l b î n u l: În codrii Herții!...Știi că acest codru e moartea jidovilor. Stăpînii ce căpătaseră eu acum, și care mă căpătaseră totodată, ne duseră în fundul codrului la gura izvorului care se numește *fîntina hoților*. Acolo erau adunați toți tovarășii lor împreună cu căpitanul ce sta mai deoparte lungit pe iarbă, cu pistoale lîngă dînsul.

Opt voinici cu spete late,
Cu mînece suflecate
Și cu puștile-ncărcate.

Singura slăbiciune ce avea era că iubea prea mult nevestele măritate, mulți bărbați însurați erau mînioși foc asupra căpitanului și giuraseră să-și răzbune asupra lui.

Așa-i legea crudei soarte,
Azi plăcere,
Mîini durere,
Azi viață și mîini moartea!

P a r a u a (*din fundul inimii*): Of... of!

G a l b î n u l (*asemene*): Și iar of!... Ce să-ți mai spun? Voinicul meu căpitan se văzu deodată încungiurat de vro zece oameni înarmați și comenduiți de însuși bărbatul iubitei sale. Acolo ispravnicul îi făcu o de *aproape cercetare* și-l espedui la Iași, unde, fiind giudecat, i se încheie o hotărîre destul de sărată, adică: i se încuviință un cvatir de cîțiva ani la ocnă.

Ispravnicul ce mă luase odată cu *doprosul* era, cum se zice, *un om a trebii*.

Boierul ispravnic iubea numai două lucruri în lume: 1-i banii și 2-le nevasta. Cucoana, asemine, slăvea numai două lucruri pre pămînt: 1-i banii și 2-le verișorul. Verișorul iarăși adora două lucruri în viața lui: 1-i banii și 2-le vînatul.

Cucoana isprăvniceasa lua lecții de limba franceză, pentru că *astăzi în Moldova e cam rușine să vorbească cineva românește*, și alesese drept profesor pe verișorul ei. Toți galbinii luați din sînul ispravnicului treceau în mîinile verișorului, drept plata sîrguinței sale. Trebuie să știi că nu este tigrul, nu este hienă, nu este în sfîrșit lighioaie pre pămînt mai crudă decît un vînatul prost în cele dintîi a lui încercări.

Cea întîi pasere care a fost jertfă cruzimei stăpînului meu era un botgros. Îl lovise tocmai în gușă. Acea scenă m-a înfiorat așa de tare și totodată a trezit în mine o ură atît de cumplită asupra tuturor oamenilor, încît m-am hotărît pe loc a mă depărta de verișorul isprăvnicesei. Profitînd de uimirea ce-l cuprinse în vremea cînd alerga să puie mîna pe victima lui, am sărit iute din buzunar și m-am ascuns în iarbă. De atunci am rămas încredințat că în oameni sunt semînțe de cruzime carele, dacă ar avea prilejuri favoritoare pentru dezvoltarea lor, ar acoperi fața pămîntului cu mii de *Neroni*.

P a r a u a: De *nerozii*?

G a l b î n u l: Neroni. Cît pentru nerozi, după cum le zic în Valahia, slavă Domnului! Semînția lor s-a dezvoltat și a înflorit destul de bine în lume.

III. Acum eram liber!... liber!... înțelegi tu, iubita mea, toată dulceața și toată puterea acestui cuvânt? Neatârnat de nime, scăpat de închisorile pungilor!... volnic de-a face tot ce-mi plăcea!... În ceasul acela am gustat cea mai mare fericire în sufletul meu, căci *nimic în lume nu e mai scump și mai slăvit ca libertatea; ea este dorul cel mai neprețuit ce l-a dat Dumnezeu oamenilor. Și să știi de la mine că atunci o nație se apropie de moarte când începe a fi surdă la glasul libertății!*

P a r a u a: Acest adevăr e vechi de când lumea și îl știu de mult.

G a l b î n u l: Cum se poate?... Eu credeam că l-am descoperit singur.

P a r a u a (zîmbind): Spiritele înalte se potrivesc ades la gânduri.

G a l b î n u l (se închină): Eram liber, precum ți-am spus, într-o cîmpie înflorită ce răsuna de cântecile păsărilor. Mă uitam la soare cu dragostea unui frate. Puteam oare gândi că tocmai el va fi pricina nenorocirii mele și a de isnoavei robirii în care am agiuns!... Acum sunt încredințat de adevărul proverbului românesc ce zice că: fratele-ți scoate ochii!... și păstrez o deosebită admirație pentru fabula lui Alexandrescu, *Toporul și pădurea*, care zice:

Că în fieșce țară
Cele mai multe rele nu vin de pe afară,
Nu le aduc străinii; ci ni le fac toate
Un pămîntean de-ai noștri, o rudă sau un frate.

Cîmpia unde mă desfătam cu atîta mulțămire vuia de cântecile păsărilor, dar mai cu samă de glasul îngeresc al unei copile cu trăsături atît de gingașe, atît de bine împreunate și atît de plăcute ca a Zamferei (așa se numea copila ce culegea flori lîngă mine). Lasă că era ea tînără numai de vreo șeisprezece ani și că avea încă acea frăgezime copilărească atît de neprețuită în podoaba unei femei. Avea:

Ochii, ca seninul după ploaie sau ca floarea de cicoare.

Genele, lungi ca un văl de mătasă.

Sprîncenele, bine arcate ca arcul amoriului.

Obrazii, rotundo-lungăreți și văpsiți ușurel de purpura aurorii, care de cîte ori se *ivește* totodată și *zîmbește*, pentru înlesnirea rimei și plăcerea poezilor.

Gura, boboc de trandafir, giușmățate desfoiat.

Dinții, simburi de măr fără coajă, sau mărgăritar.

Părul său negru ca pana corbului era împletit în cosiți împodobite cu bănuți de argint și cu floricele.

Gitul, de lebădă, după obiceiul vechi.

Sînul... ba încă m-am și legănat pe el! Și pot zice fără rușine că m-am simțit oarecum mîngîiat de pierderea libertății mele, cînd a dat Zamfira cu ochii de mine (căci stecleam din pricina soarelui)!

Ea mă duse spre niște corturi și cînd fuserăm aproape de ele, ne ieși un flăcău țigan, nalt, sprinten, voinic, cu ochii mari și negri, cu părul lung și negru, cu fața arsă de soare, dar frumoasă și vioaie. El era Nedelcu, lăutar vestit, ce îți rupea inima cînd trăgea din arcuș un cîntec de jale și care te făcea să joci fără voie cînd suna o horă. El se iubea cu Zamfira din copilărie și după multe necazuri și chinuri ce suferiseră amîndoi de ceea parte de Milcov, izbutiseră a scăpa din ghearele unor stăpîni nemilostivi și a trece în Moldova, unde trăiau în pace împreună de vro șase luni. Astfel de viață petrecea Zamfira cu Nedelcu, cu astă deosebire, însă, că pe dinșii nu-i fura somnul îndată ce răsăreau stelele, pentru că ei se iubeau cu tot focul tinereții și le plăcea lor mult a să plimba împreună pe lună.

P a r a u a: Curios lucru! ce plecare au poezii, amozii și privighitorile pentru lună!

G a l b î n u l: Oi trece cu tăcerea ziua *mezatului*, despărțirea pentru totdeauna de dragostea și dezmierdările părinților săi, asupra vremilor celor dinții a petrecerii sale în casa noului stăpîn. Toată acea epohă e plină de dureri sufletești, de lacrimi, de zădarnice jăliri și mai ales de necazuri mici, de pedepse fără vină, mai crude și mai înfricoșate decît o mare nenorocire. Opt ani ținu acea chinuire necurmată!...

P a r a u a: Știu că acum ai să-mi povestești greutățile ce au întîmpinat amîndoi, însă fiindcă toate aceste mi le pot închipui eu însumi, te poftesc să treci cu tăcerea asupra lor și să-mi spui în scurt cum te-ai despărțit de Zamfira.

G a l b î n u l: Într-o noapte, ceriul se acoperise de nori întunecați. Trii călăreți se opriră lângă cortul lui Nedelcu și intrară înlăuntru. Zamfira se îngălbindi ca o moartă când îi zări, căci unul din trii era tocmai stăpînul ei.

Nedelcu se făcu vînat de mînie, iar stăpînul Zamfirei, întorcîndu-se cătră ceilalți, le dete poruncă ca să o lege cot la cot și să o puie pe unul din caii lor. Slugile se aruncară asupra ei, dar nu avură vreme nici să se apropie de dînsa, căci Nedelcu, apucînd iute un topor, îl răpezi orbiș într-înșii, și boierul pică mort la pămînt, cu capul crăpat în două. Tovarășii lui se făcură pe loc nevăzuți. Așa biata Zamfira a scăpat de a doua oară din lanțul robiei, dar ce folos! Nedelcu peste cîteva zile fu prins, ferecat, giudecat și spînzurat.

P a r a u a: Dar Zamfira?

G a l b î n u l: În ceasul cînd iubitul ei se zbătea în ștreang, dînd o lecție de moral poporului adunat, sărmana leșină lângă spînzurătoare și își perdu mințile pentru totdeauna.

P a r a u a (cu spaimă): Cum! Nebună?

G a l b î n u l: Nebună! Din ceasul acela sărmana simți o ură grozavă asupra oamenilor și părăsi tot, șatre, rude, părinți, pentru ca să se ascundă în mijlocul codrilor... (după o scurtă tăcere): Într-o zi cîțiva oameni beți, întîlnind-o pe cîmp, o luară de goană ca pe o feară sălbatecă, cu gînd de a glumi. Nenorocita fugea spărietă, țîpînd cu groază, cînd deodată un tînăr ce se găsea pe acolo la vînat se puse înaintea gonașilor și întinse pușca spre ei. Aceștia se făcură pe loc nevăzuți prin tufe, iar Zamfira, apropiindu-se de apărătorul ei, se uită la el cu ochii plini de lacrimi și-i zise: – M-ai scăpat de la moarte!... ține galbînul ista că ți-a fi cu noroc.

P a r a u a: Și n-ai aflat ce s-a mai întîmplat?

G a l b î n u l: Peste cîteva luni ea a murit la mănăstirea Varaticului după multe dureri grele!

P a r a u a: Nenorocirile Zamfirei și a lui Nedelcu m-au pătruns peste măsură. Numai oamenilor le este dată dreptatea de a rosti minciuni și parascovenii în ziua mare; iar noi nu putem avea glas decît de la miezul nopții și pînă-n zori.

G a l b î n u l: Afară de tînărul la care mă găsesc acum nu am mai avut alți stăpîni decît pe necunoscutul căruia mă dase Zamfira și pe un poet. Făr-a băga de samă, m-a dat în plata *subscrierii* la un jurnal ce iese acum în Iași: **Propășirea**. (“Процветание”)

P a r a u a: Cui te-au dat?

G a l b î n u l: Tînărului la care ne găsim acum împreună și care este unul din redactorii foaiei.

P a r a u a: Allah! De-a fi auzit toate cele ce-am spus în astă noapte, el îi în stare să ne puie în gazeta lui.

G a l b î n u l: Măcar de ne-ar pune, ca să ne facă nemuritori.

P a r a u a (coborînd glasul): Ce opinie ai de stăpînul nostru?

G a l b î n u l: Îmî pare un tînăr...

Deodată cînticul unui cucoș răsună în odaie, și glasul monetelor mele *se curmă* pe loc.

Vasile Alecsandri

Caruselul cuvintelor

zinghet (zuruit) – звон

zbîrnîit – брюзжание, ворчание

cu luare aminte – с вниманием

spirite – дух, призрак, привидение

jilț – sin. fotoliu

cadîină – одалиска

poporație – popor

irmilic – monedă turcească, care a circulat

pe vremuri în Țările românești

eterogen – разнородный, чужеродный

răzeș – țăran liber, posesorul unei bucăți de pămînt

șmecherie – жульничество, надувательство

pontator – понтёр

zaraf – ростовщик, казначей

călău – палач

(lumîinare) de său – (свеча) сальная

Neron – Nero, împărat roman,

cunoscut ca un om crud

nerod (-zi) – prost, neghiob

mezat – licitație

subscriere – подписка

a se curma – a se întrerupe brusc

Labirintul soluțiilor

2. Identifică răspunsurile corecte:

- a) „Istoria unui galben“ este o:
- legendă;
 - poveste;
 - povestire?
- b) Textul prezintă:
- o descriere;
 - o narațiune;
 - un dialog?
- c) Întâmplările descrise se desfășoară:
- într-un timp nedefinit;
 - în timpul sistemului feudal;
 - în societatea contemporană?
- d) Ce îți sugerează textul:
- ură;
 - compătimire;
 - zîmbet?
- e) Personajele povestirii sînt:
- reale;
 - cerești (divine);
 - imaginare?
- f) Galbenul și paraua sînt:
- purtătorii de cuvînt ai lui Alecsandri;
 - ființe naive;
 - personaje ale povestirii?
- g) Banul este:
- izvor de nedreptate socială;
 - măsură a valorii;
 - modalitate de denaturare a personalității omenești?

3. Găsește în text și citește:

- fraza în care se vorbește despre privilegiul galbenilor;
- propozițiile care descriu buzunarul directorului de tribunal;
- fragmentul unde se povestește despre punga israelitului;
- scena care l-a înfiorat cel mai tare pe galben;
- momentul în care a gustat cea mai mare fericire în sufletul lui;
- portretul Zamfirei; al lui Nedelcu;
- opinia galbenului referitor la libertate.

4. Răspunde la întrebări:

- a) Cînd se desfășoară acțiunea?
- b) Unde s-au întilnit galbenul cu paraua?
- c) De cine (ce) depindea cearta banilor?
- d) Din ce motive boiernașul a ascuns banii în ciubotă?
- e) Pe cine are în vedere autorul? Explică sensul cuvintelor evidențiate în text: **dovezi sunătoare, martori.**
- f) De la cine au fost adunați banii? Ce intenționează să releve autorul prin descrierea buzunarului de mărimea unui sac?

- g) Ce ocupație avea tînărul ce-l cîștigase pe galben în cărți?
- h) Din ce motive hotărîse să fugă la București?
- i) În ce mod verișorul cîștiga banii de la ispravnic?
- j) În ce constă valoarea banilor în text?
- k) De ce anume soarele devenise pricina nenorocirii galbenului?
- l) Cine a salvat-o pe Zamfira?
- m) Care dintre personajele textului ar putea fi considerate pozitive; negative?
- n) Care a fost soarta de mai apoi a fetei? Dar a galbenului?
- o) Care este tema principală? Formulează 3-4 idei ale textului.

5. Identifică fragmentele numerotate ale narațiunii. Intitulează-le. Relatează conținutul fiecărui fragment.

6. Realizați un dialog dintre Galben și Paraua turcească:

- la început de text, în momentul întîlnirii;
- la sfîrșitul textului, la despărțire.

7. Galbenul și Paraua sînt personaje alegorice: ce trăsături de caracter le-ați atribui?

8. Alege cuvintele ce caracterizează modul de adresare al galbenului în 3-4 situații concrete:

- cu sinceritate
- cu dragoste
- tainic
- direct
- cu prefăcătorie
- cu modestie
- clar
- indirect
- cu ură, dezgust
- cu orgoliu

9. Atribuind monedelor însușirea de a vedea și a înțelege fenomenele sociale, Alecsandri zugrăvește o serie întregă de tipuri și situații. Enumeră personajele prin mîinile cărora a trecut galbenul.

9.1. Care este rolul lor în întîmplările povestite?

9.2. Selectează din șirul cuvintelor propuse cîte 2-3 ce definesc personajele din schemă.

Lacom, bun la suflet, tîlhar josnic, hapsîn, gospodar, gospodar cum se cade, iubitor, nobil, desfrînat, cu demnitate, hain, cîinos, neîndurător, fricos, amoral, creștin cu frica lui Dumnezeu, cinstit (variantele proprii).

Boiernașul ...

Tînărul jucător
de cărți ...

Directorul de
tribunal ...

Zaraful
cămătar ...

Căpitanul
haiduc ...

Ispravnicul-
soția ...

Zamfira-
Nedelcu ...

Verișorul
vînător ...

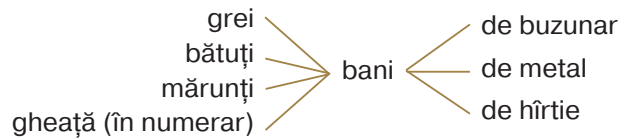
10. Exemplifică: a) patima fiecărui personaj; b) asemănările dintre ele.

11. Continuă șirul denumirilor de bani și țara în care circulă ei:

- ruble rusești
- parale ...
- galbeni ...
-

12. Explică sensul:

a) îmbinărilor:

b) expresiilor frazeologice:

- a avea bani strînși la ciorap;
- a arunca banii în vînt;
- a juca pe bani;
- a se juca cu banii;
- a lega banii cu zece noduri;
- a-i mînca cuiva banii (averea);
- a nu avea nici un ban;
- a nu face nici un ban;
- a pune ban la ban;
- a sta rău cu banii;
- a stoarce bani;
- a strînge bani albi pentru zile negre.

12.1. Dar voi unde păstrați/ascundeți banii? De ce?

13. Citește afirmațiile și exprimă-ți opinia, argumentînd-o.

- a) Banul n-are miros – cu banul se cumpără și cinstea.
 b) Astăzi în Moldova e cam rușine să vorbească cineva românește.

14. Care din proverbele de mai jos ar servi drept titlu pentru povestirea lui V. Alecsandri? Propune și varianta ta. Argumentează alegerea:

- Nimic nu strică omul ca banul cîștigat fără sudoare.
- Banii strîngătorului intră în mîna cheltuitorului.
- Pentru un ban furat pierzi o mie din cei munciți.
- Banul e ochiul dracului.
- Banul întunecă și cea mai ageră minte.
- Bani și tîlharii au, cinste n-au.

15. Într-un cîntec se spune că „banii nu aduc fericirea”. Încearcă să formulezi o opinie personală cu privire la semnificația banilor.

Formați două echipe, discutați și propuneți argumente:

Pro	Contra
...	...

Solstițiul cuvîntului

1. Citește și susține opinia prin 2-3 argumente.

Se zice că:

- puterea florii este mirosul;
- puterea actorului este gestul, mimica;
- puterea oratorului este argumentul;
- puterea scriitorului este cuvîntul, imaginația.

Dar care este puterea banului?

2. Ești de acord cu afirmația:

„Nu omul schimbă banii, ci banii schimbă omul“?

Justifică răspunsul.

Barometrul analitic

V. Alecsandri este unul dintre cei mai înzestrați prozatori ai timpului. Proza sa se deosebește prin spiritul de observație al relațiilor sociale, morale și printr-un stil captivant.

Majoritatea operelor în proză sînt scrise pe urmele unor călătorii sau sînt întemeiate pe procedeul călătoriei imaginare, cum este cea a galbenului din povestirea „Istoria unui galben“. Lucrare de rezonanță în proza lui Alecsandri, ea a fost publicată în 1844 în revista „Propășirea“.

Scriitorul reflectă evenimentele într-o lumină ironică și satirică, pronunțîndu-se pentru idealurile umane de dreptate și libertate.

În pînza lucrării V. Alecsandri a creat o impresionantă galerie de personaje, mesageri ai celor mai acute probleme ale timpului său: exploatarea cruntă, despotismul conducătorilor, nedreptățile sociale, robia țiganilor, avarismul oamenilor.

Purtîndu-l pe galben prin buzunarele și mîinile celor mai reprezentative tipuri umane (boiernașul, directorul de tribunal, jucătorul de cărți, zaraful, haiducul, ispravnicul și alții), autorul reușește să scoată în relief cele mai sumbre realități sociale și cele mai decăzute moravuri. Opera conține ideea că banii „desuflețesc“ oamenii și devalorizează societatea. Nici un personaj nu cîștigă, de fapt, galbenul în urma muncii sale.

Autorul a reușit, de asemenea, să evoce dramatismul destinelor umane. Unicele figuri luminoase în operă sînt țigani Zamfira și Nedelcu, tineri ce se iubesc mult și se ajută, dar devin jertfe nevinovate ale legilor crunte și ale oamenilor fără suflet.

Impresionează comentariul obiectiv al galbenului care reprezintă punctul de vedere progresist al autorului. Povestirea captivează prin mișcarea dinamică a acțiunii, prin luări de atitudine și limbaj vii. Concluzia este că o societate cu o morală decăzută nu are viitor.

Satisfacția opțiunii

1. Scrie un rezumat al textului din 8-10 propoziții.

2. Se spune că sfîrșitul oricărei istorii poate fi începutul alteia. Care ar fi, în opinia ta, o nouă istorie a galbenului? Dar a paralei?

3. Propune soluții (reale) pentru a deveni milionar.

DĂNILĂ PREPELEAC – PERSONAJ CE PARCURGE UN DRUM SPRE BINELE VIETII

Ion Creangă

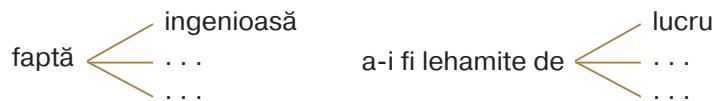
„În literatură, ca și-n orice alt lucru,
nu este decît bine și rău, adevărat și fals.“
Victor Hugo

Enigma cuvîntului

1. Citește maxima, enumeră evenimente, situații, personaje din literatura română și universală ce simbolizează binele și răul.
 - 1.1. Ce caracteristici te determină să le clasifici astfel?
 - 1.2. Poate să existe o a treia variantă? Argumentează.

2. Alcătuieste îmbinări de cuvinte:

- 2.1. Include 2-3 îmbinări în propoziții.

3. Meditează asupra afirmației lui N. Iorga: **„Cu tine ai întotdeauna doi tovarăși: tot binele pe care l-ai făcut și tot răul”**. Selectează dintr-o operă cunoscută un personaj ilustrativ și exemplifică afirmația.

Modele culturale

Ion Creangă (1837-1889). Autorul celor mai frumoase povești culte din literatura română s-a născut la 1 martie 1837 (după alte date, 10. 06. 1839) în Humulești, județul Neamț, în familia lui Ștefan și a Smarandei Ciubotaru. S-a format în mediul frumoaselor tradiții folclorice și a literaturii populare.

Studiile. A învățat la „școlița” din satul natal, apoi la mai multe școli, fiind înscris cu numele bunelului după mamă, deoarece tatăl se trăgea din țărani șerbi și nu se bucura de toate drepturile.

Și-a continuat studiile la seminarul din Socola, Facultatea de Teologie din Iași, devenind diac bisericesc. Dar pasiunea pentru literatură și dragostea de copii l-au făcut să abandoneze preoția și să se dedice activității pedagogice. A studiat la Institutul normal vasilian (Institutul pedagogic) și a ocupat, prin concurs, postul de institutor la mai multe școli primare din Iași.

Activitatea. A devenit unul dintre cei mai buni învățători ai timpului, fiind autorul unor manuale și a unei noi metode de predare: *Metoda nouă de scriere și citire pentru uzul clasei I primare; Învățătorul copiilor – carte de citit în clasele primare*. În această perioadă l-a cunoscut pe M. Eminescu, revizor școlar, care l-a sfătuit să scrie și să publice poveștile și basmele pe care le compunea pentru elevii săi pentru că erau adevărate opere de artă. Poetul îl introduce pe I. Creangă în societatea literară „Junimea”.

Opera: în 1875 a debutat cu povestea *Soacra cu trei nurori*.

Cele mai cunoscute **povești și basme:** *Capra cu trei iezi, Punguța cu doi bani, Dănilă Prepeleac, Povestea lui Stan Pățitul, Fata babei și fata moșneagului, Ivan Turbincă, Povestea lui Harap-Alb* etc.

Nuvel: *Moș Nichifor Coțcariul, Moș Ion Roată și Unirea, Moș Ion Roată și Cuza-vodă, Cinci pâini, Popa Duhu.*

Povestirea *Amintiri din copilărie*, un adevărat Bildungsroman (operă despre tînărul în formare). Majoritatea operelor scriitorul le-a publicat în revista „Convorbiri literare”.

Opera lui I. Creangă este tradusă în multe limbi și este citită cu plăcere pe toate continentele globului pămîntesc.

Plăcerea lecturii

1. Citește textul și spune ce l-a ajutat pe personajul principal să învingă.

DĂNILĂ PREPELEAC

(text adaptat)

I. Erau odată într-un sat doi frați, și amîndoi erau însurați. Cel mai mare era harnic, grijuliv și *chiabur*, pentru că unde punea el mîna punea și Dumnezeu mila, dar n-avea copii. Iară cel mai mic era sărac. De multe ori fugea el de noroc și norocul de dînsul, căci era leneș, nechitit la minte și nechibzuit la trebi; ș-apoi mai avea și o mulțime de copii! Nevasta acestui sărac era muncitoare și bună la inimă, iar a celui bogat era *pestriță la mațe* și foarte zgîrcită.

Fratele cel sărac avea o pereche de boi, dar alte lucruri ce trebuiesc omului gospodar nici că se aflau la casa acestui om nesocotit. Nu treceau 2-3 zile la mijloc și se trezea la ușă cu Dănilă, cerînd să-i împrumute carul.

– Măi frate, zise într-o zi cel mai mare istuilalt, mi-e lehamite de frăția noastră! Tu ai boi, de ce *nu-ți inchipuiești* ș-un car?

– Apoi, dă, frate, ce să fac?

– Ce să faci? Să te-nvăț eu: boii tăi sînt mari și frumoși: ie-i și-i du la iarmaroc, vinde-i și cumpără alții mai mici și mai ieftini, iar cu banii rămași cumpără-ți și un car, și iaca te-ai făcut gospodar.

– Ia, știi că nu m-ai învățat rău? Așa am să fac.

Zicînd aceste, se duce la dînsul acasă, își ie boii de-o funie și pornește spre tîrg. Dar cum am spus, omul nostru era un om de aceia căruia-*i mîncă cîinii din traistă*, și toate trebile cite le făcea, *le făcea pe dos*. Tîrgul era cam departe, și iarmarocul pe sfîrșite. Dar cine poate sta împotriva lui Dănilă *Prepeleac*? (că așa îi era porecla: pentru că atîta odor avea și el pe lîngă casă făcut de mîna lui).

Mergînd tot înainte spre iarmaroc, tocmai pe cînd suia un deal, alt om venea dinspre tîrg cu un car nou, ce și-l cumpăraseră chiar atunci și pe care îl trăgea cu mîinile singur.

– Stai, prietene, zise ist cu boii. Stai puțîn cu carul, c-am să-ți spun ceva.

– Eu aș sta, dar nu prea vre el să steie. Dar ce ai să-mi spui?

– Carul dumitale parcă merge singur.

– D-apoi... mai singur, nu-l vezi?

– Prietene, știi una?

– Știu dacă mi-i spune.

– Hai să facem *treampa*: dă-mi carul și na-ți boii. Nu vreau să le mai *port grija* în spate: ba fîn, ba ocol, ba să nu-i mănînce lupii, ba de multe de toate... Oiu fi eu vrednic să trag un car, mai ales dacă merge singur.

– *Șuguiești*, măi omule, ori ți-i într-adins?

Igor Vieru

– Ba nu șuguiesc, zise Dănilă.

– Apoi, zise cel cu carul, m-ai găsit într-un chef bun; hai, noroc să dea Dumnezeu! Să-ți aibi parte de car, și eu de boi!

Apoi dă carul, își ie boii, pleacă pe costișă într-o parte spre pădure și se cam mai duce. Iсталalt, adecă Dănilă, zice în gândul său:

– Taci, *că-i cu buche*; l-am potcovit bine! De nu cumva s-ar răzgîndi; dar parcă nu era țigan, să-ntoarcă.

Apoi își ie și el carul și pornește tot la vale înapoi spre casă. Dar de la o vreme valea s-a sfîrșit și s-a început un deal; cînd să-l suie la deal, suie-l dacă poți... Hîrți! Încolo; scîrți! Încolo, carul se dă înapoi.

– Na! car mi-a trebuit, car am găsit!

Apoi cu mare greu îl oprește în loc și *se așterne pe gînduri*. Cînd iaca un om trecea iute spre tîrg c-o capră de vînzare.

– Prietene, zice Dănilă, nu mi-i da capra ceea, să-ți dau carul ista?

– Apoi... dă, capra mea nu-i de cele săritoare, și-i bună de lapte.

– Ce mai la deal, la vale! bună, ne-bună, na-ți carul și dă-mi-o!

Cela nu se pune de pricină, dă capra și ie carul.

– Bun, zice Prepeleac. Ia, pe ist cu capra știu bine că l-am boit!

Ie apoi și el capra și pornește iar spre tîrg. Dar capra, tot capră; se smunea în toate părțile, încît îi era acum lehamite de dînsa.

– De-aș ajunge mai degrabă în tîrg, zise Prepeleac, ca să scap de rîia asta.

Și, mergînd el mai departe, iaca se întîlnește c-un om ce venea de la tîrg c-o gîscă în brațe.

– Bun întîlnișul, om bun! zise Dănilă.

– Cu bine să dea Dumnezeu!

– Nu vrei să facem schimb? să-ți dau capra asta și să-mi dai gîsca.

– N-ai nimerit-o, că nu-i gîscă, ci-i gînsac; l-am cumpărat de sămînță.

– Da, dă-mi-l, dă-mi-l! că-ți dau și eu o sămînță bună.

– De mi-i da ceva adaos, poate să ți-l dau; iară de nu, norocul gîștilor de-acasă.

În sfîrșit, Prepeleac *mărită* capra! Apoi înșfacă gînsacul și pleacă tot înainte spre tîrg. Cînd ajunse în tîrg, gînsacul, dorit de gîște, țipa cît îl lua gura: „ga, ga, ga, ga!”

– Na! c-am scăpat de dracul și am dat peste tată-său: acesta mă asurzește! Las', că te însor eu și pe tine acuși!

Și, trecînd pe lîngă un negustor cu pungi de vînzare, dă gînsacul pe-o pungă de pus în gît. Ie el punga, o sucește, o învîrtește și-apoi zice:

– Na-ți-o frîntă, că ți-am dres-o! Dintr-o păreche de boi de-a mai mare dragul să te uiți la ei am rămas c-o pungă goală. Măi! Măi! Măi! Doar știu că nu mi-i acum întăiași dată, să merg la drum; dar parcă dracul *mi-a luat mințile!*

Mai șede el cît șede de cască gura prin tîrg, și-apoi își ie tălpășița spre casă. Și, ajungînd în sat, se duce drept la frate-său, ca să-i ducă bucurie.

Spuse din capăt toată întîmplarea, pe unde-a fost și ce-a pățit; iar la urma urmelor zise:

– Și-apoi, ce mai atîta vorbă lungă, dintr-o păreche de boi m-am ales c-o pungă; și-apoi și asta pute a pustiu, bădiță dragă.

– Măi! da, drept să-ți spun, că mare nătărău mai ești!

– Apoi dă!... bădiță! păn-aci, toate-au fost cum au fost, da de-acum *am prins eu minte...* Numai ce folos? Cînd e minte, nu-i ce vinde. Iaca, îți dau și dumitale punga asta, că eu n-am ce face cu dînsa. Și te mai rog, de toți Dumnezeii, să-mi împrumuți măcar o dată carul cu boi, s-aduc niște lemne din pădure la nevastă și la copii, că n-au scînteie de foc în vatră, sărmanii! și-apoi ce-a da Dumnezeu!

II. Ia acum carul cu boii frățîne-său și pornește. Cum ajunge în pădure, chitește un copac care era mai mare și trage carul lîngă el. Bocănește el cît bocănește, cînd pîrr! cade copacul peste car de-l sfarmă și peste boi de-i ucide!

– Ei, ei, acum ce-i de făcut?... Eu cred că ce-i bine, nu-i rău: Dănilă face, Dănilă trebuie să desfacă. [...]

(Disperat, Dănilă a hotărît să construiască acolo, în pădure, o mănăstire. Speriat, Scaraoschi i-a trimis printr-un drac un burduf (sac) plin cu bani, pentru ca Dănilă să renunțe la planul lui.)

Dănilă însă ofta din greu lângă burduful cu banii și se tot frământa cu gândul ce-i de făcut. Când, iaca al treilea drac i se înfățișează înaintea, c-un buzdugan strașnic de mare în mână, pe care îl trîntește la pămînt și zice:

– Măi omule! ia, acum să te văd! Cine-a azvîrli buzduganul ista mai tare în sus, ai aceuia să fie banii.

„Na! Dănilă, zice el în gândul său, așa-i *c-ai sfeclit-o?*“

Dar vorba ceea: „Nevoia învață pe cărauș“.

– Ia zvîrle-l tu întâi, măi dracule!

Atunci dracul ie buzduganul de coadă, și cînd îl zvîrle, se suie așa de tare, de nu se mai vede; și abia după trei zile și trei nopți, căzînd jos, cu mare strășnicie s-a cufundat în fundul pămîntului, de s-au zguduit temeliile lumii!

– Ia azvîrle-l și tu acum, zise dracul îngîmfat.

– L-oiu zvîrli eu, nu te îngriji, dar scoate-l mai întâiu în fața pămîntului, cum a fost și la tine.

Dracul ascultă și-l scoate.

– Da nu-l mai zvîrli, omule?

– Ba am să-l zvîrl de-acum: dar îți spun dinainte, să te ștergi pe bot despre dînsul.

– De ce?

– Iaca de ce: vezi tu colo în lună niște pete?

– Le văd.

– Acolo-s frații mei din ceea lume. Și, Doamne, mare nevoie mai au de fer, ca să-și potcovească caii. Uite bine și vezi cum îmi fac semn cu mîna, să le dau buzduganul ista; și-odată și pune mîna pe dînsul.

– Stai, nepriceputule, că buzduganul ista îl avem lăsat moștenire de la strămoșul nostru; și nu-l putem da nici pentru toată lumea; și-odată-i și smuncește buzduganul din mînă, și fuga cu el în iaz, spunînd lui Scaraschi ce era să pățească cu buzduganul.

Atunci Scaraschi, îngrijit și mînios grozav, chemă înaintea sa pe toată drăcimea și bătu din picior, strigînd:

– Acum, în clipă, să se aleagă unul dintre voi care să meargă și să afurisească pe acest proclat și vrăjmaș cumplit!

Pe loc și vine unul înaintea sa, tremurînd:

– Să trăiți, mîrșăvia-voastră! Eu mă duc să îndeplinesc nelegiuita voastră poruncă.

– Mergi! și dacă-i fi meșter și-i izbuti, să știi c-am să te fac mai mare.

Atunci dracul pornește c-o falcă-n cer și cu una-n pămînt, și într-o clipă și ajunge la pusnicul Dănilă.

– Măi omule, zise dracul. Tu, cu șmichiriile tale, ai tulburat toată drăcimea. Hai să ne blăstămăm, și care dintre noi amîndoi a fi mai meșter, acela să ieie banii!

Ș-odată și-ncepe dracul a boscorodi din gură și a descînta, că nu știu ce face, de-i pocnește lui Dănilă un ochiu din cap. Săracul Prepeleac! se vede că i-a fost scris tot el să răsplătească și păcatele iepei frăține-său, a caprei, ale gînsacului logodit și ale boilor uciși în pădure. Pesemne blăstămul gîștelor văduvite l-au ajuns, sărmanul!

Ș-apoi ce este mai gingaș decît ochiul? Dănilă crăpa de durere! dar oricît îl durea de tare, el tot își ținu inima cu dinții și zise:

– Nu mă sparii tu cu de-alde-aceste, demon spurcat ce ești! Am să te fac să-ți muști mînile și să mă pomenești în toată viața ta!

– Dă, dă, nu mai dondăi atîta din gură și blastămă și tu acum, să te văd cît ești de meșter.

– Ai să iei burduful cu banii în spate și ai să mergi la casa mea, căci blăstămurile părintești nu-s la mine. Înțeles-ai?

Și, cum zice, încalecă și Dănilă pe burduf; iară dracu-i umflă în spate și zboară iute ca gândul taman la casa lui Dănilă Prepeleac.

Copiii și nevasta lui, cînd au văzut un bivoli zburînd pe sus, au rupt-o de fugă, înspăimîntați. Dănilă, însă, a început a-i striga pe nume; și ei, cunoscînd glasul lui, s-au oprit.

Mircea Dumitrescu

– Dragii tatei! Ia veniți încoace și aduceți cu voi și blăstămurile părintești: ragila și peptenii de peptănat cîlți!

Băieții încep a curge toți, care dincotro, cu blăstămurile părintești în mîna. Îi venise acum și lui Dănilă apa la moară.

– Puneți mîna, copii, pe jupînul ista, și începeți a-l blăstăma cum îți ști voi mai bine, ca să-i placă și dumi-sale...

Atunci lasă pe copii, că și dracul fuge de dînșii. Au tăbărit cu toții pe dînsul și l-au schingiuit după placul lui Dănilă. Ș-a început dracul a țipa cît îi lua gura; și scăpînd cu mare greu din mîinile lor, hîrșcîit și stîlcit cum era, a lăsat și bani și tot și s-a dus pe urlați după ceilalți.

Iară Dănilă Prepeleac, nemaifiind supărat de nimene și scăpînd deasupra nevoiei, a mîncat și a băut și s-a desfătat pînă la adinci bătrînețe, văzîndu-și pe fiii fiilor săi împrejurul mesei sale.

Ion Creangă

Caruselul cuvintelor

chiabur – aici: bogat
 pestriță la mațe – răutăcioasă
 a închipui (un car) – aici: a obține
 îi mîncău cîinii din traistă – tont, prost
a face totul pe dos – делать все наоборот
 prepeleac – par cu crăcane scurte, înfipt
 în pămînt, folosit pentru uscarea oalelor
 treampa – schimbul
a purta grija (cuiva) – a se îngriji
 a șugui – sin.: a glumi

a fi cu buche – chibzuit, deștept
a se așterne pe gînduri – a se gîndi
gură-cască – persoană care stă absentă,
 fără să înțeleagă ce i se spune
a mărita, a însura – aici: a vinde
a-i lua mințile – a-și pierde controlul,
 judecata
a prinde la minte – a deveni mai înțelept
 a o sfecli – a nimeri într-o situație
 neplăcută

Nota bene!

Forme orale de pronunțare:

iaca – iată

să ieie – să ia

ista – acesta

istlalt – celălalt

să steie – să stea

nu vre – nu vrea

Labirintul soluțiilor

2. Răspunde la următoarele întrebări:

a) Unde are loc acțiunea?	e) Prin ce situații a trecut personajul principal?
b) Cînd au loc evenimentele?	f) Cum i-a biruit Dănilă pe draci?
c) Cine este personajul principal?	g) Ce idee îți sugerează povestea?
d) Ce ai aflat despre familia lui?	h) Prin ce te-a impresionat textul?

3. Numește personajele din primul fragment.

3.1. Enumeră cîte două trăsături de caracter specifice fiecărui personaj, conform schemei:

Dănilă < ...

Fratele < ...

Soția lui Dănilă < ...

Soția fratelui < ...

4. Găsește în text și citește propozițiile:

- în care fratele mai mare îl sfătuiește pe Dănilă Prepeleac cum să se facă gospodar;
- în care se explică de ce Dănilă purta porecla Prepeleac;
- în care se adeverește efortul lui Dănilă Prepeleac de a face ceva bun pentru a-și ajuta familia;
- alineatul în care se arată tăria de caracter a lui Dănilă Prepeleac.

5. Care dintre acțiunile lui Dănilă vorbesc despre prostia lui ? De ce?

5.1. Naivitatea lui Dănilă îți stârnește:

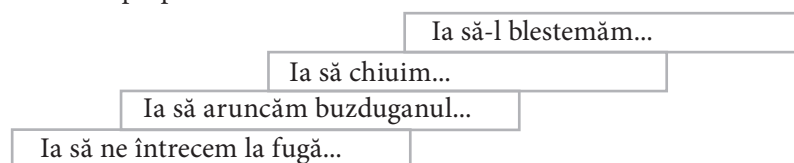
- indignare?
- compasiune?
- zîmbet?

Justifică răspunsul.

6. Demonstrează, în baza textului, că Dănilă Prepeleac a prins la minte.

7. Transformă propozițiile cu vorbire directă în indirectă.

Dracii i-au propus lui Dănilă...

8. Enumeră încercările la care l-au pus dracii pe Dănilă Prepeleac.

8.1. Argumentează/exemplifică ingeniozitatea lui Dănilă Prepeleac.

9. Este Dănilă Prepeleac un prost nevindecabil ori un om care prinde trepat la minte? Argumentează răspunsul.

9.1. Cum crezi, ce l-a făcut pe Dănilă Prepeleac să se schimbe?

10. Improvizează, împreună cu colegii, dialoguri între Dănilă Prepeleac și alți protagoniști.

Model: – Stai, prietene, stai puțin cu carul, c-am să-ți spun ceva.

– ...

– Carul dumitale parcă merge singur.

– ...

– Prietene, știi una?

– Știu, dacă mi-i spune.

– ...

10.1. Citește dialogurile realizate: **cu tristețe; cu bucurie; cu ciudă.**

11. Continuă propozițiile:

Dă-mi **carul**, na-ți **boii**, deoarece...

Dă-mi **gînsacul**, na-ți **capra**, deoarece...

Dă-mi **capra**, na-ți **carul**, deoarece...

Dă-mi **punga**, na-ți **gînsacul**, deoarece...

12. Fă un rezumat al textului în baza următorului plan orientativ (sau propune varianta ta de plan):

- Caracterizarea comparativă a celor doi frați și a soțiilor.
- Fratele mai mare îi dă sfaturi lui Dănilă.
- Dănilă „prinde la minte“.
- Cauzele distrugerii carului și a boilor împrumutați de la fratele său.
- Dorința de a construi o mănăstire.
- Întrecerile cu dracii la: fugă, trîntă, chiuit, blesteme.
- Dănilă Prepeleac iese învingător.

13. Surprinși de prostia personajului principal, ceilalți trag foloase fără a avea vreo mustrare de conștiință. Ce atitudine ai față de personajele care fac schimb cu Dănilă?

13.1. În ce condiții ai aproba comportamentul acestora? De ce?

14. Alege din text antonime pentru cuvintele:

- sărac –
- cumpără –
- chitit –
- vechi –
- scumpi –
- harnic –
- aproape –
- chibzuit –
- priceput –
- vale –

Cu 2 perechi de antonime alcătuiește enunțuri.

15. Alege din text 3-4 proverbe și zicători ce caracterizează faptele lui Dănilă Prepeleac.

16. Cum crezi, care dintre proverbele de mai jos se potrivește drept titlu acestei povești?

- Nevoia învață pe căraș.
- Tot pățitu-i priceput.
- Cine păgubește se înțelepțește.
- Nevoia e mama aflărilor.
- E rău cu rău, dar mai rău fără rău.

17. În ce creații populare un personaj este păcălit sau este cel care păcălește?

18. Cu ce personaje din literatura universală se aseamănă Dănilă Prepeleac? În ce anume?

19. Dacă în prima parte a poveștii Dănilă a fost comparat cu un prepeleac, cu ce ar putea fi comparat în partea a doua?

20. Dănilă poartă numele Prepeleac, pentru că doar acest lucru îl avea în gospodărie. Ce nume ar putea purta unele persoane în funcție de meseria practică?

Exemplu: croitor – Ațălungă Vasile;
judecător – Legescu Ion.

21. În viața de toate zilele, ai întâlnit persoane asemănătoare lui Dănilă Prepeleac? Povestește despre ele.

Barometrul analitic

Ion Creangă creează prin Dănilă Prepeleac un personaj real, descris în culori calde și luminoase, cu simpatie și bunăvoință pentru multîncercatul său erou. Personajul este un biet țăran, cu „o mulțime de copii“, un om sărac, compătimit fiind de autor, pentru că „de multe ori fugea el de noroc și norocul de dînsul“. Era „nesocotit“ în ale gospodăriei, căci în afară de o pereche de boi și un prepeleac, făcut de mîna lui, nu avea nimic la casă, și, cînd îi trebuia ceva, împrumuta de la alții. Își stimează fratele mai mare, îi ascultă povețele și-i gata să-i urmeze sfaturile. Fiind un om de aceia care făcea totul pe dos, se pornește la iarmaroc și pe drum face schimburi dezavantajoase pentru dînsul, se mai bucură prosteste că i-ar fi păcălit el pe alții.

Eșecurile prin care a trecut îl fac să prindă la minte și să constate cu amărăciune: „Numai ce folos? Cînd e minte, nu-i ce vinde...“.

Preocupat însă de nevoile familiei, care a rămas fără „scînteie de foc în vatră“, Dănilă îl roagă pe frate-său să-i împrumute încă o singură dată carul, cu tot cu boi ca să-și aducă din pădure lemne pentru de foc. S-a gîndit să ia în car „un copac care era mai mare“, „începe a tăia copacul ca să cadă în car deodată“. Copacul se răstoarnă „peste car de-l fărîmă și peste boi de-i ucide“.

Acum, într-adevăr, Dănilă înțelege situația aflată la limită, care-l face să fie flexibil și isteț în întrecerea cu dracii. Dănilă are simțul umorului și ironiei, al dreptății și răzbunării. Nici nu apelează la ajutorul forțelor divine ale binelui, ci se descurcă de unul singur, bizuindu-se doar pe ingeniozitatea acumulată în viața reală, și acest fapt îi asigură biruința.

Solstițiul cuvântului

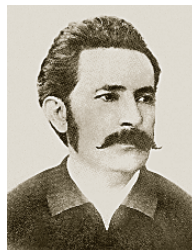
1. Povestește o afacere / o situație a lui Dănilă care ți-a părut:
 - a) mai comică;
 - b) mai profitabilă.
2. Cum crezi, care este atitudinea lui Ion Creangă și a omului din popor (Dănilă Prepeleac) față de religie? Argumentează răspunsul.
3. Demonstrează că „Dănilă Prepeleac” e o poveste.
4. Exprimă-ți acordul / dezacordul cu proverbul de mai jos:
După roade cunoști pomul,
După fapte cunoști omul.

Satisfacția opțiunii

1. Reflectează asupra următoarelor situații de comunicare:
 - a) Dănilă Prepeleac vă cere ajutor. Ce sfaturi i-ați propune pentru a se îmbogăți?
 - b) Fratele intențează un proces de judecată împotriva lui Dănilă Prepeleac. Însenați procesul judiciar, atribuindu-vă rolurile respective, și redactați cuvântările cu care ați interveni.
3. Continuă subiectul poveștii, în 8-10 propoziții, relatînd ce ar fi putut să se întîmple, dacă n-ar fi învins Dănilă.
4. Scrie o scrisoare prietenei (prieteniului) și propune-i să citească și ea (el) povestea „Dănilă Prepeleac”.

„MOARA CU NOROC” – O ISTORIE FĂRĂ DE NOROC

Ioan Slavici

„Norocul e de sticlă, se sparge
cînd strălucește.”

Proverb

Enigma cuvîntului

1. În ce situație un om se consideră norocos? Utilizează în răspuns informația din „Portofoliul-ghid” (p. 228).
2. Amintește-ți ce personaje din operele literare studiate ar putea fi numite norocoase. De ce?
3. Cum crezi, corespunde proverbul din motoul temei pentru toate situațiile exemplificate sau nu? Justifică răspunsul.

4. Citește propozițiile și explică sensul cuvintelor evidențiate în context:
- **Noroc**, Marcel! Nu ne-am văzut de un car de ani.
 - Fiecare părinte îi dorește copilului său **noroc**.
 - Participând la „Bingo“, pe Sorin **l-a pălit norocul**: a câștigat o mașină.
 - Norocul** e cum și-l face omul.
 - Sper să ne întâlnim în curînd. **Noroc!**
– Îți doresc și ție **noroc cu carul**.
5. Include în enunțuri cîte un cuvînt (la alegere) din familiile lexicale date:
- noroc – norocos – nenorocos – a noroci
 - liniște – liniștit – neliniște – a liniști
 - amar – amărăciune – amărît – a amări
 - mulțumire – mulțumit – mulțumitor – a mulțumi

Modele culturale

Ioan Slavici (1848–1825). Se naște la 18. 01. 1848 la Șiria, lângă Arad, în familia lui Savu și a Elenei Slavici.
Studiile: 1854–1858 – școala primară din satul natal; 1860–1868 – învață la liceele din orașul Arad și Timișoara; în 1868 susține examenul de bacalaureat și se înscrie la Facultatea de Drept și Științe din Budapesta; în 1869 – la Facultatea de Drept din Viena, unde face cunoștință cu M. Eminescu, care îl încurajează să scrie și îi oferă sfaturi prețioase și ajutor. În 1871 absolvă școala militară din Viena, devenind ofițer, dar nu îmbrățișează această carieră.

Activitatea: practică, un timp, avocatura, apoi se consacră activității pedagogice, devenind profesor de filozofie, logică și psihologie la liceul „Matei Basarab” din București. Este ales apoi profesor de română și geografie la Școala Normală a societății pentru învățatură a poporului român, profesor de română și filozofie la azilul „Elena Doamna” etc. A fost un cunoscut pedagog în epocă, a scris și lucrări pedagogice: *Educațiunea morală*, *Educațiunea fizică*, *Educațiunea națională* etc.

Se impune ca ziarist, lucrînd în redacția ziarului „Timpul” împreună cu M. Eminescu și I. L. Caragiale, cei trei mari scriitori legîndu-se printr-o prietenie unică în literatura română. Întemeiază la Sibiu ziarul „Tribuna”, apoi, la București, „Correspondența română”, „Vatra”.

Opera: a scris **povești** – *Zîna zorilor*, *Ileana cea isteasă*, *Florica din codru* etc.; **nuvele** – *Popa Tanda*, *Budulea Taichii*, *Moara cu noroc*, *Pădureanca*, *Gura satului* etc.; **romane** – *Mara*, *Din bătrîni*, distins cu premiul Academiei „I. Heliade-Rădulescu”.

În 1882 este ales membru corespondent al Academiei Române.

Ioan Slavici este unul din cei mai talentați prozatori ai literaturii române, romanul *Mara* punînd începutul romanului românesc modern.

Plăcerea lecturii

1. Citește fragmentul și, la finele lecturii, explică semnificația titlului.

MOARA CU NOROC

I

– Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea *colibei* tale te face fericit. Dar voi să faceți după cum (vă) trage inima, și Dumnezeu să vă ajute și să vă acopără cu aripa bunătăților sale. Eu sunt acum bătrînă, și fiindcă am avut și am atît de multe bucurii în viață, nu înțeleg nemulțumirile

Portofoliu-ghid

Noroc – subst. soartă, ursită, destin; loc. adjectivală – care exprimă fericire/nefericire, succes/insucces.
 Întîmplare neașteptată sau concurs de împrejurări favorabile care asigură reușita unei acțiuni, îndeplinirea unei dorințe, posibilitatea unei șanse de realizare.

celor tineri și mă tem ca nu cumva, căutînd acum la bătrînețe un noroc nou, să pierd pe acela de care am avut parte pînă în ziua de astăzi și să dau la sfîrșitul vieții mele de amărăciunea pe care nu o cunosc decît din frică. Voi știți, voi faceți; de mine să nu ascultați. Mi-e greu să-mi părăsesc coliba în care mi-am petrecut viața și mi-am crescut copiii și mă cuprinde un fel de spaimă cînd mă gîndesc să rămîn singură într-însa: de aceea, poate că mai ales de aceea, Ana îmi părea prea tînără, prea așezată, oarecum prea blindă la fire, și-mi vine să rîd cînd mi-o închipuiesc cîrciumăriță.

– Vorba scurtă – răspunse Ghiță – să rămînem aici, să *cîrpesc* și mai departe cizmele oamenilor, care umblă toată săptămîna în opinci ori desculți, iară dacă duminica e noroi, își duc cizmele în mînă pînă la biserică, și să ne punem pe prispa casei la soare, privind eu la Ana, Ana la mine, amîndoi la copilaș, iar dumnea-ta la tustrei. Iacă liniștea colibei.

– Nu zic, grăi soacra așezată. Eu zic numai ce zic eu, vă spun numai așa, gîndurile mele, iară voi faceți după gîndul vostru, și știți prea bine că, dacă voi vă duceți la moară, nici vorbă nu poate fi ca eu să rămîn aici ori să mă duc în altă parte: dacă vă hotărîți să mergeți, mă duc și eu cu voi și mă duc cu toată inima, cu tot sufletul, cu toată dragostea mamei care încearcă norocul copilului ieșit în lume. Dar nu cereți ca eu să hotărăsc pentru voi.

– Atunci să nu mai pierdem vorba degeaba: mă duc să vorbesc cu *arîndașul*, și de la St. Gheorghe cîrciuma de la Moara cu noroc e a noastră.

– În ceas bun să fie zis – grăi bătrîna – și gînd bun să ne dea Dumnezeu în tot ceasul!

(Afacerea lui Ghiță este controlată de Lică Sămădăul, care vinde turme de porci furate. Lică avea sprijinul unor oameni autoritari, care „spălau” bani necinstiți cu ajutorul lui. Lică îl folosește și pe Ghiță în acest scop. Ghiță se opune și între ei apare un conflict puternic. Pentru a-l prinde pe Lică, Ghiță pleacă după jandarmul Pinte și o lasă drept capcană pe soția sa Ana, care nu știa nimic.

Lică reușește să scape și Ghiță hotărăște să-și spele vina, omorînd-o pe Ana și apoi pe sine.)

II

Ghiță își dete trupul înapoi, se plecă, îi apucă cu amîndouă mîinile capul și privi dus în fața ei.

– Nu-ți fie frică, îi zise el înduioșat: tu știi că-mi ești dragă ca lumina ochilor. N-am să te chinuiesc: am să te omor cum mi-aș omori copilul meu cînd ar trebui să-l scap de chinurile călăului, ca să-ți dai sufletul pe nesimțite.

– Dar de ce să mă omori? zise ea agățîndu-se de brațele lui. Ce-am păcătuit eu?

– Nu știi! răspunse el. Simt numai că mi s-a pus ceva *de-a curmezișa* în cap și că nu mai pot trăi, iară pe tine nu pot să te las vie în urma mea. Acu – urmă el peste puțin – acu văd c-am făcut rău și dacă n-aș vedea din fața ta că eu te-am aruncat ca un ticălos în brațele lui, pentru ca să-mi astîmpăr setea de răzbunare. Dacă mai adineoară l-aș fi găsît aici, poate că nu te-aș fi ucis.

Ana se ridică și privi ca trezită din somn la el.

– Unde ai plecat tu? întrebă ea.

– M-am dus ca să-l aduc pe Pinte, pentru ca să-l prindem aici pe Lică cu *șerparul* plin de galbenii luați de la arîndașul. El e omul de la care am primit hîrțile pe care găsiseși tu atunci noaptea semnele.

– Ghiță! Ghiță! De ce nu mi-ai spus-o tu mie asta la vreme?! zise ea înăbușită de plîns, și-l cuprinse cu amîndouă brațele.

Afară se auzi țipătul unui *huhurez*, apoi iar se făcu liniște.

Ghiță începu și el să plîngă, o strînse la sîn și îi sărută fruntea.

– Pentru că Dumnezeu nu mi-a dat gîndul bun la vreme potrivită, zise el, și deodată se întoarse spre ușă.

Afară se auzeau pași, și peste puțin cineva încercă să deschidă ușă.

– Pinte cu jandarmii! șopti bărbatul scoțîndu-și cuțitul de pe *tureac*. Ano! Fă-ți cruce, că nu mai avem vreme.

– Săriți că mă omoară! săriți, măi oameni! strigă nevasta luptîndu-se cu el, săriți, săriți!

Cînd ușa căzu sfărîmată din țîțîni și Răuț se ivi cu Lică în ea, Ana era întinsă la pămînt și cu pieptul plin de sînge cald, iară Ghiță o ținea sub genunchi și apăsa cuțitul mai adînc spre inima ei.

– Dă foc! zise Lică, și Răuț își descărcă pistolul în ceafa lui Ghiță, care căzu înapoi fără să mai poată afla cine l-a împușcat.

Nemaisimțind greutatea genunchilor lui, Ana se opri să se ridice.

– Tu ești, Lică, tu? gemu ea cu ochii țintiți la el. Vino și mă ridică.

Cînd Lică se plecă asupra ei, ea țipă dezmiertată, îi mușcă mîna și își înfipse ghearele în obrajii lui, apoi căzu moartă lîngă soțul ei.

Lică se ridică iute și începu să-și ștergă sîngele de pe obrajii zgîriați, să-l ștergă fără de astîmpăr, ca și cînd mîna ei ar fi ortăvită, apoi își luă șerparul de la piciorul patului și îl *încinse*.

– Voi căutați, că trebuie să găsiți bani mulți în casă – le zise după aceste – și cînd socotiți că eu mă apropii de Fundureni, dați foc pentru ca să pot privi cîrciuma arzînd, de la Fundureni, dimpreună cu sătenii. Tu, Răuț, vii pe cealaltă cale la Ineu, iar tu, Păune, te întorci la Șicula.

Toate aceste el le zise iute, ca și cînd i-ar fi fost groază să mai stea subț acest acoperemînt și ștergîndu-se mereu cu mîneca la față, iar după ce își dete astfel poruncile, se depărtă spre șirul de *răchite*, unde-și lăsase calul.

Murgul făcuse prin ploaie o dată calea pînă la Fundureni și iar o dată înapoi: era obosit și se culcase.

Acesta era un rău semn pentru Lică, fiindcă el încă în noaptea asta trebuia să mai facă tot pe acest cal obosit drumul pînă la Ineu, cu încungiur și pe drumuri rele, pe la Fundureni.

Iară zgîrietura din față îl ustura și-l făcea mereu să se întrebe: „Ce vor zice oamenii dacă mă vor vedea zgîriat la față și mușcat la mînă?”

Murgul nu voia să se ridice, apoi nu voia să plece, ci stătea zgriburind în loc, apoi nu voia să o ia la treapăt,

Adrian Ionescu

iar deodată el își adună toate puterile, o rupse la fugă încordată și o ținu așa cale de cîteva împușcături, apoi căzu frînt la pămînt, încît își aruncă stăpînul cît colo între *cioate*.

– Acu m-a ajuns mînia lui Dumnezeu! grăi Lică după ce se ridică cu anevoie de la pămînt. Ce să fac eu acum?! Calul meu?! Mîne îmi găsesc oamenii calul aici, și eu cu fața zgîriată, și cîrciuma arde.

Încă pe cînd plecase de la Moara cu noroc, îl apucaseră fierbințelile: acum începu să-l treacă sudorile și tremura încît abia mai stătea pe picioare.

El se gîndi să-și ia calul și să-l tîrască pînă la rîulețul umflat, că doară o să-l ducă valurile departe la vale: dar nu avea destulă putere. Luă dar șeaua de pe el, îi luă frîul din cap și plecă spre rîuleț, ca să o ia pe jos pînă la Ineu. Rîulețul era însă umflat. „Nu-mi pasă!” își zise el hotărît, și aruncînd șeaua și frîul în valuri, intră în apă. Dar abia făcu un pas, doi

înainte, și valurile repezi îl apucară și îl făcură să se retragă înapăimîntat spre mal. El căută un alt loc de trecătoare mai la deal, apoi un al treilea, apoi un al patrulea, și așa umbla mereu pe mal, privind neîncetat împregiurul său spre focul de la Moara cu noroc și ștergîndu-și din cînd în cînd sîngele de pe obraji.

Deodată el se opri înveselit în loc.

Ghiță plecase călare la Ineu, și calul lui trebuia să fie la Moara cu noroc, un cal odihnit și luat din grajd, cu care, pe lîngă tot încungiurul, putea sosi la vreme în Ineu.

El se întoarse iar la vale, deși era secăt de puteri și parcă nu se mai simțea destul de tare spre a-și tîrî trupul pînă la cîrciuma cuprinsă de flăcări.

În vremea aceasta Răuț se depărtase spre Ineu, Păun o luase spre Șicula, iară Pinte, văzînd focul la Moara cu noroc, îi lășă pe săteni să creadă că a trăsînt din cer și, aducîndu-și aminte de vorbele lui Ghiță, se întoarse drept spre zarea de lumină ca să sosească, dacă mai era cu putință, la vreme.

Cînd ajunse la murgul lui Lică, calul îi sări speriat în lături.

– Un cal?! Murgul lui Lică! strigă el sărînd din scări. Sfinte Doamne, încotro s-a dus? îmi scapă, iar îmi scapă! La deal n-a putut să meargă, fiindcă l-aș fi văzut.

El așteptă un fulger, ca să poată privi împrejur.

Fulgerul nu-i fu trimis din cer, dar Lică se văzu trecînd prin zarea focului pe care îl pusese la Moara cu noroc, pentru ca să arunce vina păcatului său asupra lui Dumnezeu, facînd lumea să creadă că a trăsînt.

– Stai! strigă Pinteza tare, încît răsună toată valea. „Uf! Săracul de mine! își zise apoi. L-am scăpat! Acu fuge“. Așa-i! dar astă dată Lică nu mai putea să fugă și, dacă fugea, tot prins era, prins de mîna lui Pinteza, prins cu toate dovezile.

El se îndreptă, încît părea îndoit așa de nalt ca mai nainte, privi împregiurul său, își ținti ochii la un stejar uscat ce stătea la depărtare de vreo cincizeci de pași, *scrișni din dinți*, apoi își încordă toate puterile și se repezi înainte.

Pinteza îl găsi cu capul sfărîmat la tulpina stejarului și rămase neclintit și cuprins de fior în loc.

– A scăpat! zise el într-un tîrziu. Dar asta nu are s-o afle nimeni în lume.

Grăind aceste, el îl apucă pe mort de un picior și îl tîrî după sine pînă la rîuleț, apoi împinse trupul cu piciorul în valuri.

III

Luni pe la prînz focul era stins cu desăvîrșire și zidurile afundate steteau părăsite, privind cu tristeță la ziua senină și înveselitoare.

Din toate celelalte nu se alesese decît praful și cenușa: grinzi, acoperămînt, dușumele, butoaie din pivniță, toate erau cenușă și numai pe ici, pe colo se mai vedea cîte un cărbune stins, iară în fundul gropii, care fusese odinioară pivniță, nu se mai vedeau decît oasele albe ieșind pe ici pe colo din cenușa groasă.

Bătrîna ședea cu copiii pe o piatră de lîngă cele cinci cruci și plîngea cu lacrimi *alinătoare*.

– Se vede c-au lăsat ferestrele deschise! zise ea într-un tîrziu. Simțeam eu că nu are să iasă bine: dar așa le-a fost data!...

Apoi ea luă copiii și plecă mai departe.

Caruselul cuvintelor

colibă – хижина, aici: casă

a cîrpi – a repara

noroi – glod, pămînt amestecat cu apă

arendaș – om care ia în arendă

șerpar – brîu lat de piele (prevăzut cu buzunare)

huhurez – филин

de-a curmezișul – în lat, în diagonală

tureac (tureacă) – голенище

a încinge – опоясывать

răchită – ракета

ciot – пень, чурбан

a scrișni din dinți – скрежетать зубами

alinător, -oare – care liniștește, ușurează

Labirintul soluțiilor

2. Răspunde la întrebări:

- Unde se desfășoară acțiunea?
- Care sînt personajele principale?
- În ce relații se află ele?
- A cui a fost inițiativa de a arenda Moara cu noroc? De ce?
- Care este finalul destinului lui Ghiță?
- Ce dispoziție ți-a creat lectura textului?

Argumentează răspunsul.

3. Găsește și citește în text:

- propozițiile în care bătrîna explică felul în care înțelege ea norocul;
- descrierea drumului ce ducea spre cîrciumă;
- vorbele bătrînei referitoare la cauza incendiului cîrciumei și a deznodămîntului tragic.

4. Divizează textul în fragmente și intitulează-le, utilizând cuvinte din text.

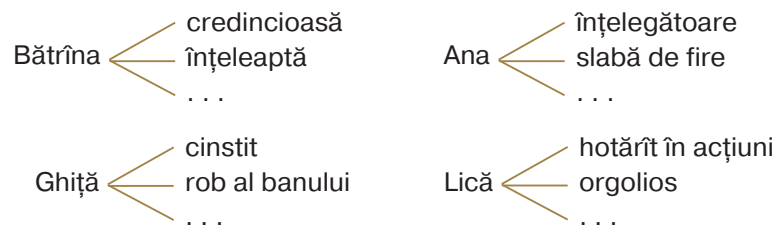
5. Povestește evenimentele întâmplate la Moara cu noroc fiind în rolul:

- Anei;
- bătrânei;
- lui Lică;
- unui martor care depune mărturii jandarmului Pinte.

6. Recunoaște numele personajelor:

- a) prea tânără, prea așezată și oarecum prea blândă la fire...
- b) cârciuma de la *Moara cu noroc* e a noastră...
- c) Acu m-a ajuns mînia lui Dumnezeu...
- d) plîngea cu lacrimi alinătoare...

7. Lucrînd în perechi, scrieți determinative pentru a caracteriza fiecare personaj în parte. Argumentați-le cu exemple concrete.

8. Redactează o relatare, în 8-10 propoziții, pentru o cronică de ziar despre crimele făcute la Moara cu noroc.

9. Citiți pe roluri dialogul. Continuați-l cu 4-5 replici:

A n a: Mamă, ce zici, îți place ideea lui Ghiță?

B ă t r î n a: Știu eu, poate că n-am înțeles prea bine. Ia spune-mi tu, ce gânduri aveți?

A n a: Păi, trebuie să scăpăm odată de sărăcie. Ghiță zice să...

...

10. Improvizați, la alegere, un dialog despre **fericire, soartă, noroc** între:

- Ghiță și Lică;
- Ghiță și Ana;
- Bătrîna și Ghiță;
- Ana și Lică.

11. Ar fi avut Ghiță șansa să-și salveze familia? În ce mod? Alege și argumentează răspunsul:

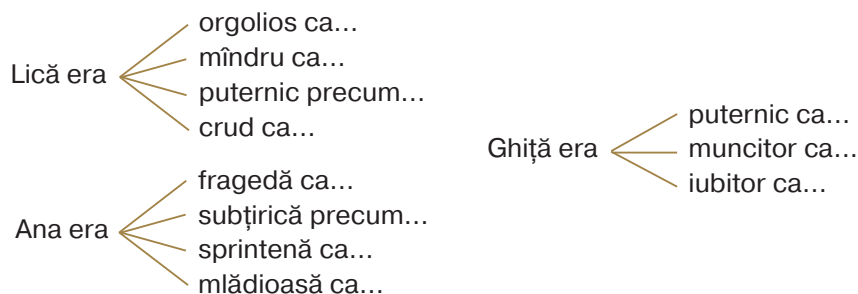
- să-l prindă pe Lică;
- să-i spună Anei;
- să-l denunțe pe Lică autorităților;
- să colaboreze cu Lică;
- să-i spună bătrînei;
- varianta ta.

12. Cum crezi, de ce bătrîna n-are nume?

13. Alege cîte un simbol care ar corespunde personajelor textului. Argumentează alegerea.

Variante posibile: rîndunică, lacrimă, vultur, narcis, stejar, albină, nor, bujor, bufniță, uliu.

14. Găsește echivalente comparabile pentru expresiile ce urmează:

15. Formează familia lexicală a cuvintelor date, incluzîndu-le, cîte 1-2 din fiecare, în enunțuri:

Noroc – norocos – nenorocos – a noroci

Liniște – ... – ... – ...

Amar – ... – ... – ...

Mulțumire – ... – ... – ...

16. Dovedește, în baza textului, că demnitatea, curățenia sufletească sînt mai presus decît orice.

17. Argumentează ultima replică a bătrînei.

18. Explică ce este norocul în viziunea fiecărui personaj.

19. Ce înseamnă, în viziunea ta, norocul?

20. Autorul e convins că goana după avere provoacă neliniștea sufletească a omului și nenorociri. Exprimă-ți opinia **pro** sau **contra** acestui argument.

21. Citește atent proverbele. Care dintre ele ar corespunde nuvelei sau unui personaj concret?

- Adeseori omul își provoacă singur nenorocirile.
- Viața e cîrmuită de noroc, nu de înțelepciune.
- Mai bine sărac și curat.
- Norocul și-l face omul.
- Nu ședea că-ți șade norocul.

22. Justifică titlul nuvelei.

23. Dacă ar fi să refaci finalul tragic, ce și cum ai schimba?

24. Setea de îmbogățire este caracteristică tuturor oamenilor? Discutați în grup și argumentați răspunsul.

Barometrul analitic

Momentul de vîrf al nuvelisticii lui Slavici îl constituie nuvela „Moara cu noroc“. Tema ei reprezintă omul în conflict cu împrejurările și cu sine însuși, datorită setei de îmbogățire. Ideea nuvelei este că întotdeauna goana după avere tulbură liniștea sufletească a omului și provoacă numeroase nenorociri. Această convingere a autorului se exemplifică foarte bine în nuvelă prin destinul crîșmarului Ghiță.

În nuvelă urmărim evoluția personajului principal, Ghiță, de la stadiul de cizmar sărac pînă la cel de cîrciumar și, în final, moartea sa. Dorința lui Ghiță de a scăpa de sărăcie l-a determinat să ia în arendă o moară, pe care o transformă în cîrciumă. Aici se mută întreaga familie care va munci din răspuțeri pentru a ieși din sărăcie. Adunînd însă o sumă bună de bani, Ghiță se îmbolnăvește de patima lor și intră în „tovărășie” cu un mare hoț, Lică.

Îndrăzneț și prin siguranța de sine, acesta începe să-l domine pe Ghiță, care se lasă antrenat, direct sau indirect, în afacerile necinstite ale hoțului.

Patima banului îl lipsește de caracter pe Ghiță. El se înstrăinează de nevasta sa, Ana, și de copii. Mai târziu, Ghiță își omoară soția, deoarece l-a înșelat cu Lică, iar la porunca lui Lică este omorât și Ghiță. Ca să-și șteargă urmele, Lică a dat foc casei și a încercat să fugă. Însă n-a reușit și atunci s-a sinucis. Eroiul lui Slavici sînt construiți pentru a ilustra anumite principii etice, pe care omul trebuie să le respecte în mod necondiționat: cinstea, demnitatea, munca, sinceritatea, încrederea etc.

Un personaj simbolic în nuvelă este bătrîna. Ea știe că fericirea nu constă în bogăție, ci în liniștea sufletească, pe care o găsești doar într-o familie fericită.

Un simbol cu totul aparte îl reprezintă locul de desfășurare al acțiunii – „Moara cu noroc” – un hotar dintre bine și rău.

Secvență din filmul „Moara cu noroc”

Obiectivul criticii

Folosind detalii din textul studiat, demonstrează adevărul unei maxime (la alegere).

Slavici înfățișează în opera sa oameni „dîrji, lacomi, întreprinzători, intriganți, cu părți bune și rele, așa cum trebuie să fie o lume comună...”

George Călinescu

„Slavici a fost un mare cunoscător al naturii omenești.”

Mihai Eminescu

Solstițiul cuvîntului

1. Citește și explică sensul expresiilor:

a fi om $\left\{ \begin{array}{l} \text{de omenie} \\ \text{dintr-o bucată} \\ \text{la locul său} \\ \text{al cuvîntului și faptei} \end{array} \right.$

omul $\left\{ \begin{array}{l} \text{sfințește locul} \\ \text{este măsura tuturor} \\ \text{lucrurilor} \end{array} \right.$

1.1. Utilizează-le în prezentarea idealului tău uman, continuînd ideea:

- În opinia mea, cuvîntul **om** ar fi trebuit să se scrie întotdeauna cu litere mari, pentru că...

Satisfacția opțiunii

1. Caracterizează un personaj din nuvelă care te-a impresionat.
2. Intervievează-ți părinții, prietenii și află ce înseamnă pentru ei să fii norocos.
3. Comentează motoul temei.
4. Propune 10 sfaturi pentru cei ce vor să fie/ să se simtă fericiți.

„ÎN VREME DE RĂZBOI” – O NUVELĂ DESPRE O FORMĂ A RĂULUI UMAN

I. L. Caragiale

„De ce să nu arăt lumii cum am văzut
împrejurările sociale și politice...”

Ion Luca Caragiale

Enigma cuvântului

1. Citește motoul temei și numește autori cunoscuți care au procedat la fel.
2. Cum crezi, întotdeauna un scriitor reflectă în opera lui împrejurările la care a asistat? Exemplifică răspunsul.
3. Precizează ce exprimă prima propoziție a frazei din moto:
 - o rugămintă?
 - o constatare?
 - o afirmare?
4. Explică ce-ți sugerează titlul povestirii lui I. L. Caragiale „În vreme de război”.

Portofoliu-ghid

Întrebarea care nu presupune răspuns având semnificația unei puternice afirmații se numește **interogație retorică**.
Exemplu: „Oare glorie să fie a vorbi într-un pustiu?”

Mihai Eminescu

Modele culturale

Ion Luca Caragiale (1852–1912), unul din cei patru mari clasici ai literaturii române (M. Eminescu, I. Creangă, I. Slavici), s-a născut la 30.01.1852 în familia unui avocat.

A studiat la Școala Domnească și în gimnaziul din Ploiești, apoi, la Conservatorul din București, în clasa „de declamație” a unchiului său, Costache Caragiale, cunoscut regizor, actor și dramaturg.

S-a impus, în primul rând, prin activitatea sa de ziarist talentat și curajos, colaborând la cele mai cunoscute publicații: „Convorbiri literare”, „Ghimpele”, „Timpul” etc.

A debutat printr-o serie de scurte foiletoane, momente, supranumite de contemporani „monumente” literare. Principalele opere care i-au făcut renume sînt:

- **Comediile:** *O noapte furtunoasă*, *O scrisoare pierdută*, *Conu Leonida față cu reacțiunea* și *D’ale carnavalului*, care l-au consacrat drept cel mai mare dramaturg în epocă și unul din cei mai reprezentativi în literatura română. Din dramaturgia lui Caragiale s-a născut teatrul modern al absurdului. A mai scris și o dramă, *Năpasta*, care dezvăluie un destin tragic al omului.
- **Schițele și momentele** prin care a criticat viciile umane și nedreptățile sociale. Tematica lor este diversă: **familia** – *Vizită*, *Domnul Goe*, *Tatăl nostru* etc.; **școala** – *Bacalaureat*, *Pedagog de școală nouă*, *Inspecțiune* etc.; **minciuna, prostia** – *Amici*, *Amicul X*, *1 aprilie*, *Lanțul slăbiciunilor* etc.; **justiția** – *Proces-verbal* etc.; **politica, falspatriotismul** – *Politică și delicatețe*, *Temă cu variațiuni*, *O zi solemnă* etc.

Nuvele: *O făclie de paști*, *Păcat* etc., în care autorul reflectă destine umane în cheia studiului de caz.

Opera lui I.L.Caragiale, prin fondul său umanist, este și astăzi actuală. Piesele autorului sînt în topul stagiunilor teatrelor „Satiricus”, „Eugène Ionesco” ș.a.

Plăcerea lecturii

1. Citește fragmentul ce urmează. Precizează care a fost scopul vizitei lui Iancu la fratele său Stavrache.

ÎN VREME DE RĂZBOI

(fragmentul 1)

În sfârșit *ceata* de tâlhari căzuse prinsă în capătul pădurii Dobrenilor. Doi ani de zile, vreo câțiva voinici, *spoii* cu cărbuni pe ochi, foarte-ndrăzneți, băgaseră spaima în trei hotare.

Întîi începuseră cu hoție de cai; apoi o *călcare*, două cu cazne; pe urmă omoruri. Între altele făcuse în urmă o vizită dinspre ziuă lui popa Iancu din Podeni.

Popa era om cu dare de mină; rămas *văduv*, deși foarte tînăr, trăia cu maică-sa. Îi mergeau treburile cît se poate de bine. În timp de un an și jumătate, cumpărase *două sfori de moșie*, ridicase un han și o pereche de case de piatră; vite multe, oi, cîini, cai, și mai avea se zice și bănet. Acestea băteau la ochi: toată lumea credea că popa găsisse vreo comoară. La acea stare trebuia, se-nțelege, să se oprească ochii tâlharilor. Pe preot l-au găsit a doua zi într-un tîrziu *legat butuc*, cu mușchii curmați de strînsura frînghiilor, *cu călușu-n gură*, d-abia mai putînd geme. L-au dezlegat degrabă și bietul om a povestit, *gîfîind* și cu mintea pierdută de groază, tot ce *pătimize*.

Nu trecură două săptămîni și se auzi de altă călcare – aceea, în adevăr, spăimîntătoare.

Arendașul de la Dărmănești a fost călcat de cu seară. Omul trăia acolo cu o rudă bătrînă, o babă căre-i îngri-
jea casa... I-au chinuit, i-au ferăstruit pînă i-au isprăvit...

Da în sfârșit, fărădelegea asta fusese cea din urmă. Aflînd despre prinderea tâlharilor, popa Iancu a mers la fratele său mai mare, hangiul Stavrache, căruia i-a povestit că tocmai el a fost capul hoților și că acum, cînd ei sînt prinși, o să-l trădeze. Popa îl roagă pe frate-său să-l scape. În acea noapte *poposește* la han un grup de voluntari conduși de un ofițer și doi sergenți rezerviști, care mergeau la război. Hangiul îi roagă să-l ia și pe părinte, recomandîndu-l orfan. Tîlharii *au fost osîndiți*, iar hangiul este chinuit de gîndul: „o să-ndrăznească popa Iancu să se mai întoarcă?”. În sfârșit primește o scrisoare de la camarazii de arme ai fratelui, care îi comunică că acesta a căzut ca un soldat viteaz.

Gion Mihail

Caruselul cuvintelor

ceată (de oameni) – гурьба, ватага
 spoit – vopsit
 călcare – *aici*: jefuire, prădare
 văduv – fără soție
 două sfori de moșie – două părți de moșie
 a lega butuc – a lega astfel încît să nu se mai poată mișca

a pune (cuiva) călușul în gură – a împiedica pe cineva să vorbească
 a gîfii – a respira des și greu
 a pătimi – страдать
 a poposi – a se opri undeva pentru a se odihni
 a osîndi – наказывать, приговаривать

2. Exprimă-ți opinia: mesajul fragmentului a confirmat ceea ce așteptai să urmeze în povestire sau nu?

- Ce nu corespunde cu ceea ce ți-ai imaginat?
- La ce te gîndeai în timpul lecturii?
- Care este cel mai important mesaj al acestui fragment?
- Ce ai mai dori să afli: a) despre viața personajelor; b) despre acest eveniment?

ÎN VREME DE RĂZBOI

(fragmentul II)

De mult acuma, d. Stavrache stăpînește *mirazul* rămas de la frate-său, părintele Iancu, de a cărui urmă nu s-a mai putut da și despre care nici nu se mai pomenește.... Au trecut cinci ani de la război și nimeni, în adevăr, n-a supărat pe d. Stavrache, în afară decît popa Iancu volintirul, care venea din cînd în cînd de pe altă lume să tulbure somnul fratelui său...

Dis-de-diminează, d. Stavrache, tremurînd de friguri, era la popa satului, rugîndu-l să vie negreșit pînă seara să-i facă *sfeștanie* acasă.

Era o *zloată* nemaipomenită: ploaie, zăpadă, *măzărică* de vînt vrăjmaș, de nu mai știa vita cum să se-ntoarcă să poată răsufla.

... În adevăr, după ce se dezmoște bine d. Stavrache la gura sobii, iacă-tă, pe-nserate, că bate cineva la ușă.

– Care-i acolo? întrebă hangiu.

– Eu, dom' Stavrache, răspunse un glas slab de copil... Deschide...

Hangiu trage *veriga*, vîntul de-afară duhnește pe ușă aruncînd înăuntru o fetiță foarte *rebegită*. Copila d-abia poate vorbi, *fălcile* îi sunt înțepenite de frig, deși pe potriva de copil sărac, e destul de bine îmbrăcată: are peste cămășuță *minteanul* lui taică-său; pe picioarele goale niște cizmulițe vechi ale măsii, și pe cap un *tes-temel*.

– Ce vrei?

– M-a trimis maica, să-i dai de un ban gaz și taica de doi bani țuică...

– Da bani ai adus?

– Ba!... zice ca să scrii.

– Iar să scriu?

Și d. Stavrache, urmat de fetiță, trece-n *prăvălie* bolborosind:

– Scrie-v-ar popa să vă scrie, de *pîrliți!*

În *prăvălie* d-abia se mai vede. Fetița, apropiindu-se de d. Stavrache, care-i toarnă țuică, rămîne cu ochii pe un covrig *stingher*, uitat pe *tarabă*. Hangiu s-aplecă sub *tarabă* să ridice *tinicheaua* cu gaz, în clipa aceea, fetița întinde mîna, ia covrigul și dă să-l vîre iute sub *mintean*; dar d. Stavrache se ridică. O fi tras cu coada ochiului, ori știa că fusese un covrig pe *tarabă* și acu pierise? – că, fără vorbă, lipi o palmă peste fălcuța-nghetată:

– Lasă covrigul, hoțol!... De mici vă-nvățați la furat, fire-ați ai dracului!

Fata a lăsat covrigul și a pus mîna la fălcuța-ncălzită. Apoi, a luat cuminte sticlele, le-a ascuns sub *mintean* și a pornit afundîndu-se în negura nopții viscoloase. Tot în acea noapte poposesc la han doi călători, care roagă să le dea adăpost și de mîncare.

Hangiu îi întreabă unde merg și cine sunt.

... cînd deodată:

– Cum să nu te cunosc, neică Stavrache, dacă suntem frați buni? zise omul de pe pat, rîzînd și ridicîndu-se drept în picioare în fața hangiuului.

Tot *viforul* care urla în noaptea grozavă să fi năpădit dintr-o dată în țeasta lui Stavrache, nu l-ar fi clătinat mai cu putere decît înfățișarea și vorbele acestea.

Hangiu deschide gura să spună ceva, dar gura fără să scoată un sunet nu se mai putu închide; ochii clipiră de cîteva ori foarte iute și apoi rămaseră mari privind țintă peste înfățișarea aceea, în depărtări ne-nchipuite; mîinile voiră să se ridice, dar căzură țepene d-a lungul trupului, care se-ntinde-n sus, nălțîndu-și gîtul afară din umeri, ca și cum puterea nevăzută l-ar fi tras de păr vrînd să-l desprindă de la pămînt, unde parcă era înșurubat... Dar după acest moment dintîi, trupul se-nfundă repede mai jos chiar decît fusese – apăsîndu-și gîtul în umeri, ca și cum puterea nevăzută îl scăpase de păr, mîinile se ridicară și-ncepură să frămînte-n sec din degete; ochii-și întoarseră privirile din adînci depărtări de afară afundîndu-le treptat înăuntru bolții capului, în alte depărtări, mai adînci poate, gura se-nchise și fălcile se-nclăștară.

După ce hangiu ascultă rugămîntea fratelui de a-l ajuta cu 15.000 de bani, care trebuie să-i întoarcă regimentului, el se repezi la popa Iancu și într-o *furie* mare începu să-l *sugrume*. Atunci cei doi veniți, după o luptă crîncenă, reușiră să-l lege pe Stavrache, care începu să cînte popește.

- Ce-i de făcut? zise tovarășul cu groază.
- N-am noroc! răspunse fratele.

Zdrobit de luptă și de gânduri omul se așează încet pe pat și privi lung asupra celui trântit jos, care cânta-nainte, legănându-și încet capul, pe mersul cântecului, când într-o parte, când într-alta.

Caruselul cuvintelor

miraz – moștenire
 sfeștanie – sfințirea casei
zloată – дождь со снегом
 măzărică – мелкий град
verigă – кольцо
rebegit – pătruns de frig, înghețat
falcă – челюсть
 mintean – haină bărbătească scurtă, surtuc
 testemel – басма, косынка

prăvălie – лавка
 pîrliți – горемыки, бедняки
 stingher – aici: doar unul singur
tarabă – прилавок
 tinicheaua – vas făcut din tablă
 a pieri – aici: a dispărea
vifor – vînt puternic, furtună
 furie – ярость
 a sugruma – a înăduși

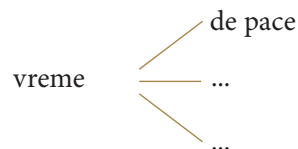
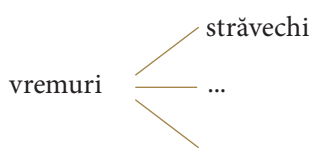
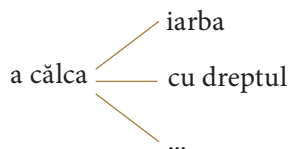

Labirintul soluțiilor

3. Reține expresiile și alcătuiește enunțuri cu 2-3 dintre ele.

- *a băga spaima în trei hotare* – a înfricoșa locuitorii dintr-un teritoriu foarte mare
- *om cu dare de mîină* – om darnic
- *a bate la ochi* – a fi suspect
- *a fi cu mintea pierdută* – a fi foarte speriat
- *a fi zloată nemaipomenită* – a fi un timp foarte urît
- *a fi înțepenit de frig* – a fi foarte înghețat

4. Construiește îmbinări de cuvinte.

4.1. Cu 2-3 îmbinări obținute formează enunțuri.

5. Cu care din cuvintele propuse ai asocia cuvîntul **război**? Argumentează alegerea.

Viață, suflet, lacrimi, sentiment, biserică, singurătate, istorie, destin, durere, noroc, orfani, omenie, înțelegere, nori, sărăcie, tristețe, libertate, pierderi, doliu, pasăre, lumină, deznădejde, dragoste.

6. Selectează din text sinonimele cuvintelor: **hoț, părinte, fără soție, neam, frică, timp, vopsit, camarați, a se duce**.

6.1. Include în enunțuri cîte un cuvînt din fiecare familie lexicală.

- frică - fricos - a înfricoșa
- stăpîn - stăpînire - a stăpîni
- rugăminte - rugăciune - a ruga
- bani - bănet - bănuți - bănișori
- han - hangiu
- spaimă - spăimîntătoare

6.2. Găsește antonime pentru cuvintele: **pace, la început, a lega strâns, a scăpa.**

6.3. Explică structura cuvîntului: **fărădelege.**

7. Pune expresiile din coloana B la numărul plural, ținînd cont de explicațiile din coloana A.

A	B
cap ¹ – niște capete (oameni) cap ² – niște capi (conducători) cap ³ – niște capuri (noțiune geografică)	cu capul gol–... capul familiei–... capul mișcării–... capul Celiuskin–...

7.1. Găsește echivalentele lor în limba rusă.

8. Găsește în text și recitește:

- fragmentul care demonstrează că lui popa Iancu treburile îi mergeau foarte bine;
- fragmentul unde se povestește despre gîndurile ce-l chinuiau pe Stavrance după plecarea fratelui său;
- dialogul lui Stavrance cu fetița;
- episodul unde hangiul a înțeles că în față îl avea pe fratele său.

8.1. Comentează reacția fraților în momentul reîntîlnirii.

9. Răspunde la întrebări:

- Unde și cînd are loc acțiunea nuvelei?
- Ce personaje ți-au reținut atenția?
- Cum era popa Iancu:
 - înfățișarea;
 - caracterul?
- De ce lumea credea că popa a găsit o comoară?
- Ce i-a mărturisit popa Iancu fratelui său?
- În ce mod s-a salvat popa Iancu de pedeapsă?
- De ce nuvela se numește „În vreme de război”?

10. Nuvela are 3 capitole și fiecare presupune un moment în creșterea ideii obsesive (навязчивой идеи) a lui Stavrance, ceea ce-l duce la nebunie. Împreună cu colegul, împărțiți textul în fragmente și intitulați-le:

- cu expresii din text;
- cu formule proprii;
- cu proverbe (la alegere).

11. Povestiți textul, conducîndu-vă de următoarele repere:

Capitolul I
(expoziția)	a) Ceata de tîlhari băgaseră spaimă în trei hotare. b) Iancu Georgescu - voluntar. c) „Dar dacă îndrăznește și se-ntoarce?”
Capitolul II
(punctul culminant)	a) „Au trecut cinci ani de la război.” b) Popa Iancu venea din altă lume și tulbura somnul fratelui său. c) „Gîndei c-am murit, neică?”

Capitolul III
(deznodământul)

{ a) „Era o zloată nemaipomenită.”
 b) „Lasă covrigul jos, hoțo!”
 c) „Cum să nu te cunosc, neică Stavrache?”
 d) „N-am noroc! răspunse fratele.”

12. Relatează evenimentele din text fiind (la alegere) în rolul:

- lui Stavrache
- lui Iancu

13. Fă o caracterizare, în paralel, a celor 2 frați, utilizând detalii din nuvelă:

Iancu	Stavrache
popă din Podeni, capul unei cete de hoți, ...	fratele său, negustor, proprietar al unei prăvălii, ...

14. Identifică calitățile lor comune și cele individuale. Despre ce-ți vorbesc ele?

15. Recităști pe roluri dialogul lui Stavrache cu fetița, evidențiind prin intonație caracterul fiecărui personaj.

16. Comentează rolul naturii în descrierea evenimentelor.

17. Împreună cu colegul, completați și continuați un dialog posibil între cei doi frați:

Iancu: Bine te-am găsit, frate! Cum o mai duci?

Stavrache: ...Dar ce vînt te-a adus?

Iancu: Da-iată, trebuie să-ți spun ceva. Demult aveam de gînd, dar...

Stavrache: Dacă-ai pornit,...

Iancu: E rău de tot, frate, am dat peste păcat.

Stavrache: ...

Iancu: Che-he, dac-ar fi așa, bădie, cum spui mata...

18. Amintește-ți ce l-a sfătuit Stavrache pe fratele său. Ce sfaturi i-ai da lui Iancu în situația creată? Propune, împreună cu colegul, mai multe variante.

19. Improvizează (la alegere) un interviu:

- cu popa Iancu;
- cu fetița;
- cu fratele Stavrache;
- cu un locuitor din sat.

20. Cum crezi, ce a avut în vedere, în replica finală, fratele cel mai mic: „N-am noroc”:

- starea depresivă a preotului;
- așa i-a fost dat să tragă;
- nu are nici o ieșire/scăpare din situația creată;
- nu s-a așteptat la astfel de răspuns din partea fratelui său?
- varianta ta.

20.1. Argumentează-ți opinia.

21. Cum crezi, sînt compatibile (*совместимы*) cele două activități ale lui Iancu: de preot și de țîlhar?

21.1. Argumentează răspunsul.

22. Cum ar fi fost mai bine pentru Iancu:
- să rămână în viață și fără avere;
 - să suporte frica de a fi prins?
- De ce?
23. Explică: ce sentimente îți trezesc personajele textului?
24. Finalul nuvelei nu precizează care a fost soarta lui Iancu în continuare. Cum crezi, din ce cauză?
25. Imaginează-ți că după mulți ani Iancu revine acasă. Ești martor la acest eveniment. El vrea să-și înapoieze averea și încearcă să te convingă:
- Ce povestește Iancu?
 - Ce povestește Stavrache?
- 25.1. Care din ei are dreptate? De ce?
26. Realizați, în grup, o judecată publică a personajelor. Sînteți în rolul procurorului și trebuie să luați o decizie referitoare la soarta celor 2 frați. Care ar fi ea? Justificați-o.
27. Improvizează și scrie, în 4-5 enunțuri, un alt sfîrșit al nuvelei.
- 27.1. Cum ai putea intitula în acest caz textul? Motivează alegerea.
28. Cum crezi, nuvela este actuală sau nu? Completează una din cele 2 coloane cu cîte 3-5 argumente în favoarea opțiunii tale.

Pro	Contra
...	...

29. Ai întîlnit în viață persoane și fapte asemănătoare celor descrise în nuvelă? Povestește-le.

Barometrul analitic

În proza scurtă I. L. Caragiale își confruntă personajele cu problema binelui și răului, demonstrînd că oamenii înșiși sînt cauza acestora. Acest lucru îl descoperim și în nuvela „În vreme de război”. Scriitorul nu se orientează spre evenimentele de luptă, precum am așteptat, ci le reflectă pe cele din viața grea a oamenilor aflați în condiții de război în spatele frontului. Unii dintre ei devin mai răi, mai cruzi, comit fărădelegi (furturi, omoruri), cum sînt frații Iancu și Stavrache. Fratele mai mic Iancu, preot în sat, face cel mai mare păcat, îmbinînd preoția cu hoția. Nici vina fratelui mai mare nu este mai mică. Acesta cîștigă de pe urma prețurilor mari pe care le pune mărfurilor sale, fiind un zgîrcit fără seamăn: lovește fetița înghețată și înfometată, pentru că încercase să ia un covrig uscat. Stavrache face un joc dublu: pe de o parte, își salvează fratele de pedeapsă, trimițîndu-l voluntar pe front, iar pe de alta, își însușește averea acestuia.

Scriitorul reflectă chinul psihologic al lui Stavrache la gîndul că va trebui cîndva să întoarcă averea fratelui. Destinul lui Stavrache este tragic, dar de vină este el însuși, lăcomia, zgîrcenia lui. De aceea autorul urmărește degradarea psihologică a personajului. Nici fratele mai mic nu se află într-o stare mai bună: fraza finală „N-am noroc” ne sugerează o disperare dramatică.

Astfel I. L. Caragiale ne demonstrează măiestria artistică în reflectarea stărilor umane deosebite.

Solstițiul cuvîntului

Utilizînd lexicul adecvat și situații din nuvelă și din ziarle curente, scrieți și roștiți o cuvîntare pentru asigurarea conviețuirii pașnice a tuturor oamenilor de pe planeta albastră. Intitulați discursul construit.

Obiectivul criticii

1. Citește afirmațiile ce urmează.
 - 1.1. Exemplifică în ce măsură opera le confirmă.
 - 1.2. Explică dacă îndemnul lui I. L. Caragiale din afirmația a doua este valabil și pentru generația ta.

„... Societatea românească de la sfârșitul secolului trecut nu și-a găsit un observator mai veridic decât Caragiale.”

Mihail Sadoveanu

„Viața banală a mea, a noastră, a tuturor românilor, iată ce mă interesează, iată ce-mi atrage irezistibil atenția... Voi fi sever, dar drept. Voi fi blînd și naiv în formă, dar violent și tăios în fond.”

Ion Luca Caragiale

„Tinere, să-ți fie patria scumpă și sfîntă ca și mama ta! S-o iubești și s-o respecti din adîncul sufletului tău! De dragostea și respectul tău pentru ea, să nu faci vreodată reclamă și paradă.”

Ion Luca Caragiale

Satisfacția opțiunii

1. Pornind de la ex. 4 (p. 238), găsește 5 cuvinte care s-ar asocia cu cuvîntul **pace**. Argumentează alegerea.
2. Ești în rolul lui Iancu. Dacă ai începe viața de la capăt, ce ai schimba? Expune-ți părerea în 3-5 propoziții.
3. Dezvoltă, în 6-8 propoziții / fraze, afirmația: **„Să fii fericit e mai bine decît să fii rege”**.

„BACALAUREAT” – O TREAPTĂ
CE-ȚI ASIGURĂ SUCCESUL ÎN VIAȚĂ

„Omul poate deveni om doar prin educație.
El este ceea ce face din el educația.”

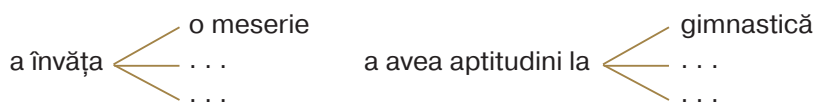
I. Kant

Enigma cuvîntului

1. Citește proverbele, alege unul din ele și exprimă-ți, în 2-3 propoziții, acordul sau dezacordul.
 - Ceea ce Ionuț n-a învățat, Ion n-o să mai învețe niciodată.
 - Omul din greșeli învață.

2. Formează îmbinări de cuvinte și utilizează-le într-un dialog la tema: **Ce profesie îmi doresc.**

3. Enumeră trei lucruri pe care dorești să le înveți în primul rând. Argumentează răspunsul.
4. Exprimă-ți opinia: în ce mod/situații poți să-ți manifesti/verifici cunoștințele?
5. Citește motoul temei și explică ce rol are educația în formarea personalității tale.

Plăcerea lecturii

1. Citește textul. Identifică motivul organizării unui ospaț splendid în finalul schiței.

BACALAUREAT

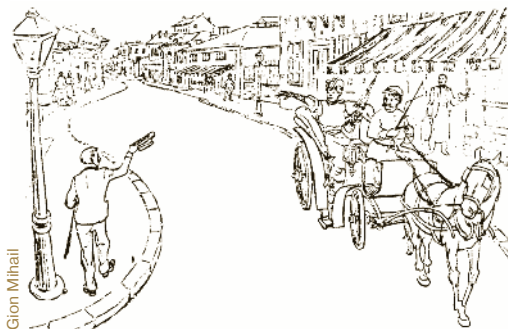
Cînd ies de dimineață din casă, o trăsură *din trap* mare intră pe strada mea; în trăsură, madam Caliopi Georgescu, o bună prietină. O salut *respectuos*. Cum mă vede, oprește trăsura, înfigînd cu putere vîrfurile umbreluței în spinarea *birjarului*.

– Sărut mîna, madam Georgescu, zic eu, apropiindu-mă.
 – La dumneata veneam! răspunde cucoana emoționată.
 – La mine?
 – Da... Te rog să nu mă lași!
 – ?!
 – Să nu mă lași! Trebuie să-mi faci un mare serviciu amical... La nevoie se arată *amiciția*! Să vedem cît ne ești de prietin!

– Cu cea mai mare plăcere, madam Georgescu, dacă pot...
 – Poți!... să nu zici că nu poți!... știi că poți!... trebuie să poți!
 – În sfîrșit, ce e' de ce e vorba?
 – Dumneata cunoști pe... Știi că-l cunoști!
 – Pe cine?
 – Ți-este prietin... știi că ți-e prietin! Să nu zici că nu ți-e prietin!...
 – Cine?
 – Popescu, profesorul de filosofie.
 – Suntem cunoscuți, ce e drept; dar așa de buni prietini, nu pot să zic.
 – Las' că stiu eu...
 – Ei?
 – Ei! trebuie numaidecît să te sui în birje cu mine, să mergem la el, să-i vorbești pentru Ovidiu.

Cititorul trebuie să știe că madam Caliopi Georgescu are trei copii – Virgiliu, Horațiu și Ovidiu Georgescu. Virgiliu este în anul al treilea la Facultatea de Drept, Horațiu în al doilea, și Ovidiu vrea să intre în anul întîi la aceeași facultate. Ovidiu trece acum examenul sumar de șapte clase liceale, și, cu toată *bravura* lui, pe cît spune cocoana Caliopi, după ce a biruit toate obiectele, *s-a înțepenit* la Morală.

– Închipuiește-ți, zice mama emoționată. Să-l *persecute* pe băiat! să-i *zdrobească* băiatului cariera! Cum este el simțitor, e în stare să se prăpădească... Știi ce mi-a zis? „Mămișo, dacă pierz un an, mă omor!“...

Gion Mihail

E în stare, cum e el ambițios... Închipuiește-ți, să-i dea nota 3, și lui îi trebuie 6... Și la ce? Tocmai la Morală... Acu, dumneata îl cunoști pe Ovidiu de când era mic. Știi ce creștere i-am dat!...

– Ei! bravo!

– Auzi, tocmai la Morală... Suie-te, te rog.

Și, zicând acestea, cucoana îmi face loc lângă dumneaei în trăsură.

– N-ar fi fost mai bine, madam Georgescu – zic eu – să fi mers d. Georgescu în persoană la profesor?... Știți..., d. Georgescu, om cu greutate... ca tată, altfel... Eu... de... străin...

– Aș! ți-ai găsit! Georgescu! Nu-l știi pe Georgescu ce indiferent e cu copiii? Dacă ar fi fost după Georgescu, nici Virgiliu, nici Horațiu n-ar fi fost în facultate... Despre partea lui Georgescu, rămăneau băieții fără bacaloriat!... Suie-te, te rog!

– Dar nu e nevoie de trăsură, madam Georgescu, mă duc pe jos.

– Vai de mine! Dacă avem trăsură... Suie-te, (te) rog... A trebuit să mă sui, și am plecat.

– Unde mergem? întreb eu pe cucoana Caliopi.

– La profesorul...

– Nu știi unde șade...

– Știi eu... ce-ți pasă! La dreapta, birjar!

Și cucoana lovește tare cu umbreleța peste brațul drept al birjarului.

– Mână mai iute!

Lovește la stînga, lovește la dreapta, apoi iar la dreapta, apoi iar la stînga; în fine, înfige iar vîrful în spinarea birjarului, care oprește.

– Uite – zice madam Georgescu – căsuțele alea galbene de lângă *băcănie*; intri în curte, casele din fund, la dreapta... Acolo șade... Eu te aștept aici...

Mă dau jos din birjă și pornesc, ridicînd rugi călduroase la cer, să dea Dumnezeu să nu fie acasă d. profesor de filosofie. Intru, ajung la locuința lui, bat. Cerul n-a voit s-asculte rugile mele: d. profesor este acasă... Cum să încep? Să-l iau pe departe... zic:

– Frate Popescule, ciudate sunt și programele și regulamentele școalelor noastre; prea se dă o importanță egală tuturor obiectelor de studiu, și asta este dăunător mersului, adică, vreau să zic, progresului; căci, în definitiv, ce vrea să facă școala din tinerele generațiuni, cari vin și caută, mă-nțelegi, o cultură sistematică, pentru a deveni cetățeni utili, fiecare în ramura sa de activitate socială?...

Profesorul se uită la mine *aiurit*, fără să-nțelegă. Eu urmez...

– Bunăoară, am văzut *absurdități* în școalele noastre; am văzut copii cu excelente *aptitudini* la studii, condamnați a sta un an repetenți, fiindcă n-au avut notă suficientă la muzică sau la gimnastică... Înțelegi bine că un an de întîrziere, pentru inaptitudine la muzică sau la gimnastică!... Dar asta, trebuie să convii și dumneata, e tot așa de absurd ca și când ai împiedica pe un tînăr dispus să învețe Dreptul, să piarză un an, fiindcă nu e tare la Morală... Ce are a face Morala cu cariera de avocat, pe care vrea tînărul să o îmbrățișeze?... Ba nu, spune d-ta!

Profesorul holbează ochii la mine și mai aiurit... Văzîndu-l așa, îmi zic: „nu merge! nu merge cu sistema mea pe departe! trebuie apucat boul de coarne!”

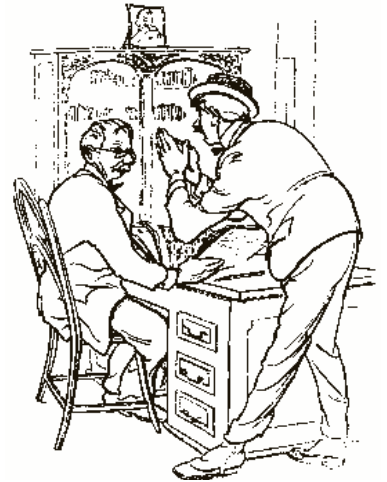
– Uite, frate Popescule, să lăsăm chestiile de principiu. Știi de ce am venit la d-ta?

– Ba!

– Am venit să te rog să dai lui Ovidiu Georgescu pe care l-ai examinat ieri la Morală și i-ai dat nota 3 – să-i dai nota 6...

– !

– Să nu zici că nu poți!... știi că poți! Trebuie să poți!

– Atunci trebuie să le dau la toți...
 – Să le dai la toți!
 – Bine, dar...
 – Să nu zici că nu poți!... Știu că poți! trebuie să poți... să le dai la toți! Sunt toți copii de familie bună!

Profesorul – e și el om de familie bună – zice:

– Bine! Dacă sunt de familie bună, vom căuta să le dăm la toți nota 6.

– Îmi promiți?

– Pe onoarea mea de profesor!

Am plecat încântat. Madam Georgescu mă aștepta foarte nerăbdătoare:

– Ei?

– Ei, le dă la toți.

– Cum la toți?

– Firește... fiindcă toți sunt de familie bună.

– Cum, de familie bună?

– Ca Ovidiu.

– Nu-nțeleg.

– Le dă – zic eu – notă bună la toți băieții.

– Și lui Ovidiu?

– Mai ales... Le dă nota 6 la Morală, pentru că toți sunt de familie bună.

După-amiază, primesc de la madam Georgescu o scrisorică, prin care mă anunță că Ovidiu a obținut nota dorită și mă roagă să iau prânzul deseară la dumnealor. Se-nțelege că n-am lipsit a profita de grațioasa invitațiune.

A fost o masă *splendidă*. S-a băut șampanie în sănătatea lui Ovidiu Georgescu, urîndu-i-se o strălucită carieră. Cicoana Caliopei, în culmea fericirii, a sărutat cu toată căldura pe iubitul ei *prîslea*, cu examenul căruia s-a încheiat deocamdată *palpitațiile* ei de mamă.

– Uf! mi-a zis norocita *matroană* română, oferindu-mi un pahar de șampanie: am scăpat! Am dat și bacaloriatul ăsta!

I. L. Caragiale

Caruselul cuvintelor

din trap – рысю, трусцой

respectuos – sin.: politicoș

birjar – sin.: vizitiu

amiciție – sin.: prietenie

bravură – faptă vitejească

a se înțepeni – застревать

a persecuta – a asupra, a apăsa

a zdrobi – a sfărîma, a distruge

băcănie – magazin alimentar

aiurit – ошеломлённый

absurditate – обезумевший; nonsens, care
contrazice

aptitudini – pricepere de a face ceva,
încinare către ceva

splendid – minunat, strălucitor

prîslea – fratele mai mic dintr-o familie

palpitații – emoții

matroană – femeie căsătorită (care impune respect)

Nota bene!

birjă – извозчий экипаж

биржа – bursă

Labirintul soluțiilor

2. Alege răspunsul adecvat [A; F] și comentează-l:
- Madam Caliopi Georgescu l-a vizitat pe narator seara, după serviciu? A F;
 - Cei 3 feciori își fac studiile la Facultatea de Drept? A F;
 - Doamna l-a rugat pe prietenul familiei să-l ajute pe Ovidiu la pregătirea pentru examen? A F;
 - Ovidiu avea de gând să se omoare dacă pierdea un an? A F;
 - Naratorul își dorea foarte mult să-l găsească acasă pe profesorul de filosofie? A F;
 - Profesorul i-a dat nota 6, deoarece Ovidiu s-a pregătit și a susținut a doua oară examenul? A F;
 - Ospățul a fost organizat cu ocazia zilei de naștere a lui Ovidiu? A F.
3. Citește în text:
- fragmentul în care se precizează cauza acțiunilor doamnei Georgescu;
 - caracterizarea feciorilor ei;
 - enunțurile ce cuprind caracterizarea soțului doamnei;
 - dialogul dintre narator și profesor cînd se relatează cauza vizitei;
 - fragmentul ce relevă ocazia organizării mesei de sărbătoare;
 - momentele cu efect ironic care ți-au plăcut mai mult.
4. Divizează textul în fragmente. Intitulează-le.
- 4.1. Rezumă, în 2-3 enunțuri, conținutul fiecărui fragment.
5. Continuă șirul de diminutive:
Model: umbrelă – umbreluță	mamă – mămiță
casă –	școală –
masă –	cucoană –
muzica –	fată –
6. Găsește în text sinonimele cuvintelor sau îmbinărilor: **uliță, spatele, prietenia, politicos, a susținut la toate obiectele, să-l distrugă, educație, doamnă, disciplină de studiu, nepricepere.**
7. În ce relații semantice se află cuvintele:
iute (<i>adj.</i>) – iute (<i>adv.</i>);	curte – ogradă;
mîna (<i>verb</i>) – mîna (<i>subst.</i>);	stînga – dreapta?
- 7.1. Cu două dintre ele alcătuiește propoziții.
8. Argumentează:
- a) de ce schița a fost intitulată „Bacalaureat“;
 - b) cauza „căderii“ lui Ovidiu la Morală;
 - c) atitudinea personajelor față de școală;
 - d) de ce autorul a ales anume Morala ca disciplină școlară și nu alta;
 - e) replica profesorului „Atunci trebuie să le dau la toți“;
 - f) dacă opera este actuală.
9. Adaptează pentru fiecare replică tonul adecvat mesajului: **moderat, insistent, cu reproș, alarmant, satisfăcut, delicat, categoric, diplomatic, rece, familiar, oficial** (la alegere).

Portofoliu-ghid

Morală – disciplină științifică care se ocupă cu normele de comportare a oamenilor în societate; carte care cuprinde aceste norme; etică

Delicat	– Sărut mîna, madam Georgescu... – Te rog, să nu mă lași!
Insistent	– Să nu mă lași! Trebuie să-mi faci un serviciu amical...
Moderat	– Suntem cunoscuți, ce e drept; dar...
Categoric	– Mămișo, dacă pierd un an, mă omor.
Diplomatic	– Frate Popescule, cuitate sunt... școalele noastre.
Delicat	– Bine! Dacă sunt de familie bună, vom căuta să le dăm la toți nota 6.
Alarmant	– Cum la toți?
Cu reproș	– Și lui Ovidiu?
Satisfăcut	– Uf! Am scăpat! Am dat și bacaloriatul ăsta!

10. Caracterizează, în 3-4 enunțuri, fiecare personaj, utilizînd detalii din text (categoria socială, tipul de comportament, limbajul):

- madam Caliopi Georgescu;
- liceanul Ovidiu;
- profesorul de Morală.

11. Alcătuieste un dialog despre examenul de BAC, antrenînd unul dintre cuplurile de personaje (la alegere):

- madam Caliopi Georgescu cu povestitorul;
- madam Caliopi Georgescu cu dl. Georgescu;
- naratorul cu profesorul de filosofie;
- autorul cu Ovidiu;
- Ovidiu cu unul dintre frații săi;
- Ovidiu cu mama sa.

12. Povestește conținutul schiței în numele unui personaj (la alegere).

13. Explică semnificația numelor pe care le au feciorii madamei Caliopi (consultă „Portofoliul-ghid”).

13.1. În ce mod limbajul o caracterizează pe madam Caliopi Georgescu? Utilizează în răspunsul tău expresiile: **rămîneau fără bacaloriati, s-a înțepenit la Morală, să-i zdrobească băiatului cariera, e în stare să se prăpădească.**

14. Ce înseamnă, în opinia protagonistei, **om de familie bună**? Dar în opinia ta?

15. Care este atitudinea personajelor din schiță față de inteligență, cultura omului? Argumentează.

16. De cine și de ce condiții depinde cultura omului?

17. Comentează, în 2-3 enunțuri, expresiile:

- „Știi ce creștere i-am dat!...Dacă ar fi fost după Georgescu, nici Virgiliu, nici Horațiu n-ar fi fost la facultate.”
- „Să fi mers dl. Georgescu la profesor?... Șțiți..., dl. Georgescu, om cu greutate.”
- „Trebuie apucat boul de coarne!”

Portofoliu-ghid

Ovidiu – poet latin, a scris lirică erotică, vădind multă finețe în analiza psihologiei iubirii.

Horațiu – poet clasic al literaturii latine. A scris specii lirice de o mare diversitate și bogăție: satire și epode (partea a III-a și ultima a cîntecului unui cor) cu conținut filosofic și moral dedicate contemporanilor.

Virgiliu – poet clasic al literaturii latine, prieten al lui Horațiu, autorul epopeii „Eneida”.

18. Citește fragmentul: „– **Bunăoară, am văzut...** (pînă la) **să o îmbrățișeze**” (p. 244). Exprimă-ți opinia.
19. Caracterizează, în 3-5 enunțuri, fapta/comportamentul profesorului de filosofie. Cum ai proceda tu?
- 19.1. Admitem că te afli la acea sărbătoare în familia Georgescu și trebuie să rostești un toast. Ce ai spune?
20. Imaginează-ți o întâlnire cu Ovidiu și madam Georgescu și adresează-le cîte 2-3 sfaturi care exprimă opinia ta despre situația descrisă în text.
21. În realitatea noastră, ai întâlnit oameni asemenea celor descriși în schiță? Povestește, în 3-4 propoziții, despre unul dintre ei.
22. Relatează, în 5-6 enunțuri, o întâmplare din viața ta de elev, continuînd începutul „**Am văzut absurdități în școlile noastre...**”

Obiectivul criticii

Citește afirmațiile și ilustrează-le cu exemple din operă.

„Se cunosc categoriile sociale, mediile din care-și ia Caragiale eroii: familia, școala, presa, justiția etc.“

Pompiliu Constantinescu

I. L. Caragiale „este cel mai mare istoric al epocii dintre 1870–1900. Un istoric complet, care arată, care critică și care explică.“

Garabet Ibrăileanu

Barometrul analitic

Schița „Bacalaureat“, publicată în 1900, face parte din volumul „Momente și schițe“, calificat de Ranetti, prietenul lui Caragiale, ca fiind „monumentă“.

Titlul operei indică realitatea și anume, școala și problemele ridicole și condamnabile: trecerea examenului prin protecție. Tema este familia românească de la sfîrșitul sec. al XIX-lea. Subiectul este modelul de creștere, educare a unor personalități monstruoase. Ovidiu Georgescu învață de mic să fie leneș, obraznic, lipsit de principii morale, de aceea în mod semnificativ a luat nota 3 la Morală. Madam Caliopi Georgescu, spre deosebire de matroana romană din antichitate care le spunea fiilor săi „cu scut sau pe scut“, chiar a doua zi, dimineața apelează la ajutorul naratorului, cerînd insistent să obțină nota 6 pentru odrasla sa, astfel oferindu-i lecția traficului de influență.

Numele celor 3 fii ai „matroanei“, care au numele a 3 mari poeți antici: Virgiliu, Horațiu și Ovidiu, subliniază nivelul de decădere a societății în contrast cu principiile morale. Mentalitatea îngustă și interesul egoist sînt sugerate și de utilizarea cuvintelor și a expresiilor: *bacaloriat, s-a înțepenit la Morală, să-i zdrobească băiatului cariera, e în stare să se prăpădească* ș.a. Ele accentuează efectul comic al situațiilor. Modul de comunicare, dialogul caracterizează personajele schiței. Povestitorul este calm, căutînd să respecte politețea etichetei. Madam Georgescu e foarte „emoționată“, energică și hotărîtă în soluționarea problemelor sale. Ovidiu este caracterizat de mamă-sa „ambitios“, ceea ce-i permite să se lipsească de morală. El nu face nimic, fiindcă reprezintă clasa socială parazită. „Masa splendidă” din finalul schiței și mai ales ultima frază a protagonistei „*Am dat și bacaloriatul ăsta.*” sînt caracteristice pentru realitățile de acest tip.

Astfel proza lui Caragiale este izvorîtă din indignarea scriitorului față de această societate fără de principii și fără de morală, care își va asuma dreptul de a dirija destinele oamenilor simpli, producători ai avuției naționale.

Satisfacția opțiunii

1. Cum ți-l imaginezi pe Ovidiu după 20 de ani? Optimist sau pesimist? Argumentează.
 - 1.1. Ovidiu îi povestește fiului său despre anii de școală.
2. Formulează 8-10 întrebări în baza textului.
3. Admitem că Ovidiu se află în altă localitate și scrie o scrisoare părinților referitor la examenele susținute.
4. Pornind de la cuvintele: „**Bine, dar..**”, schimbă/scrie alt sfârșit al textului.
5. Scrie un eseu de 10-12 propoziții: „**În curînd va trebui să susțin bacalaureatul**”

TEST SUMATIV

Citește cu atenție textul de mai jos pentru a rezolva corect cerințele.

Paul, cu o față abătută și gînditoare, se întîlnește cu prietena lui, Laura, într-un bar, să bea o cafea. Deprimat, se descarcă spunîndu-i despre toate problemele lui cu munca, cu banii, relația cu iubita lui, cu vocația lui. Totul părea să meargă rău în viața sa... După ce l-a ascultat cu atenție, Laura scoase o bancnotă de 500 de Euro și-i spuse:

– Vrei bancnota asta?

Paul, un pic confuz, i-a răspuns:

– Bineînțeles,... sunt 500 de Euro.

– Ai vrea să-i ai?

– Cine nu i-ar vrea?

Atunci Laura luă bancnota și-o mototoli pînă făcu din ea o mingiuță. Arătîndu-i mingiuța mototolită, l-a întrebat pe Paul:

– Și acum o mai vrei?

– Sunt tot 500 de Euro. Bineînțeles că-i vreau dacă mi-i dai.

Laura desfăcu bancnota, o aruncă pe jos și o calcă în picioare, strivind-o cu tocul pantofului, apoi o ridică murdară și însemnată și l-a întrebat din nou:

– Tot o mai vrei?

– Laura, tot nu înțeleg unde bați, doar este o bancnotă de 500 de Euro și atîta timp cît nu o rupi, are aceeași valoare ...

– Paul, trebuie să știi, chiar dacă uneori nu iese cum vrei, chiar dacă viața te mototoleşte sau te calcă în picioare, tu continui să fii la fel de valoros cum ai fost mereu. Ceea ce trebuie să te întrebî este cît valorezi în realitate și nu cînd ești lovit la un moment dat.

Paul rămase tăcut, privind-o pe Laura, gîndindu-se la ceea ce tocmai îi spusese. Laura a pus bancnota mototolită pe masă și cu un zîmbet complice a adăugat:

– Păstrează-o, să-ți amintești de asta cînd te simți pierdut, dar îmi datorezi o bancnotă nouă de 500 de Euro pentru următorul prieten care va avea nevoie.

L-a pupat pe obraz și s-a îndreptat spre ieșire.

Paul a privit din nou bancnota, a zîmbit și cu o energie nouă a chemat ospătarul să plătească nota...

(Din presă)

1. Continuă propozițiile cu informația din text: 1–3
- Paul i-a spus Laurei despre...
 - Cu toate că bancnota era mototolită, Paul era de părerea că atîta timp...
 - Chiar dacă uneori viața te mototolește sau te calcă în picioare, tu...
2. Rescrie cuvîntul care nu corespunde șirului de sinonime: 1–4
- Deprimat, demoralizat, dezmiardat, amărît
 - Confuz, nefericit, nedumerit, nelămurit
 - Valoare, merit, medicament, importanță
 - A strivi, a turti, a mototoli, a zidi
3. Scrie două propoziții, utilizînd cuvintele *toc* și *notă* cu sensuri diferite decît cele din text, păstrînd forma cuvîntului. 2–4
4. Comentează, în trei enunțuri, propoziția evidențiată în text, explicînd opinia proprie despre starea de spirit a lui Paul. 2–8
5. Intitulează fragmentul printr-un enunț din text. 1
- 5.1. Argumentează, în două propoziții, titlul textului. 1–2
6. Continuă povestirea, în patru enunțuri, cu o acțiune făcută de Paul după despărțirea lui de Laura. 1–4
7. Dezvoltă ideea cu trei sfaturi, utilizînd verbe la conjunctiv, prezent. 1–6
Atunci cînd viața te mototolește, trebuie de trecut la acțiune și există multe căi:
8. Redactează, în cinci enunțuri, un discurs despre rolul banilor în societatea noastră. 1–5
9. Redactează un eseu-meditație, din opt enunțuri, pornind de la afirmația lui Alexandre Dumas-fiul: „Nu prețui banul mai mult sau mai puțin decît merită; el poate fi un servitor bun, dar și un stăpîn crud”. Lucrarea se va aprecia pentru: 1–2
- dezvoltarea temei 1–2
 - argumentare, folosind exemple din literatura studiată/din viață 1–2
 - folosirea formulelor de exprimare în realizarea concluziilor 1
 - coerență 1–2
 - respectarea volumului 1–3

Vocabular

A

a abate - уклоняться, отклонять
 abundant - обильно
 accesibil - доступный, доступно
 accident - авария
 ademenitor - заманчивый
 adesea - часто
 a admira - восхищаться
 admirație - восхищение
 a adora - обожать
 adorator - поклонник
 agent - средство
 agreabil - приятный, приятно
 agresiv - агрессивный
 aievea - cu adevărat, real, concret
 aiurit - ошеломлённый
 a alege - выбирать
 alifie - мазь
 alin - calm, încet, lin
 alunecare - оползень
 amarnic - горестно
 ambițios - амбициозный
 amețeli - головокружения
 amplă - широкая
 anevoios - greu, obositor
 animator - вдохновляющий
 a se aprinde - загореться
 arabil - пахотный
 aramă - медь
 a arde - гореть
 arie - ария, мелодия, площадь, двор
 arogant - высокомерный
 arsură - ожог
 artă - искусство
 a asculta - слушать
 aspirație - năzuință
 autohton - коренной, местный

B

băcănie - magazin alimentar
 bățauș - драчун
 bisturiu - скальпель
 blînd - liniștit, domol, calm
 bravură - faptă vitejească
 brîu - пояс
 brodat - вышивание
 bumbac - хлопок

C

calamitate (naturală) - бедствие
 calitate - качество
 calitativ - качественный, качественно
 calmant - успокаивающий, болеутоляющий
 capacitate - способность, мощность
 captivant - увлекательный, захватывающий
 captivat - увлеченный, очарованный
 cascadă - водопад
 castel - замок
 cataclism - катаклизм
 catifea - бархат
 cavatină - каватина
 a călăuzi - направлять, сопровождать
 a căpăta - получать, приобретать
 ceată (de oameni) - гурьба, ватага
 certificat (medical) - (медицинское) свидетельство
 cetină - ramură, creangă de brad
 a chefui - a petrece zgomotos
 chiabur - bogat
 a chinui - мучить
 ciot - пень, чурбан
 a cîrpi - a repara
 colibă - хижина
 complet - полный, полно
 consecință - последствие
 considerabil - значительный, значительно
 a contribui - способствовать, содействовать
 a copleși - подавлять
 cotidian - ежедневный, ежедневная газета
 credință - вера
 credul - доверчивый
 ctitor - основатель
 cumpătat - уравновешенный, сдержанно
 a se curma - a se întrerupe brusc
 cutare - cineva, careva, unii
 a cuteza - осмеливаться, дерзать
 a cutreiera - бродить

D

darnic, -ă - щедрый
 degradare - разрушение, деградация
 a desăvîrși - совершенствовать
 a se desfăta - a se distra
 a despuia - a desfrunzi, a rupe crengile
 deșert - пустыня, пустынный
 deșertificare - опустынивание

a detesta - презирать, ненавидеть
 deținător - обладатель, владелец
 deunăzi - недавно
 dezgustător - отвратительный, отвратительно
 dezordonat - неаккуратный, неряшливый
 dibaci - умелый
 dicție - дикция
 dificil - трудный, трудно
 a difuza - передавать
 dinadins - намеренно
 (în) direct - прямой эфир
 distrat - рассеянный
 divertisment - развлекательный
 divin - божественный
 divinitate - божество
 divorț - развод
 domeniu - область
 drept civil - гражданское право
 dulău - ciine, dobitoc
 a dura - поднимать

E

echilibrat - уравновешенный
 echilibru - равновесие
 emisiune - передача
 emotiv - эмоциональный, эмоционально
 enigmă - тайна, загадка
 eroziune - размывание
 eterne - veșnice
 eterogen - разнородный, чужеродный
 evident - очевидный, очевидно
 exagerat - преувеличенный
 excesiv - чрезмерный
 a executa - исполнить
 a expira - выдыхать, истекать (срок)
 extaz - admirație profundă

F

falcă - челюсть
 falnic - măreț, splendid
 fantasmă - apariție, arătare
 fascinant - впечатляющий
 fatalitate - фатальность, роковой случай
 a favoriza - благоприятствовать
 a făgădui - a promite
 a se făli - a se lăuda
 făt - fiu, băiat
 fățarnic - двуличный
 fecund - roditor
 feeric - сказочный
 ferice - счастливый

a fermeca - очаровывать
 fertil - плодородный
 fiolă - ампула
 fire - характер, разум, природа
 fântână - колодец
 fișie - полоса
 flacăără - пламя
 flamură - флаг, знамя
 forestier - лесной
 fractură - перелом
 frasin - ясень
 freamăt - zgomotul frunzelor
 frenetic - неистовый
 a (se) fricționa - натирать
 fulger - молния
 furie - ярость
 a se furișă - пробираться
 furtișag - мелкое воровство

G

galeș - drăgăstos, trist
 geamăn - близнец
 generic - заставка
 giulgi - pînză subțire și fină
 gîde - палач
 a gîfii - a respira des și greu
 greață - тошнота
 grindiş - гравий, щебень
 guraliv - care vorbește mult
 gură-cască - зевака
 guturai - насморк

H

a (se) hotărî - решить (ся)
 huhurez - филин

I

ilustru - знаменитый
 impact - столкновение
 impulsiv - импульсивный, вспыльчивый
 in - лён
 incandescentă - раскалённость
 incendiu - пожар
 inconștient - бессознательный, бессознательно
 a incrusta - оставлять отпечаток
 indigestie - несварение желудка
 indulgent - снисходительный, терпимый
 inedit - необычный
 infirmieră - санитарка

a iniția - осведомлять, посвящать
 inițiator - зачинатель
 a inspira - вдыхать, вдохновлять
 inspirație - вдохновение
 insuficiență - недостаточность
 a insufla - внушать
 interdicție - запрет
 interlocutor - собеседник
 ispită - искушение

I

împletit - вязание
 înaintaş - предшественник
 a înapoia - вернуть
 încăpățînat - упрямый
 încăpere - помещение
 a încovoia - a îndoii, a aplesa
 a încredința - поручить
 îndeletnicire - занятие
 îndemn - призыв
 îndîrjire - упорство
 a îndrăzni - посметь
 a îndreptăți - оправдывать
 a îndruma - указать, направлять
 înfățișare - вид
 a se înfiora - ужасаться
 a înfrunta - преодолевать; противостоять
 a îngîna - a fredona
 a însăimînta - пугать, устрашать
 a se întinde - простираться
 în întîmpinare - навстречу
 întîmplare - случай
 a se întepeni - застревать
 a învinge - побеждать, преодолевать
 în zadar - напрасно, впустую
 înzestrat - одаренный, талантливый

J

jilț - fotoliu

L

lanț - цепь
 larmă - zgomot, zbucium
 a se lăți - расширяться
 legiuitor - законодатель
 a leșina - падать в обморок
 leziune - повреждение, ранение
 lighioană - termen injurios pentru om; animal
 a luneca - скользить плавно

M

mărgean - коралл
 mătase - шёлк
 memorabil - памятный
 a menține - сохранять, поддерживать
 meridional - sudic
 merinde - hrană, alimente
 meșteșugit - reușit, făcut cu iscusință
 mezat - licitație
 micșunea - фиалка
 moașă - акушерка
 moaște - relicvă, mumie
 mofturos - капризный
 a moleși - ослаблять, ослабеть
 moșie - pămînt natal

N

nărav - привычка
 a năvăli - проникать
 năzdrăvan - волшебный, необыкновенный
 neasemuit, -ă - incomparabil
 neclintit - nemișcat
 a se neliniști - беспокоиться
 nenorocire - беда
 nereținut - несдержанный
 nerod (-zi) - prost, neghiob
 nesățios - ненасытный, жадный
 nespus - несказанно
 nevătămat - целый, невредимый
 nimicitor - уничтожающий
 nobil - благородный
 noroi - glod, pămînt amestecat cu apă
 noțiune - понятие

O

a ocoli - a înconjura
 olărit - гончарство
 orb - слепой
 orgolios - надменный, чванный
 ospăț - пир

P

raj - паж
 palpitații - emoții
 pasiune - страсть
 ravaj - мощение мостовой
 răgîină - de altă credință
 a pătimi - a suferi, a îndura
 pedant - педантичный
 pețitor - сват

a persecuta - преследовать
 piele - кожа
 a pierde - терять
 pînză - ткань
 pîrliti - горемыки, бедняки
 plop - тополь
 poalele munților - подножье гор
 poluare - загрязнение
 a se pomeni - оказаться
 poporație - popor
 potrivnic - dușman
 pradă - жертва
 a se prăpădi - a se pierde, a muri
 prăvălie - лавка
 a prefera - любить
 a prelude - a încere să cînte
 preot - священник
 a prescrie - предписывать
 a prețui - a costa
 prezentator - ведущий
 pribeag - hoinar, străin
 priveliște - вид
 a procura - покупать
 a promova - проводить; поощрять
 prompt - быстро, чётко
 prosperare - процветание
 protecție - защита, охрана
 prund - pietriș, depunere de nisip
 puritate - чистота
 a putrezi - a muri

R

rată - неудача
 rațional - разумный, разумно
 răchită - верба
 răsfățat - избалованный
 răsfirat - разветвлённый
 răzbunare - месть
 răzbunător - мстительный
 răzlețit - despărțit, rătăcit
 a refuza - отказывать, отвергнуть
 remușcare - угрызение совести
 respectuos - politicos
 a se revărsa - распространяться
 a rezema - a sprijini
 a rîvni - a dori din toată inima
 a rosti - произносить

S

sanctuar - святилище
 savoare - сочность, прелесть
 scăpare - упущение
 scrum - пепел
 secure - секира, колун
 seism - землетрясение
 semeț - mîndru, măreț
 sensibil - чувствительный
 seringă - шприц
 a sfărîma - a sparge, a distruge
 sfiicios - sfios, nesigur
 sfios - стеснительный
 sfîșietor - разрывающий, душераздирающий
 sihastru - отшельник
 a sili - a forța, a impune
 sincer - искренний
 slăbiciune - слабость
 sobru - строгий, умеренно
 sociabil - общительный
 sol - почва
 a solicita - требовать, просить
 solitar - singuratic, retras, izolat
 soluție - раствор
 somnifer - снотворное
 a sparge - разбить
 spectator - зритель
 spirit - minte, intelect
 spirite - дух, призрак, привидение
 splendid - великолепный, прекрасно
 spoit - vopsit
 a spori - множить, увеличивать
 statornic - neclintit
 stăpînire de sine - выдержка
 a stinge - тушить, утихать
 a străjui - охранять
 a strănuta - чихать
 a strecura - проникать, проникнуть
 stricăciune - вред
 a strivi - уничтожить
 suav - fin, plăcut
 sublim - măreț, minunat
 subtil - тонкий, тонко
 sugestiv - внушающий
 a sugruma - a înăduși
 suită - свита
 suman - зипун
 superb - прекрасный
 a suporta - выдерживать, терпеть
 a (se) surpa - a (se) distruge, a (se) năru

a surprinde - поразить, удивлять
a suspecta - подозревать

Ș

șiroaie - потоки
șmecherie - жульничество, надувательство
șoim - сокол

T

tandru - gingaș
tarabă - лоток
tăios - острый
teafăr - sănătos
telecomandă - дистанционное управление
teleferic - подвесная канатная дорога
templu - храм
tensiune - давление, напряжение
tentant - соблазнительный
termen - срок, период
ticăloșie - подлость, мерзость
tinichea - tablă
rol titular - главная роль
toiag - жезл
a toropi - a doborî
a (se) trata - лечиться
a trăda - изменять, предать
treierat - молотба
trestie - тростник
a trînti - бросать
trufaș - mîndru, măreț
trusă (medicală) - аптечка
turn - башня
tuse - кашель

Ț

țeastă - craniu, cap
țesut - сотканый, ткачество

ținută - осанка, манера
a țîșni - вырваться

U

ulcer - язва
uliu - ястреб
uluiitor - восхитительный
umbră - тень
umiditate - влажность, сырость
a se umili - a se înjosi
urgență - скорая (помощь)
urgie - бедствие
uriaș - огромный
a urî - ненавидеть

V

vaiet - strigăt de durere, de jale; plîns
văduv - fără soție
văl - voal
viciu - недостаток
vifor - vînt puternic, furtună
vizionar - ясновидец
vizitator - посетитель
viziune - взгляд, видение
vocație - призвание
vrednic - усердный, достойный
vulgar - вульгарный, вульгарно
vultur - орёл

Z

zaraf - casier al vistieriei
a zări - a vedea
a zdrobi - a sfărîma, a distruge
zgîrietură - царапина
zinghet (zuruit) - звон
zîină - фея
zvelt - стройный

Coperta: *Mihai Bacinschi*
Redactori: *Liliana Armașu, Anatol Malev*
Corector: *Lucia Țurcanu*
Prezentare grafică: *Alex Ussow*
Redactor tehnic: *Sergiu Vlas*
Paginare computerizată: *Sergiu Pușcaș*

Editura Lumina, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 180, Chișinău, MD-2004.
Tel./fax. 0-22-29-58-64, 0-22-29-58-68; e-mail: luminamd@mail.ru; www.edituralumina.md

Tiparul executat la F.E.-P. "Tipografia Centrală", str. Florilor, nr.1, Chișinău, MD-2068
Comanda nr. 8026